

Class TIB 955

Book . 7/8

A VÖRÖS RÉMURALOM MAGYARORSZÁGON

**KIVÁLÓ SZAKFÉRFIAK KÖZREMÜKÖDÉSÉVEL
SZERKESZTETTE**

HUSZÁR KÁROLY
VOLT MAGYAR MINISZTERELNÖK

BOLTI ÁRA KÉT DOLLÁR

MINDEN JOG FENTARTVA

NEW YORK
1920

2

489
1523

A VÖRÖS RÉMURALOM MAGYARORSZÁGON

KIVÁLÓ SZAKFÉRFIAK KÖZREMÜKÖDÉSÉVEL
SZERKESZTETTE

HUSZÁR KÁROLY

VOLT MAGYAR MINISZTERELNÖK

BOLTI ÁRA KÉT DOLLÁR

MINDEN JOG FENTARTVA

COPY 2

COPYRIGHT BY G. D. BERKO, NEW YORK, N. Y., 1920

IB955
H8

TRANSFERRED FROM
COPYRIGHT OFFICE
AUG 18 1921

SEP 25 1920

Házharmincharom nap alatt
az ó-haza magyar népe a pokol
minden kínjait szenvedte át a bolsevista
kemursalom alatt. Tanulságul és oku-
lásra ítam e könyvet és ajánlom
az amerikai magyarság figyelmébe
Magyar testvéri szeretettel

New York, 1920. aug. 5.

Suszárkátóhoz
volt magyar miniszterelnök,
nemzetgyűlési képviselő

A bolsevizmus világveszedelem

Irta

Huszár Károly

volt magyar miniszterelnök

A modern kultúra napjainkban egyik legnagyobb válságát éli át. Az emberiség negyven fokos lázbetegségben szenved. A nagy tömegek általános elégtelensége beteggé tette az összes állami organizációkat. A bolsevizmus csak egyik fekélye az emberi társadalom beteg szervezetének. A XX. század embere elvesztette a lelki irányítót és idegesen kapkod új életideálok és új életformák után. A modern kapitalizmus bámulatos újításokat hozott, de egyúttal eddig ismeretlen gazdasági és szociális bajokat idézett fel. Államok, parlamentek, szociológusok, közgazdászok vesződnek a nagy probléma megoldásával. Az evolúció lassu és a revolúció gyors útján igyekeznek a gondolkodók, az uttörők, a népvézérek és a tömegek a sokszor tűrhetetlen helyzeten javítani. A modern parlamentek, világkongresszusok, a gazdasági érdekképviseletek versenyeznek egymással abban, hogy miként kell a szociális kérdést helyes irányban megoldani. A demokratikus társadalmi reformmunka javában folyt, mikor a világháború borzalmai reászakadtak az emberiségre. A fajok, nemzetek élet-halálkarca leírhatatlan szenvedéseket hozott minden országban a népre. A legyőzött országok vagyontalan tömegeinek vér- és pénzáldozata teljesen felborította lelki egyensúlyukat, de a győztes országokban is nagy a szegények keserősége és szenvedése. A lövészárkokból hazakerült tömegek, a hadifoglyok, a rokkantak, az özvegyek, az árvák, a tönkretett existenciák milliói mind egy új társadalmi rend után sóvárognak. A tömegek erejük tudatára ébredtek és duzzadt önérzettel részt kérnek sorsuk intézésében. A demokrácia hódító köruton van az egész világon és a dolgozó néprétegek szemlátomást nyomulnak elő az egész vonalon. Ez egy egészen természetes és öröndetes jelenség.

Ennek a nagy világváltozásnak is megvannak azonban a gyermekbetegségei. A betegabb állami szervezeteket előbb és erősebben támadják meg ezek a nyavalyák. A hatalmasabb, rendezettebb nemzeti organizmusok nagyobb ellenállást tudnak kifejteni ezzel a kórsággal szemben. A társadalmi reformerek nem mind jóakaratu és tudós orvosok, hanem sokan közülük csak a világnyomor konjunkturáit kihasználó önző kuruzslók és spekuláló néplázitók. Vannak közöttük fanatikusok, lázadók, de a leg-

többje öntudatos kihasználója a világinségnek. Egynémelyik a szociális meszsizianizmus rajongó mártirja, de a javarészüik egy degenerált embercsoport söpredéke, amely a mostani zürzavart fel akarja használni arra, hogy a régi vezetők erőszakos elűzésével ők kerüljenek a társadalom élére. A világforradalom lángralobbanlásán dolgoznak ezek mind és a régi intézményeket erőszakkal akarják lerombolni, még mielőtt elkészítették volna az új társadalom alaprajzát. Az elégtelenség kétségbeesett dühével akarnak felrobbantani mindent, hogy azután a kaoszól felépítsék a maguk utópiáját. Az emberiség alja aszisztál ennél a démoni munkánál és a legnagyobb kegyetlenséggel folyik az egész világ aláaknázása. Oroszország kimondhatatlanul szenved ez alatt a járom alatt. Magyarország tul van ezen az ázsiai pestisen, de állami szervezetünk minden része erősen meg lett támadva. E mű célja hiteles és szakszerű összefoglalásban megmutatni a kulturnépeknek, hogy mit csinált a bolsevizmus diktaturája Magyarországból. Itt-ott talán kissé tulságosan részletes, de enélkül nem volna tökéletes a kép.

Ha államférfiak, szociálpolitikusok, pedagógusok, tudósok, munkásvezérek, bírák, katonák, polgármesterek, írók, papok, közgazdászok, moralisták és diplomaták olvasni fogják a magyar nemzet Golgotha-járását, sokat tanulhatnak és okulhatnak belőle. A magyar bolsevizmus kórvázlata ez a könyv. Megdöböntő adatai a pokol kapuit tárják fel a világ szemei előtt. Kitűnő munkatársaim a magyarság legjobb fejei, szakavatott tollal örökítették meg a proletárdiktatura hiteles történetét. Ez az első nagy összefoglaló munka, amely a kommun tevékenységét szakszerűen ismerteti. Ebből megtanulhatják a bolsevizmus járványának kített népek, hogy mi minden forog kockán, ha a világ hatalmi tényezői idejekorán közös frontot nem csinálnak a bolsevizmus ellen.

A magyarság egészséges szervezete leküzdötte ezt a nehéz kórságot. Mi tudjuk, hogy mitől kaptuk a betegséget, azt is tudjuk, hogy minek köszönhetjük megmenekülésünket. Még nem vagyunk egészségesek, de rekonvaleszcenseknek érezzük magunkat. Állandó újabb fertőzés veszélye fenyeget ugyan, de mi hiszszük, hogy már immunisok vagyunk ez ellen a lelki kórság ellen.

Azt azonban nyíltan világgá kiáltjuk, hogy a bolsevizmus bacilusa nem ismer vámsorompókat. Ez a mételty veszélyezteti az egész emberiséget. A munkásosztály egyenjogusítása és bekapcsolása az államkormányzásba elengedhetetlenül szükséges. Mint kétségbeejtő világjelenség mutatkozik a proletáriátus egy részének nagyvási hóhortja és a kizárólagos osztályuralomra való törekvése. Ha minden érdekelt tényező közös erővel szembe nem száll ezzel a jogosulatlan törekvéssel, akkor hosszú ideig a társadalmi forradalmak kórháza lesz az egész Európa, népek és nemzetek fognak elpusztulni bele, a modern barbárság áldozatává lesz a keresztény civilizáció és kimondhatatlan szenvedések várnak az egész emberiségre.

A magyar proletárdiktatura bebizonyította a világnak, hogy a termelési eszközök közbirtokba való vétele nem az a csodaszer,

amelynek a szociáldemokraták hitték, sőt rosszabb orvosság, mint maga a betegség. Kiderült, hogy a tanácsrendszer nem a tehetőségesek és puritánok, nem a dolgozók és az idealisták uralmát jelenti, hanem a hazardőrökét és a gonosztevőkéét. A kommunista gazdasági rendszer összeomlott, saját belső hibái folytán, mert a termelést a minimumra redukálta. Hogy a burzsujokat proletarizálják, mesterségesen fokozták a drágaságot. A kapitalizmus elpusztítása érdekében örülten hamisították a pénzt. Primitív csereforgalommal tudták csak fentartani az élelmezést. A gazdasági tetszhalál volt a kommün. A proletáruralom alatt a legtöbbet szenvedtek a munkáscsaládok. A bolsevista diktatura, a kisebbség zsarnoksága könyörtelenül végig gázolt minden jogon és szabadságon. A véghezvitt erkölcsi és anyagi rombolással szemben semmi eredményre sem tudtak hivatkozni. Ezeréves intézményeket döntöttek le, de egyetlen ujat sem tudtak életre kelteni, mert a kontárok és laikusok kezére bízta mindent az államban. A szellemi munkásokat degradálták és a mobnak hizelegtek. A bolsevista kormány korruptsága, zsarnoksága és nyomorusága példa nélkül való. Budapestről akarták a világot felláztatni Kun Béláék és Bécsben még most is ebben törik a fejüket. Forradalmi módszerük és világpropagandájuk segítségével futótűzként terjed a bolsevizmus. Hol itt, hol ott csapnak fel a lángok. Öngyilkosságot követ el az az állam, amely ezt tétlenül nézi.

Mig meg nem alakul az antibolsevista világszövetség és mig minden kulturnemzet vezetői kezét és segítséget nem nyújtanak egymásnak a szociális világforradalom elhárítására, addig folyton erősödik a bolsevizmus világhámlata.

Akiknek szent a demokrácia, a kultúra, az erkölcs, a jogrend, a haladás, a béke, a kereszténység, a tisztességes vagyonosodás, a szabadság és a liberalizmus uralma, fogjanak össze mind a bolsevizmus ellen, amely nem egyéb, mint a csöcselék terrorisztikus zsarnoksága az egész emberiség felett.

Világ népei egyesüljeteek — a bolsevizmus ellen!

Az ut a bolsevizmus felé

Irta

Turi Béla

a Nemzeti Ujság szerkesztője, nemzetgyűlési
képviselő

Az ut a magyarországi bolsevizmus felé Oroszországból indult ki, ez történeti tény. A magyarországi kommunisták, kik előbb titkos agitációval, később vakmerő politikai számítással a magyarországi szociáldemokrata pártot belevitték a proletárdiktatura véres kalandjába, mind Lenin mellett tanultak, mind úgy lépték át a magyar határt, mint emissáriusai annak a társadalmi forradalomnak, mely Oroszországban fizettette meg először ennek a forradalomnak mérhetetlen és egyuttal vér-diját. Az oroszországi események és az ott támadt pszichózis nélkül tehát nem lehet a magyarországi kommünt se megérteni és pragmatice megmagyarázni. Mindazonáltal az orosz mételty nem tudott volna elterjedni, a bolsevizmus láza nem tudta volna a magyar társadalom organizmusát meggyötörni, ha a magyarországi kataklizmás viszonyok nem disponálták volna e betegség átvételére a magyar nemzet organizmusát. Kun Béla és társai minden pénze, fanatizmusa és vakmerősége hiábavaló lett volna, ha Magyarországot nem találják olyan bel- és külpolitikai viszonyok között, amelyenbe az elvesztett háboru sodorta.

Ez ugyan nem kisebbíti a bolsevik vezérek bűneit, de az objektív történeti kutatásnál, ha már a bolsevizmushoz vezető utat keressük, nem lehet elmellőzni e történelmi adalékokat sem. A kérdés tehát meglehetősen komplikált. Pszichológiai, gazdasági és politikai vonatkozásai vannak, még pedig úgy Oroszországban, mint Magyarországon.

A pszichológiai okot kétségtelenül az elvesztett háboruval járó rettenetes depresszióban kell keresnünk. Legalább is alkalmas melegegáya volt ez annak az elkeseredett forradalmi akarataknak, mely a bolsevizmust történelmi tény és tényezőként dobta bele az európai történelembe. A háborut elvesztette népek betegsége lön a bolsevizmus: ez ma szinte történelmi megállapításként hangzik és inkább annak okát lehet kutatni, hogy miért nem tudott minden országban legalább pillanatnyilag is diadalmaskodni, melyek a háboruban vesztesek maradtak. Az éremnek ezen másik oldala nélkül szinte nem teljes a kép, melyet az utókorra kell

hagyni a bolsevizmusról. A pszichológiai okokba azután úgy kapcsolódtak be a gazdasági és politikai okok, hogy voltaképpen mindenütt együtttható tényezőkké váltak. Nemcsak időben léptek fel egyszerre, de egymásra való vonatkozásaikban is.

Oroszország épp úgy, mint Magyarország politikai forradalmak útján ért el a társadalmi forradalomig, mely a bolsevizmus történeti karaktere. Nem volt ugyan soha politikai forradalom, melynek ne lett volna társadalmi forradalmi jellege is, de a bolsevizmus egész belső lényege szerint társadalmi forradalom, az egész társadalom oly mérvű átfordításává vált, — annak is kényszerű, — amilyenhez hasonló soha nem volt. És itt kezdődik a Marxizmus szerepe a bolsevizmus előidőzésében. Leninéket Marx nevelte és a marxizmus tette nemzetük olyan végzetévé, hogy nevük mindenkor nemzetük legvégzetesebb átkaként fog fennmaradni. A Leninek Marx írásai mellett vetkőzték le minden reális gondolkozásukat. Rajtuk mit sem segített az, hogy mások másként magyarázták ugyanannak a Marxnak tanait. Azok számára hiába íródtak a legmélyrehatóbb viták és fejtegetések Marx társadalmi-gazdaságtani elveiről, kik Marxnak dialektikáját és forradalmi elgondolását sajátították el és tették annyira magukévá, amennyire a dialektika rabja és a forradalmi láz betege lehet valaki. Ők a hegeli dialektikától a materializmusban se szabadultak meg s immár materialista dialektika lett a Leninek végzete a politikában is.

A demokrácia és proletárdiktatura kérdése közti harc, ami a szociáldemokráciában a legvitálisabb taktikai kérdéssé vált, voltaképpen Leninéknek Marxtól átvett dialektikai módszerében leli egész magyarázatát. S jóllehet a való élet alaposan rácsáfolt Marx Verehlendung teóriájára, melyből a maga forradalmi álláspontját levezette, ezek a talmudistáknál veszedelmesebb dialektikusok mindenáron ragaszkodtak ahhoz, hogy a szocializmusnak abból a forradalomból kell megszületnie, melyet az elnyomorodás szül. Az elégtelenség tetőfokán kell forradalmi taktikával felvetődni a proletariátusnak, mint uralkodó osztálynak, hogy diktatúrával teremtsen új társadalmi rendet a kommunizmus alapján. Ezt a nyomort pedig valóban meghozta mindenütt az elvesztett háború. Ezért jött el Leninék napja akkor, midőn az első orosz politikai forradalom nemcsak nem hozta meg Oroszország számára a nagyobb nemzeti erőt, de egyenesen a katonai leveretésbe és a teljes lezüllésbe döntötte bele.

Lenin még javában írta külföldön vitáirait Kautsky ellen, hogy bebizonyítsa a marxi dialektika segítségével a proletárdiktatura szükségességét, mikor az oroszországi második forradalom egyszerre abba a helyzetbe hozta, hogy ahelyett, hogy a külföldön a forradalomról írjon, hazamenjen és megcsinálja, amit hirdetett. A történelmi pillanat kedvezése — nem is szólva az akkor még Oroszország teljes összeomlására spekuláló német diplomácia végzetes bünéről — segítette Lenint abba a helyzetbe, hogy elméjének dialektikájából reális politikát csináljon. Az egyensúlyát

teljesen elvesztette Oroszország így vált egy fanatikus ideologia kísérleti tárgyává. Mire össze tudta volna magát szedni, hogy ellenálljon a bolsevista diktaturának, már későn volt. Az orosz autokrácia alatt felhalmozódott anarhisztikus érzés akkora tápanyagot nyújtott a bolsevista forradalmi tűznek, hogy a gazdasági krízisbe jutott, legyőzött Oroszország martaléka lett ennek a tűzésnek.

A magyar bolsevisták vezető emberei ekkor már közelből nézték ezt a mindent felperzselő tüzet. Destruktív gondolkozásuknak kapóra jött e forradalmiság, mely elpusztítani látszott mindazt, amit gyűöltek, vagy ami miatt gyűlölség égett lelkükben. Kun Béla és társai Leninnek ideológiájára szinte disponálva voltak és a mesternek dialektikus gondolkozási módszere még jobban megragadta önállótlan, felületes és a gyors elsajátítással bíró, ingatag gondolkozásukat. Az autokrácia után a proletárdiktatura valami olyan csattanó példaként mutatkozott be előttük a társadalmi evolúció forradalmi útján, melyet Marx kijelölt, hogy a marxi betűknek imádatába merülve véres és gyilkos kézzel estek neki felépíteni a kommunista társadalmat, hol prófétájuk szerint a proletárok láncaik helyett cserébe egy egész világot nyerhetnek.

A világforradalom felszításának eme vágya indította haza felé Kun Béláék Oroszországból, természetesen Leninék pénzével. A magyarországi októberi forradalomnak, melyet a politikusok politikai és béke-forradalomnak terveztek, csakhamar olyan tünetei mutatkoztak, melyek Kun Béláékban felkelthették a reményt, hogy Magyarországot is bele lehet rántani a proletárdiktatúrába. A helyzet kulcsa voltaképpen adva volt a nemzeti hadsereg szétesésében és a katonatanácsok kezdődő uralmában, hol mindjárt hatalomra tettek szert a szociáldemokrácia legszélsebésebb elemei. És Magyarországon is, mint Oroszországban, szerencsétlenségre összetalálkoztak olyan lelki dispoziciók és belőlük fakadt politikai konstellációk, melyek voltaképpen függetlenek voltak egymástól, sőt a Kun Béláék bolsevista szándékától teljesen távolállók és mégis elősegítették céljaikat. Ilyenek voltak a béke vágya és a belső reformok szükségessége.

A háború elvesztésének tudata, mely Bulgária fegyverletételekor szinte villámcsapásként sujtott le, még azok lelkében is nemcsak a különbéke sürgősségét váltotta ki, kik addig ezt a nemzeti becsülettel összeegyeztethetetlennek tartották, de egyenesen felborította a lelki egyensúlyt. Károlynak ily körülmények között sikerült a nemzettel elhitetni, hogy a teljes leszereléssel kapcsolatos békekérés használhat a magyarság ügyének. A végzetes hibának elkövetése tehát voltaképpen a közvélemény assistenciája mellett történt. Kun Béláék ezen optimizmus mellett belső örömmel nézhették, hogy mint érik az ő vetésük, mint készül el a talaj az ő munkájuk számára, melyről nyílt tudomása se volt a nemzetnek. Sőt az oroszországi események hírből való ismerete után alig hitte valaki, hogy Magyarországon a nép józansága mellett lehetséges

legyen egy idegen és anarchisztikus ideológiának átplántálása és keresztülhajtása. Magyarországon egészen ismeretlen volt az a forradalmi típus is, mely az oroszországi száműzöttekben a külföldön bujkált, keblében hordva egy egész világ gyűlöletét és hazája felgyújtásának fanatikus misszióját. A belső társadalmi reformok szükségessége, ha belé dobták is a földosztás, tehát a magánvagyon megrablásának gondolatát — nem forradalmi vágyból, hanem a magyar gazdasági viszonyok mérlegeléséből keletkezett. Az egészséges evolúció és nem a romboló revolúció eszméje vetett benne lobbót. Ennek bizonyosságát különben maga a kommunuralom szolgáltatta, mely később is nemcsak nem nyert teret a földmivelő és földre is éhes népben, ellenkezőleg a kommun gyújtogató keze e területen teljesen tehetetlen maradt. Magyarországon tehát a bolsevista merénylet sikerét tisztán a politikai viszonyok biztosították.

Először is nagy hamar kitűnt, hogy az októberi forradalom politikai számítása teljesen hibás volt. Károlyi és társai semmiel se jelentettek több biztosítékot az entente szándékaival szemben Magyarország számára, mint azok, akik a háboru megindításában részesek voltak. A nemzet sorsának intézése azonban ekkor már olyanok kezében volt, akik ebből nemcsak nem vonták le a konzekvenciát, hanem személyi megsértettségükben és reménytelen politikai helyzetükben a bosszuállásra és a legkétségbeejtőbb politikára is hajlamosak voltak.

Magyarországon a politikai viszonyok olyan balra hajlása után, mint az egyre jobban bekövetkezett, nem az volt tehát a helyzet, hogy a nyugati értelemben vett szociáldemokrácia elvei kezdtek a kormányzatban érvényesülni, hanem hogy lesben állt a szociáldemokrata párton belül és kívül egy egész sisere had, mely várta, hogy mikor vetheti rá magát a nemzet testére. Ebben — a hadban azután adva volt Kun Béláék természetes folytatása, mihelyt politikai hatalommá lettek. Az első pillanatban megvolt az a szellemi erő és képzettség, mely nélkül még proletárdiktatura se képes egy ország kormányzatát csak rosszul is elvégezni. Viszont ennek a tudata szinte még elernyedettebbé tette azt a magyar társadalmat, hivatalnoki kart és mindenkit, a konzervatívabb zsidót is, akire a proletárdiktatura egyik napról a másikra rászakadt olyan körülmények között, hogy minden preventív intézkedés hiányzott, sőt lehetetlenné vált. A hadsereg, vagyis jobban mondva a felfegyverzett proletárság, Kun Béláék és a velük tartó szociáldemokrata vezetők, mind Pogány József kezében voltak. A társadalom ereje kimerült. A béke vágya mindent megerjesztett. Az erőt jelentő szociáldemokrata munkásságnak a tudatlanság bénította meg az erejét. A politikai ellenállást maguk a politikai hatalomban részes polgári politikusok adták fel. Minden összejátszott tehát, hogy az Oroszországban embervért megszokott Kun Béláék az alélt nemzetet vezérkarukkal és segítő társaikkal kezdetben vér nélkül lenyűgözzék.

Lázadás a jogrend ellen

Irta

Dr. Székács Aladár
közigazgatási bíró

A magyar fajt a vele együtt élő idegen fajokkal szemben a legmesszebbmenő liberalizmus jellemzi.

A hagyományos magyar vendégszeretetből és a fizikailag gyengébbel szemben érzett lovagias kiméletből fakad a magyar-nak ez az ősi faji tulajdonsága. Nem gyengeség ez tehát, hanem erő.

A magyar faj, melynek történelmi hivatása, hogy törökön, tatáron át egészen a bolsevizmusig Európának védőbástyája legyen minden keletről jövő veszedelem ellen, ezer éven át folytonos harcokban vérzett a Nyugat kulturájáért.

Hogy leghihetetlenebb veszedelmek után mindig újból és újból talpra állott s mindig csak a saját erejéből, ennek tudata rendkívüli módon megnövelte saját erejében való bizalmát.

A háboru kitörésekor a nemzetfentartó erők, melyek addig a destruktív politikával szembehelyezkedtek, hadbavonultak, a nemzetrontó erők pedig a front mögött itthon maradtak.

A háborus gazdasági élet igazságtalanságai a konjunkturát hajhászó üzéreket újabb milliókkal tették gazdagabbá, mialatt a nemzetfentartó elem vérzett, pusztult s szegényedett.

Az emberek jogérzését sorsuk kiáltó egyenlőtlensége megbomlasztotta.

A hősi halál, a harctéren szerzett rokkantság, a vagyon elvesztése hazafias kötelességszámba ment, amit minden kárpótlás nélkül kellett elszenvedni s ezalatt, mint szintén természetes és jogos állapotot elnézni a társadalom piszkának: a lelketlen üzereknek, csaló hadseregszállítóknak, a kijáróknak és árdrágítóknak anyagi boldogulását s azt a féktelen heje-huját amelyben az új vagyonok tulajdonosai tobzódtak.

Ennek az állapotnak mérgező hatása a destrukciónak egy újabb hatalmas lökést adott.

A tekintélyeket már sárba rántották, a mindég csak kijátszott törvény fékező erejét már megtörték, a nemzeti ideálok lélekemelő hatását a nemzeti érzésnek sovinizmusként kigunyolásával tönkretették. A jogrend bomladozó szervezetét már csak az állam fizikai ereje tartotta össze.

A teljes felforduláshoz nem kellett tehát más, mint ennek a fizikai erőnek megbomlasztása.

Ekkor a háboruban kifáradt és a béke után sóvárgó ország

előtt a destruktív politika az által igyekezett népszerűsége szert tenni, hogy folyton a békét követelte.

A háború tényleg oly fordulatot vett, hogy annak gyors befejezésére nem volt kilátás. Ez volt ugyanis Európának első háborúja, melyet az általános védkötelezettség alapján vívott.

Ebben a rettenetes háborúban a katonák milliói állottak egymással szemben a földön és a föld alatt, a tengeren és a tengerek alatt, a föld fölött és a tengerek fölött.

Az ilyen háborút fegyverrel befejezni nem lehetett.

A békét már annyira áhította mindenki, hogy felvetették a kérdést, vajjon a munkásság körében világszerte terjedő béke-mozgalom erősödésével a népek sorsának intézői nem szoríthatók-e a várva-várt béke megkötésére.

Ennek a lehetőségnek feltevése volt az oka minálunk is annak, hogy azok az erők, amelyek a szocializmus felforgató törekvését nyomás alatt tartották, kezdtek elernyedni.

A nemzeti alapon álló elemek békevágyukban megfélemedeztek tehát arról, hogy ha a béke érdekében a szocializmussal szövetkeznek s azt maguk fölé engedik kerekedni, a békével nem nyernek semmit, sőt azzal a társadalmi és gazdasági rend felfordulását és a nemzeti állam pusztulását idézik elő.

A béke érdekében így lett nálunk is a polgári osztály egy része fegyvertársa a szocialista munkásságnak, amely az ágyuk elhallgatása után nyomban halált ordított a polgárságra s a háborúval szemben antimilitaristából nyomban militaristává vált, amint a vörös hadsereggel a saját céljaira viselhette azt.

Ahogy az októberi forradalmi puccsal a radikalizmus a hatalmat a kezébe ragadta, a háttérből, ahonnan eddig szította a forradalmat, az előtérbe vonult, mert céljainak leplezésére többé nem volt szükség: a hatalom a kezében volt.

A forradalom szerencsétlen eszközpolitikusa, gróf Károlyi Mihály, Franchet D'Espéray tábornok elé már oly társaságban járt, amely semmiben sem különbözött egy szociáldemokrata deputációtól. E kétes elemek napfényrejutásával a forradalomról, mely nemzeti alapon indult meg, pár nap alatt lehullott a lepel.

Az első napon még csak arról volt szó, hogy gróf Károlyi pártja, mely a parlamentben eredménytelenül küzdött a kormányrajutásért, egy puccsal szerezte meg a kormány-alakítás jogát.

“Programmom a királyhűség” ezt hirdette az első napon gróf Károlyi Mihály s az alkotmányos hivatali esküt, kabinetjével együtt, letette József királyi herceg, a király helyettese kezébe.

Két nap múlva már nem volt “programmja a királyhűség”. Fölmentést kért a letett eskü alól és haladt a köztársaság felé, ahogy azt neki környezete parancsolta.

Az ugynevezett nemzeti tanács, a forradalmárok gyülekezete, már nem is a “köztársaságot”, hanem a szocialisták nyomása alatt a “népköztársaságot” kiáltotta ki, mint új államformát.

A bolsevizmus előhírnökei, a katonai és munkástanácsok már működtek s a kormány és az ugynevezett nemzeti tanács fölött hatalmat gyakoroltak.

Azonkívül minden községben is alakultak nemzeti tanácsok, melyek minden községet külön köztársasággá alakították át s nem engedelmeskedtek sem a kormánynak, sem a különböző országos tanácsoknak.

A helyi nemzeti tanácsok megkezdték már a polgári elem fosztogatását is.

A hazaözönlő züllött katonasággal együtt rablóbandákba tömörülve loptak, raboltak. A csendőrséget elkergették s karhatalmat maguk szerveztek oly elemekből, melyek addig a csendőrségnek a legtöbb gondot okozták. Ennek a rabló karhatalomnak fenntartása címén a helyi nemzeti tanácsok a birtokos osztályt adókkal is sanyargatták.

A kormány mindezt tétlenül nézte, sőt a garázda tömeget amnesztia hirdetésével még bátorította is.

Amnesztiát hirdetett statárium helyett!

Közben a kormány polgári elemei kísérletet tettek az általuk szétszüllesztett hadsereg újjászervezésére.

Ezt azonban a szocialisták és a kormány szocialista tagjai mindég megakadályozták s kimondották, hogy "*osztályhadse- reget*" nem tűrnek és hogy a rendet a felfegyverezett ipari munkásság fogja fenntartani.

Az ipari munkásság felfegyverzése hamarosan meg is történt, kapcsolatban a polgári elem lefegyverzésével.

A kormány alól pedig teljesen kicsuszott a talaj. Nem engedelmeskedett az országban senki. A miniszteri fogadótermekben egymást érték a küldöttségek, melyek különböző szakszervezetek és érdekvédelmi csoportok ultimátumszerű követeléseivel zsarolták a kormányt. A jogrend megbomlásával az egyén elhatalmasodott az állam fölött.

A folytonos forradalmi gyűlések között a termelő munka is megszűnt.

A kormánynak a bolsevizmustól már megfertőzött politikája a polgári osztály sanyargatását már ekkor kormányprogrammá tette. Megkezdődtek a középosztályt sújtó különböző requirálások, főleg pedig a *lakásrequirálások*.

A polgári osztálynak egyebe sem maradt, mint otthona, melyben fásult dermedtségben várta az eseményeket. Elvették tehát lakását, hogy otthont teremtsenek az Oroszországból beözönlő kommunistáknak, akik már megérkeztek, hogy az uralmat az első kedvező alkalommal kezükbe ragadhassák.

Csak arra vártak, hogy a *polgárság teljes lefegyverzése befejezést nyerjen*.

Az első sikertelen *puccsok* alkalmával azt tapasztalván, hogy

mozgalmukkal szemben ellenállást csak a szocialista munkásság nem kommunista része fejt ki, teljesen a munkásságra vetették magukat.

A többbit rövidesen elvégezte az orosz rubel.

A kommunizmussal szemben máról-holnapra megváltozott a hangulat. A szociáldemokráciát, mely a hatalmat már gyakorolta, igen könnyű volt meggyőzni afelől, hogy az egyszer megragadott hatalmat csak akkor tarthatja meg, ha a szociálizmus legszélsőségesebb irányának hódol be, mely nemcsak a polgári elem vagyonának elvételét, de fizikai életének megsemmisítését is hirdeti.

Ennek folytán a szociáldemokrata párt, sőt annak a kormánynon levő tagjai is, egynek kivételével, máról-holnapra *kommunistákká* vedlettek át.

Ezt az átalakulást a józanabb elemeknél nagyban elősegítette az a tévhit, hogy a jó béke és az ország területi integritásának biztosítása csak a bolsevizmus útján lesz elérhető.

A bolsevizmusnak Oroszországban elért eredményeiről terjesztett kedvező hazugságok még a polgári elem itéletét is megzavarták s lehetővé tették, hogy a kormány a gyeplőt a proletárdiktaturának piros-fehér-zöld lobogó alatt adhassa át.

Azt mondták, hogy az ország fennmaradását csak a bolsevizmus biztosíthatja s gróf Károlyi Mihály a hatalmat azzal adta át a diktaturának, hogy az ország jövője érdekében "mindenkinek hazafias kötelessége olajat öntni az új kormányzat kerekeire".

Persze pár nappal később Kun Béla már kijelentette, hogy "fűtjük a területi integritásra" s hogy utálja azt a folytonos "nyavalygást" a területi integritás után.

A proletárdiktatura életbeléptével a már csak papíron fennálló jogrend máról-holnapra intézményesen is megszűnt.

A jog helyébe a diktatura akarata lépett.

Mi volt a diktatura akarata?

Komolyan csak egyet akart, a polgárság vagyonának elvételét és fizikai életének megsemmisítését.

Megjelentek az öles plakátok:

"Minden a proletároké!" Mihelyt a minden polgárt egyformán védő államrendőrség felbomlott és a "vörös őrség" lépett a helyébe, megkezdődött az organizált rablás.

Az egyik programponthoz ürügyként a magántulajdon megszüntetése szerepelt, a polgárság élete ellen törés pedig abból a forradalmi elvből fakadt, hogy a kisebbség forradalmi hatalma csak az ellenforradalmi többség értelmi vezetőségének teljes megsemmisítése útján biztosítható.

A történelemből annyit még ők is tudtak, hogy minden forradalomnak természetes halála az ellenforradalom, minthogy a forradalmat mindig csak a kisebbség csinálja, mert ha egy ország többsége akar valamit, azt forradalom nélkül máris elérte.

Ezért összes propaganda-szónoklataik végső akkordja mindig csak az volt, *“halál a burzsoáziára!”*

Hogy a magántulajdon eltörlésével csak a létező vagytonokat akarták elrabolni s a saját céljaikra fordítani, az világosan kitűnt abból, hogy a parasztbirtokot nem kommunizálták, a kisebb kereskedelmi és ipari üzemeket tulajdonosaiknak meghagyták s a családi otthon céljaira szolgáló házakat és a munkásházakat köztulajdonba nem vették.

A parasztságot és a jómódu munkásságot ugyanis kimélték, mert ezeket nagy tömegüknél fogva nem irthatták ki, megakarták tehát nyerni őket céljaiknak. Ellenben a polgárság kisebb fizikai erőt és nagyobb vagyont képviselt, itt tehát már a teljes pusztítást lehetett programmba venni.

Alapelvük, *a magántulajdon megszüntetése*, így festett a gyakorlatban.

Jogtalan csak az egyik magántulajdon volt: a polgárság vagyona, de a másik magántulajdon, melynek hozadéka kapitalistává csak a jövőben fogja tenni tulajdonosát, beleillett a programjukba.

A polgárság kipusztításánál indokul azt is felhozták, hogy a kommunista-állam csak munkást ismer.

Azzal azonban már nem törődtek, hogy amidőn halált ordítanak a polgárságra, tulajdonképpen elakarnak pusztítani minden munkást, akinek munkája már gazdasági eredménnyel járt, ezzel szemben pedig a munkásság részére oly nagy munkabéreket állapítottak meg, hogy egy új kapitalista rend gyors képződésére ők maguk nyújtottak lehetőséget.

A legnagyobb munkabér ugyanis évi 36.000 korona fizetéssel volt egyenlő.

Egy 3—4 tagból álló munkáscsalád összes évi keresménye tehát 80—100.000 koronára rugott, oly összegre, melyet eddig plutokrata vagy hitbizományos mágnáscsaládok költhettek csak.

Mindebből kitűnik, hogy az ő egész rendszerük nem örültség volt, hanem célzatos rosszhiszeműség.

Nagyon jól tudták ők maguk is, hogy ezek az ígért munkabérek teljesíthetetlenek s azok csak arra jók, hogy a munkásság tömegeit elszédítsék s ezáltal lehetővé váljék, hogy az a forradalmi csoport, mely tisztán önző érdekeinek és bűnös hajlamainak kielégítése céljából a hatalmat magához ragadta, mindaddig hatalmon maradhasson, amíg önző céljait elérte.

Ez csak a régi jogrend teljes felborításával volt elérhető. Ezért első dolguk volt *a bíróságok működésének megszüntetése*.

A bíróságoknál likvidáló-bizottságok jelentek meg (két fizikai munkás s egy szellemi munkás, utóbbi rendszeren egy zsidó ügyvédjelölt) s a folyamatban lévő bűnügyek 83.4%-át megszüntették azon a címen, hogy a vádlott a régi társadalmi rendben rejlő “exogén” okokból vált bűnössé.

Ezek a bizottságok csak azt nézték, hogy a vádlott milyen foglalkozású volt s ki volt a bűncselekmény sértettje.

Ha tehát egy munkás polgári osztályhoz tartozó embert ölt meg vagy rabolt ki, akkor az eljárást megszüntették s az iratok elégetését rendelték el.

A meg nem szüntetett ügyeket áttették a forradalmi törvényszékekhez.

Forradalmi törvényszék 27 volt az országban.

Biráik eleinte a népbiztosság által kinevezett s később a munkástanácsok által választott munkások voltak. Bíró lehetett minden 18. életévet betöltött munkás.

A bíróságnál vádbiztosok is működtek.

A bíróságnak nem volt sem büntetőjoga, sem bűnvádi perrendtartása.

Bűncselekmény volt minden *elégedetlenség a diktatura rendelkezéseivel* szemben s ezeknek a cselekményeknek büntetése az volt, amit a bírák fantáziája büntetésként megállapított.

Egy korona pénzbüntetéstől a *halálbüntetésig* szabadon választhatott a bíróság az összes létező és nem létező büntetési nemek között.

Szesztílalom áthágásáért egyszer 15 évi börtönt, egyszer dorgálást, egyszer a vádlott birtokában levő kékpénznek elkobzását találtam.

A pék megégette a sütésre hozott kenyeret: 1500 korona pénzbüntetésre és az iparüzleti jognak elvesztésére ítélték. Az ítélet indoka: sértett bátyja bíró volt a forradalmi törvényszéknél.

V. B. saját 6 hónapos malacát direktóriumi engedély nélkül leölte, mert sem neki, sem a malacnak nem volt mit ennie. Ítélet: 3 évi börtön.

A tanácsköztársaság, vagy a munkásság megsértése s ellenforradalmi izü szavak használata volt a leggyakoribb vád, mert a forradalmi törvényszék főcélja volt a polgári osztály állandó sanyargatása s terror alatt tartása.

Halálos ítéletet azonban ily címen nem sokat hoztak, mert féltek az ily esetek nyilvánosságra hozásától.

Ha ölni akartak, a terror-csapatok titokban tették el láb alól a kijelölt szerencsétleneket.

Gyávaságukra az is jellemző, hogy a forradalmi törvényszékek által hozott oly halálos ítéletekről, amely ítéleteket végre is hajtottak, ügyiratok nem maradtak.

A diktatura bukása előtt a vádbiztosoknak sikerült ezeket az írásokat egytől-egyig megsemmisíteni.

A bíróság jogérzésére jellemző, hogy amíg a polgári osztályhoz tartozó vádlottakat ártatlan szavakért, amelyek besugás útján a rendőrség tudomására jutottak, a legkegyetlenebb büntetéssel sújtották, addig a proletár bűnösökkel szemben nagyon is elnézők voltak.

F. L.-t lopás miatt 2 évi fegyházra ítélték ugyan, de Jancsik

Ferencnek, a vörös őrség országos főparancsnokának protezsáló levelére nyomban szabadlára helyezték.

A levél, melyben Jancsik kedélyeskedve ajánlja a törvényszék politikai biztosának figyelmébe az ő kedves "proli"-ját, az iratoknál maradt.

A veszprémi kormányzótanácsi biztos, tehát a régi főispáni állásnak megfelelő állásban levő ember, betört egy lakásba s azt kifosztotta.

Tetten érték s ezért igen önérzetesen csak ezzel védekezett: "Amit elvettem, azt 'burzsujtól' vettem el s kijelentem, hogy a jövőben hasonló esetben ugyanigy fogok eljárni". A veszprémi forradalmi törvényszék mégis lopás miatt fogházra ítélte, de később Landler belügyi népbiztos az ügyet a budapesti forradalmi törvényszékénél egyszerűen újból tárgyalattatta s itt a főispán ur, beismerése dacára, "dorgálással" szabadult.

Major István vörös őr egy 16 éves gyermeket a Hűvösvölgyben agyonlőtt, mert engedély nélkül fát szedett. A följelentést egyszerűen irattárba tették.

Megtörtént ugyan, hogy polgárember ellen tett feljelentést is egyszerűen irattárba tettek, pl. a lázításért perbe fogott dr. Domonkos Gáspár termelési biztos elleni feljelentést. Az aktán azonban ezt a feljegyzést találtam: "Irattárba teendő, mert a vádlott eljárás közben erőszakos halállal kimult."

Az a körülmény, hogy sem a büntetendő cselekmény, sem annak büntetése meghatározva nem volt, a biráskodást az önkény és a sanyargatás forrásává tette.

Az eljárási jog teljes hiánya a burzsoagyűlölő forradalmi törvényszékek tombolásának teljes szabadságot biztosított.

Eljárási "jog" csak annyiban volt, hogy egy rendelet kimondotta, hogy a vádlottat azonnal — nyomozás és vizsgálat mellőzésével — a forradalmi törvényszék elé kell állítani, mely nyomban, a szükséghez képest, a szabad ég alatt is itélni köteles. A vádbiztos indítványt tett ugyan, a bíróságot azonban ez az indítvány nem kötötte. Felmentésre irányuló indítvány esetében is a bíróság gyakran hozott kegyetlen büntető ítéletet.

Védő működhetett ugyan, de a legritkább esetben hallgatták meg.

Hivatalból kirendelt védőként vad kommunista munkások is működtek, akik a védelmet úgy fogták fel, hogy rendszerint maguk követelték védencükre a halálos ítéletet.

A mentő-tanu, aki vallomásával burzsoa-vádlottat mentett, akárhányszor mint elitelt vádlott hagyta el, illetve már el sem hagyhatta a bíróság épületét.

Ezért a burzsoa-vádlott sorsa, ha bíróság elé került, rendszerint már meg is volt pecsételve.

A proletár-vádlott érdekében azonban proletártársai akárhányszor határozottan és fenyegetően léptek fel a bíróságnál s a bíróságot megfélemlítve, kiszabadították a bajba jutott elvtársat.

A tárgyalási jegyzőkönyv rendszerint 3—4 sor volt csak s

az ítélet ennyi: *“Golyó általi halál”*, minden, de minden indoklás nélkül.

A jegyzőkönyv és ítélet a legtöbbször alá sem volt írva. Az aláírás megbocsáthatatlan *“bürokratizmus”* lett volna.

Későbbben a forradalmi törvényszék hatáskörét ugyszólván egészen a politikai bűncselekményekre és a tanácsköztársaság rendeleteinek megszegésére, mint forradalmi bűncselekményekre korlátozták.

Egyéb bűncselekmények elbírálását a felállítandó rendes bíróságokra bízta, melyekben szintén munkások ítéltek volna.

Ezeket a bíróságokat azonban fel nem állították s így előállott az a nevezetes helyzet, hogy a tulajdonképpeni proletárbűnöknek: lopás, rablás, emberölés, stb. nem is volt bírói fóruma.

Ezeknek a cselekményeknek elkövetése tehát szabaddá vált volna.

Az ellenforradalmi és a hadszintéren elkövetett bűncselekményekre pedig rögtönítelő bíróságot szerveztek.

Erre nem azért volt szükség, hogy még a forradalmi törvényszékek ítélkezésénél is rögtönösebb bíraskodás létesülhessen, hanem csak azért, hogy a *hóhérbandájával országszerte garázdálkodó Szamuely népbiztos szadista kegyetlenkedéseit mint “bíraskodást” tüntethessék fel.*

Igy nézett ki a *“jogrend”* a büntető jogszolgáltatás terén.

A magánjogi bíraskodás a munkásügyek és a házassági ügyek kivételével teljesen szünetelt.

A magántulajdon megszüntetésének volt a *“természetes”* következménye, hogy a diktatura garázda elemeinek tényei folytán a vagyonában kárt szenvedett ember sérelmeinek ne legyen bírói fóruma.

A *házasságot* az egyoldalu bontás lehetővé tételével s a törvénytelen gyermek jogállásának a törvényes gyermek jogállásával teljesen egyenlővé tételével tulajdonképpen ágyassággá degradálták.

A *“szabad szerelem”* lévén az ideáljuk, a házasságot, mint a nemi együttélés hivatalos bejelentését türték csak meg.

Kísérletképpen a leányiskolákban a nemi felvilágosítással kapcsolatban próbálták ugyan a szabadszerelmet hirdetni, de ezzel oly felháborodást váltottak ki a tisztességes közönségben, hogy lapjaikban az egész mozgalmat, mint nem hivatalos részről eredőt, kénytelenítettek megbélyegezni.

Házassági joguk, melynek szabadossága a *bigámiák* egész légióját hozta létre, házasságjogi téren oly bonyodalmakat teremtett, hogy jogszolgáltatásunk még igen sok ideig fog e kemény házasságjogi diók feltörésével foglalkozni, amíg e téren a jogrend valahogyan újból helyreállhat.

Minthogy rendszerük ellen nemcsak az ép jogérzésű, de a tiszta erkölcs törvényei alapján álló minden ember is lázongott, a vallásos érzés gyengítése is egyik céljuk volt.

A papokat minden joguktól, még a választói jogtól is megfosztották, hogy tekintélyüket a nép előtt aláássák.

Egyházi körmenetben leköpködték a szentséget s a templom ajtón át belöttek a miséző papra.

Első tervük ugyan a templomoknak világi célokra leendő rekvirálása volt, de midőn ezt az ő szokott módjukon először hírlapjaik útján megpendítették s látták a keresztény munkásság felháborodását, beérték az egyházi vagyonok fosztogatásával s a keresztény papság gunyolásával és sanyargatásával.

Az egyik fővárosi plébánost, aki megengedte, hogy proletárhivei a templomot egy oly irás kifüggesztése útján mentesítsék az akkor fenyegető rekvirálás alól, amely irás szerint a templomot a proletár-hivek vallási célokra maguknak rekviráltak, bírói eljárás nélkül börtönbe vetették, heteken át tartották gonosztevők között s a beteges öreg plébánost a római katolikus proletárásszonyok erélyes fellépésére engedték csak ki a fogságból.

Az ilyenféle esetek nagy száma bizonyította *a diktatúrának kereszténygyűlölő jellegét.*

Dacára a nagy *terrornak*, amelyet minden téren kifejtettek, a diktatura céljait még sem volt képes megvalósítani.

A munkát úgy a kommunizált, mint a nem kommunizált üzemekben a munkásság egyaránt beszüntette s a nagy fizetésű munkásságra és a vagyonából kiforgatott polgárságra egyaránt a *legsötétebb nyomor* zudult. Hiába volt minden rendelet, minden erély, minden terror, *az állam rendje teljesen felfordult.*

A diktatura, dacára a terrorisztikus kényszereszközöknek, melyek fölött rendelkezett, tehetetlenül nézte rendszerének csődjét. Tehetetlen volt, mert állami rendje nem jogrend volt, hanem az a jogrend ellen fellázadt s a jog örök szabályaival szembehelyezkedő *önként* parancsán alapult. A jog diadala éppen az, hogy jogrend nélkül nincs sem jog, sem pedig rend s a joggal szembehelezkedő ezt a rendet, melyet erőszak tart fenn, az elnyomott rendnek előbb-utóbb kitörő ereje elsöpri.

Igy történt most is.

A hadsereg szétzüllesztése és a vörös hadsereg

Irta

Lorx Viktor

vezérkari ezredes

Az egykori Osztrák-Magyar Monarchiában a hadsereg volt az a kapocs, amely a történelmi fejlődés folyamán egymással társult és egymásra szorult heterogén elemeket összetartotta. A hadsereg sokáig ellenállott a bomlasztási merényletnek. A külső ellenség azonban idővel hatalmas szövetségesekre tett szert.

A véráldozatok óriási mérveket öltöttek; a hadsereg ellátására szükséges anyagkészletek elfogytak; az otthonmaradottak helyzete mindinkább súlyosabb lett.

Sokan kishitűek lettek és mindenki a békét leste.

Mindez, amit az egykori Osztrák-Magyar Monarchia hadseregére vonatkozólag mondtunk — némileg más beállításban — még fokozottabb mérvben állott *a hadsereg magyar részeiről is*.

Igaz, hogy a nemzeti eszmét a magyar hadseregben az udvari politika átkos tradíciója alapján és a vezető körök csekély előrelátósága folytán nem ápolták. A volt honvédségben még némileg eltűrték; a volt közös hadsereg magyar részeiben pedig még csirázni sem engedték. Mindennek dacára a nemzeti eszme a háború folyamán a magyar hadseregben is érvényesült és lélekemelő módon nyilvánult meg. A hadsereg magyar részei hatalmas módon képviselték a magyar állameszmét, a magyar államhatalom erejét. Aki a magyar állameszme ellen merényletre készült, annak előbb végeznie kellett a magyar hadsereggel.

És sokan voltak, kik a magyar állameszme ellen törtek. Mindazon nemzetek, melyeknek fajrokonai voltak hazánkban, lesben állottak, hogy kiszakítsák prédájukat az ezeréves Magyarország testéből.

A hadsereg volt ezen alattomos ellenség támadásainak leghatalmasabb akadály; ezt kellett tehát előbb tönkretenni.

Természetesen, hogy ez csak a hadsereg züllesztése révén volt elérhető, ezt kellett tehát megtenni.

A hadsereg züllesztésének első kísérletei a háború első éveire nyulnak vissza. A hadsereg sikereinek korszakában azonban ezen kísérleteknek nem lehetett eredménye. 1918. június 15-ike a fordulópont. Az Asiagó melletti és Piavementi offenzíva sikertelensége megingatta a hadseregnek a vezetésbe vetett hitét. A végső sikerben biztosan hívó optimizmus tért engedett a pesszimizmusnak.

A véres veszteségek tekintélyesek voltak.

A front elnéptelenedését pótolni kellett; a tartalékok azonban kifogytak. Nem maradt más hátra, mint *“a hazatérőkkel”*, t. i. a brest-litowski béke után az orosz hadifogságból kiszabaduló katonáinkkal a hiányokat pótolni. Csakhogy ezen emberek nagy része *veszedelmes tanokat szívott magába a bolsevizmus hónapjában.*

Ha elképzeljük még, hogy milyen lehetett ezen emberek kedélyállapota, kiknek a hadifogság viszonyai után alig pár heti szabadság jutott és azután ismét a frontra kényszerültek visszatérni, hol sok volt a baj, de igen kevés az élelem, be kell látnunk, hogy a hadsereg elleni aknamunkának fogékony talaja volt.

A front mögötti alakulatok lettek legelőször megmételvezve.

Az utolsó időkben a frontra kiküldött tiszti sarjadék silány-sága is hozzájárult a hadsereg bomlasztását célzó aknamunka sikeréhez.

A nagy tiszti veszteségek folytán *a tisztikar kvalitás tekintetében is állandóan rosszabbodott*; de valóságos csapás volt, hogy a hadvezetőség az utolsó időkben szinte tömegesen zuditotta a hadseregbe tiszti sarjadékkal az olyan elemeket is, melyek semmi tekintetben sem feleltek meg magasztos hivatásuknak — erkölcsileg pedig olyan mélyen állottak, hogy a *korruptiót* mindenütt meghonosították, a tisztikar erkölcsi makulátlanságát bemocskolták — és a háboruban nagy nehezen szerzett tekintélyüket aláásták.

Igy volt előkészítve a talaj, midőn 1918. őszén a hadsereg ellen nyíltan is megkezdődött a belső ellenségek támadása.

A Balkán front összeomlása adta meg erre a jelt.

“ELVESZTETTÜK A HÁBORUT!” volt az a rémes jelszó, amely megingatta az alapot, amelyen a hadsereg fegyelme felépült, amelynek eddigi csodálatos eredményeit köszönhetette.

“HAZA, MERT A HAZA VESZÉLYBEN VAN!” volt a jelszó, amellyel a nemzet ellenségei most ráfeküdtek a hadseregbe.

Nem lehet tehát csodálkozni, hogy egyrészt az ember nemzeti érzését, másrészt pedig önfenntartási ösztönét legerősebben megkapó eme két gondolat megingatta a katona hitét és bizalmát előljáróiban.

Október vége felé, midőn a külső ellenség is megkezdte támadását, amelyre hónapok óta készült, midőn Ausztriában az *uralkodó végzetes manifesztuma* folytán felbomlott minden államkötelék, midőn a Monarchiának egyes népei nyíltan átpártoltak azokhoz, kik ellen eddig harcoltak, a magyar állameszme legádázabb belső ellenségei is elérkezettnek látták az időt az utolsó rohamra:

MEGCSINÁLTÁK A FORRADALMAT.

MEGCSINÁLTÁK HAZUG, HAZAFIAS FRÁZISOKKAL, MEGCSINÁLTÁK A FÜGGETLEN, ÖNÁLLÓ MAGYARORSZÁG JELSZÁVÁVAL; AMELLYEL A TÁRSADALOM SZÉLES RÉTEGEIT IS, SÓT A NEMZET EGYES VEZÉREIT IS FÉLREVEZETTÉK.

A nemzet legjobbjai pedig félreállottak — és ez volt a nemzet veszte.

Igaz, megvalósult az önálló magyar hadsereg, de másnap

már gyalázatba kergeti *Linder*, az első magyar hadügyminiszter, midőn elrendeli az általános fegyverletételt és pár nappal később a "*NEM AKAROK KATONÁT LÁTNI!*" hirhedt felszólalásával feltartóztathatatlanul sétbomlasztja.

Mert semminek sem volt oly destruktív hatása a hadseregére, semmi sem hozott nagyobb bajt a nemzetre, mint az átkos emlékü *Linder* ezen herosztrateszi ténykedése. Hogy alkohalmámorban tette, ez a hatáson nem változtatott semmit.

A magyar hadsereg számtalan fegyvelmezett és teljesen felszerelt csapata ért 4 évi viszontagságos harcok, súlyos megpróbáltatások és fárasztó, meg bonyodalmas utazások után hazájába.

De itt nem a honfitársak köszönete és hálája, nem a hitves ölelő karja és a gyermek örömrivalgása fogadta, hanem önző forradalmi agitátorok tömege, kik a legaljasabb besugásokkal, a legképtelenebb hiresztelésekkel tisztjeik ellen lázitották a legénységet és hihetetlen gyorsasággal szétugrasztották a parancsnokaikhoz a legteljesebb bizalommal ragaszkodó csapatokat is.

És a vezető körök mindezt nemcsak túrték, hanem érthetetlen cinizmussal helyeselték, sőt elősegítették.

A "nemzeti vívmányokat" már nem hangoztatta senki; a "*FORRADALMI VÍVMÁNYOK MEGVÉDÉSE*" lett a jelszó.

Nagyon jól tudták a "forradalom vívmányait" féltő körök, hogy a hadsereg, mint az államhatalom támasza az egyetlen tényező, amely a törvényes rendet megint helyre állíthatná és azért megindult az általános hajsza a hadsereg ellen.

Ez időben lép előtérbe *POGÁNY JÓZSEF*, ez a vasakaratu, óriási munkát bíró és végző, a legocsmányabb tettől sem visszariadó gazember.

Ez a vampir *Kéri Pállal* együtt hálójába keríti *Károlyi Mihályt*, ezt a félkegyelmű, degenerált grófot, kit a forradalom nemzetvezérévé avatott, anélkül, hogy erre bármily tekintetben rátermett volna, kinek szellemi korlátoltságánál csak a nemzet tradíciói elleni féktelen gyűlölete volt nagyobb.

Károlyi, *Linder* és *Pogány* átkos triumvirátusa okozta a hadsereg teljes szétzüllését. *Károlyi* főleg a romboló munkák szankcionálásával ártott s inkább a bamba néző szerepére szorítkozott. Annál tevékenyebb volt *Pogány*.

Mint a *BUDAPESTI KATONATANÁCS ELNÖKE* és az összes katonatanácsok kormánybiztosa párját ritkító agitációit fejtett ki. Kaszárnyákból-kaszárnyákba sietett és ott szinte mesteri módon beoltotta a katonákba az osztálygyűlölet csiráját. "*Mindenkinek egyenlő politikai jogot*" jelszó örve alatt belevitte a pártpolitika szénvedélyét, a vizsályt és gyűlölködést a kaszárnyába és teljességgel kicsavarta a tisztikar kezéből a befolyás azon maradványait is, amelyek az utolsó hetek viharai után még megmaradtak és amelyre parancsnoki jogaiknak gyakorlására feltétlenül szükségük volt.

A meglehetősen gyors egymásutánban következő hadügyminisz-

terek vagy nem ismerték fel Pogány üzelmeinek veszélyeit, vagy nem tudták azokat megakadályozni.

Barta hadügyminiszternek a politikai pártoknál nem volt annyi befolyása, hogy Pogány ellen fellépessen, őt birta rá Pogány, hogy *a bizalmiférfi rendszert* a hadseregben is meghonosítsa.

Pár nappal reá Pogány a helyőrség egyes fegyveres csapatainak a hadügyminiszterium elé való tüntető és fenyegető felvonulásával megbuktatta Bartát.

A csapatoknak fenyegető felvonultatása legmagasabb előjárójuk ellen oly nóvum, amely a fegyelem megmaradt kis foszlányait is teljesen tönkretette.

Bartát a hadügyminiszterségben *gróf Festetics* követte, de nem tudott beleilleszkedni a kiélezett viszonyokba; pár heti vergődés után távozott. Őt is alattomos aknamunka révén Pogány buktatta meg.

Festetics utódja *Böhm* lett; az első szociáldemokrata a magyar hadügyminiszteri székhelyben, kit a forradalom a teljes ismeretlenségből a hadügyi államtitkári méltóságba emelt. Vérbeli szociáldemokrata volt, de mint államtitkár a mérséklét útján haladt. Mint miniszter eleinte függetleníteni akarta magát a katonatanácsnak mindenható kormánybiztosától, azonban csakhamar Pogány vizében evezett és tagadhatatlan képességeit, meg nagy munkaerejét nem a nemzet érdekeinek szentelte, hanem a **VÖRÖS HADSEREG MEGTEREMTÉSÉRE FORDÍTOTTA.**

Február vége felé Pogány az utolsó rohamot intézi a tisztikar tekintélye ellen. **KIERŐSZAKOLJA UGYANIS, HOGY A CSAPATOK MAGUK VALASSZÁK MEG TISZTJEIKET.** Nem kell magyarázni, hogy mit jelent ez; hisz mindenki beláthatja, hogy a forradalmi mámorban levő legénységnek esze ágában sem volt olyan parancsnokokat választani, kik rendet, fegyelmet és a kötelességek hű teljesítését követelték.

Különben a hadügyminiszterek már előre gondoskodtak arról, hogy a hadsereg megfosztassék legtapasztaltabb és legmegfontoltabb vezetőitől.

Már a Barta-éra alatt nyugdíjaztattak az idősebb tábornokok és ezredek. Böhm megkoronázta a tömegnyugdíjazásokat azzal, hogy **MINDEN TÁBORNOKOT ÉS EZREDEST NYUGDIJAZOTT.** A rendfokozati különbségekkel nem törődött, így pl. Moór tartalékos főhadnagyot kinevezte Budapest városparancsnokává.

Március 21-én kikiáltották a proletárdiktatúrát. A hadsereg szempontjából ez tulajdonképpen csak a már fennálló helyzet megerősítése volt. Pogány már decemberi agitációi közben hangsúlyozta, hogy *„a tisztek kiváltságainak meg kell szűnni; minden tiszt örüljön, ha egy köztársasági katona megtiszteli azzal, hogy egy asztalhoz ül vele.”*

A tisztek kiváltságai, jogai tényleg meg is szűntek és már csak külsőségekben nyilvánultak meg. Természetes azonban, hogy a külsőségeknek is meg kellett szűnni: rendfokozati jelvények hordása főbenjáró bűnné vált, mely az illetőnek életébe kerülhetett.

A forradalmi kormány pár nappal a "nem akarok katonát látni" elhangzása után csakhamar belátta, hogy az államhatalom nem lehet hadsereg nélkül és *mindent megkísérelt használható hadsereg megteremtésére.*

Először kijátásba volt helyezve, hogy a tényleges tisztek és továbbsszolgáló altisztek a csendőrségnél teljesítsenek szolgálatot.

Amennyiben azonban a belgrádi fegyverszüneti egyezség szerint Magyarország hat gyalog- és két lovas hadosztályt állíthatott fel, a hadügyminiszterium hozzálátott ezen seregtettek azonnali megszervezéséhez. Még Barta ujonnan behívtá az öt legfiatalabb évfolyamot. Azonban az eredmény siralmas volt, **CSAK MUNKA-KERÜLŐ, SELEJTÉS ELEMÉK JELENTKEZTEK.** A viszonyok csak azon csapatoknál voltak kedvezőbbek, ahol az ellenség által megszállott területeken lakó — és a megszállás miatt hazájukba vissza nem térhető — katonák összessége jelentkezett szolgálatra.

Ott, ahol az egyes idősebb tisztek fáradozásai révén a politizáló, veszekedő és követelődző fegyelmezetlen társaság "csapattá" kezdett átvedleni, ott csakhamar megjelentek a katonatanács kormánybiztosának lelketlen agitátorai, kik hangos vádaskodásokkal és ígérgetésekkel lerombolták azt, amit a tisztek nagy fáradsággal fölépítettek.

A katonatanács agitátorainak kezes segítőtársa volt sok éretlen, szájhösködő, de kötelességét sohasem teljesítő tartalékos tiszt és tisztjelölt, kik a Galilei vagy más nemzetietlen körből származván, nem tudták felfogni, hogy a nemzet érdeke mást is követelhet, mint állítólagos "forradalmi vívmányok" megvédelmezését.

Látván, hogy az öt legfiatalabb évfolyam segítségével az akkori viszonyok közt lehetetlen megfelelő csapatokat teremteni, Barta hadügyminiszter "*riadó alakulások*" címén tényleges tisztek és továbbsszolgáló altisztekből álló megbízható csapatokat akart szervezni.

Még mielőtt a szervezés megindult volna, Pogány neszét vette a dolognak, finom szimatjával azonnal megérezte, hogy ezen alakulatok esetleg kicsavarhatják a hatalmat kezéből, "**ELLENFORRADALOMNAK**" minősítette e szerény kísérletet és hü csatlósai-val **ELKERGETTE A HADÜGYMINISZTERT.**

Több meddő kísérlet után végre Böhm február közepe felé egy hat gyalogos hadosztályból és a székelykülönítményből álló "**ÖNKÉNTES HADSEREG**" megszervezésére adott ki rendeletet.

Alig, hogy a szervezés munkája megindult, meglepetésszerűleg kikiáltották a proletárdiktatúrát.

MEG KELLETT TEREMTENI A 'VÖRÖS HADSEREGET.'

A proletárok öntudata nem abban nyilvánult, hogy a vörös hadsereghez jelentkezzenek.

Pogány, az ujdonsült "**HADÜGYI NÉPBIZTOS**", — kit különben pár napi működése után "*az utca*", melyet ő annakidején Barta hadügyminiszter ellen fölvonultatott, hasonló módon csufosan megbuktatott, — úgy segített, hogy az öt legifjabb évfolya-

mokból még a csapatoknál levő mintegy 50,000 ember és az önkéntes hadsereg éppen csirázásnak indult magjait — mintegy 5000 embert — vörös hadseregnek átminősítette.

Hozzájuk csatlakozott még **A VÖRÖS ÓRSÉG.**

De mindez nem volt elég. — Hisz a proletárdiktatúrát sok veszedelem fenyegette, féken kell tartani az *“ellenforradalmárokat,”* akik ellen néhány elszánt és mindenre képes terroralakulat is elegendőnek bizonyult, de számolni kellett a Szövetséges és Társult Hatalmak támadásával is. — Hisz a Szovjet-kormány nyal szövetekezett proletárdiktatura nyílt hadüzenet volt a “Nyugat”-nak.

A husvét nagyszombatján tartott munkástanácsban nagy lelkesedéssel hozták a határozatot: **“MINDEN PROLETÁRNAK FEGYVERT KELL FOGNI A PROLETÁRDIKTATURA VÉDELMEÉRE.”**

Elrendelik a védkötelezettséget és a szakszervezetekre bizzák a sorozások előkészítését, a lajstromozást.

A dolog nem halad, ELLENBEN A VÖRÖS HADSEREG MEGFELEDEKEZIK PROLETÁR ÖNTUDATÁRÓL ÉS SZÉJJEL FUT. Május 2-ikán van a krízis tetőpontja. Csak azonnali segítség fordíthatja még meg a szerencse kockáját. Elhatározták a *gyári munkásezredek azonnali szervezését és tényleg már másnap menetkész néhány munkászászlóalj.*

Ez volt a vörös hadsereg szervezésének kulminációja.

Azután a szervezés sehogysem akart haladni, amin az általános védkötelezettség kihirdetése (melynél a “burzsuj” természetesen csak fegyver nélkül alárendelt szolgálatra használható ki) sem lendített.

Egészen véve azonban mégsem szabad lebecsülni a vörös uralom alatt folyt szervezés eredményeit.

Julius hó 20-án a románok elleni támadás előtt 157 zászlóalja, 119 géppuskás százada, 12 lovas százada, 104 ütege, 11 műszaki és 9 repülő százada volt a vörös hadseregnek.

A papir adatai szerint a harcoló létszám 75,000 puskából, 958 géppuskából, 1270 kardból, 387 lövegből és 35 repülőgépből állott.

Az élelmező létszám meghaladta a harcoló létszám négyszeresét.

Ezen erők 4 hadtestbe voltak összefoglalva.

A IV. hadtest Budapest hely- és védőrségét képezte és a vas-munkásokból toborzott — és főleg karhatalmi céloknak szolgáló — 9 vasas hadosztályból, a régi rendőrséget, csendőrséget és védőrséget pótló vörös őrhadosztályokból és a hídfőosztályból állott. Ezen csapatokból csak kisebb részek és csak átmenetileg kerültek a frontra.

A többi hadtest a hadrakelt sereghez tartozott, a hadrend részletei a helyzet követelményeinek megfelelően gyakran változtak. Általában azonban mondhatjuk, hogy **A HADRAKELT SEREG 8 HADOSZTÁLYBÓL ÉS NÉHÁNY ÖNÁLLÓ DANDÁRBÓL ÁLLOTT.**

Számra tehát egészen tekintélyes volt "a vörös hadsereg", de ennél kisebb volt erkölcsi értéke.

Igen kicsi azon csapatok száma, melyek nem széledtek szét az első lövésekre és még kisebb azoknak száma, amelyek becsülettel harcoltak.

A vörös hadsereg harcait a hajdani magyar csapattestek hősi küzdelmeivel összehasonlítani pedig egyáltalán nem lehet.

Harcon kívül is a vörös hadsereg fegyelme eleinte minden kritikán alul volt; nem érdemelte meg a "hadsereg" jelzöt, mert csak *FOSZTOGATÓ BANDÁNAK* lehetett elnevezni.

Csakhamar belátták a helyzet akkori urai, hogy ily csürhével nem lehet háborút viselni és minden módon igyekeztek a csapatoknál a fegyelmet meghonosítani.

Minden képzelhető módon igyekeztek tapasztalt és talpraesett tiszteket parancsnokul megnyerni. A "bizalmi rendszert" és az esküdszékeket — Pogány ezen legfontosabb "forradalmi vívmányait" — eltörölték.

A politikai megbízottak hatáskörét a legmesszebbmenőleg korlátozták; a parancsnokok fegyelmi, fenyítő hatalmát visszaállították, valamennyi parancsnoki fokozat részére jelvényt állapítottak meg, ami tulajdonképpen a régi rendfokozati jelvények leplezett elismerésével volt egyértelmű.

Nem is maradt el az eredmény; a csapatok fegyelme megjavult. Böhm — az írógép-vigécből átvedlett hadseregparancsnok — kérkedett is avval, hogy a világháboruban a régi cs. és kir. armádiában nem volt különbség fegyelem, mint az "ő" csapataiban.

De ez a látszólagos fegyelem külső máz volt. Hogy a harcban miképpen viselkedtek a csapatok, azt már említettem. Érdekes és jellemző azonban az a jelenség is, hogy a harcok előtt mennyire elnéptelenedett a front. Így pl. a románok elleni támadás előtt a hadrend adatai szerint a hadsereg 75.000 puskából állott; ebből a harctéren azonban kevesebb, mint 20.000 puska működött, dacára annak, hogy a hadvezetőség minden egységet bevetett a harcba.

A hiányzó 55.000 puskából körülbelül 20.000 Budapest védőrségéhez tartozott, a többi "ellógott."

Még a vezérekről néhány szót.

Böhmöt, az első hadsereg parancsnokát és később "hadsereg-főparancsnokát" már jellemeztem.

Közvetlenül a románok elleni támadás kezdete előtt visszalépett és helyét *LANDLER*, "Kassa felszabadítója" vette át.

Mint a III. hadtest parancsnoka, láthatólag *JULIER* vezérkari főnökének befolyása következtében okos mérsékletet tanúsított és hajlandó volt csapatainak nemzeti jelvények hordását megengedni, amit azonban Kun Béla, a proletárdiktatura lelke és szellemi feje, megtiltott.

Landler hadsereg-főparancsnoki tevékenysége említést sem érdemel.

Mint hadtestparancsnokok Landleren kívül *VÁGÓ*, *POGÁNY* és *BOKÁNYI* szerepeltek.

Mind a három katonai analfabéta volt, szerepük a "reprezen-

tátióra” és csapataik lelkesítésére, buzdítására szorítkozott, amire mint kipróbált néptribunok kellő befolyással bírtak.

A katonai hadműveletek tervezése, elrendelése és végrehajtása teljesen a vezérkari főnökök dolga volt.

A vörös hadsereg első vezérkari főnöke, *STROMFELD* ezredes intelligens, képzett, mérhetetlen becsvágyu tiszt volt, ki a vörös hadsereg konszolidációjánál igen eredményes működést fejtett ki és a csehek elleni hadműveleteknél — néhány botlástól eltekintve — a vezetésre való rátermettségét is bebizonyította.

A románok elleni offenzíva kezdete előtt Stromfeld ezredes megvált a hadsereg vezérkari főnökségétől; utódja *Julier* alezredes lett, ki a Miskolc—Kassa-i hadműveletekben kiváló hadtest vezérkari főnöknek bizonyult.

Komoly, nagy tudású, korrekt gondolkodású, kötelességét mindig hiven teljesítő katonának ismerte mindenki.

Vállalkozását nem koronázta siker, de ez nem lephet meg senkit, aki a vörös hadsereg csekély harcoló létszámát és még csekélyebb harci értékét ismerte, mert hiszen a siker katonai előfeltételei teljességgel hiányoztak.

A hadtest vezérkari főnökök közül a már említett *Julier* alezredesen kívül nagyobb szerepe csak *Farkas* alezredesnek, az I. hadtest vezérkari főnökének jutott, ki kevés szerencsével vezette a Szolnok melletti átkeléssel kapcsolatos hadműveleteket és a románoknak olcsó babérokra adott alkalmat.

Az előbbi fejezetből kiviláglik, hogy úgy az októberi forradalom, mint a márciusi szociális felfordulás tulajdonképpen nem volt a tömeg szenvedélykitörésnek műve, hanem *egy nemzetellenes maffia alattomos és raffinált aknamunkájának eredménye*. A tömegek a mozgalom vezetői által csak később állítottak szolgálatukba “a forradalom vívmányainak megvédelmezésére.”

Mindkét mozgalom hangzatos, hazafias jelszavak jegyében indult ugyan meg, de valójában már az októberi forradalom is nemzetietlen, sőt nemzetellenes volt.

A tisztikar teljesen távolállott a mozgalomtól, annak kitörése a tisztikar zömét tökéletesen meglepte.

Ez az előbb mondottak után sajtóságosan hangzik, de tagadhatatlan tény, hogy úgy a hadügyi, mint a honvédelmi minisztériumban a forradalmat megelőző napon a csehországi és jugoszláv forradalmi események dacára nem számoltak nagyobb mozgalommal.

Felvetődik a kérdés, hogy a tisztikar, mint a fegyveres erő és a törvényes rend támaszának vezetője, miért nem tett kísérletet a forradalom megakadályoztatására?

Az okot a forradalmi nemzeti köntösben és abban a döntő körülményben kell keresni, hogy a forradalom csakhamar megkapta a vezetőkörök approbációját.

A Hadur feloldja a tiszteket a neki tett eskü alól; a honvédelmi miniszter a rendes külsőségek között átadja a minisztériumot az első magyar hadügyminiszternek, a csakhamar oly hírhedtté vált Linder-nek; a honvédfőparancsnok ünnepélyesen meg-

esketteti a tiszteket a Nemzeti Tanácsra. Mind jelenségek, amelyek megakdályozták azt, hogy az ellentállásnak még csak a gondolata is megfogamzék.

Mindnyájan abban a téves hitben voltak, hogy bekövetkezett az a forradalom, amely minden elveszett nagy háboru következménye. Mindenki hálát adott a Gondviselésnek, hogy a nagy átalakulás oly simán, vérontás nélkül történt meg. Nem látta senki, hogy ez csak egy nemzetietlen maffia aknamunkájának műve.

Később, midőn kiderült, hogy a nemzeti köntösbe milyen mozgató erők burkolódnak — már késő volt; ekkor már meg volt mozgatva a tömeg.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a tisztikar legnagyobb és legkiválóbb része a harctéren volt, honnan apránként és a katonai összeomlás következtében morálisan teljesen összetörve érkezett haza.

A tisztikar megfontolt, higgadt elemei — lelki depressziójuk dacára — *odaadó munkával* fáradoztak azon, hogy a forradalom nyomán keletkezett zürzavarban rendet teremtsenek.

Egy feltűnő jelenségről kell még megemlékezni: számos tisztnek a szociáldemokrata pártba való belépéséről. Igen sajnálatos eltévelyedésnek tartom, amely a tisztikarban mélyreható szakadást idézett elő.

Mentségül szolgáljon, hogy a tényleges tisztek szakszervezete volt az egyedüli hely, ahol a tisztek gyülekezhettek, szervezkedhetek, mert semmiféle más tiszti egyletet a katonatanácsok mindenható kormánybiztosa nem tűrt meg. Kiemelendő az is, hogy ezen szakszervezet a politikai szociáldemokrata párttal semmiféle összefüggésben nem volt, hogy tagjai a szociáldemokrata párt életében nem vettek részt, sőt hangsúlyozandó, hogy a szociáldemokrata párt ezen szakszervezetet el nem ismerte és később fel is oszlatta.

Láttuk, hogy Magyarország hajója az októberi forradalmat követő hónapokban feltartóztathatatlanul a bolsevizmus felé evezett. A be nem avatottak feltűnőnek fogják találni, hogy a tisztikar a proletárdiktatura kikiáltása alkalmával nem tett kísérletet ezen rendbontó, államfelforgató merénylet megakadályozására.

Erős a meggyőződése, hogy erre nem volt meg a mód. A felfordulás a tisztikart teljesen lethargikus állapotban találta. A tisztikar kezéből ekkor már ki volt csavarva minden hatalmi eszköz; a tisztek tekintélye a legénység előtt teljesen le volt törve, úgy, hogy a tisztikar működése teljesen meg volt bénítva.

Vezetője a tisztikarnak nem volt; hisz az intéző körök idejekorán gondoskodtak arról, hogy a vezetőhelyen vagy jellemtelen bábok, vagy olyanok legyenek, kik a politikai radikálizmus felé hajlottak.

Tény az, hogy a hivatásos tisztek közül sokan tettek a tanácsköztársaságnak szolgálatot, de ezt nem szabad a bolsevizta érzelmek fokmérőjének tekinteni, mert az egészen más motívumokra vezethető vissza.

A tisztek megtévesztése tekintetében jellemzők Szántó hadügyi népbiztos a tisztekhez intézett ezen szavai is: *“politikai csatlakozást nem kívánunk, a tisztek lehetnek royalisták is, csak dolgozzanak”*.

A hazafias felbuzduláson kívül egyeseket kétségtelenül a becsvágy is készítetett a bolsevikiek szolgálatába, mert igen jól tudták, hogy nyugodt fejlődés korszakában kevés kilátásuk van olyan magas állásokba jutni, mint a vörös hadsereg keretein belül.

Másokat a terror, a szolgálat megtagadása esetén saját személyük vagy családjukat fenyegető veszedelem befolyásolt.

A legtöbbnél azonban az a meggyőződés volt az indító ok, hogy jobb, ha helyükön maradnak, illetve parancsnokságokat vállalnak, mert különben a legselejtebb elemek, az utca söpredéke kerül vezető állásokba, ami a nemzet javai még nagyobb rombolásának és a nemzet legjobbjai mérhetetlen szenvedéseinek lehetett volna kutforrása.

A vörös hadsereg fogatékai nagyok voltak, a pótlás pedig elenyészően csekély. Ez annak tulajdonítható, hogy a szervezést vezető vezérkari tisztek a pótlás komplikált munkáját nem a gyakorlott póttestekre, hanem a teljesen tájékozatlan munkástanácsokra és szakszervezetekre bízták, melyek nagy hűhóval, de igen csekély eredménnyel dolgoztak.

Böhm “hadseregfőparancsnok” kifakadásaiból tudjuk, hogy július végéig — tehát a vörös hadsereg megszervezésének harmadik havának végéig — a pótlás csak 7 százalékot tett ki, holott a világháborúban az egyhavi pótlás is ennek három-négyszerese volt.

Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a tisztikar egy tekintélyes része élete veszélyeztetése árán is kívánta magát a szolgálatból és Szegedre menekült, ahol lelkes hazafiak lerakták a magyar nemzeti hadsereg alapkövét.

A proletárdiktatura kikiáltása egyuttal hadüzenet.

Smuts angol tábornok — az entente kiküldöttjének — budapesti missziója eredménnyel nem járván, az entente a román hadseregnek megengedte az előnyomulást.

Április 16-ikán megkezdődött a román támadás.

A vörös csapatok sehol sem fejtettek ki nagyobb ellentállást; az első lövések után a proletáröntudat a futásban nyilvánult meg.

Két nappal később a Szinérváralja—Zilah—Csucsá-vonalból támadó románok már Királyháza—Szatmárnémeti—Nagykároly—Érmihályfalva—Élesd vonalat érték el.

Április hó 21-ikén Böhm átvette a “keleti hadseregparancsnokságot”, de sem az ő agitációja, sem vezérkari főnökének fázadozása nem tudták a vörös hadsereg futását és bomlását megakadályozni.

Komoly harc sehol sem volt, egyedül Nyiregyháza mellett fejtettek ki a csepei vasasok szívósabb ellentállást és említésreméltó tevékenységet.

Április 27-ikén a cseh és jugoszláv csapatok is megmozdultak, anélkül azonban, hogy komolyabb akciót csináltak volna.

Másnap a vörös csapatok nagyrésze már a Tisza nyugati partjára hátrál; május 1-én — mely napot Budapesten a proletárság tün-
tető pompával és lármával ünnepel meg — már nincs vörös csa-
pat a Tisza keleti partján, másnap Szolnok is a románok birtokába
jutott.

A hadseregparancsnokság elveszti minden reményét és a ro-
mánoktól fegyverszünetet kér.

Mindenki a proletárdiktatura bukását várja, Kun Béla azon-
ban a május 2-iki munkástanácson új életet önt a lelkekbe.

Szolnok ellen nagy ellentámadást intéznek és visszafoglalják
— az üres várost, mert román nincs benne. (Előző nap egy járőr
járt ottan, de még az ellentámadás előtt visszatért a Tisza keleti
partjára.) Hogy meglegyen a kellő hadi “zsákmány”, a vörösök
Szolnokon összefogdossák az összes “ellenforradalmár”-okat és
közülük sokat kivégeznek.

A vörösek kikürtölik a nagy hadi eredményt és büszkén hir-
detik, hogy visszaverték a románok nagy támadásait, pedig való-
jában nem történt más, minthogy az entente megtiltotta a romá-
noknak a Tiszán át való további előnyomulást.

A vörös hadsereg lélekzethez jut és meg kell hagyni, hogy a
nyert időt kitünően használták ki.

A munkásezredek gyors szervezkedése által új tápot adtak a
vörös hadseregnek. Szigorú rendszabályok, jó és bőséges élelem,
meg fáradhatatlan, célirányos propaganda révén a szétbomlott
csapatoknál helyreállították a fegyelmet.

A konszolidációt lényegesen elősegítette az, hogy számos ta-
pasztalt tiszt került szaktudás nélküli, harc előtt szájhősködő, de
harcban tehetetlen “elvtársak” helyett a csapatok élére.

Tekintve, hogy számolni kellett azzal, hogy a vörös hadsereg-
nek egyszerre több fronton kell harcolnia, az egységes vezetés biz-
tosítása érdekében Kun Béla Böhmöt “hadseregfőparancsnokká”
nevezte, ki viszont Kunt helyettesévé avatta.

A román “hadjárat” közben a vörös csapatoknak a csehekkel
is volt néhány csetepatéjük, amelyeknél kitűnt, hogy a cseh csa-
patok harci értéke rendkívül csekély, a vezetés pedig kapkodó és te-
hetetlen.

A gazdasági okokból nélkülözhetetlen salgótarjáni bánya-
vidék biztosítása érdekében úgy is szükségesnek tartotta a vörös
hadvezetőség, hogy a cseheket onnan északi irányban vissza szo-
ritsa.

A hadászati kombinációk alapján a vörös hadsereg főparancs-
noksága sikert remélhetett egy a csehek ellen intézett offenzi-
vától.

A vörös hadvezetőség tehát elejtette a Duna-Tisza között
szándékolt támadás eszméjét és minden előkészületek nélkül meg-
támadta a cseheket.

A siker teljes volt. A csehek hasonló módon viselkedtek,
mint néhány héttel előbb a vörös csapatok: az első ágyulövések
után elszéledtek.

Május 18-ikán kezdődött a támadás, 22-ikén Miskolcot foglalták el a vörösök, június 1-én Rimaszombatot vették birtokukba és június 6-ikán már Kassán tartották ünnepélyes bevonulásukat.

Pár nappal később Eperjes és Bártfa is a vörösök kezébe jutott.

A cseh vezetés lassan mégis magához tért, idővel a cseh csapatok is nagyobb ellentállást fejtettek ki, de eredményt sehol sem tudtak elérni. Miskolc mellett a csehek a románokkal együtt csináltak egy nagyobb ellentámadást és szorult helyzetbe is hozták a vörösöket. Egy éppen idejében odaérkezett 30 cm.-es mozsár néhány lövése azonban vad futásra bírta az ellentámadókat és rést üt a cseh, meg román csapatok között, mely rést a hadseregfőparancsnokság arra akarta felhasználni, hogy tartalékjaival a románokat is megtámadja.

A támadó vörös csapatok harci kedvét a sikerek láncolata nagyban fokozta. A felszabadult vidékek is örömmel fogadták őket és bennük eleinte a felszabadítókat, nem pedig a proletárdiktatura eszközeit látták.

Mármár úgy látszott, hogy nemzeti irányba terelődik az egész mozgalom; itt-ott egy nemzeti zászló bukkan fel a csapatoknál, felhangzik a Rákóczi-induló és a Kossuth-nóta, de Kun Béla tiltó szava csakhamar észretériti "eltévedt" hiveit; a vörös jelvények, az "Internacionale" hangjai visszanyerik majdnem veszendőbe ment egyeduralkodói jogaikat...

A nyugati fronton a hadműveletek nem voltak oly eredményesek. Eleinte ugyan könnyen megy minden, Érsekújvár a vörösök kezére jut, de a cseh hadvezetőség ide veti be összes tartalékjait, úgy, hogy a vörösök Esztergomig kénytelenek hátrálni.

A vörös hadsereg főparancsnoksága nem akarja feladni a románok elleni támadást és vár, mert a Losoncról előnyomuló erők Zólyomot is elérik.

Tekintve azonban, hogy Zólyomtól nyugatra a csehek szivós ellentállást fejtenek ki és Léva mellett is nagyobb cseh erők gyülekeznek, a vörös hadvezetőség mégis kénytelen tartalékjait a nyugati frontra dirigálni.

De ezen erők már későn jönnek, mert időközben — június 13-ikán — megjelenik Clemenceau távirata, mely a tanácsköztársaságtól igen erélyesen követeli, hogy a vörös hadsereget azonnal vonja vissza a demarkációs vonal mögé.

A hadseregfőparancsnokság néhány napi habozás után teljesíti e követelést és június 17-ikén kiadja a parancsot a harc beszüntetésére, meg a csapatoknak a demarkációs vonal mögé való visszavonására.

Fegyverrel hódított terület feladása a legfegyelmezettebb csapatra is igen lehangolólag és bomlasztólag hat.

Ez a jelenség természetesen a vörös hadsereg csapatainál sem maradt el; a csapatok szemlátomást züllöttek és bomlottak.

Különösen nagy mérveket öltött a bomlás azon csapatoknál, melyek Budapesten át jutottak a nekik kiutalt körletekbe. Napi-

renden volt, hogy az egyes csapattestek legénységének fele, sőt nagyobb része — "ellógott".

Az egyik munkászászlójánál pláne az állomány 85 százaléka tünt el a budapesti tartózkodás alatt.

A hadsereg ez átszortosítása közben június 24-ikén Budapesten a Dunai hajóraj egy részének közreműködésével kitört az "ellenforradalom".

A mozgalom — melyben a munkások és munkásvezérek egy részének is részt kellett volna vennie — eleinte sikeresnek látszott.

A munkásvezérek azonban cserbenhagyták az ellenforradalmárokat. A munkásság egy része köpenyt fordított, úgy, hogy az akció, amelyben a katonai Ludovika Akadémiának is volt aktív szerepe, eredménytelenül megbukott.

A Tanácsköztársaság vezetői hatalmas terrorral válaszoltak a szerencsétlen kísérletre.

A terror főleg a hivatásos tisztek, meg a Ludovika Akadémia ellen irányult és igen gyászos következménye lehetett volna, ha egyrészt Romanelli alezredes, az olasz misszió vezetője nem tiltakozott volna a vérengzések ellen és ha másrészt a hadügyi népbiztosságban nagy befolyással rendelkező Tombor alezredes nem győzi meg a Tanácsköztársaság vezetőit, hogy a tiszteket ne bántsák, mert még nagy szükségük lesz rájuk. Clemenceau már említett táviratában t. i. kilátásba helyeztetett, hogy a vörös hadseregnek a demarkációs vonal mögé való visszavonulása után a román hadsereg is a Tiszától a demarkációs vonal mögé vonul vissza.

Tekintve, hogy a románok ezt többrendbeli táviratváltás után sem tették, a hadvezetőség elhatározta, hogy a románokat megtámadja és a demarkációs vonal mögé veti vissza.

Ezen elhatározásra döntő befolyással volt az a körülmény, hogy Kun Béla egy felfogott szikratávirat alapján megtudta, hogy a versaillesi ötös tanács a magyar Tanácsköztársaság elleni beavatkozás gondolatát elejtette.

Kun tisztában volt avval, hogy a proletárdiktaturát a közeli összeomlás fenyegeti. Ugy okoskodott, hogy politikai okokból szükség van a háborúra. Ha sikerül, akkor evvel új tápot ad a végelgyengülésben szenvedő Tanácsköztársaságnak és lendít annak kétségbeejtő gazdasági helyzetén, ha pedig nem sikerül, meg van mentve az "eszme", mert hivatkozhat arra, hogy külső erőszak fojtotta meg és nem az alapgondolat esztelensége és hiveinek garázdálkodása folytán omlott össze.

A hadvezetőség megkezdte az offenzívára az előkészületet. Stromfeld, a hadsereg vezérkari főnöke megvált helyéről és a felelősségteljes állást a legváltóságosabb időben Julier foglalta el.

Böhm a "diadalmas hadvezér" kitünő szimatjával szintén megérezte, hogy baj van és annyira megbetegedett, hogy kénytelen volt külföldön orvoslást keresni és magas méltóságát Landlernek átadni. (Pár nappal később wieni követ lett.)

A hadvezetőség a támadást olyképp tervezte, hogy a főtámadást a hadsereg zöme az I. hadtestparancsnok parancsnoksága

alatt Szolnok mellett intézze, mely támadás a tiszai átkelés kierőszakolása után Nagyvárád irányában lett volna folytatandó.

Ezen főtámadás déli és északi irány elleni biztosítására egy hadosztálynak Szentés—Mindszent között kellett a Tiszán át támadnia, — egy dandárnak pedig Tiszafüred mellett az átkelést kierőszakolni.

A III. hadtestnek pedig Tokaj mellett kellett a Tiszán átkelni és Nyíregyháza környékét elérni, hogy onnan a szükséglet szerint a zöm harcainak megkönnyítésére Debrecen felé támadjon, vagy pedig — ha arra szükség nincs — az előnyomulást Nagyvárád felé folytassa.

A hadvezetőség teljesen tudatában volt mindazon nehézségeknek, amelyek ezen szép terv megvalósítása ellen tornyosultak, de saját tűzérségének hatalmas támogatásában bízva és a román csapatok ismert csekély harcértékével számolva, remélte, hogy az átkelés sikerül.

A többi a hadsereg a felszabadítandó területek lakosságának nemzeti fellendülésétől várta.

Julius 20-ikán hajnalban kezdődött a tűzérség előkészítő tüze, miután a déli biztosító csoport a Tiszán szerencsésen átkelt és Szentés, meg Mindszent között magát befészkelte.

Az átkelés július 20-ika folyamán mindenütt sikerült; csak a Tiszafüred irányában támadó dandár nem tudott a Tiszán átkutni. Az ellenhatás aránylag gyenge volt.

Másnap a támadás minden csoportnál folytatódott, de nem tudott lényegesen tért nyerni.

Aznap délben küldte Kun Béla Clemenceaunak emlékezetes táviratát, amelyben bejelenti, hogy miután a románok nem teljesítették az entente akaratát, a vörös hadsereg kénytelen a románokat megtámadni, hogy velük az entente akaratát tiszteletben tartassa.

A szolnoki csoportnál a támadás lassan tért nyert, a tokaji csoportnál azonban kellemetlen dolog történt. A románok ellentámadására a csapatok nagyrésze megfutott, úgy, hogy az eddig elért előnyök legnagyobb része veszendőbe ment. Megszöktek a 2., 6. és 22. ezredek. Ezt megelőzőleg a 80. dandár emberei kirabolták a pásztói kastélyt. A 3. dandár, amely vörös örökből alakult, szintén megtagadta az engedelmisséget. Teljesen szétszűltek a 7., 8., 11. és 14. munkásezredek. Örkenyből el kellett ereszteni 1950 embert, mert zendülés készült. Az élelmezés az egész vonalon csődöt mondott. A III/49. zászlóalj, amely diákokból állott, ellenforradalmi gyanuba keveredett. A VIII. hadosztály teljesen felbomlott. A 23. vörös ezred és az I/39. zászlóalj forradalmi törvényszék elé lettek állítva a hadseregfőparancsnok-ság által.

A hadvezetőség az esetet általánosan kihirdette, két csapattestet büntetésből a hadrendből törölt, de a tényen evvel nem tudott segíteni.

Julius 22-ikén a helyzet nem változott lényegesen.

Julius 23-ikán, — a támadás negyedik napján — végre sikerült a Tiszafüred melletti átkelés is; a szolnoki csoport támadása is tért nyert. Ellenben a szentesi csoportnál a románok visszaszorították a vörösöket, a tokaji csoportnál a vörösök majdnem a Tiszáig visszaszorultak; az egész csoportnál a csapatok harci morálja nagyon csökkent. A 68. gyalogezred vesztesége 50 százalék volt, mert részegen küldték őket a tűzbe és mert a lakosság is ellenséges magatartást tanúsított.

Julius 24-ikén eleinte minden nagyon jól indult: a szolnoki csoport elérte Mezőtúr—Turkeve—Kisujszállás—Karcag vonalát; a lovasság Dévaványa felé tolatott ki. A nap folyamán azonban fordult a kocka. A 46. és 101. dandár önként elhagyta helyét.

A Szentes-Mindszenti csoport a Tiszáig szorult vissza; a szolnoki csoport nagy részét nagyobb ellenséges erőknek északkeletről jövő ellentámadása visszavetette.

A tiszafüredi csoportot egy ellenséges ellentámadás teljesen szétszórta; a csapatok egy része a Tisza jobb partjára menekült.

Julius 25-ikén még rosszabbra fordult a helyzet.

A csongrádi csoport kénytelen a Tisza nyugati partjára visszahúzódni.

A szolnoki csoport ellen az előzőnap, északkeletről jövő, román ellentámadás erősbödik és azonfelül délnyugatról is érvényesül egy ellentámadás, miért is a csoport a Tiszáig visszavonulni kénytelen.

A tiszafüredi csoportból csak jelentéktelen részek gyülekeztek a Tisza nyugati partján, — a többi eltűnt.

A tokaji csoport szintén a Tisza jobb partjára vonul vissza.

Julius 26-ikán összeomlott a szolnoki csoport is; a csapatok a Tiszáig visszaözlöttek, úgy, hogy a hadtestparancsnokság kénytelen volt őket a Tisza nyugati partjára visszavonni és az átkelés közvetlen biztosítására a keleti parton csak egy egész kis hidfőt meg szállani, amelyet másnap a csapatok szintén elhagytak.

A románok nem folytatták erőlyesen támadásukat; úgy látszik, hogy erőiket átcsoportosították.

A szolnoki Tisza-híd, — melyet a vörösök robbantásra előkészítettek, — román tüzéségi tűz folytán levegőbe röpült.

A megvert vörös csapatoknál felbomlott minden rend; a csapatok nagy része elszéledt; csak egyes erőlyes parancsnokoknak sikerült csapatjaiknak együtt tartása és sok fáradtságba került, míg végre a Tisza mentén gyenge erőkkel védőállást foglaltak. Mindenki rabolt és sietett haza Pestre. Szétszéledtek a 31., 33., 46. és 101. gyalogezredek és a 69. 101. tüzérezredek is. 27-ikén az összes csapatok kijelentették, hogy "nem esznek több káposztát". A szökés olyan nagy mérveket öltött, hogy a tábori rendszeti osztály már nem tudta a kordönt tartani. Ekkor már Pesten is teljes fejtelenség volt. Ha egy zászlóaljat dupla lénung előzetes kifizetésével bevagoniroztak, a vonat másik oldalán azonnal megszöktek. A hadseregparancsnokok is megszöktek a front-ról, de 30 terroristával kísértették magukat.

Dacára ennek, Landler hadseregparancsot adott ki, melyben megköszöni a csapatoknak, hogy a lezáródott "diadalmas harcokban" oly "vasfegyelmet" tartottak és "forradalmi lendületet" tanusítottak.

Julius 29-ikén a románok néhány helyen járőrökkel átkelnek a Tiszán.

Másnap a románok Szolnoktól északra és Tokajtól délnyugatra tekintélyes erőkkkel átkeltek. A vörös csapatok sehol sem tanusítottak nagyobb ellentállást.

A hadvezetőség még ellentámadásra gondol és megparancsolja az I. hadtestnek, hogy szedje össze minden tartalékait és vesse vissza a románokat.

A hadtestparancsnokság július 31-ikén Abony irányából északkeleti irányban akarja az ellentámadást végrehajtani; de az ellentámadást csak részben lehetett keresztülvinni, mert a csapatok szétszéledtek. Az ellentámadással kapcsolatban Szolnok, a melyet a románok augusztus 1-én elfoglaltak, átmenetileg a vörösök kezébe jutott, de még aznap a románok visszafoglalták.

Evvel a harcok befejeződtek.

Augusztus 1-én megbukott a proletárdiktatura és egy szociáldemokrata átmeneti minisztérium vette át az ország kormányzását; Haußrich lett a hadügyminiszter, ki mint "Budapest teljhatalmu diktátora" sikerrel azon fáradozott, hogy a rendetlenségben visszaözlő vörös csapatokat még Budapest előtt feltartóztassa, lefegyverezze és a fosztogatásokat megakadályozza.

Augusztus 2-ikán reggel kiadatott a parancs, hogy "az ellenségeskedések" beszüntetendők.

Egyes román csapatok aznap már Cegléden voltak és augusztus 3-ikán Budapestet érték el.

Igy végződött dicstelenül a bolsevik "hadikaland", amelytől Kun annyit remélt, mely azonban a proletárdiktatura sirásója lett.

A vörös hadsereg veszteségei időnként igen tekintélyesek voltak. Ebből azonban csak elenyésző kevés esett a véres veszteségre; a tulnyomó többség "ellógás" következménye volt. A véres veszteségek (halottak és sebesültek) június végéig alig érték el a 2000-et.

A románok elleni offenzíváról e tekintetben nincsenek megbízható adatok, mert az adatok és feljegyzések nagyrésze odaveszett.

Valószínű azonban, hogy a véres veszteségek 1500-nál nem voltak nagyobbak, úgy, hogy az összveszteségek körülbelül 3500-ra tehetők.

Annál nagyobbak voltak a *hadikiadások*. Az őszi forradalomtól a proletárdiktatura bukásáig terjedő kilenchrónapos időszakban a hadikiadások 5519 millió koronát tettek ki. Ebből a Károlyi-rezsim négy és kétharmad hónapos időszakára 2387 millió korona, a proletárdiktatura négy és egyharmad hónapos időszakára 3132 millió korona esik.

Az őszi időszakra azért esik aránylag oly nagy összeg, mert a

leszerelés költsége — egyrészt a sok visszaélés miatt — több mint 500 millió koronát tesz ki; különben a kiadások havi átlaga 200 millió korona.

Érdekes, hogyan oszlanak meg a proletárdiktatura hadi költségei az egyes hónapokra.

Az áprilisi kiadások 300 millió koronát tesznek ki; a júniusiak 1000 milliót, a júliusiak már 1265 milliót.

Már ezen számok is ijesztő képét adják azon rombolásnak, amelyet a bolsevisták garázdálkodása hazánk gazdasági helyzetén okozott.

A proletárdiktatura számlájára kell írunk azonban azt a mérhetetlen, mintegy közel 50 milliárd korona kárt is, amit a román megszállás okozott szegény hazánknak, mert bizonyos, hogy a Tanácsköztársaság vezetőinek bűnös és őrült üzelmei nélkül kapzsi szomszédaink látogatását kikerültük volna.

Gonosztevők a diktatúrában

Irta

Dr. Szöllőssy Oszkár

igazságügyminiszteri osztálytanácsos

Lenin ismeretes axiomáját, hogy a forradalmak minden jóhiszemű emberére — sajnos — több száz gonosztevő esik, a magyarországi bolsevizmusra alkalmazni aligha lehet, mert annak notórius képviselői közt jóhiszemű embert Diogenes lámpásával is nehéz volna felfedeznünk. Régi kriminalisták, akik átéltük itt a vörösuralom borzalmait, tanuságot tehetnénk róla bírói megállapítások nélkül is, hogy a "tanácsköztársaság" berkeiben jóformán csak közveszélyes gonosztevőket láttunk.

Minden forradalomnak vannak eszmei harcosai és rajongói, akik lobogó indulattal tüzelik a tömegeket s hajlandók megjárni hitük véres szolgálatának összes kálváriáit. A magasabb célok fanatikusai még végzetes tévelygéseikben is lehetnek rokonszenvesek s bukásukban mindig van valami a tragikum fenségéből. Ki vonná kétségbe Desmoulins Kamil, Jourde vagy Michel Lujza önzetlen rajongását azokért az ideálokért, amelyeknek élet-halálharcában szenvedni is tudtak?

De nemcsak morális ítéletünk, hanem az uralkodó büntetőjogi felfogás is élesen distingvál politikai és egyéb bűnösök közt, amikor az izgatót államfogházba, a tolvajt börtönbe, a gyilkost bitóra juttatja.

A forradalom, mint a jogrend erőszakos megdöntésére irányuló tömegmozgalom, a kriminális jog világában voltaképpen az összesség ellen elkövetett egyetlen törzsökös büntett, mely a tömegbe csoportosult egyének kooperációjából alakul ki s melynek az egyéni akciók csak apró mellékhatásai. A tömegeket azonban büntetőjogi felelősségre vonni nem lehet; felettük a nemzet és a történelem ítélkezik. A bírónak a részesek egyéni bűnösségét kell vizsgálnia s így jut el a forradalmi büntettek ezer válfajához az izgatástól, lázadástól, az ingórongáláson és számos egyéb deliktumon át a gyilkossáig, melyek a büntető-kodexnek csaknem valamennyi rendelkezését kimerítik. Ámde ezek közül politikai büntetteknek csak az államcélok és azok megvalósításának módjai ellen irányuló olyan jogtalan támadások minősíthetők, melyek célzatuknál és tárgyuknál fogva egyaránt politikai természetűek (láztatás az alkotmány, izgatás a törvény kötelező ereje ellen); ahol csak a célzat vagy motívum ilyen, de az eszközök nemtelenek, mint a forradalmi deliktumok legnagyobb részében, — mert erőszak és veszélyes fenyegetés nélkül nincsen revolúció — ott nem

politikai, hanem közönséges büntettekkel állunk szemben. A párisi petrolőrök, akik felgyújtották a Tuillériákat, politikai motívumból cselekvő közönséges büntettesek voltak.

Akik pedig a forradalom vörös leplébe burkolózva, frigiai sipkával a fejükön "saját zsebükre dolgoznak", azok távolról sem forradalmárok, hanem — gonosztevők.

A bolsevizmus, a Marx-féle kommunizmusnak ez a legvadabb formája, mely köztulajdonba vétel címén tönkreteszi a tőkét, megsemmisíti vagy saját hivei közt osztja szét a mások magántulajdonát, megszünteti a munkaválasztás jogát és felforgatja a termelés évezredes rendjét, — s hogy mindezt megtehesse, szétrombolja a történelmi állam összes intézményeit, tanácsrendszerbe tömöríti a proletárokat, hogy diktatori hatalmat gyakoroljanak a burzsoázia felett, üldözi a vallást és a nemzeti érzést, fölébe helyezi a fizikai munkást a szelleminek, megteszi a matrózlegényt admirálisnak és az admirálissal utcát söpörtet, — a szabadságjogoknak ez a minden cézári zsarnokságnál tyranikusabb legázolása ideig-óráig sem tarthatná fenn magát a legszükségű terrorisztikus eszközök alkalmazása nélkül. Trónra ülteti tehát a mobot, hogy annak féktelenségével tartsa állandó rémületben a lefegyverzett és védtelenné tett polgári társadalmat.

A proletárdiktatura nálunk sem volt egyéb, mint szervezett csőcselékuralom, Béliálnak, a mitológia romboló szellemének démoni irányítása alatt.

De kikből állott ez a csőcselék?

Amíg az államhatalom erkölcsi tartalma a közakarat és ennek rendelkezésére áll a fegyelmezett fizikai erő, addig az állami auktoritás és a morális kényszer is elegendő a tömegekben lappangó bűnös hajlamok és titkos ösztönök fékentartásához. Ilyenkor a csőcselék fogalmát kimerítik a csavargók, a hivatásos bűnözők, a büntényák közveszélyes torzalakjai. De abban a pillanatban, hogy a törvény uralma megdől és a hatóság tekintélye semmivé lesz, felpattan Pandora szelencéjének födele és özönével szabadulnak ki rejtkehelyükből a visszafojtott bűnös vagy beteges hajlamok; csőcselékké válnak olyanok is, akik eddig csendes és dolgozó nap-számosok, gyári munkások, tanulók, kereskedők, hivatalnokok voltak. A bűnre hajlamos degeneráltak különben is készséggel csatlakoznak minden mozgalomhoz, melyben hajlamaik kiélhetik magukat.

Már a bolsevizmus első heteiben lerakódó helye lett Budapest a világ négy tájáról ide özönlött nemzetközi kalandoroknak; német "Spartacus"-ok, orosz zsidók, osztrák, román, bolgár és olasz kommunisták siettek gazdag zsákmány reményében a tanácskormány védőszárnyai alá; egy külvárosi népgyűlésen 12 nyelven szólaltak fel a hivatásos demagógok.

De idegenebbek voltak itt e gyűlevész seregnél is maguk a népbiztos-vezérek, bár mindahányan magyar földön születtek. Nemcsak a "burzsoáziát" gyűlölték ezek, hanem az egész magyarságot, mellyel nem volt soha semmi közösségük; gyűlölték első-

sorban a földműves parasztosztályt, tehát a nemzet zömét, amely-
lyel szemben az ipari munkásság alig több a lakosság 5%-ánál.
Kun Béla és Számuely Oroszországban — Lenin szolgálatában —
gépfegyverrel lövetett halomra hadifogoly magyar tiszteket és
legénységet, mert vonakodtak belépni az oroszok vörös had-
seregébe.

Amikor az ismeretlenség ködéből orosz pénzzel megrakodva
előretörtettek a későbbi népbiztosok, háttérbe tolták a munkásság
becsületes vezetőit. Agitációs beszédekben és ujságcikkeikben a
gyűlölet viperái sziszegtek. A négy és félévi háború rettenetes
megpróbáltatásai és demoralizáló hatása, a harcokban elvadult
és a munkás élettől teljesen elszokott katonák mértéktelen köve-
telései a háború elvesztése után, az anyagihiány okozta munkanél-
küliség és az ipari munkásság régóta morajló elégedetlensége né-
hány hónap alatt megérlelte a kalandorok gonosz és lelketlen izga-
tásának vetését. Nyíltan követte őket néhány zavart elméjű vagy
haszonleső "intellectuel"-en*) kívül a szocialista munkásság cse-
kély töredéke — mely terrorizálta a többieket — és az imént le-
rajzolt szedett-vedett csöcselék.

Hihettek-e ezek az emberek a hihetetlenben, hogy évezeres
társadalmi evolúció eredményét máról-holnapra megváltoztathat-
ják terrorcsapatok segítségével? Hitték-e, hogy erőszakot tehetnek
az emberi természetén "parancsok" dekretálásával és hogy sietni
fog segítségükre az a világforradalom, melynek biztos elkövetke-
zésével állandóan hitegették hiveiket? A munkásságot, melyet
tönkretettek, valóban "megváltani" akarták-e pokoli módszerük-
kel s csak eszközeik bestialitását írhatnók a rovásukra? Lehet,
hogy akadt ilyen is közöttük, de tetteikből erre következtetni nem
lehet. Ellenben bizonyos, hogy az egyéni érvényesülés, a minde-
neken való uralkodás beteges és féktelen vágya fütötte valameny-
nyiüket; magukhoz akartak kaparintani mindent, amit értékes-
nek tartottak ebben az országban s meg akartak semmisíteni
mindent, ami utjokban állott. Erre kínálkozott nekik kivételesen
kedvező alkalmul az ország kétségbeejtő helyzete és a kimerült
polgárság letargiája; erre használták fel mohó sietséggel az elva-
kitott tömegeket.

Tehetségben és jártasságban a bolsevista ideológia terén ki-
magaslott mindannyiuk közül a "külsügyi népbiztos", a fürge eszü,
ravasz, rendkívül agilis Kun Béla, aki mindvégig lelke és vezére
maradt a vörös uralomnak. Ez a gyikarcu, jól táplált agitátor
már vidéki hirdetőkorlátok korában is mélyen megvetette a polgári er-
kölcöket s ennél fogva tollát készséggel fizettette meg burzsoá-
visszaélések takargatásáért. Utóbb a kolozsvári munkásbiztosító-

*) Lukács György népbiztos egy milliomos bankár fia volt, akit egy buda-
pesti dusszagdag ügyvéd exaltált leánya vett rá, hogy csatlakozzék a kommunis-
tákhöz. Ez a leány utóbb segédkezett Kun Béláéknak a bankjegyhamisításban,
míg egy elkéseredett "burzsoá" az utcán lovaglópálczájával fejbe nem vágta.

Láday István miniszteri tanácsos behatóan fejtegette egyszer e sorok írója
előtt, hogy a kommunizmus szép lehet az elméletben, de megvalósítását lehetet-
lennek tartja; két hónappal később — kommunista népbiztos lett.

pénztárnál viselt hivatali állását a proletárok kárára elkövetett apró csalások miatt kellett elhagynia. Fiatalabb korában hűve volt az éjjeli tivornyázásnak is, amint hogy a szovjet-uralom inséges napjaiban sem tartózkodott a bő lakmározástól, mialatt a tömegekkel szélkében énekelte az Internacionálét: "Föl, föl, te éhes proletár!" Mint népbiztos, egy előkelő dunaparti szállóban ültette fel táborát kézigránátos testőrség őrizete alatt. Gyűjtő beszédei, melyekben felhasználta a demagógia összes ismert fogásait, eleinte szuggesztív hatással voltak a munkásság józanabb részére is. Hirdette a diktatura kiméretlen alkalmazásának szükségét s maga is rendelt el — saját forradalmi törvényszékeinek megkerülésével — földalatti, titkos gyilkosságokat; így öletett meg terror-fiukkal két ukrán katonatisztet, akik orosz hadifoglyok hazaszállítására végezték jöttük hazánkba s akiket ő az ellene irányuló mozgalomban való részességgel gyanúsított; ugyanígy titokban tette el láb alól egyebek közt Mildner Ferenc tüzérszázadost is, mert a juniusi ellenforradalom alatt állítólag kitartásra buzdította a Ludovika Akadémia katona-növendékeit; hasonló gyilkosságokra különben általános felhatalmazást is adott közegei útján Cserny Józsefnek, a terrorcsapatok rettegett vezérének.

Társai közül vérengző kegyetlenségében egyedül Szamuely Tibor egy általánosan, a munkásság körében is gyűlölt rémalak multa felül őt, aki perverzus kéjjel irtotta az embereket. Marat és Hébert dekadens utódja szürkearcu és szűk mellkasú, alacsony zsidó fiú volt; orvos ismerősei szerint fertőzött vérű és tüdővészre hajlamos. A háború előtt egy pesti tudósító-újság tehetségtelen (állandóan monoklit viselő) riportere, a háború alatt tartalékos katonatiszt, 28 éves korában embergyűlölete és oroszországi tapasztalatai révén kommunista-népbiztos. Izig-vérig degenerált, testileg és lelkileg egyaránt elfajzott embertípus. A *kormányzótanácsban összezőrdült Kun Bélával is, mert a vezér nem volt hajlandó teljesíteni egyik nyájas kívánságát, hogy nyomban a proletárdiktatura kikiáltása után engedélyezzen legalább három napi szabad rablást a csöcseléknek.* A munkástanács ülésén ő adta ki a jelszót: "Halál a burzsoáziára!" s másnap a körutakon hömpölygő tömeg dühöngve ordította utána: "Halál a burzsoáziára!" Felhatalmazták áprilisban, hogy a vörös hadsereg operációs területe mögött és az ellenforradalmi akciók színhelyén saját személyében gyakorolja a rögtönítélő forradalmi törvényszék jogait. Feladatát teljesítette is: akiket a helyi munkástanácsok egyes tagjai "fehér"-eknek jelöltek meg, azokat formális kihallgatás nélkül felakasztatta a legközelebbi körte- vagy almafára. Rendszerint kézlegyintéssel vagy jelbeszéddel mondott halált az élébe vezetett áldozat fejére; némelykor azonban szóbeli ítéletet is hozott: "Menjen a fa alá!" Ez a hóhérainak éppen elég volt. Kivégeztetett ötlet-szerűen előállított olyan embereket is, akiket a gyanúnak árnyéka sem érhetett s főként azért, mert a gyűlölt földműves parasztszályhoz tartoztak. Dunapatajon meglátva egy sebesült parasztot katonaorvosok kezelése alatt, utasította orvosait, hogy temessék élve a halottak közé. Sopron-Kövesden egy Schmidt nevű öreg

vasuti pénztárost akasztatott fel egy berkenyefára s annak 25 percig tartó vergődését végignézte a fiával is; felakasztatta aztán ugyanarra a fára a fiut is az atyja mellé.*) *Rövid idővel a bukásuk előtt katonai diktaturára törekedett s hívei már el is kísértették azoknak a kiszemelt államhivatalnokoknak, rendőrközegeknek, főuraknak, papoknak és politikusoknak kétezres névsorát, akiket leakartak mészárolni mind egy szálíg három óra alatt.**)*

Eltörpül e szörnyeteg mellett még a véreskezű és förtelmes-lelkű Pogány József is, Tisza gyilkosainak egyike és régi hadseregünk szétzüllesztője. Szocialista-ujságiróból lett a katonatanács elnöke, utóbb közoktatásügyi népbiztos, végül hadtestparancsnok; a töpörödött Schwarcz-nak, egy hitközségi hullamosónak, közepes tehetségű és hihetetlenül nagyravágyó gyermeke, akinek maniakus törtetésében csak az eszközök aljassága homályosítja el a kómikai elemeket. Pocakos, groteszk alakjával Napoleon testtartását és taglejtéseit mimelte s habzsolva élvezte hatalmának gyönyöreit. Csak Pullmann-kocsiban vagy autón utazott s egyik balatoni fürdőhelyen — a legszomorítóbb nyomorúság idején — lóversenyt rendeztetett vörös huszáraival a maga tiszteletére és szórakozására. A román hadak közeledtének első hírére megfegyezette Budapest egész lakosságát, hogy ezentul a tanácsköztársaság tuszának kell tekintenie magát. *(Súrek elvtárs* ugyanakkor indítványozta nemes felbuzdulásában a központi szovjetülésen, hogy gyilkolják le azonnal a kezeseket és *emeljenek hegyeket a burzsoák hulláiból!)*

Alig ragadták magukhoz a hatalmat a tanácskormány emberei, dőzsölni kezdett a homo delinquens; felszabadult minden alacsony és szennyes indulat, tombolt a kapzsiság és bachanáliáit ülte a vérengzési hajlam. (A régi rend helyreálltával feljelentések folytán mintegy 15,000 bűnügyben kellett megindítani az eljárást s az államügyészség által fogvatartott egyének száma egyedül a fővárosban meghaladta a háromezret; letartóztatások alkalmával csaknem valamennyinél találtak lopott pénzt vagy egyéb lopott értékeket.)

Büntettes-típusok töltötték meg közintézményeinket, a fogházak és fegyházak kivételével, melyekből tömegestől bocsátották ki a proletár-államra veszélytelennek látszó individuumokat (a soproni fegyintézetből egyebek közt egy rablógyilkos cigányt is), hogy helyükbe tisztességes embereket: tuszokat és politikai foglyokat ültessenek. A régi fegyencekre szükségük volt a "politikai

*) Szűk kereteink között az alábbiakban is csak néhány szemelvényt nyújthatunk ezuttal a borzalmakból s csak a vezéralakok kórképeit mutathatjuk be hiteles adataink alapján.

**) A proletárunalom összeomlása után sikerült a gonosztevőnek átszökni az ország határán, de osztrák csendőrök kezére jutván, mellbelötte magát és szörnyet halt.

terror-csapatok" és a vörös őrség kereteinek kitöltéséhez, sőt az igazságszolgáltatás magasabb rendű funkcióinak ellátásához is.)*

Az iparoslegénynek az volt eddig egyetlen becsvágya, hogy valamikor önálló mesterré legyen; most megtudta a Vörös Ujságból, hogy aki mester, az mind egy szálig becestelen kizsákmányoló, mert bér munkást alkalmaz; megvetette tehát nemcsak a mestert, hanem a mesterségét is, mely ambícióját többé nem szolgálhatta — s beállott vörös örnek vagy egyéb fajta fosztogatónak.

Négy és fél hónapon át siralomház volt egész Budapest. Marcona vörös örök és ittas terrorlegények éjjeli látogatásai, házkutatások (a "hatósági közegeknek" lakásfosztogatásra legalkalmasabb ürügyei), élelmiszer- és lakás-"rekvirálások", kényszer-sorozás, tuszfogdosás, ártatlanok letartóztatása és kínzása, a rikító plakátok hátborzongató fenyegetései idegbeteggé tették a mindenüktől kifosztott s többnyire éhségtől is gyötört embereket és napirenden voltak elkeseredett családapák öngyilkosságai. Akiket eddig féken tartottak a legális hatóságok, azok lettek most hatóságokká s a fegyelmezett életü polgárnak nincsen kétségbe ejtőbb tudata annál, hogy a személy- és vagyonbiztonság legnagyobb ellensége — a hatóság.

Amikor köztulajdonbavétel ürügye alatt hozzáfogtak teljes erővel a vagyonkobzáshoz, 34 *pénzintézetet fegyveres erővel megszállva kommunista-vezetőség alá helyeztek*; lefoglalták az összes értékkészleteiket, a páncélszekrényekben (safe) elhelyezett ékszereket, arany érmeiket és külföldi pénznemeket. Az Osztrák-Magyar Bankból 200 millió koronát Bécsbe vitettek propaganda célokra és mintegy 40—50 millió korona értékű idegen valutát szétszótottak saját hiveik, nők és férfiak közt. Az elkobzott külföldi értékpapirokból több millió értékűt nyomban eladtak s áruba akarták bocsátani még a szent koronát is, a nemzet legféltettebb kincsét. (A királyi palota kupoláját díszítő koronára vörös sipkát huztak.)

Az új bürokrácia embereinek fizetését és a munkások bérét olyan összegekre emelték fel, hogy az államcsőd rohamos bekövetkezése iránt semmi kétség sem lehetett. (Egy fogházörnek közel 30.000 korona összilletménye volt.) A közpénztárak csakhamar kiürültek s hiányoztak a fizetési eszközök. Lengyel Gyula népbiztos kijelentette ekkor a jegybank tisztviselőinek bizalmi testülete előtt: "vannak kitűnő bel- és külföldi pénzhamisítók, akik az osztrák-magyar bankjegyek tökéletes utánzására képesek". Igénybe is vették ezeknek szolgálatait s hamisítottak derűre-borura 200, 25, 1 és 2 koronás osztrák-magyar bankókat. Így lett keserű csalódássá a munkások közörsége a bérfelemelésen, mert hamis bankókkal fizették ki őket is s azoknak vásárló ereje édes-kevés volt. A vidék hallani sem akart a bizonytalan végű

*) Korántsem valószínűtlen, bár járatos anekdotaként hangzik, hogy egyik proletárbiróság tárgyalásán a vádbiztos (államügyész) ama kérdésére: hová vitték a lopott dolgokat? — a lopással terhelt vádlottak egyike így felelt: "ugyanahhoz a budafoki asszonyhoz, akihez veled vittük tavaly a biciklit!"

hatalom auktoritása mellett hamisított uj pénzekről és beszüntette teljesen a főváros élelmezését.

Ezalatt a terror gőzerővel működött és nem kimélte a jobb érzésű munkásságot sem. Intézményes eszközei: a belügyi népbiztosság nyomozó osztálya, — élén a vérszomjas Korvin (Klein) Ottóval, — a forradalmi törvénszékek és a "politikai" terrorcsapatok kijelölt hivatásuk magaslatáról nem szédültek le egy pillanatra sem.

Korvin Ottó, ez a pupos, 25 éves, csupasz arcu gnóm, egy részvénytársaság jól fizetett hivatali állásából került a gyűlölet vörös és véres lovagjai közé. Ez fogatta el tuszokul közéletünk kiválóságait, államférfiakat, bírákat, püspököt, író, gyárost, tábornokot; aki eddig "ornamentum civitatis" volt, az most a gyűjtőfogház rabja lett. De Korvin közegei — terroristák és dektívek — számos esetben nem is fáradoztak azzal, hogy fogságra vessék a tuszokat; ágyukból és lakásukból éjnek évadján kihurcolván, legyilkolták és kifosztották őket. Hollán Sándor államtitkárt atyjával együtt agyonlőtték a Lánchidon s holttestüket összekötözve dobták a Dunába. Návay Lajos volt képviselőházi elnököt öccsével és egy főszolgabíróval Makóról Budapest felé szállítván, Félegyházán letették a vonatról, az állomás közelében ásott sirgödör szélére állították, beléjük lőttek és szuronyaikkal mind a hármat halálra szurkálták; utjukat folytatva a vonaton még három, a hódmezővásárhelyi állomáson pedig hét tust lőttek agyon a szovjeturalom bérencei.

Talán jobban jártak ezek a boldogtalanok a politikai foglyok egy részénél, akiket Korvin diabolikus módszerével vallattak a *parlament pincéiben*. Amit ott műveltek, dacolva az emberi érzéssel, az meghaladja a bestialitás legmagasabb mértékét. Egyeseknek gumibottal verték a talpát, vagy szíjjal csapdosták a mezeten hasát; másoknak oldalbordáit betörték, karjukat kitörték, lábuk körme alá szögeket vertek; némelyikkel három liter vizet itattak meg egyszerre, vagy vonalzót dugtak a torkába, hogy vallomásra kényszerítsék. Egy alezredes mellé kézigránátos őrt állított Korvin azzal a parancscsal, hogy agyon kell ütni a nyomorultat, ha meg mer szólalni; egy másiknak golyót ígért, ha nem szólal meg azonnal. Szűz-Mária-érmet találtak egy főhadnagy mellén: "akassza majd disznek a bitófájára!" — ordította a dühöngő inkvizitor. A vallomást megtagadó Balogh nevű foglyot hátrakötött kezeinél fogva húzták fel a terror-fiuk a pincében felállított akasztófára s addig lógatták így, míg orrán-száján elindult a vér. Fenyegetésül hullákról levágott orrokat, füleket, nyelveket raktak a vádlottak elé. Egy orosz zsidó hóhér, a bicegő, göndörhaju Iczkovics Gerzson, röhögve dicsekedett, hogy közakésével egyetlen kanyarintásra szokta kivenni a burzsoá szemét, "mint magot a barackból". Akiket vallatás közben halálra kínoztak, többnyire a Dunába dobták a parlament lépcsőiről. Szöcs András színészt ledobták a harmadik emeletről az udvar közepére s otthagyták rothadni a holttestet több napon át.

Hogy az elkinzottak jajgatását és halálhörgését — Leviathán kin-hahotáját — meg ne hallják illetéktelenek, — a pince szelelőablakai előtt állandóan automobilgépét berregtette egy vigyorgó soffőr.

Könnyen felismerhető ezekben az őrzöngésekben, a mások vére hullását, hörgő fájdalmát és tébolyító kinjait kéjelegve élvező szadizmus jellegzetes megnyilatkozása.

Korvin gépirónője, Hollós Manczi, így biztatott egy fogva levő ügyvédet: “Szép dög lesz belőled; élvezet lesz a szemedet kiszurni és széttört bordáidon tiporni!”

A hiszterikáknak is elég bő szerepet juttatott a bolsevizmus, mely a nőket rövid hajjal járatta, hogy a férfiakhoz legyenek hasonlatosak, holott a férfiak — orosz mintára — többnyire hosszú hajat eresztettek. *Sipos* Erzsébet, hirhedt agitátor, kivel Korvin a diktatura alatt (saját szabályaik szerint) házasságra lépett, katonatisztek ismeretségét kereste, hogy kikémlelje ellenforradalmi terveiket. *Rományi* Margit a telefonos hölgyek körében izgatott a bolsevizmus mellett, míg *Adler* Gizella politikai biztos minőségében revolverrel járva, maga állította a vörös őrség elé a neki gyanus egyéneket. *Peczka*i Jánosné, mint nőorvos, örömmel segédkezett az akasztásoknál; a halál beálltát szerette konstatálni s feltűnő élenkséggel érdeklődött: hol és mikor lesz újabb kivégzés? *Sári* Etel (ismert zsebtolvaj, utóbb Vágó népbiztos titkára) férjével a gorillafejű Annocska András terroristával együtt működött a makói vérfürdőnél és folytatta eközben régi mesteriségét, az üzletszerű tolvajlást is.

Akiket Korvin cinkosai, vagy a vörös örök közvetlenül forradalmi törvényszék elé juttattak, boldogok lehettek, hogy sikerült legalább a parlament kinzó pincéit elkerülniök; de sanyargatás, éheztetés, rémitgetés a fogházakban is napirenden volt. *Egyedül a budapesti törvényszék fogházában 1461 egyén volt le tartóztatva politikai fogolyként, minden büncselekmény megjelölése nélkül.* Statáriális gyorsasággal ítélték a laikusokból (munkások és rovott előéletű individuumokból) összeállított bíróságok, melyeket nem kötött semmiféle jogszabály. A budapesti forradalmi törvényszék egyizben “tébolydára” ítélte el a nyilván tompaelméjűnek mutatózó vádlottat s ez ellen felebbezésnek nem volt helye.

Politikai biztosul dr. *László* Jenő ügyvédet rendelte ki a kormányzótanács az összes forradalmi törvényszékek mellé. Ez az ember unokatestvérek házasságából született s anyja orvosok valomása szerint elmebetegségben halt meg; ügyvéd s hírlapíró társai (mert korábban, törvényszéki tudósítója volt egy elterjedt napilapnak) — “*bolondos László*”-nak nevezték egymás között, egyébként a legvadabb kommunistákhoz tartozott; lelkületében és degenerált voltában teljesen egyértékese a számítóbb Korvinnak és a tudatlanabb Szamuelynek. Ezek a tulajdonságai kvalifikálták arra, hogy ellenőrizze az összes forradalmi törvényszékek ítékezéseit, amit jogász létére akként teljesített, hogy a laikus bírókra

ráparancsolta az ítéleteket. Dr. Stenczel János és társai állítólagos ellenforradalmárok bűnügyében Korvin Ottóval meghatározott egyet-értésben a terror-csapat parancsnokát Cserny Józsefet ültette a bírói székbe és utasította őt arra is, hogy egynek kivételével valamennyi vádlottat ítélje halálra. Cserny, mint elnök, tíz percnyi tárgyalás után, mely paródiája volt az igazságszolgáltatásnak, kihirdette nyolc ember halálos ítéletét és indokolásul ujjai közt füttyentett egyet utána; az ilyen módon elítéltek közül hármat főbelölttek, a többi kegyelem útján életfogytig tartó fegyházát kapott. (Tagja volt ennek az ítélőtanácsnak Gombos Ferenc tölténygyári munkás is, aki ismeretes volt arról, hogy halálos ítélet hozatalára mindenkor kapható; megvetette az emberi életet, de ugylátszik, csak a másokét, mert amikor később a törvényes bíróság őt ítélte halálra, zokogott és kegyelemért könyörgött).

László Jenő különben, akinek a diktatura alatt négy lakása volt Budapesten, önmagával szemben kevésbé volt szigorú, mert mint saját közegeinek vallomásából kiderült, Ullmann báró budapesti palotájából ruhaneműeket, ezüst cigarettatárcát s egyéb ingóságokat is lopott és magas áron értékesítette azokat; Cserny Józsefnek egyebek közt sipkákat adott el 100 koronáért. Ugyanekkor tuszként letartóztatott gazdag kereskedőket és másokat pénz és rizskása ellenében kibocsátott a gyűjtőfogházból, hogy nagylelkűségéről bizonyosságot tegyen.

Másfajta vér s aféle apacsjellem volt Cserny József "elvtárs", a vállas és tagbaszakadt tengerészlegény, akit maga Kun Béla bízott meg a terror-csapatok szervezésével. Dűzzadt az izomerőtől s egyetlen meggyőződése volt: hogy neki az általános felfordulásban feltétlenül uralkodnia s evégből irgalom nélkül gyilkoltatnia kell. Ebben még Kun Bélától sem türt ellentmondást s amikor az entente-misszió és a munkásság nyomása alatt csapatát fel akarták oszlatni, legott tervbe vette, hogy szolgálatát az ellenforradalomnak ajánlja fel. Önkéntes jelentkezőkből, a társadalom söpredékéből válogatta ki minden gaztettre elszánt rovttmultu embereit, a "Lenin-fiuk" néven ismeretes gonosztevőket, akiknek száma meghaladta a 400-at s kijelölt feladatuk az ellenforradalmi mozgalmak letörése volt. Igazi rendeltetésük azonban nem nyílt harcokban vagy hadműveletekben való részvétel, hanem a vörös hadsereg által már elnyomott mozgalmak színhelyén gyilkolással, kínzással és fosztogatással való elrettenés. Tudjuk immár bírói ítéletekből is, hogy ez az intézmény közönséges tömeggyilkosságra és rablásra szervezett alakulat volt, melyet Seidler Ernő rendőrségi népbiztos előre megnyugtatóan: "annyi burzsujt tehettek el láb alól, amennyit csak akartok, én mindent elsímitok!"

Megszállották a Teréz-köruti gróf Batthyány-féle palotát s valóságos erőddé alakították át; pincéibe rengeteg municiót hordtak össze s ágyukkal, aknavetőkkel, 24 gépfegyverrel rendelkeztek. A ház előtt elbarrikádozták a gyalogjárót s a kapu előtt állandóan gépfegyverrel felszerelt teherautók állottak. Minden Lenin-fiúnak számos revolvere, rohamkése és kézigránátja volt; bőrka-

bátban, hátul zacskószerűen lecsüngő lapos sipkájuk ismeretes volt szinte a városban. (Cserny maga sárga csizmája szárában hosszú vadászkést is hordott.) *Palotájukba gépkocsikon vittek be nagymennyiségű "rekvirált" ruhát, élelmet, bogokat, ékszereket és — urinőket, akiket vad dorbézolásaik után megpofoztak és kilódítottak.*

Külön szótáruk volt ezeknek a banditáknak a titkos gyilkosságok megjelölésére: "gajdeszbe küldeni", "hidegre tenni", "usztatni", "hazaküldeni"; a kínzást és verést "angolosan" és "félangolosan" végezték. Ha Korvin vagy Schön Gábor (a vörös őrség kerületi parancsnokságának politikai biztosa) telefonált Csernynek: "átküldtem hozzád egy embert, küldd gajdeszbe!" — az illető már másnap reggelre halott volt s hulláját "usztatták" a Duna medrében. Ezek közül került ki a szovjet-ház őrsége, valamint a Szamuely-különítmény, mely vezérének különvonatán lakott és állandóan utrakészen állott.*)

Cserny kémje egy 14 éves nagyváradi fiú, *Gelbert Miklós*, gyermek létére gyanútlanul férközhetett be mindenüvé s üzte is csodálatos buzgalommal a kémkedést; egyszer maga is agyonlőtt egy kapitányt s ezért Kun Bélától állítólag 10.000 korona jutalmat kapott.

Amikor a terror-csapatot ideiglenesen feloszlatták, 40 "legmegbízhatóbb" tagját a parlament épületében működő nyomozóosztályba rendelték ki; utóbb azonban megszervezték a csapatot s ekkor Budán a Mozdony-utcai iskolában üttötte fel szállását. Egész sereg embert tettek el láb alól ezek a martalócok ítélet nélkül, feliebalóik rendeletére, vagy saját elhatározásukból, cinikus kedvtelésből és rablási szándékkal. Egy huszárszászlós, Dobsa Miklós, elvesztett igazolványát akarta pótotlatni a szovjet-házban; így került a 23 éves *Schön Gábor* politikai biztos elé, aki korábban joghallgató volt s egyike lett a vörös uralom legelvetemültebb fickóinak. Mosolyogva beszélt a fiatal zászlós, s ez elég volt Schön Gábornak ahhoz, hogy mint "hetyke urfit" Csernyhez vitesse a Batthyány-palotába. Kétterrorista (Groó Géza és Nyakas János) megragadta a szerencsétlent, lecipelte a pincébe, összeverte úgy, hogy állkapcsa és karcsonjtja is eltört; azután sirt ásattak vele és agyonlőtték. Mindezt azért, mert Schön Gáborral mosolyogva beszélt.

Dr. Berend Miklós egyetemi tanárt, aki a juniusi ellenforradalom napján fehér zsebkendőjét lobogtatta a monitorok felé, a Dunaparton lőtték le és rabolták ki; pénzét, óráját, ruháját, cipőjét, szóval mindenét elvették a "politikai intézmény" tagjai. Ugyanaz nap este Madarász Béla orvosnövendéket, aki szigorlatra készülve a világitási zárórán tul is mert könyveibe merülni szegényes kis diákszobájában, terroristák hurcolták le az utcára, egyik fejbevágta, másik hasba szurta, aranyóráját elrabolták, holttestét szemétdombra dobták s "usztatták" a Dunán.

*) Voltak Budapesten kívül is hasonló alakulatok, melyek a vidéki városokat tartották halálos rettegésben: a székesfehérvári Fabik-csoport, a győri Gombos-féle terror-csapat stb.

A tuszul elfogott Szigeti Gusztáv dégi kereskedőt, aki Veszprémben volt letartóztatva s kit gyanuba fogtak azért is, mert rejtegette a lakásán Festetich grófot, a veszprémi politikai biztos megbízásából 5000 korona jutalom fejében Csomor Gábor terrorista összekötözve vitte a Balaton egyik zátonyára, rohamkésével meggyilkolta, egy siremlékről letört kődarabot kötött a testére, balfüle cimpáját levágta s holttestét belesüllyesztette a Balatonba; a fülcimpáját azután eljutatta megbízójához annak hiteles bizonyítására, hogy csakugyan megölte az áldozatot.

Izzó gyűlölettel fordultak a régi csendőrség keménykezü vezetői ellen is. Néhány nappal a tanácskormány bukása előtt Chlepkó Ede a vörös őrség főparancsnoka megrendelt névtelen feljelentés alapján elfogatta Ferry Oszkár altábornagyot, a csendőrség volt felügyelőjét, két csendőralezredes társaságában. Politikai nyomozók, Bonyhádi (volt tartalékos főhadnagy) és Radványi, akiket Cserny József is "véredek"-nek nevezett, a terroristák mozdonytcai laktanyájába vitték a boldogtalanokat; két napi eredménytelen vallatás után 6 Lenin-fiuval felakasztatták mind a hármat a pince-gádor vízcsöveire. Temetőjük ezuttal is a Duna volt.

A budapesti rémségek alatt Szamuely "halálvonat"-a végigszáguldott az országon és az ellenforradalmak minden színhelyén kiszállottak belőlük a fekete utasok. Szolnokon 30, Kalocsán 20, a kis Dunapatajon 61 embert végeztetett ki az eddigi megállapítások szerint a diktatura hivatalos gyilkosa s tömegestől ölette le az ártatlanokat még körülbelül 20 városban és községben. Nagyszámu hóhérai közül Kovács Lajos egymaga 17, Kerekes (Kohn) Árpád 18, Sturcz Károly 49 embert akasztatott fel vagy lőtt agyon Szamuely egyetlen kézlegyintésére.

A kiszemelt fa előtt székre állították az áldozatot, hurkot tettek a nyakára és ráparancsoltak, rugja ki a széket maga alól; ha ezt rettenetes halálfélelmében nem tudta megtenni, addig ütötték puskatussal és szurkálták rohamkésekkel, míg a véres kinoktól való szabadulás ösztöne készítette a rángatózó áldozatot akaratauk teljesítésére. Galambösz aggastyánokat agyba-főbe vertek, másoknak a szemét szurták ki, mielőtt végeztek volna velük bolsevik kegyetlenséggel. Egy községi jegyző áldott állapotban levő feleségével végignézették felakasztott férje végső vonaglásait. Pofozták, rugdosták és gunyolták trágár szavakkal a halottakat is.

"Nem voltam képes tovább nézni ezeket a jeleneteket — valotta egy katonaorvos — sirógörcsöt kaptam, ami négyévi háborus szolgálatom alatt sohasem történt meg velem."

Ezekhez a duvadakhoz képest bárány a sakál is és aranyhalacska a csörgőkigyó. Emberi köntösben jártak, de emberi érzés nem korlátozta, emberi értelem nem fékezte, sőt inkább fokozta bennük a préda és a marcangolás bestiális ösztönét.

De kétségtelen, hogy a felelősség mázsás súlya azokat terheli, akik gáztetteiket részben elrendelték, részben látták, türték és jóváhagyták.

Mindenikük tudta, hogy kommunizálás alatt szabad lopást, terror alatt vak mészárlást ért a csőceselék.

Tudatos okozói voltak egy szörnyű — anyagi és erkölcsi — devasztációnak, melyről tudniok kellett azt is, hogy a munkásság egész nemzedékének egzisztenciális feltételeit vetik vele kockára. “Bünök születnek így, meg átkok — Nem új világok!”

Akiknek teli szájjal és gyűlölködő lélekkel földi üdvösséget ígértek, azokat is kárhozatba vitték.

“A bolsevizmusnál nagyobb katasztrófa nem érhetne volna a munkásságot” — mondja az újjáéledt szociáldemokrata párt vezetősege egyik kiáltványában.

Kell-e még kutatnunk, hogy annyi rémség és borzalom között akad-e valahol egy szikrányi is abból a “szent örületből”, mely hitéért mártir-halálra kész?

Rigault, a francia kommün rendőrfőnöke és egyik legsötétebb alakja, bevárta Párisban a versaillesi csapatokat s amikor a külvárosi szállójába behatoló katonák összetévesztették a hotel tulajdonosával és helyette az utóbbit akarták elfogni, nyomban eléljük sietett: “Itt van Rigault! Én se állat, se gyáva nem vagyok!” Tíz perccel később halott volt.

A népbiztos-diktátorok pedig, akik annyiszor hangoztatták “a burzsoázia páratlan gyávaságát” s meggyalázták hőseinket és vértanuinkat, mihelyt a gyilok kiesett a kezükből, lázas sietséggel csomagolták össze az Osztrák-Magyar Bank pénztárából saját céljaikra magántulajdonba vett külföldi valutákat s különvonatra szállva, riadtan menekültek enyhébb éghajlat alá a feldult, kifosztott és sivataggá tiprott boldogtalan országból. Kun Béla, aki folyton azt szavalta, hogy fegyverrel a kezében fog meghalni a proletárdiktatúráért, utasítást adott a mérsékelteknek, hogy az entente-tal tárgyaljanak a tanácskormány lemondásáról. Kunfi Zsigmond írja Kun Béláról, hogy “*Kun Béla megszökött és elárulta a proletáriátust.*” Ők csak ismerik egymást!

Bolseviki arcok

Irta

Dr. Pethő Sándor

az Uj Nemzedék munkatársa

Az októberi forradalom történeti absztrakciójának lényege: a magyar földön élő nem fajmagyar értelmiség forradalmi elitejének győzelme a régi Magyarország korhadt kormányzati rendszere fölött. Az októberi őszirózsa, amely egy évtized serény munkájával megdolgozott s a nemzetietlen intellektuálisok szellemi ekéjével felszántott talajból viritott ki, kortörténeti jelképe lett annak, hogy Magyarországon egy nagy fejlődési erő szakadt meg, hogy a hagyománynak és a nemzeti gondolatnak az a súlyvonala, amely — mint az angol hajókötelekbe font veres fonál — áthuzódott a magyar politika fejlődéstörténetén: egyszerre folytatás nélkül belézuhan egy szakadék sötétjébe.

Egy szakadékba, melyet rejtelmes és idegen erők hasítottak meg s amelyből feltántorgó s a magyar élet elvével és ritmusával ellenséges hatalmak erőszakosan sodortak olyan tulzások és nyaktörő végletek felé, amilyenekre a magyar történelem precedenst még nem alkotott. Október harmincegy nem forradalom volt, hanem: feloszlás. A forradalom ugyanis egy nép legvégső erőfeszítése, életrevalóságának, létjogának és élni akarásának egy hatalmas lendülete, amit minden fiatal nép megkockáztat, ha régi törvényeinek és életformáinak nyügét és ballasztját kénytelen érezni. Október harmincegy azonban nem felállás volt, hanem összerogyás, egy fáradt, illuzióját veszített, meggyötört nemzet összeroskadása, egy iszonyu szétnállás, reakciója, illetve élettani következménye egy csaknem husz esztendő mérgezésnek. Csak nagyott csalódott s hitvány és ártó szellemi infekciótól összemart, életük tengelyének sarkaiból kifordult és kétségbeesett nemzetek képesek oly végzetes megfélemezésekre, mint a magyar egy veszített háboru lelkiállapotában. A destrukció a maga könyörtelen és szilaj logikájával nézhette és mondhatta zenitnek a nadirt, építésnek a rombolást, életnek az agóniát. S mikor a magyar nemzeti gondolat zuzott szárnyakkal lebukott az utca sarába és az osztályforradalom kénköves bagnójába: egy másik fajta diadalmas nacionalizmusa bontakozott az őszirózsa szirmai körül, amely tagadása volt amannak s amely az összeomlás romjai között próbált fészket rakni és honfoglalásra indulni a maga ideáljáért, a maga célgondolatáért, a maga principiumáért.

Ebből a szempontból csak örülni lehetett, hogy a destrukció nem állt meg a féluton. A félreszorult, aggódó és tépelődő magyar szívek csak vigaszt és erőt merithettek abból, hogy a forradalom mérsékeltjei s izléssel és lelkiismerettel bíró girondistái aránylag rövid idő alatt letörtek s hogy helyükbe jöttek a tiszta kalandó-

rok, a hibátlan örültek és a csőcselék sötét hadserege. A forradalom örökegy képlete: Mirabeautól Hébertig, Magyarországon abban a figurális viszonyban testesült meg, amely Lovászy Mártonnal kezdődött és Szamuely Tiborral végződött.

Más népek forradalmi válságaiban is szemünkbe tűnnek alakok, akiknek fénye az alvilág tüzetől való, akiknek erkölcsi kötőse csépeg a sártól és a vértől s akiknek homlokán rajtaizzik a piros kaini bélyeg, mint Lucifer ábrázatán a csillagfény. A francia forradalom nagyvonaluságát az a forradalmi lélek rajzolta, amelynek bordájában — igaz — kalandor és semmirekelő jellemek is szövődtek, de az alaphangot mégsem ezek ütötték meg, hanem a Desmoulinek, a Robespierrek és Saint-Justök, akik a hitvalló halálos elszántságával, az anachoréta zord nyugalomával és az inkvizitor impozáns erkölcsi ihletettségével szolgálták az ügyet mind a vérpadig. A természet rettenetes elemi erejének feltombolásai voltak, mélységükkel a pokol fenekéig, magasságukkal a csillagos égig érők. A jellemnek és az erkölcsnek ez a nagy térfogata egy horror vacui volt a "magyar" szociális forradalomban, amelyben létezett ugyan vadság és kegyetlenség, de minden elementaritás és nagy célra feszülés nélkül: csak épen mintegy l'art pour l'art, mert más forradalmak arzenáljának is fontos kelléke volt a guillotine. A magyar szociális forradalom erkölcsi és történeti erőnyeinek pontos mértéke, annak a triásznak emberi értéke és erkölcsi színvonala, amelyet Kunfi Zsigmond, Kun Béla és Szamuely Tibor jelentettek.

A három közt Kunfi a forradalom legelőkelőbb szellemi jelensége. Tanult, művelt fő. A szociális irodalom ismeretében, gyakran mély és szonorus hangot megrezegtető szónoki képességében, amely a proletárnyomor színes és megragadó ecsetelésével nemcsak tömeghatásokat tudott kielégíteni és politikai szimatában senki sem mérkőzhetett vele az elvtársak közül. Tudott meg-rázó zöngéket megütni, egyáltalán tüneményes, ha nem is épen rokonszenves demagóg volt. Mint a fajtájabeliek közül legtöbben, csodálatos fogékonytalansággal és idegenséggel szemlélt minden mozgalmat, amelyet nem lehetett marxi sémákra levezetni. A magyar történelem, a hagyományok, a multba való szerves beilleszkedés tényei annyira értetlenek voltak neki, mint a Rákóczi-uti boltosnak-a pacsirtaszó vagy a föld szépsége a tavaszi zsendülés idején. Hogy a történelmi materializmuson kívül egyéb eleven politikai kategóriák is léteznek, alapjában véve annyira idegen-szerű volt előtte, mint a tuskés galagonyának az, hogy a szomszédságban egyazon földből rózsabokor is nyílik. A zsidó lélek, mióta gyökértelenül és megállás nélkül hányódik és tévelyeg bolygásainak ismeretlen célja felé, ritkán termel magából valódi politikai tehetséget. A nemzetkonstrukció nagy eszméje kihullott különben csodás gazdagságu szellemi podgyászából, mióta lecsuszott az önálló nemzeti élet magasából. A gondolkodásnak ez a szervtelenége s a zsidó temperamentum különös szertelensége, forradalmi vagy ideológiai formulákban való mozgása olyan erős

determináns tényező, amelylyel nehezen birkózik meg szilárd állami és társadalmi korlátok között is.

Sajnos azonban Kunfit nemcsak politikai természetű defektusok, de nagy morális ingadozások is képtelenné és alkalmatlanná tették, hogy forradalmi pályája megállapodjon a józanság vagy a belátás állomásán. Minden igazi nagyság végső vegyelemzésében erkölcsi. Erkölcsi erők nélkül vakithatja a szemet az elme csillogása, a szó tűzijátéka vagy a cselekedet fényes villáma, de nem keltheti zengésre a szívnek ama titkos regisztereit, amelyek oly csodás maguktól értődéssel szólnak meg egy Assisi Ferenc együgyű érintésére. Kunfi kiváló ész volt, türhető szív, de selejtes jellem. A forradalmárból könnyen válik udvaronc is, zsarnok is. Alig láttam még minisztert megkövültebb göggel és a hatalomnak felmagasztosultabb ábrázatával terpeszkedni az autóban, mint ezt a híres néptribunt, aki — azt beszélték róla barátai — fölötte kedvelte az epikuri életmódot. Valahányszor láttam a hatalom derűjében játszó mosolyát, mindig eszembe kellett jutnia annak az igazságnak, hogy a népfenséget hirdető dogma mindig egypái ember diktatúrájával végződik.

Ezt a diktatúrát ő csinálta meg, de más élvezte és gyakorolta. Ez a más, hozzá képest jelentéktelen, egy magánhivatalnok átlag értelmiségével és átlag élelmességével bíró, mindazonáltal merev és szabatos formuláinak nyilegyenes útján zavarodás nélkül haladó alak Kun Béla volt. Kun Béla valóságos marxista tökfilkó volt Kunfi Zsigmond mellett: szónoki erő és termékeny gondolat nélkül, egy zárt gondolatsornak unalmas, impulzivitás nélküli beszélőgépe, aki erkölcsi kvalítások dolgában mélyen alatta állott a Kunfi színvonalának is. Ámde Kun Béla rendelkezett azzal a nagy előnnyel, hogy Marxon kívül semmiféle más kulturát és más élményt nem engedett lelkéhez férközni, másrészt pedig Oroszországból utibőröndjében csomagolva magával hozta a bolsevik kormányzatnak egész gépezetét, tehát Kunfival, az ideológussal szemben ő képviselte a gyakorlati politikát. Emellett Kun Bélában megvolt a közepes intelligenciájú embernek jó adag ravaszsága és sunyisága. Továbbá az a tudat, hogy az ő útjából nincsen többé visszatérés, oly dinamikus erőt kölcsönzött elhatározásának és cselekedeteinek, amely mindig nagy felsőbbiséget biztosít a kétségbeesett hazardőrnek a fontolgató játékkal szemben a politika kártyaasztalánál. Kunfiban riadtan eszmélt föl vagy torpant meg olykor a humanitárius ember lelkiismerete; Kun Béla lelki készüléke már régen eldurvult oroszországi viselt dolgai alatt. Olyan politikánál, amely az örület száguldó logikájával halad végső célja felé, az az ember, akiben a józanságnak vagy a lelkiismeretességnek egy szemernyi morzsája maradt, mindig lemarad és hátrányba kerül azzal szemben, aki vakon bizza magát a szél és homok játékára, de mindig jól vigyáz arra, hogy egy mentődeszkába kapaszkodva szárazra usszon a hajótörésből. Kunfi Zsigmond megtanulhatta a történelemből, hogy a forradalomnak hőroszai és kalandorai vannak, akiket a forradalom Rea Sylviája

mint önön gyermekeit sorjába felfal és megemészt. Kun Béla műveltsége nem ért idáig: ő meg volt győződve, hogy a forradalmár és a kalandor synonym fogalmak.

Kun Béla az átmeneti típus Kunfi Zsigmondból Szamuely Tiborba: valami közbülső lény a demagóg és a patkány között. Kegyetlen volt, de kegyetlensége ravasz és közvetett: ő maga nem igen hóhérkodott, noha a gyilkos kés markolatát ő tartotta kezében. A burzsujok réme, a beretva, amelyet használat után gondosan a tokba zárt, egy degenerált, vérbajos, a forradalom erkölcsi iszapjában meghempergetett, tökéletlen Quasimodo volt: Szamuely Tibor. Csodálatos, hogy a halhatatlan triásznak ez az alakja hagyta a proletárdiktatúra jellemén a maga véres ujjlenyomatát, akinek agyát nem feszítette más gondolat, mint az eszelős rémuralom, a tömeggyilkosság és a polgári idegek megpattanásig ajzásának káprázata. Ez az ember maga volt a megtestesült agyrém, a kormányzásnak és az uralkodásnak a galíciai söpredék kóros képzelmében megrögzött koncepciója, amely torzult vigyorgással ült "törvényt" áldozatai felett s aki a kéjgyilkos paroxisztikus gerjedelmeit élte át akasztófavonatain. Egy zsidó Caligula, aki a maga éretlen és zagyva eszében a vérvádnak szinte rituális megtorlását vélte megvalósítani, mikor magyar parasztokat és polgárokat akasztott a faluvégi ákácokra. Bizonyára rejtvénye lesz a történetírásnak és a psychopathológiának, hogy ez a piperkőc miként került bele a "magyar" szociális forradalomba, mi köze volt a földnek és a gyárnak kizsákmányoltjaihoz, akikre boszút kiált most az általa kiontott magyar vér.

Mind a három egyén lehet, hogy kreaturája a forradalomnak, de sohasem vállalhatja magáénak őket a magyar történelem, amelytől idegenebbek és kívülállóbbak ők, mint voltak valaha Caraffa vagy Haynau. Nem is annyira történeti figurák ők, mint inkább büntető törvénykönyvbe tartozók, akiket egy szeszélyes forgószél felkapott és beléhajított egy nemzet vonagló válságába, de amelyhez csak annyi közülük van, mint a porszemnek vagy a kátránybüznek a levegőéghez.

A kommun pénzügyi mérlege

Irta

báró Korányi Frigyes

pénzügyminiszter

A magyarországi bolsevista uralom teljesen hü másolata volt minden vonatkozásban az oroszországi bolsevizmusnak, tehát pénzügyi téren is. Viszont az oroszországi bolsevizmus nem egyéb, mint a Marx-féle forradalmi szocializmus betűszerint való gyakorlati elhalmozása és tanai konzekvenciáinak a végletekig való levonása. Lenin világosan kitűzött célja volt a magántulajdon elvén és a modern kapitalista termelési renden felépült polgári társadalmat — annak kulturájával, erkölcsi felfogásával és minden társadalmi és gazdasági berendezkedésével egyetemben kiméretlenül megsemmisíteni és a kommunizmus elvének alapján teljesen új társadalmi és gazdasági rendet létrehozni. Minthogy pedig a modern szocializmus mindezekig nem tudta még körvonalakban sem megrajzolni ez által az óhajtott új társadalmi rend belső szerkezetét, a bolsevizmus a maga működésében határozottságot és tervszerűséget csupán az eddigi intézmények és berendezkedések lerombolásánál és megsemmisítésénél mutatott, de ingadozóvá, kapkodóvá és lehetetlenné vált, mihelyt a rombolás után újat kellett volna építenie. A magyarországi bolsevizmus is csak romokat és rombolás szellemét hagyta szörnyű örökségül társadalmi, közgazdasági és pénzügyi téren egyaránt, de a nép javára, amelynek nevében gyakorolta zsarnoki uralmát, mitsem alkotott és nem köszönhetünk neki egyetlen egy új intézményt, avagy teremtnék bizonyult egészséges gondolatot.

A bolsevista uralom Magyarországon épp úgy, mint Oroszországban, — a maga gazdasági programjának végrehajtását azzal kezdte, hogy a bankokat, a házakat, a vállalatokat, a nagybirtokot és a kereskedelmet köztulajdonba vette, illetve szocializálta és *AZ UGYNEVEZETT TÁRSADALMI TERMELÉS* szolgálatába állította. A munkabéreket — arra számítva, hogy a Marx által óriásnak hirdetett profit jövőre nem a henyélő tőkéseknek, hanem a dolgozók tömegeinek fog jutni, — a réginek háromszorosára, négyszeresére emelte. Minthogy a termelés — a munkafegyelem meglazulása következtében és minden tervszerűség hiányában jelentékenyen visszafejlődött, *a vállalatok egyre nagyobb deficittel dolgoztak* és rövidesen elköltötték a bankoknál elhelyezett tőkéiket, úgy, hogy nem egy esetben *a jelentkező üzleti hiány fedezése az államra hárult*.

A kommunizmus a közfeladatok egész sorát hárította az államra, amelyeket eddig a magán tevékenység látott el. Az ezzel járó nagy költségeket a szocializált üzemek feleslegeiből hitték

fedezni, de felesleg helyett Magyarországon is ép úgy, mint Oroszországban minden vállalatnál hiány mutatkozott. Ezt adóbevételekből fedezni nem lehetett, mert az ilyenmü bevételek a kommunista rendszer természetes következtékppen a minimumra csökkentek. A földadó, a kisbirtok adómentesítése és a nagyobb birtokok szocializálása következtében, a házadó és a kereseti, a jövedelmi és a vállalati adók, a házak, vállalatok, a kereskedelem szocializálása következtében elmaradtak, az állami üzemek mindenike deficitel dolgozott. Nem maradt más hátra, mint tulnyomórészt a papirprésre támaszkodni és *papirpénzzel fedezni a hiányt*. Ezt a pénzügyi gazdálkodást igyekeztek úgy feltüntetni, mintha nem a csütörtököt mondott szociális termelés természetes következménye lenne, hanem ez is a bolsevista program tervszerü végrehajtását volna hivatva szolgálai annak folytán, hogy az óriás bankjegyinfláció a pénz értékét egyre lejjebb szállítva, automatikusan közelebb viszi a gazdasági életet az óhajtott célhoz: a pénznek, a tőkés termelés-rend alapjának teljes elhalásához.

Bucharin Nikoláj, a kommunisták programjáról írott füzetének XV. fejezetében a pénz szerepét illetőleg úgy nyilatkozik, hogy amikor a javak termelése és szétosztása végig meg lesz szervezve, akkor a pénz nem fog már semmiféle szerepet játszani, ami azt jelenti, hogy nem lesz szükség semmiféle pénzfizetésre, semmiféle célra és így a pénz általában megszűnik szükséges valami lenni, tehát nem lesz szüksége rá az államhatalomnak sem, minek folytán a pénzügyi gazdálkodás elhal.

A magyarországi bolsevisták gazdasági vezetőemberei: Varga és Lengyel "népbiztosok" hasonlóképpen ismételten kifejtették, hogy a *kommunista rendnek pénzre, erre az általános csereeszközre egyáltalán nem lesz szüksége*, mert a javak termelése és szétosztása a köz által történvén, mindenki szükségletét természetben fogja munkajegyek ellenében megkapni és a *pénzforgalom helyébe az áruknak természetben való kicserélése, illetve kiosztása lép*. A nagy bérek szerinte egyrészt azt a célt szolgálták, hogy a kommunista rend végleges kialakulásáig a javak beszerzése terén a munkásokat egyenlő helyzetbe hozzák a tőkésekkel, másrészt hivatva voltak a munkások előtt ad oculos világossá tenni, hogy a munkás helyzetét nagy bérekkel, illetve pénzzel javítani nem lehet és előkészíteni annak belátására, hogy rá nézve kedvezőbb, ha szükségleti javakkal természetben látják el.

A korlát nélkül való papirpénzgazdálkodással valóban sikerült a pénz értékében vetett hitet nagymértékben megingatni és a termelést, munkálkodásra való készséget, valamint a termelt javak kicserélését jóformán teljesen megbénítani. Ezzel a városi lakosságnak és általában azoknak élelmezésében, akik a mezőgazdasági termelők sorába nem tartoznak, a legsúlyosabb zavarok álltak elő és a gazdasági élet viisszasülyedt szűkkörü csereforgalom kezdetleges színvonalára, sőt sok tekintetben a gazdasági tetszhalál állapotába. Amikor a szovjet-kormány látta, hogy az általa nagy tömegben kibocsátott "fehérpénzt" a termelők nem hajlan-

dók elfogadni és kék pénze, (jó osztrák-magyar bankjegy) már fogytán volt, a közszolgáltatások (adók, illetékek) újra való bevezetését tervezte. Így többek között *be akarta hozni a telekérték-adót s a földbirtokosoktól földadó fejében a termelés 20%-át szándékozott természetben elvenni.* **MINDEZ A MAGÁNTULAJDON ELVÉNEK ELISMERÉSÉT JELENTETTE VOLNA ÉS A KOMMUNISTA PÉNZÜGYI POLITIKA CSÓDJÉT.** Mielőtt azonban e tervei valóra válhattak, a tanácskormány megbukott.

Ami a magyarországi szovjet-kormány pénzügyi gazdálkodását és annak eredményét illeti, az erre vonatkozó fontosabb adatokat a következőkben ismertetjük:

I. Az Osztrák-Magyar Banknál Lengyel Gyulának, mint pénzügyi "népbiztos"-nak, első mélyreható intézkedése az volt, hogy elrendelte a bank 200 és 25 koronás bankjegyeinek hamisítását, mely célra a bank tulajdonát képezett köveket és papirost használta fel. Ezeket a köveket a Károlyi-kormányval kötött meg egyezés alapján hozatta a bank Budapestre, hogy megfelelő ellenőrzés mellett a banktól felveendő kölcsönök alapján itt nyomassanak bankjegyeket, mivel akkoriban a növekvő bankjegyhiányon másképpen segíteni nem igen tudtak.

A bank megbízott tisztviselője csak küzdelmes vita árán tudta kierőszakolni, hogy a 200 koronás bankjegyek sorszáma 2001. sorszámmal, illetve a 25 koronás bankjegy 3001. sorszámmal kezdődjenek. Az 1 és 2 koronás bankjegy hamisítása szintén Lengyel intézkedésére történt. Ezen hamisítványok, melyeknek metszetei Budapesten készültek el, május elsején, illetve 25-ikén kerültek forgalomba.

ÖSSZESEN HAMISITOTTAK ÉS FORGALOMBA HOZTAK 3.719 MILLIÓ KORONA ÖSSZEGŰ BANKJEGYET.

Lengyel, mint pénzügyi népbiztos, elrendelte, hogy "Előleg egy a pénzügyi népbiztosságnak adandó kölcsönre" cím alatt a magyar központi állampénztárnak a banknál vezetett girószámlája javára 13 esetben a 500 millió korona, összesen tehát 6½ milliárd korona könyveltessék és ezzel formászerint lehetővé tette, hogy a pénzügyi transzaktiók az állampénztár terhére lebonyolítottassanak.

Az állampénztár terhére készpénzfizetések és átutalások összege 8.6 milliárd korona. Ebben az összegben benne foglaltatik az április 10-én felvett 220 millió korona, mely, mint általánosan tudott dolog, a bécsi kommunista mozgalmak élesztésére volt hivatva. A proletár erkölcsre jellemző, hogy midőn a beavatottak már tudták, hogy uralmuknak vége, e számla terhére még horribilis összegek vétettek fel. Így július 26-án 350 millió, 29-én 10 millió, 30-án 30 millió korona.

Hogy a bank kékjegyeiből és fehérkibocsátású bankjegyeiből váltás útján mennyit disponáltak el, megállapítani alig lehet. 1919. március 21-én a bank kékpénzkészlete 766 millió, elsőkibocsátású fehérbankjegy készlete 1207 millió korona volt, ezzel szemben augusztus 1-én kékbankjegykészlete 260 millió, elsőkibocsátású fehérbankjegy készlete pedig csupán 46 millió koronát tett ki. A kifizetett kék bankjegy összege azonban az 500 millió koronát, a

fehér bankjegy összege pedig az 1160 millió koronát jóval túlhaladja, mert a tanácsköztársasági ellenőrzés alatt álló többi pénzintézetek kék- és jó fehérbankjegy készlete, melyet az Osztrák-Magyar Bankba tartoztak beszállítani, szintén eldisponáltatt.

A hamis bankjegyek ellenében igen nagy mennyiségű kék-pénzre való beváltás engedélyeztetett. Ezek nagy része kimutatásba is foglaltatott, melyből egyes tételeknél azonban csak a váltandó összeg van feltüntetve, a cél azonban megjelölve nincs. A legdiszkrétebb, legtitkosabb intenciójú váltások, melyeken az átvevő neve nem volt feltüntetve a kimutatásban, fel sincsenek véve. Ez a legérdekesebb dokumentumok egyike, mert mutatja, hogy az a hatalom, mely a forradalmi törvényszékkel való fenyegetéssel a kékpénz "babonáját" meg akarta dönteni, kénytelen volt az élelmicikkeket, nyersanyagokat kékpénzért beszerezni, — nem bírván a konzervatív parasztság makacsságát megtörni. Ugyanekkor, hogy a kommunista uralmat erősítse, titokban azoknak, akiket magához akart láncolni és akik a terror kifejtésének eszközei voltak, kékpénzt utalványozott.

Meg kell jegyezni, hogy a kékpénznek a szovjet-pénzzel szemben mutatkozó ázsiója folyton emelkedett; továbbá hogy a kékpénzzel való üzérkedés mind nagyobb mérveket öltött s végül, hogy ez az üzérkedés már nem is dugva, hanem nyílt téren folyt le.

Ki kell emelnünk még, hogy Lengyel Gyula minden ellenőrzés nélkül, a hivatalos formák teljes ignorálásával, úgy a bank vagyonából, valamint a szovjet-rendeletek folytán beszolgáltatott és elkobzott belföldi és külföldi értékekből nagy összegeket eldisponált. Így május 2-án körülbelül 25 millió korona értékű külföldi bankjegyet utalt ki a külügyi népbiztosságnak, illetőleg vétetett át Vermes titkár útján. Ezen összeget előtte teljesen ismeretlen fiatalemberek között osztotta szét, akik a külügyi népbiztosság igazolásával jelentkeztek nála, hogy mint a kommunizmus lelkes harcosai ezeket a valutákat rendeltetési helyükre juttassák és a "szent cél" érdekében gyümölcsöztessek.

Május 21-én 3 millió korona értékű arany koronát utaltatott ki élelmicikkek beszerzése címén.

Julius 2-án Lengyel 200.000 koronát vett fel a bank pénztárából, mely összegről előismervényen kívül semmiféle feljegyzést nem adott át.

Lengyel a legféktelenebb terrorral kényszerítette az ország pénzintézeteinek alkalmazottait, hogy a vörös hadseregbe lépjenek. Az Osztrák-Magyar Bank alkalmazottait, mint akik az ország pénzváltási szolgálatát végezték és a bankjegy-üzemek alkalmazottai voltak, nagy megaláztatások után a bevonulás alól felmentette ugyan, de miután proletárhűségükben kételkedett, állandóan terrorizálta őket. A tisztviselőkhez intézett egyik beszédében, a június 24-iki ellenforradalomról megemlékezve, megjegyezte, hogy amennyiben a bank alkalmazottainak viselkedésében egy hasonló eset alkalmával ingadozás állna be és a munkásság, amely a tisztviselőkkel szemben amúgy is bizalmatlan, ezt észrevenné, akkor lehetetlen lesz a munkássággal szemben az egyen-

sulyt fenntartani. "És be fog következni, amint az orosz példa mutatja, egy *POGROM AZ INTELLEKTUELLEK ELLEN*, mely az Önök és családjuk pusztulását jelentené."

Lengyel pénzügyi népbiztos titkára, Vermes Jenő a valuta-átalakulásokat és kékpénzutasításokat intézte. Mindenről előjegyzést nem vezetett, a váltási utalványokon, — apró papírszeletek ezek — közelebbi igazolások nincsenek. Feltűnően nagy az ilyen "bemutatóra szóló" váltási engedélyek száma.

II. Ami a szovjet-gazdálkodás által a *SZÓCIALIZÁLT MAGÁNVÁLLALATOKNAK* okozott pénzbeli kárt illeti, erre nézve a tanácskormány ellenőrzése alatt állott pénzügyi intézetek folyószámlái nyújtanak elrettentő képet. Erre nézve 8294 *MAGÁNVÁLLALATRA* vonatkozólag rendelkezünk adatokkal. Ezek közül a mezőgazdasági vállalatok száma 2700, az ipari és kereskedelmieké 4159, az egészségügyieké 458, az egészségügyi és jótékony intézményeké, valamint a szakszervezeteké pedig 977. Mindezeknek a szocializálás (1919. március 21.) időpontjában fennállott a pénzügyi intézeteknél összesen 1785 millió korona *követelésük*, amely a tanácskormány uralmának idején, azaz négy hónap alatt (1919. március 21-től augusztus 1-ig) 649.5 milliónyi tartozássá alakult át, vagyis a magánvállalatoknál a *vagyondállapot rosszabbodott 828 millió koronával*.

III. *SZÓCIALIZÁLT PÉNZINTÉZETEK* ügyeinek vitelét az u. n. tanácskormány *PÉNZINTÉZETI DIREKTÓRIUMRA* bízta és ennek útján foglalatossította rendelkezéseit. Ezenkívül a Pénzügyi Központnak is szerepe volt a rendelkezések végrehajtásánál. A tanácskormány mindenekelőtt a bankokban talált idegen valutákat és a kékpénzt harácsolta el s azon a címen, hogy ezzel élelmiszereket vásárol, külföldre vitte agitációs célokra. Ezek az értékek böröndökben, részben hivatalos futárok, részben csempészek útján kerültek Bécsbe. Majd az értékpapírokra került a sor. Elsősorban a tengerhajózási részvények (Atlantica, Levánte és Adria), majd a külföldi részvények jegyzékét és külföldön (főleg Bécsben), valamint a megszállott területen levő bankkövetelések bejelentését sürgette a pénzügyi népbizottság a legnagyobb eréllyel és ismételten az "amerikázás" vádjával illette a pénzügyi intézeteket, amelyek igyekeztek az összeállításokat lehetőleg elhuzni. Amire a pénzügyi intézeteknél levő értékpapírok összeírása elkészült, az értékpapírok kicsempészése és eladása elé az ántánt intézkedése következtben leküzdhetetlen akadályok gördültek, úgy, hogy csak kis mennyiséget bírtak elvinni. Ezeknek is nagyobb részét Bécsben megtalálták. Csupán néhány német értékpapír és 500 darab osztrák Lloyd-részvény hiányzik.

Az u. n. tanácskormány egyelőre megengedte, hogy olyanok, akiknek fizetésük, avagy keresetük nem volt, betétjük 10%-át, de legfeljebb 2000 K-át havonként felvehessenek és értékpapírjaik 50%-a erejéig legfeljebb havi 1000 korona lombarkölcsönt vehessenek igénybe. Természetesen a bolsevisták saját hiteiknek ennél jóval nagyobb összegeket is folyósítottak. Viszont a direktórium

és a pénzügyi intézetek fehér érzelmű hivatalnokai is, akiket a kommunizmus bajba juttatott, a szabályok megkerülésével nagyobb összegeket utaltak ki.

A pénzügyi népbiztos szeretne volna a folyósításokat a burzsoák részére beszüntetni, illetőleg lehető módon korlátozni, miért is utasította a direktórium egyik tagját, hogy készítsen rendelettervezetet oly irányban, hogy minden egyes természetes, vagy jogi személynek csak egy szocializált pénzügyi intézetnél lehessen számlája. Minthogy a követelő és tartozó folyószámlák egyesítése a szocializált vállalatokat és azok bankösszeköttetését (amely a munkabéreket köteles volt továbbra is fizetni) erősen érintette volna, másrészt a dolog technikailag óriási nehézségekkel járt és végül egy-egy ügyfél bankköveteléseinek lakóhelyéhez legközelebb eső pénzügyi intézethez való tömörítése kisebb intézeteket teljesen meg-rázkódtatott volna, számos fél pedig jó pénzügyi intézetnél elhelyezett pénzét a diktatura megszűnésekor gyöngye intézetnél találta volna, ezt a rendeletet a megbízott direktórium tagja nem készítette el és a sürgetésekre azt felelte, hogy az előmunkálatok folynak. Később a pénzügyi biztosság egyik csoportvezetője kiadott ugyan egy rendelkezést, amely a számlák egyesítése tárgyában az első lépést tartalmazta, ezt azonban már nem lehetett teljesen keresztülvinni.

Egy másik utasítása a pénzügyi "népbiztos"-nak úgy szólt, hogy a kereskedelmi cégek könyveit, tekintettel a nagy anyaghiányra, papiranyagká kell feldolgozni, miért is azok beszolgáltatására nézve rendelet készítendő. Ezt hetekig huzta a direktóriumnak e rendelet elkészítésével megbízott tagja, végül igen erőteljes sürgetésekre oly tervezet készült, amelynek értelmében csakis a pénzügyi intézetek és csakis oly könyveket kötelesek beszolgáltatni, amelyekben az utolsó bejegyzés 10 évnél régebbi. Az ily értelmű rendeletet azonban nem fogadtatották.

A 2000 koronánál nagyobb értékű ékszerek beszolgáltatását is elrendelte a tanácskormány, de az ékszerek beszolgáltatása nem járt a várt eredménnyel. Minthogy ezeket nagy tömegben úgy sem bírták értékesíteni, a népbiztos nem tartotta sürgősnek a direktórium egyik kommunista tagjától eredő indítványt, amelynek értelmében a magánosoknál külön bizottságok tartanak házkutatást.

A szocializált vállalatok pénzügyi szükségletét az eredeti rendelet szerint a Pénzügyi Intézet Központ lett volna hivatott fedezni, azonban mindjárt április első szombatján kitünt, hogy egyetlen egy pénzügyi intézet erre technikailag képtelen. Erre az egyes, csak elvben szocializált vállalatok pénzügyi ellátását vissza kellett utalni az illető vállalatot eddig finanszírozó pénzügyi intézethez s a Pénzügyi Intézet Központ-hoz csak az illető vállalat vagyoni helyzetét részletesen megállapító revizori jelentés alapján tényleg szocializált üzemek pénzügyi ellátása utaltatott. A vállalatok revíziója természetesen — még szabotázs nélkül is — lelkiismeretesen végezve, nagyon hosszú időt vett volna igénybe, hát még az adott körülmények között, mikor

a legtöbb vállalatnál a szakértők szabadságolása, elbocsátása folytán szinte emberfeletti munka volt, csak a megközelítően felületes kép megalkotása is.

A magyarországi u. n. tanácskormány is épp úgy, mint az oroszországi, célul tűzte ki, hogy *az összes magánbankokat egy nagy népbankká olvassza össze és így a bankügyet központosítsa.* Ez a népbank az ipari vállalatok szocializálásának befejeztével tulajdonképpen leszámoló főpénztárrá, egy központi főkönyvelőséggé alakult volna át, amely a kölcsönös befizetéseket az egyes vállalatok és a termelés egyes ágai között a számlákban eszközölt átviteléssel lebonyolítja. Ezzel tehát a bankügy tulajdonképpen a szociális termelésnek könyvelésévé változott volna át.

A pénzügyintézetek megszüntetése és egy állami intézménybe való összeponosítása elé azonban igen nagy akadályok gördültek, úgy hogy a kommunisták elejtették azt az első tervet, hogy a pénzügyintézeteket azonnal összeolvasztják és ennek folytán azt a gondolatot fogadták el, hogy általános felszámolások és fúziók során a kisebb intézeteket lassankint megszüntetik, illetőleg a nagyokba beolvasztják és az állam végeredményben csakis az aktív vagyona teszi rá a kezét. A pénzügyintézeteknek az állam részéről való azonnali átvétele a terhek átvállalását is jelentette volna. A felszámolások megejtésével a Pénzügyintézeti Központot bízták meg.

A Pénzügyintézeti Központ felszámoló osztályától folyton sürgették a felszámolandó cégek jegyzékét és csak erőfeszítéssel lehetett odavinni a dolgot, hogy igazán kevés számú bankcég és pénzügyintézet került a Központi Pénzügyintézethez felszámolásra. Az eredmény az volt, hogy a proletárdiktatura bukása után a felszámoló tömegeket, mondhatni sértetlenül adták vissza jogos vezetőségüknek.

A központosítási tervvel kapcsolatban a bolsevisták számos bankfiókot szüntettek meg és egyes bankok helyiségeit kezdték igénybe venni. Hogy itt nagyobb pusztítást nem okoztak, az csak hamar bekövetkezett bukásuknak köszönhető.

A proletárdiktatura kikiáltását követőleg a kormányzótanács elrendelte a Károlyi-féle kormány pénzügyminiszttere, Szendé által kiadott rendeletekkel előzetesen zár alá vett páncélrekeszek (safek) és zárletételek (ládák, bőröndök, csomagok stb.) felnyitását. Az első felnyitás alkalmával a külföldi értékpapírokat, betétkönyveket a fél neve alatt nyílt letétbe helyezték, a készpénzt (bankjegy és aranypénz), valamint az idegen valuták ellenértékét a feleknek jóvá irták. Ezen értékek közül *a külföldi valutákat és az aranypénzt a tanácskormány eldiszponálta.*

A második felnyitás alkalmával a magyar értékpapírok, valamint az ékszerek kerültek ki a rekeszből a felek letéte részére. A zárt letétek felnyitási művelete a páncélrekeszek felnyitásával párhuzamosan történt azzal a különbséggel, hogy a zárt letétek felnyitása annyira elhúzódott, hogy a proletárdiktatura bukásáig a letétek fele sem nyitott ki. A zárt letéteknél kiválasztott aranypénzek és idegen valuták ellenértéke a feleknek szintén jóvá íratott.

Az ugynevezett tanácskormány által felállított "pénzügyintézetek

direktóriumma" elrendelte, hogy a menekülő vidéki direktóriumok, állampénztárak, intézetek és hatóságok az értékeket mind a Magyar Általános Hitelbank tresor-helyiségeibe helyezték el.

Ily módon igen sok — ezideig még nem agnoszkált — tétel került a Hitelbankhoz megőrzésre.

Mint helyrehozhatatlan kárral járó visszaélés tehát elsősorban az aranypénzek és a külföldi valuták eldiszponálása állapítható meg.

Az ékszerek az összes zárt letétekből és páncélrekeszekből a Hitelbanknál lettek beszolgáltatva, ahol most az ékszerek a feleknek visszaszolgáltatnak.

*

A forradalmi kormányzótanács XVI. és LVII. számú rendeletével a *magánosok és ékszerészek aranyneműinek, drágaköveinek és egyéb ékszertárgyainak beszolgáltatását is elrendelte*. A beszolgáltatás és felbecslés helyéül az egész országra nézve a Hitelbank jelöltetett ki. A megőrzés mindenkor felenként elkülönítve történt és a tanácskormány bukása után az új kormány által elrendelt visszaszolgáltatás akadálytalanul rendben folyik. A beszolgáltatott összes ékszertárgyak kivétel nélkül megvannak, azok eldiszponálására vonatkozólag egyetlen komoly kísérlet történt, amint azt alább ismertetni fogjuk.

Megemlítendő, hogy május 1-én, amidőn a román előnyomulás következtében a proletárdiktatura közel állott a bukáshoz, a pénztárosoknak éjszakán át az intézet épületében való tartózkodására nézve tettek intézkedést. E körülményből következtetve feltehető, hogy ez időpontban az ékszerek esetleges sürgős elszállítására gondoltak.

A becslőbizottság az ékszereknek a darabonként korona 500-nál, a magánfeleknek a darabonként K 200-nél kisebb értékű tárgyakat már a felbecslésnél visszaadta, az ezen összegeknél nagyobb értékű tárgyakat a Hitelbanknál a pénzügyi népbizottság letétként helyezte őrizetbe.

A vörösőrség által a "burzsoák"-nál tartott házkutatások alkalmával talált értékeket bizonyára csak részben szolgáltatták be a Hitelbankhoz. Erre enged következtetni az a körülmény, hogy az értékeket tartalmazó csomagokat és ládákat rendszerint felbontva hozták és volt olyan eset, hogy a már beszolgáltatott és lepecsételt ékszerdobozt a vörösőrség betekintésre visszakövetelte és egyideig magánál tartotta. A vörösőrség által elkobzott értékeket a Hitelbank a vörösőrség által bemondott névre helyezte letétbe. Jellemző, hogy több behozott és értékeket tartalmazó ládát Szamuely Tibor névre helyeztek letétbe.

Ami a kedvezéseket illeti, érdekes felemlíteni, hogy a forradalmi kormányzótanács egyik ülésének eredményeként a pénzügyi népbiztos utasította a pénzügyi direktóriumát, hogy *GRÓF KÁROLYI MIHÁLYNAK*, a magyar köztársaság volt elnökének és nejének értékpapírletétjét adassa ki. *Ezenkívül a pénzügyi népbiztos protekciójára egyeseknek ékszerek is adtak ki.*

Visszaélési kísérletek is történtek, de ezek meghiusultak a tulajdonképpen nemzeti érzelmű és puritán banktisztviselők ellenállása és ügyes eljárása következtében.

Igy az ékszerbecslő bizottság vezetőjének: Rózsa Jakabnak bementése szerint a diktatura bukása előtt néhány nappal *Vágó népbiztos* egy gyufaskatulya mennyiségű foglalatlan briliánskövet kért a bizottság vezetőjétől, de ennek kiadására már nem került a sor.

A másik, már komolyabb visszaélési kísérlet a következőképp történt:

A tanácskormány lemondásának napján, azaz 1919. évi július 31-én délelőtt Székely pénzügyi népbiztos egy úr kíséretében megjelent a Hitelbankban és egy kis papíron ceruzával írt és Rózsa-hoz, az ékszerbecslő bizottság vezetőjéhez címzett utasítást hagyott hátra aziránt, hogy a szocializált ékszerüzleteknek a Hitelbanknál elhelyezett foglalatlan briliánsköveit a csomagokból azonnal választassa ki és adja át a kíséretében megjelent egyénnek, akit mint Karl Meyer pforzheimi kereskedőt mutatott be a bank tisztviselőinek és akinek még aznap délelőtt el kellett volna utaznia. A nyomaték kedvéért azt a szót "azonnal" alá is húzta. A papírlapon Székely népbiztos arra hivatkozott, hogy a kövek a tanácskormány által már el vannak adva.

Augenfeld bankigazgató a neki bemutatott cédula elolvasása után kijelentette, hogy azt nem tekintheti szabályszerű utasításnak és átadta azt az értékeket kezelő pénztárnoknak: Weiss Ödönnek azzal, hogy Peller üzleti biztosnak mutassa be s kérjen döntést.

Weiss Ödön a kommunisták által kirendelt Peller üzleti biztossal közölte, hogy a drágaköveknek az utasítás értelmében való kiválasztására, legalább 3 napi idő szükséges, minthogy a szocializált ékszerüzletektől lefoglalt áru néhány száz csomagban fekszik és csak a csomagok felbontása után konstatalható, hogy melyikben van az utasításban megjelölt drágakőmennyiség. (Székely ugyanis élőszóval egymillió márka értékről tett említést.) Erre Peller oly irányban döntött, hogy Weiss rendben, szabályszerűen bontassa fel a csomagokat, készíttessen jegyzéket azokról a tételekről, amelyek a Székely által adott utasítás értelmében kiszolgáltatandók volnának és ezen jegyzék alapján a pénzügyi főosztállyal hivatalosan érintkezésbe fog lépni aziránt, hogy a pénzügyi főosztály szabályszerűen aláírt és bélyegzővel ellátott utalványozó rendeletet küldjön ez ügyben a Hitelbankhoz. Időközben Földes ékszerész, aki az ékszerbecslésnél becsüs gyanánt működött, intézkedett aziránt, hogy az ékszerészek budapesti ipartestületének vezetősége a kiszolgáltatásról tudomást szerezve, az itteni külképviseleti hatóságok útján intézkedést eszközöljön ki arra vonatkozólag, hogy az állítólagos Karl Meyer azon esetben, ha a drágakőmennyiséget neki mégis ki kellene szolgáltatni, feltartóztatható legyen. Közben megérkezett Rózsa is, akinek a történeteket elmon-

lották, amire Rózsa jellemzően, egészen felindulva, megjegyezte: "Ez meg akar lógni".

Rózsa érintkezésbe lépett telefonon Székelylyel és közölte vele, hogy az utasításnak azért nem tehet eleget, mert az ékszereket több csomagban őrzik; a csomagokat fel kell előbb bontani és újra felbecsültetni, hogy az eladási értéket megállapíthassa, mire Székely ragaszkodott az utasítás azonnali keresztülviteléhez és nem volt hajlandó a szabályszerű technikai lebonyolításhoz szükséges halasztásról tárgyalni. Majd midőn újra telefonáltak halasztás kieszközlése céljából, Székely népbiztos újra a leghatározottabban ragaszkodott az utasítás rögtöni keresztülviteléhez.

Az állítólagos Karl Meyer Földes ékszerésszel és Rózsával, a becsőbizottság vezetőjével, az ékszertrezenban helyszíni szemlét tartott és Rózsának és a többi jelenlévőknek arra a magyarázatára, hogy a köveket aznap semmi esetre sem kaphatja meg, eltávozott. Erre a gyanakodó banktisztviselők Székely népbiztos különös utasítását tudomására hozták Lengyel és Varga népbiztosoknak, akik teljesíthetőnek mondták az utasítást, de technikai nehézségek miatt a halasztást indokoltnak jelentették ki.

Ugy Lengyelnek, mint Varga népbiztosnak a halasztásra vonatkozólag adott rendelkezéséből látható, hogy Székely utasítása nem a kormányzótanács határozatán alapult és erről a rendelkezésről a népbiztosoknak valószínűleg előzőleg nem volt tudomásuk.

Ugyanaznap délelőtt Földes ékszerész a parlament folyosóján Lengyel népbiztosra várt, találkozott az állítólagos Karl Meyerrel, *aki most már vörös katona egyenruhában volt* és ugylátszik ugyanez ügyben valakivel érintkezni kívánt.

Mínthogy így a visszaélés szándéka nyilvánvalóvá lett, a tisztviselők délután a bankba nem mentek be és így lehetetlenné tették az utasítás végrehajtását. A szovjetkormány még aznap este lemondott és elmenekült.

A proletárdiktatura kikiáltásakor a Magyar Bank kommunista hivatalnokai hatalmukba kerítették az intézetet. Megalakították a bank direktóriumát, amely május közepén két összegben 42 millió koronát vett ki az Osztrák-Magyar Bankból az intézet folyószámlájára. A banknak azok a tisztviselői, akik nem voltak kommunista érzelműek, meg akarták menteni a pénzt és amikor megtudták, hogy a milliókat Fenyő Andor bécsi gazdasági követ viszi fel Bécsbe, úgy intézkedtek, hogy Bruckban a határvizsgálatnál jelen legyen Elfer cégvezető is, aki a bécsi magyar banknak megbízható vezetője volt. Bruckban az osztrák határrendőrség a negyvenkét milliót kiadta Elfernek. Ilyenképpen sikerült a bank pénzét megmenteni. Az ügy jelenleg rendőri nyomozás alatt áll.

IV. A tanácskormány Budapesten és közvetlen környékén, valamint a városban a *házakat is köztulajdonba vette* a munkásházak és tisztviselői házak kivételével.

Ennek a szocializálásnak eredményét a magyar postatakarék-pénztárnál vezetett házbérszámla tünteti fel. Eszerint:

	Bevétel	Kiadás
a) Budapesten	50,375.000 K	18,249.000 K
b) Budapest közvetlen környékén (Albertfalva, Budafok, Csepel, Erzsébetfalva, Pestszentlőrincz, Pestujhely, Rákospalota, Újpest, Kispest	1,514.000 „	836.000 „
c) 13 városban	3,019.000 „	417.000 „
Összesen.....	54,908.000 K	19,502.000 K

Az egész kezelésből a fővárosra esik a bevételnek 92%-a, kiadásoknak 6%-a, a vidékre esik a bevételeknek 8%-a, a kiadásoknak 6%-a. A házadó alapjául megállapított tiszta házbérjövdelem 1918-ban Budapesten 222,115.000 K volt, melyből négy hónapra kereken 74,038.000 K esik, ezzel szemben a házbérszámla budapesti bevétele 50,375.000 K volt. Győrben a házadó alapjául megállapított tiszta házbérjövdelem 1918-ban 5,025.000 K volt, melyből négy hónapra kereken 1,675.000 K esik, ezzel szemben a házbérszámla győri bevétele mindössze 748.000 K volt. Ezekből az adatokból is látható, hogy a kommunizmus hatása kevésbé érvényesült a vidéken, mint a fővárosban.

Rákospalotán a kiadás 44,000 K-ával meghaladta a bevételt.

A házbérszámla bevétele hónapról hónapra csökkenő tendenciát mutatott, amiből arra is méltán következtethetünk, hogy a házbérek befizetése körül mulasztások, sőt visszaélések is történtek.

A kiadások a következőképen csoportosíthatók:

a lakásbiztosságnak	6,000.000 K
a lakatosok direktóriumának	2,000.000 „
az egyesített bádigos- és szerelőipari központnak	2,000.000 „
a Magyar Gázizzófény R. T.-nak	100.000 „
munkabérekre	6,371.000 „
anyagokért	1,088.000 „
eszközökért (seprűk, stb.)	491.000 „
egyéb kiadások	1,448.000 „
Összesen	19,502.000 K
A bevételek összege	54,908.000 K
A kiadások összege	19,502.000 „
Maradvány	35,406.000 K

Ha figyelembe vesszük, hogy a kiadások között csak a leg-szükségesebb javítási kiadások foglaltatnak és hogy a házak szocializálása esetén helyes gazdasági számítás mellett a bevételek jelentékeny részét amortizációra, a lakosság szaporodásához képest további új házak építésére, a keresetképtelen háztulajdono-

sok eltartására, a rohamosan növekedő kezelési költségekre kellett volna fordítani: megállapítható, hogy az állam (a köz) a házak szocializálásával feltétlenül rosszul járt volna, mert annyi bevételi felesleg sem maradt volna, mint amennyit a régi rendszer szerint adóban vett be. A házak szocializálása során kétségtelenül kitűnt, hogy a közre nézve a leggazdaságosabb, ha a házak építését, fenntartását és kezelését a leggazdaságosabban a magántevékenység tudja ellátni és ugyancsak a lakók igényeit is a legjobban képes kielégíteni.

V. Ami pedig az állami pénzügyek terén folytatott kommunista gazdálkodást illeti, a következő kimutatás szolgál tájékoztatással:

Költségvetésszerű kezelés:

	Bevétel (Lerovás)	Kiadás (Lerovás)	L
a) Tárcák:			
1. Tanácsköztársaság elnöksége.....	305.000 K	3,498.000 K	
2. Államadósági kezelés	1,892.000 „	31,680.000 „	
3. Kisebb tárcák	3,213.000 „	6,153.000 „	
4. Külügyi népbiztosság	777.000 „	19,623.000 „	
5. Német népbiztosság	11.000 „	3,436.000 „	
6. Ruszka-krajnai népbiztosság	1,041.000 „	9,213.000 „	
7. Belügyi népbiztosság	3,232.000 „	195,713.000 „	
8. Pénzügyi népbiztosság	240,706.000 „	189,365.000 „	
9. Szociális termelési népbiztosság	15,626.000 „	74,679.000 „	
10. Földművelésügyi népbiztosság	75,659.000 „	88,407.000 „	
11. Köznevelési népbiztosság	2,923.000 „	230,412.000 „	
12. Igazságügyi népbiztosság	9,123.000 „	47,612.000 „	
13. Munkaügyi és népjóléti népbiztosság	1,536.000 „	159,911.000 „	
14. Hadügyi népbiztosság	114,770.000 „	3,307,372.000 „	
15. Vörös őrség	2,817.000 „	514,162.000 „	
16. Közellátási népbiztosság	— „	8,172.000 „	
Együtt 1—16.	473,631.000 K	4.889,408.000 K	
b) Üzemek:			
1. Államvasutak	133,699.000 K	430,999.000 K	
2. Posta, távirtda és távbeszélő ..	23,682.000 „	65,045.000 „	
3. Póstatakarékpénztár	2,368.000 „	17,069.000 „	
4. Állami vászárok	42,627.000 „	98,259.000 „	
Együtt 1—4.	202,376.000 K	611,372.000 K	
c) Kölcsön:			
Az Osztrák-Magyar Banktól	6.500.000.000 K	—	
Együtt	6.500.000.000 K	—	
Költségvetésszerű kezelés összege ...	7.176,007.000 K	5.550,780.000 K	
II. Alapok kezelése együtt	37,414.000 „	28,284.000 „	
III. Bizományos kezelés	26,369.000 „	1,486,926.000 „	
IV. Direktóriumoknak előleg....	1,109.000 „	62,882.000 „	
V. Szállítmányok és ellátmányok	1.886,751.000 „	1.886,751.000 „	
Főösszeg (I—V.) ...	—	8,965,523.000 K	
A. bevételek főösszegével	9,127,650.000 K-val		
szemben a kiadások főösszege	8,965,523.000 K		
a maradvány tehát	162,127.000 K		

Ez összeggel (tulnyomórészt ugynevezett szovjetpénzben) a központi állampénztár pénzkészlete, valamint az államkincstárnak az Osztrák-Magyar Banknál és a Postatakarékpénztárnál fennálló giró-számlakövetelése emelkedett. Nem hagyható azonban figyelmen kívül az a körülmény, hogy a fentebb említett s 9 milliót meghaladó bevételben az Osztrák-Magyar Banktól igénybe vett 6,500.000.000 K "kölcson" is bentfoglaltatik. Ez összeg levonása után a fentebb említett maradvány helyett 6,337.873,000 K kiadási többlet mutatkozik.

Az I. részben bentfoglaltatnak azok a kiadások is, melyek a közhatóságok (közhivatalok) és egyéb állami intézmények javára a tanácskormány ellenőrzése alatt állott pénzüzetekhez folyószámlára átutaltattak.

Az I. b) 3. tétel alatti (postatakarékpénztári) kezelés nem foglalja magában az állami házbérszámla kezelését.

A III. alatti bizományos kezelésben pedig bentfoglaltatnak azok az összegek is, amelyek egyes pénzüzeteknek ellátmányul, valamint egyes szocializált vállalatok javára az egyes pénzüzeteknél vezetett folyószámlák javára utalványoztattak.

Az 1917—1918. évi költségvetési előirányzatban az állami kiadások évi összege 3.003.489.165 K-val

állapítottatott meg. Minthogy folyó évi március 21-től július 31-ig beruházások nem fogantatottak, ebből az összegből levonandó a beruházásokra előirányzott 233.480.524 K

s az így maradó 2.770.008.641 K

lesz az az összeg, mely a kimutatás adataival összehasonlítva, a tanácskormány gazdálkodásának e részéről kellően tájékoztat.

A tanácskormány most tárgyalt 132 napi gazdálkodása a tárcaszerű kezelésnél és az üzemeknél 5,500.080.000 K kiadást eredményezett. Ezzel szemben az 1917/1918. évre előirányzott kiadási összegből 132 napra kereken mindössze 1,001.985.000 K esik. Különös figyelmet érdemel az a körülmény, hogy ez utóbbi összegben a királyi udvartartás, a kabinet iroda, az országgyűlés költségeire és a volt közügyi kiadásokra, valamint a Horvát-Szlavon-országokra eső kiadások 132 napi részösszegei is bentfoglaltatnak, míg az előbbi kiadási összeg — a székesfővároson kívül — mindössze 16 vármegye adatait tünteti fel.

Az 1917—18. költségvetési évre előirányzott 3.003.535.811 K

bevételeiből 132 napra 1.086.210.000 K

esik. Ezzel szemben a tanácskormány működése alatt a tárcaszerű és üzemi bevételek 132 napi összege 676.007.000 K

volt.

A kiadások 400%-ot meghaladó emelkedésével szemben, a bevételeknél tehát csaknem 40%-nyi csökkenés mutatkozik.

Ennek csakis az ország teljes anyagi összeomlása lehetett volna az eredménye.

A szovjet pénzügyei

Írta

Faragó Miksa

az Osztrák-Magyar Bank ellenőre

1919 március 22-ének reggelén Budapest főváros lakossága arra ébredt, hogy az államforma megváltozott. Magyarország népköztársaságból tanácsköztársasággá változott s minden átmenet és előkészítés nélkül szövetségesévé lett a magyarság évszázados ellenségének: Oroszországnak. A részekre bomlott, nihilista Oroszországnak. Súlyos aggodalom szállt a lelkekre s egy kérdés lebegett az ajkakon: mi történt itt?... Mi fog itt még minden történni?...

Mi történt?... *Árulás!*

Károlyi Mihály 21-én délután előzetes tárgyalás után átadta a hatalmat Kun Béla és társainak, kik államellenes üzemek, izgatás, felbujtás és kommunisztikus cselekedetek bünei miatt több hét óta a gyűjtőfogházban őrizet alatt állottak.

Magyarország államformájának megváltoztatása a börtön falai között történt s pedig úgy, hogy Károlyi Mihály átadta a hatalmat az egyesült kommunista és szociáldemokrata pártnak, a munkatanács pedig erre kikiáltotta a proletárdiktatúrát. És hogy soha senki se vethessen semmit a másiknak szemére, egy héttel később, március 28-án, a kommunista párt beolvadt a szocialista pártba.

A proletárdiktatura kikiáltásával megkezdődött a *“társadalom átalakítása”* Marx és Lenin receptje szerint. Semmi sem szent többé. Minden semmi már, ami eddig szent és sértetlen volt és a társadalom átalakítása egyenlő a régi társadalom minden intézményének és egész berendezésének céltudatos lerombolásával. Páratlan vehemenciával és minden átmenet nélkül megkezdték a pusztítást.

Legelső stációjuk a bankok világa, első intézkedésük a *pénzintézetek szocializálása volt*. Meg kell azonban vallani, hogy a szocializálás fogalma azon a napon, mikor a kommün átvette az uralmat, korántsem volt már idegen. Ugy a fővárosban, mint a vidéken a Károlyi-uralom zavaaraiban mind gyakoribbá vált egyes vállalatok és földbirtokoknak munkások vagy parasztok által történt megszállása. Így legelső volt pl. a fővárosban a *Közüti vasút* kommunizálása, melyet március 12-én maga a kormány rendelt el. Egyidejűleg ezzel számos helyről érkezett vidéki birtokok lefoglalásának híre is, ami akkor, miután a Berinkei-kormány még csak titokban sandított a gyűjtőfogház felé, kormányintézkedést vont maga után. Március 19-én ugyanis, tehát abban az időben, mikor már tárgyalások folytak a hatalom átadása felől, minisztertanácsi

határozat folytán rendeletileg tiltotta be a földművelésügyi miniszter a birtokok egyéni kisajátítását, ami azonban vajmi keveset használt, mert az ezen rendeletet követő két napon át is számos helyről érkezett be erőszakos birtokfoglalás hire.

Március 22-ének reggelétől kezdve, ezután nem volt többé szükség erőszakra; az államforma megváltozott. S ezzen minden megváltozott. Az egyéni birtok majdnem semmi s a jelszó: *MIN-DEN AZ ÁLLAMÉ!*... Föld, ház, butor, ékszer... minden ... minden. A pénzüzetek, s a bennök felhalmozott saját és idegen vagyon is.

Március 22-ikén reggel, mikor a bankfiuk be akartak menni hivatalukba, katonaság állta el az utat. Senki sem mehetett a kapun, vagy a lépcsőcsarnokon túl. A katonaság az éj folyamán megszállta az összes pénzüzeteket s ezzel az új államforma vezetői birtokba vették a kormányzáshoz szükséges anyagi eszközöket. A pénzüzetek tisztviselőinek bizalmi emberei a tisztviselők szociális szervezetébe: a Pénzüzeti Tisztviselők Országos Egyesületébe siettek irányítás és hírek beszerzése céljából. Ott már együtt volt az egyesület vezetősége s körükben voltak Varga és Székely pénzügyi népbiztosok is. Éppen azon dolgoztak, hogy az intézetek számára kijelöljék az új vezetőket s ami ennek folyamánya: hogy rendelkezzenek a régi vezetők egyidejű eltávolítása iránt. Reggel tíz óra tájban már csaknem minden intézet megkapta a rendelkezést s egy, a tisztikar kebeléből delegált bizottság az *"ellenőrző megbízottak"* tanácsa vette át a vezetést. Az államformaváltozás oly meglepő körülmények között történt, s a polgári társadalmat oly váratlanul érte, de főként azért, mert néhány Oroszországot járt agitátoron kívül senki sem tudta, hogy mi készül tulajdonképpen s mi a változás lényege, a pénzüzetek átvétele minden incidens nélkül, teljesen simán történt. Még csak nem is tiltakoztak sehol a régi vezetők, hanem csendben átadták helyeiket és a kulcsokat a megjelölt egyéneknek s a vett parancs értelmében vagy távoztak, vagy bennmaradtak az intézetben, miután a rendelet értelmében jogaiktól megfosztattak ugyan, azonban kötelességükké tétetett rendelkezésére állani s minden felvilágosítást megadni az új vezetőknek. Egyben elvették tőlük még privát szekrényeik kulcsát is és átkutatták azokat, hogy azokban nem-e foglaltatik valami olyas, ami ártalmára lehet az új berendezésnek.

A bankfiuk, miután nem ismerték az új világ eszközeit, módjait és céljait s csupán csak azt hitték, hogy ők most egy hatalmas ugrással egyszerre bankfejedelmekké lettek, engedelmes eszközeivé, végrehajtóivá váltak a szovjetkormány rendelkezéseinek. A szovjetkormány rendelkezéseiből pedig csakhamar kitűnt, hogy ők a pénzüzetekben az évezredes kapitalisztikus termelési rendvédbástyáit látják, amelyet éppen azért lerombolni s megsemmisíteni elhatározott szándékuk volt. Az összes fővárosi és vidéki pénzüzeteket elhatározták egy hatalmas állami bank keretébe szorítani, a feleslegeket feloszlalni (közte az összes magánbanko-

kat), a megmaradókat minden önállóságtól megfosztani s csupán mint az állami bank fiókját kezelni. A fővárosban ezek szerint néhány kevészsámu pénzintézet maradt volna, a vidéki nagyobb városokban pedig legfeljebb egy-egy, néhol azonban ez az egy is egy egész vidéki körlet céljait szolgálta volna. A pénzintézeteknek illetén, minden önállóságától megfosztott hálózatát két hatalmas intézet hatáskörébe utalták s pedig: a fővárosiakat a Pénzintézeti Központ, a vidékieket a Postatakarékpénztár hatáskörébe. E sorok írójának nagy rábeszélésébe került, míg keresztül tudta vinni, hogy az Osztrák-Magyar Bank, mint amelynek vagyona nemzetközi figyelem és védelem alatt áll, teljes érintetlenségében fenntartassék (legalább a szabadalom közeli lejáratának idejéig) s a két hatalmas oszlop: a Pénzintézeti Központ és a Postatakarékpénztár közt, mint valutabank intézhesse az ügyeket. Céлом ezzel az volt, hogy a sok megbizhatatlan elem, a mob, amely a népbiztosokkal együtt került ki a börtönökből s amely azonnal fontos pozíciókba ült, el ne foglalhassa a jegybankot, amivel a bankjegyek nemzetközisége révén az összes népeknek kiszámíthatatlan károkat okoztak volna. Örömmel állapíthatom meg, hogy a nemzetközi érdekek védelmére való törekvésem teljes sikerrel járt s a bankóprás a jegybank régi, becsületes, nagyrészt megbízható tisztikarának kezén maradt s az Osztrák-Magyar Bank fönnállása is biztosított.

A többi bank önállósága azonban teljesen megszűnt s működési köre is teljesen eltolódott. Ezután a bank nem kereseti társaságként szerepelt, hanem a kommün legfőbb számszéke s mindennek leszámoló és ellenőrző hivatala. Ezen célból egy nagyszabású "revizori szövetség"-et létesítettek, amelynek hatáskörébe tartozott az összes szocializált intézmények irányítását s ellenőrzését vezetni s az ellenőrzők kiképzéséről gondoskodni.

Mindezen berendezést s amiket a következőkben leírok, nem a magyar tanácsköztársaság népbiztosai, vagy azok csatlósai konstruálták meg, hanem minden nemzeti és helyi érdek félrelökésével, lekopírozták Oroszország berendezkedését. Nem tanultak a történelemből semmit s nem vették figyelembe, hogy minden csak úgy életképes, ha a hazai és földrajzi fejlődéstörténeti viszonyok figyelembevételé alapján készül, ők egy sablon szerint akarták kormányozni a szenegáli "fekete földműves szegény" s a kifinomodott kulturnépek ügyeit. Ők nemcsak az eszmét hozták Oroszországból, hanem a módszert s annak eszközeit is. Mindjárt a kommün első napjaiban repülő érkezett Oroszországból s fontos ügyiratok-közt egy vaskos, 1100 oldalas könyvet is hozott magával, amelyet Lenin küldött. Szovjet-Oroszország összes gazdasági vonatkozású rendeleteinek gyűjteményét. Miután azonban a pénzügyi népbiztosok egyike sem tudott oroszul, se Lengyel, se Varga, se Székely, elrendelték a nagy mű lefordítását. Ötven Oroszországot járt embert toborzott össze Lengyel népbiztos és megparancsolta annak lefordítását. Két nap alatt készen volt a fordítás: a tudományok tudománya. S ezen recept szerint folyt

a nagy feladat megoldása: *Oroszországot csinálni Magyarországból!* Lerombolni a régi oszlopokat s helyébe újakat emelni. Egyidejűleg. Amikor tehát kimondatott a pénzügyintézetek önállóságának és a magánvagyonnak megszűnte, elrendeltetett a szocializálás bevezetése, amely a március 26-ikán kiadott rendelet alapján kezdődött. Egy átmeneti időre meghagyták a magánvagyon egy részét s csak éppen abban nem tudtak megállapodni, hogy mi legyen a határ. 50—150.000 korona közt ingadozott megbeszéléseikben a határ, de dönteni sohasem tudtak, mert a "földműves szegény"-nyel: a paraszttal, sohasem mertek az élelmezési kérdés miatt kikezdeni. A parasztságtól való ez a félelmük állandó maradt s mindvégig a városi lakosságot nyomorították a szocializálással. A falusi és tanyai nép gazdagodása mellett a városi elem nyomorgott és koldusbotra jutása szemlátomást közeledett. Ingatlanait ugyanis elvették, lakását lefoglalták, ékszerét és értékpapirjait deponáltatták. Ez utóbbiaknak ellenértékét — beleértve a betéti könyvecskéit is — a vagyonmaximum erejéig folyószámlán akarták és irták is részben a fél javára, amelyből havonta egy maximumot — 2000 koronát — készpénzben kivehetett. Átutalásokat alig-alig lehetett eszközölni egyik számláról a másikra s nehogy a vagyonmaximálásra vonatkozó rendeletet kijátsszák több számla nyitásával, elrendelték, hogy mindenkinek csak egy helyen lehet számlája s a számla tulajdonosa köteles személyazonosságát igazolni. Ez a rendelet az orosz mintakönyvben a burzsuj proletárizálása címet viselte s célja az volt, hogy egy rövid átmeneti idő leteltével koldusbotra juttassa az előbbi rend vezető osztályait. Elérni vélték ezt oly módon, hogy mesterséges eszközökkel is növelték a drágaságot s ezzel akarták kényszeríteni a tőkés osztályt arra, hogy felemésztsze tőkéjét és megélhetésének biztosítása céljából munkába álljon s beilleszkedjék véglegesen a kommün rendjébe s függővé váljék ettől.

A pénzügyintézetek szocializálásával egyidejűleg egy március 25-ikén kelt rendelet alapján megkezdődött egyéb vállalatok szocializálása is, melyek ügyének intézésére "*a szociális termelés népbiztosságá*"-t állították fel, élére Varga Jenővel, aki a pénzügyintézetek mintájára az iparvállalatok élére "*termelési biztosokat*" állított a munkástanácsok irányítására. Az ipari és egyéb szocializált üzemeknél aztán éppen úgy jártak el a vezetőkkel és volt tulajdonosokkal, mint a pénzügyintézeteknél. Azzal a különbséggel mindenesetre, hogy míg a pénzügyintézetek élére állított ifjak csaknem kivétel nélkül az intelligens elemből kerültek ki, addig különösen az ipari vállalatok munkástanácsa és termelőbiztosa a nagyhangu agitátorok soraiból rekrutálódott, akik a régi vezetőket és tulajdonosokat sok helyen a legbrutálisabb módon dobták ki a saját műhelyükből s fosztották meg őket még a betevő falattól is. Számptalan ilyen példa közt legmegdöbbentőbb a magyar ipar legkiválóbb képviselőjén és büszkeségén, Thék Endre butorgyáronon elkövetett brutalitás.

Thék Endre jószívűsége és szociális intézkedései mintaképei

egy fenkölt gondolkozásu, tisztalelkű munkásbarátnak. Munkásai az első napon kidobták az utcára s mikor azt kérdezte, hogy miből éljen tehát meg ezután az ő majdnem 90 évével, azt válaszolták neki, hogy elég nagy a szakálla, menjen portásnak...

Néhány nap mulva szegény Thék Endre meghalt. S még ekkor is üldözték: nem engedték a családi sirboltba temetni...

Gyakori eset volt az olyan is, amikor a gyár nagylelkű munkástanácsa telefonkezelőnek alkalmazta a tulajdonos leányát vagy feleségét. Weiss Manfréd municiógyárában minimális fizetéssel alkalmazták Weissnak mérnök fiát.

A pénzügyi és szocializálási népbiztosságok élén, mint általában a többiek élén is, csupa doktriner állott. Varga Jenő 35 éves tanár, a "Népszava" közgazdasági rovatának vezetője volt; több könyvet írt, amelynek értéke igen csekély; nagyrészt komplikációk. Székely Béla népbiztos egy üresfejű bankfiu. Lengyel Gyula bankkormányzó s később a Népgazdasági Tanács elnöke, kereskedelmi iskolai tanár. Fanatikus kommunista, kegyetlen ember; nagy a munkabírása és nincs minden gyakorlati érzék híján, 31 éves, Lengyel titkárja: Vermes Jenő, 22 éves. Rendkívül intelligens, igen jó módu gyerek. Behízelegte magát Lengyel kegyeibe s ezen a réven valóságos diktátorrá nővi ki magát, ki minden írásbeli meghatalmazás nélkül, a saját iniciatívájából rendelkezik milliók felett...

Egyáltalában le kell szögezni, hogy a szoviet alatt mily tág tere nyílt a kezdeményezésnek, a bátor és a — pimasz fellépésnek. Az esetek legtöbbszörében a fellépés milyensége döntötte el a sikert. Arrogáns követeléssel és parancsolással a legkritikusabb ügyek is el voltak intézhetők. S miután ez a fellépés leginkább a szélhámosok tulajdonsága, elgondolható, hogy hogyan hemzsegett ezektől minden hivatal. S ahogy ilyen viszonyok közt másként nem is lehet, mindenütt óriási az összeviSSzaság s hatásköri összeütközés. Mindenki a saját szakállára dolgozik és hatáskörét is csaknem mindenki önmaga állapítja meg. Bélyegzők jogtalan készíttatése és használata állandó gyakorlat. A népbiztos bélyegzőjét nyugodtan felhasználja a legfontosabb ügyek elintézésére egy kis titkárocskva vagy gépiró kisasszony is. Így keletkeznek aztán az elképzelhető legjogtalanabb parancsok és rendelkezések. Én pl. kiszabadítottam embereket, adattam burzsujoknak tiltott utlevelet, megparancsoltam részükre kordonok megnyitását, betiltottam rekvirálást, megsemmisítettem feljelentéseket, stb.... stb.... De mit csinálhatott az ezernyi lelkiismeretlen ember? Hiányzott a tekintély s a tekintély hiánya a felelősség hiányát eredményezte. A tekintély hiánya okozta a fegyelem megszűnését a hivatalokban és műhelyekben, amely odáig fajult, hogy június 24-ikén már a szociális termelés népbiztossága is tanácskozik a csökkent munkateljesítményeknek a magasra emelt munkabérekkel való összehangba hozataláról. Június 26-ikán maga a népbiztosság jelenti hivatalosan, hogy a bányászok munkateljesítménye 50 százalékra szállt le s július 20-ikán a népgazdasági tanács rendeletet bocsát

ki a munkafegyelem helyreállításáról. A szabotázs mind általánosabbá lesz. És ahogy a munkás nem ismer munkafegyelmet, úgy a tisztviselők s vezetők — különösen az utóbbiak — nem akarnak ismerni *elszámolási fegyelmet* s a gazdasági életben szokásos formák betartását. A "bürokrácia megsemmisítése" címén állandó bajom volt velük, mert 10—20 milliós kifizetéseket, sőt egy ízben egy 220 milliós kifizetést is, 4—5 centiméteres számológécédula ellenében akarnak felvenni s a csekk felhasználására nem akarnak rászokni. Csepelen volt felállítva a pénzverde. Napokon át folyamatban volt már a verés és nem szállítottak mégsem semmit a központba. Nagy utánjárás után végre megtudtam, hogy maguk a munkások foglalták le a gyártott összeget, mert náluk is hiány volt aprópénzben. Mikor óvást emeltem ez ellen, a kormányzó azt mondta, hogy ez rendben van... Lengyel kormányzónak rendben volt a dolog, mert a csepeli munkástanács vakmerően lépett fel. Ez imponált neki, mint ahogy imponált neki minden vakmerő dolog... Imponált ezeknek a saját módszerük: a vakmerőség! Vakmerőség, amelynek az ország, kábultságánál fogva bedült. Az összeesküvők egész táborára nem lehetett nagyobb 30—40 főnél, kik március 21-ikén délután magukhoz ragadták a kormányrudat. Ha ekkor akad száz elszánt, bátor férfi, azok összefogdoshatták volna az egész bandát s a pusztá tenyerükkel visszafogdoshatták volna az egész társaságot a gyűjtőfogházba...

Rendkívül nagy volt az ügyek menetére Szovjet-Magyarországon a nők befolyása. Legcsodálatosabb a dologban az, hogy a férfizevetőkkel ellentétben a nők legnagyobb része jó, sőt előkelő családból származott. Lengyel bankkormányzó körül két ilyen hölgy volt állandóan: Gosztunyi Mária és egy Jossipovich-leány. Mindkettő intelligens, nagyműveltségű nő, de mindkettő exaltált lelkület. Mindennemű jogi érzék híján, mindenre kaphatók voltak. Agitációra éppen úgy, mint akármily merész más vállalkozásra. Gosztunyi Máriára ráruházta Lengyel népbiztos a bankügyről ügyek intézését. Megkérdeztem Lengyeltől, hogy milyen minőségben, mire azt felelte, hogy "népbiztosi" minőségben. "Mária épp olyan népbiztos, mint én" — mondta Lengyel s Mária átvette a legkényesebb ügy legfelső intézését: 16 banknyomda vezetését. Szerencséjére az országnak, hogy ebbe én sehogy sem tudtam belemenyugodni s Máriával, aki nem ismerte ravasz tervemet, aláíratam egy parancsot, amely utasítja az Osztrák-Magyar Bank budapesti főintézetét, hogy vegye át a bankjegynyomdák ellenőrzését s lássa el azokat személyzettel. Ha ez a trükköm nem sikerül, akkor sohasem tudhattuk volna meg pontosan, hogy mennyi bankjegy került forgalomba, mert annyi klisé t loptak volna, amennyit akarnak. Így legalább az ellenőrzés szigora biztosítva maradt.

Nagy szerepet játszottak a nők, különösen a fővárosi tanító-nők, az agitációkban is. Résztint közvetve, résztint közvetlenül. A banktisztviselőket is állandóan nyugtalanították agitációkkal s a főműhelyben, mely a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankban volt, nagy szerepe volt egy nőnek, ki miatt egyszer én is komoly ve-

szélybe kerültem egy erélyes leintés miatt. És ezek az agitációk nem maradtak minden eredmény nélkül. Ezt gyakran tapasztalhattuk a személyzet kívánságainak előterjesztésénél. Így az egyik hivatalszolga pl. azt kívánta tőlem, hogy "most már, hogy a proletáriátusé a hatalom, befolyást kell adni a proletároknak az üzletvitelbe is, így pl. cégjegyzési joggal a szolgálkat is fel kell ruházni". Megmagyaráztam neki, hogy a diktatura én szerintem nem azt jelenti, hogy az irodaszolga diktáljon. Más alkalommal pedig a szolgálk küldöttsége kijelentette, hogy többé nem seprik a hivatalt a szolgálk; erre vegyünk külön személyzetet... Elrendeltem, hogy ezután kétszer seperjenek naponta, mert különben forradalmi törvényszék elé állítatom őket... Ez hatott: csend és rend lett.

A demoralizáció mindenesetre hosszú időn át éreztetni fogja hatását az alkalmazottak soraiban.

Azokban a termekben, ahol ezek a jelenetek lejátszódtak, volt a szovjetkormány boszorkánykonyhája: a *bankógyár főparancsnoksága*. Innét intézte Lengyel Gyula népbiztos-bankormányzó az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek hamisítását s a Postatakarékpénztár pénzjegyeinek kibocsátását. Az előbbit április elején kezdte meg, az utóbbit május közepén. Minden jel arra vall, hogy az Osztrák-Magyar Bank jegyeinek utánzását kormányzótanácsi döntéssel határozták el. Mikor Lengyel bankormányzó április első napjaiban tudatta velem, hogy utánoztatni fogja a bankjegyeket, nyomatékkal hangsúlyoztam előtte, hogy ez közönséges hamisítás, mire ez volt az egyszerű válasza, hogy ő ezt jól tudja. Lebeszélni megkíséreltem. Tudományos és pénzügyi érveket s történelmi indokokat soroltam fel előtte, mire az volt a válasza: "nem akarok Kerenszky bankót!" S azután hiábavaló volt minden beszéd, a hamisítást megkezdette. Csak annyit tudtam még elérni, hogy Lengyelnek április 10—18-ika közti bécsi tartózkodása idején, midőn a bankjegyek számoztatására került a sor, elrendeltem, hogy úgy a 200, mint a 25 koronások feltűnően elütő számozást kapjanak az eredetiektől. Ez az eltérő számozási rendszer hozta csakhamar a szovjetre a legtöbb veszedelmet, mikről alább fogok szólni.

Az Osztrák-Magyar Banknak összesen négyféle bankjegyét hamisíttatta a szovjetkormány: a 200-as és 25 koronást, továbbá 1 és 2 koronást. Hogy éppen a 200-as és 25 koronásokkal kezdte, az nem éppen véletlen s abban leli magyarázatát, hogy ezeknek kliséi Pesten voltak. Az 1 és 2 koronások kliséit Lengyel bankormányzó itt csináltatta két szakművésszel. Hogy aztán nem folytatta a többi bankjegy hamisítását, az csupán abban leli magyarázatát, hogy a technikai felszerelés hiányzott hozzá. Ha viznyomásos papírt tudott volna előállítani s lett volna megfelelő festéke, akkor megcsináltatta volna a többinek kliséit is és bizonyára gyártatta volna is — ha elég ideje marad reá. A jószándék ehhez nem hiányzott, mert erről tárgyalásokat is folytatott szakértőkkel. És nemcsak ezen bankjegyek, hanem mások hamisítása is el

volt határozva. Azon első alkalommal, midőn tudatta velem hamisító szándékát s én itt szemére vettem, hogy hiszen ez hamisítás, cinikusan azt mondta, hogy "igen, ez hamisítás". "De nem fogom mindig csak ezt hamisítani" — mondá — "hanem, ha a mienken megtanultam a mesterséget, majd csináltatok frankot és font sterlinget is."... A vér majd meghült bennem, pláne arra, amit még ezután hallottam tőle. *Kijelentette, hogy a rendőrségt íratokból kikeresteti — ha nem akad megfelelő művészekre — a leghiresebb bankóhamisítók névsorát s előszedeti őket, esetleg a börtönökből is és azokkal csináltatja meg a hamis, kliséket.*

Hogy ezt meg is tette volna, az egészen bizonyos. Betörőkkel és hasonló individuumokkal szívesen dolgozott Lengyel, mert a burzsuj-társadalom erkölcsi felfogása őt nem érdekli s ha a cél megkívánja, minden eszköz jó. Tapasztaltam ezt a hajlandóságát egy alkalommal, mindjárt kezdetben. Az ékszerek lefoglalásának első idejében volt. Nyomozónak ajánlkozott egy markos alak s hivatkozott arra, hogy ő már értékes szolgálatokat tett a rendőrségnek. Lengyel kormányzó telefonált Seidler Ernő főkapitánynak s megkérdezte, hogy ki ez az alak s ismeri-e. Seidler főkapitány azt felelte, hogy ismeri, ez az ember Budapest leghiresebb betörője s most szabadult ki a börtönből. Egyébként ült már Európa minden államának börtönében... Lengyel bankkormányzó erre rögvest kiállíttatott számára egy igazolványt, hogy joga van "kutatni" eldugott ékszerek után... Két hét múlva Lengyel bevallotta, hogy a vörös őrség elfogatta ezt az alakot, mert asszonyokat fogdosott össze és elszedte a fülbevalóikat s behatolt a lakásokba s ott kutatott a siffonokban; a bankkormányzó igazolványának előmutatása mellett...

Azonban nemcsak az egyéneken nem volt a szovjetkormány válogatós, hanem az eszközökben sem, mit már a fentiek is eléggé igazolnak. De még drasztikusabbá válik a dolog, ha néhány fény sugarát bocsátunk pénzügyi manipulációik sötét tömkelegébe.

Április végén, mikor a románok elérték a Tisza-vonalat, minden elő volt készítve arra, hogy csendben átadják a hatalmat. Több célzás arra enged következtetni, hogy egy 14 üléses repülőgépen, melyet Albertfalván meg is találtak, szándékoztak a népbiztosok Oroszországba menekülni s ebben csak a nagy szélvihar, mely egy hétig állandóan tartott, gátolta meg őket. Lengyel Gyula bankkormányzó asztalán ott láttam a Toussaint-Langenscheit-féle nagy orosz nyelvtant, melyről meg is kérdeztem, hogy mi célból kell neki. Azt mondta, hogy Oroszországban szüksége lesz az orosz nyelv tudására... De ugyanekkor pénzügyileg is felkészültek a nagy utra s "külkereskedelmi célok" címén elvittek az Osztrák-Magyar Bankból — s kifizettettek az állampénztárral — 18—20 millió korona névértékű külföldi pénzeket. Egy kézitáskában akarták elvinni, de mivel csak apró cimleteket kaptak, több ládát töltött meg az összeg. Ekkor mindenféle kétes elemeket rendeltek be a bankba s azokkal szállíttatták el az összegeket s elrejtették, vagy elszállították ismeretlen helyre.

A külföldi fizetési eszközökön kívül belföldi, jó, "kék pénz"-ről is gondoskodtak. Ugyancsak "kereskedelmi célok"-ra felvetek az állam számlájának terhére április 10-ikén 220 millió koronát, melyből 200 milliót Bécsbe szállítottak, 20 milliót pedig itt tartottak s eltüntettek minden elszámolás nélkül. A Bécsbe szállított 200 millióból 150 milliót magyar ellenforradalmárok lefoglaltak s ekkor ugylátszik kifogytak a pénzből Bécsben, ahol ugylátszik nagy tervek (talán agitáció, talán internálás) céljaira nagy összegeket tartottak készenlétben. A "készlet" némi kiegészítése céljából, tehát május 10-ike táján a Magyar Bank és Kereskedelmi R. T. számlájának terhére 42 millió, az állampénztár számlájának terhére pedig 5 millió koronát szállítottak Bécsbe, mely összegek azonban a Magyar Bank vezetőinek ébersége következtében a bank pénztárába kerültek vissza. Május 18-ikán újabb szállítmány indult Bécs felé: 10 millió korona kék-pénz és 3 millió korona névértékű arany huszkoronás, mely utóbbi tétel mintegy 35—40 millió korona értéket képviselt. Ezeket állítólag Segré gróf, olasz megbízott kezeihez kellett szolgáltatni Bruckban s élelmiszerek ellenértékét képviselte. . . Én, bár erősen figyeltem az eseményeket s különösen a pénzkezelést, sohasem tudtam meg, hogy milyen célra fordítják az összegeket s csak éppen azon körülményből, hogy csupa "politikailag megbízható" ember hordta el a súlyos százmilliókat, sejtem, hogy részben agitációra, részben jutalmazásokra, részben a saját céljukra — jobb időkre való félrerakással — fordították. Az a jogcim, amelyen az összegeket felvették, csak a legritkább esetekben lehet találó és igaz, miután a népbiztosok fegyvertárának legerősebb darabja a — hamisítás volt. *Hamisítottak pénzt, bélyeget, bélyegzőket, utlevelet, neveket s bizonyára — indokot is.*

Hogy cselekedeteik büntetőjogi következményeivel ne lettek volna tisztában, azt határozottan tagadom. Igen jól ismerték. Ellenben számoltak a közeli összeomlással s az — Oroszországba meneküléssel s ezen eshetőségekre mindent előkészítettek. Ellenben tisztában voltak azzal, hogy amennyiben nem sikerül a menekvés, akkor — felakasztják őket. Egyszer, mikor május elején Lengyel előtt célzásokat tettem arra, hogy a bankjegyek hamisítása még bajba sodorja, nyugodtan mondta, hogy erre el van készülve, de szívesen hal meg. "Azt hiszi Ön, — mondotta nekem — hogy nem szívesebben lógnak én ott, mint ülök itt ebben a kormányzói székben. . . És abból, ha mi néhány népbiztos, akik felelősek vagyunk mindenért, lógni fogunk, abból nagy haszna lesz Magyarországnak. Mert az aztán biztosan felrázza Oroszországot a letargiából, mozgósítani fogják az orosz parasztokat s ezek legyőzhetetlen energiával fognak áttörni a határokon." Sok fanatizmus csillogott Lengyel szemében, amikor ezeket mondotta, mégis okom van azon feltevésre, hogy nem volt olyan nagyon halálraszánt, bátor ember, mint amilyennek festette magát. Mikor ugyanis készen állt a bankfiukból általa összeállított zászlóalj, melyet ő toborzott s amelyet úgy volt, hogy ő fog a harc téren ve-

zetni, akkor Lengyel elvtárs elment — "politikai megbizottnak" Szolnokra és Gödöllőre... A bankzászlóalj pedig elpusztult Füleknél....

Lengyel állandóan morfondizált az ő felakasztatásáról. Mikor május 18-ikán a Postatakarékpénztár által kibocsátott ötkoronások első szállitmánya megérkezett, ideadott nekem 200 koronát, hogy ezért hozassak fel neki új ötkoronásokat. "Tudja — mondta — ma este kormányzótanácsi ülés van, amelyen meg fognak ostromolni, mint tegnap, hogy adjak nekik az új pénzből. Hát ma este majd adok nekik; hátha holnap felakasztanak bennünket népbiztosokat, akkor legyen zsebünkben legalább egy-egy ötkoronás, amit magunk csináltattunk..."

A postatakarékpénztár pénzjegyei kibocsátásának eszméje tulajdonképpen április elején merült fel először. Akkor, mikor Lengyel elhatározta az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek utánzását. Én ez alkalommal nagy nyomatékka! s tudományos érvekkel igyekeztem őt tervének keresztülviteléről lebeszélni, de sikertelenül. Mikor látta, hogy miből származnak aggodalmaim, kijelentette, hogy ő minden körülmények között érvényt szerez akarátának s az ellenszegülőt forradalmi törvényszék elé állítja. Miután kollégáimat is fedezni kellett, írást vettem ezen nyilatkozatáról, mely így szól:

"Faragó Miksát, a Ptoe megbizottját utasítom, hogy parancsaimnak és rendelkezéseimnek mindenben pontosan eleget tegyen s a személyzet engedelmességét biztosítsa. Bármely vonakodást, ellenszegülést, titokszegést, vagy parancsaimnak késedelmes végrehajtását, vagy annak elmulasztását forradalmi terrorral fogok megtorolni."

...A terrornak nem állhatott ellent senki s a bankóhamisítás megindult. Azonban még ki nem bocsátatott egyetlen darab hamisítvány sem, amikor a városban s az ország megmaradt részeiben már elterjedt a híre a bankjegyek hamisításának, mely a legnagyobb nyugtalantságot keltette. Május 21-ikén került az első 200 koronás hamis bankjegy forgalomba, de már április elsején senki sem akarta elfogadni a 200 és a 25 koronásokat. Kezdték a kék bankjegyeket eldugni s az árut és élelmiszert csak kékpénzért árusítani. Emellett napról-napra emelkedett a hiány az apróbb fizetési eszközökben: 1 és 2 koronásokban, melyet legszívesebben dugdostak el az emberek. Ezek a körülmények arra indították május elején a kormányzótanácsot, hogy elhatározták állami pénzjegyek kibocsátását a postatakarékpénztár által. Mindenekelőtt az aprópénzhiányon igyekeztek segíteni s ezért a 20 filléresek forszírozott verettetése mellett elrendelték az 5 koronás postapénz készíttetését, melynek első példányai május 19-ikén hozattak forgalomba. Ugyanekkor azonban már készült a 10 és 20 koronás postapénz kliséje is. A 10 koronás első példánya július 3-ikán került forgalomba. Ezeknek kibocsátását már nem az aprópénz hiánya okozta, hanem a kékpénz hiánya, melyet a tanácskormány sem a belföldi élelmiszer, sem pedig a felszerelések vásárlásánál,

valamint a határszéleken s a külföldön üzött propagandánál sem nélkülözhetett. Éppen ezért a 10 és 20 koronások forgalombahozatalával egyidejűleg (július 1-én) eltiltották az 50 koronán felüli névértékű kék bankjegyek forgalmát, melyet köteles volt mindenki beváltani postapénzre, az intézetek pedig a birtokukban volt ilyen pénzeket kötelesek voltak folyószámlájuk javára letenni az Osztrák-Magyar Bankba, vagy ugyanott beváltani azokat postapénzre. Ugyanekkor elrendeltetett az is, hogy a kékpénz, mint külföldi valuta kezelendő a többi forgalmi pénzektől elkülönítve s elkülönítve kezelendő a Károlyi-rezsim alatt készült, tehát valódi 200 koronás is. Az intézetek kötelesek voltak naponként kimutatást küldeni a kékpénz-állományról a népgazdasági tanácshoz, ahol azokat nyilvántartásban vezették s naponként rendelkeztek felette.

Ezek az intézkedések azonban nemhogy csillapították volna a kedélyeket, hanem ellenkezőleg állandó izgalomban tartották azokat. Hiszen március végén, a legelső napok egyikén megesett, hogy egy ujbpesti gyár termelőbiztosá brauningot szegezve mellemnek, követelte, hogy másfélmillió korona értékű fehérpénze apró kék bankjegyekre váltassék be. Elképzelhető, milyen jelenetek játszódtak le a későbbi időben, mikor például május első napjaiban a vörös hadsereg felbomlott s a főváros felé özönlött. Naponként ezernyi ember ostromolta a bankok, különösen a jegybank kapuit s csak nagyszámú katonai készenléttel lehetett a szenvedélyek robanásszerű kitörését megakadályozni. Ekkor Lengyel bankormányzó egyáltalában beszüntette a váltást s a kékpénz kiadását ami annyit jelentett, hogy csak panamával lehetett kapni.

Minden rendelet azonban, mely a hamisítványok s a postapénz forgalmát erőszakolta, csak az elégedetlenséget növelte s végül is csődbe juttatta az élelmezési akciót, sztrájkba kergette a vasutasokat, sőt lázadásba kergetett egész csapattesteket is, melyek közül nem egy kikötötte, hogy harcra csak akkor indul, ha kékpénzben kap nagyobb összeget... A törvényes kékpénz s a fehérhátú forradalmi bankó harca volt az ellenforradalom legerősebb tényezője s a harcéri helyzettől nem várta volna mindenki a vörös terror összeomlását, akkor már jóval előbb nyílt lázadás tört volna ki Budapesten s megbuktatta volna a szovjetkormányt. Nem segített volna ezen Kun Bélák semmiféle mesterkedése, még az sem, ha — amint tervezték s hirdették — aranyérmeket verettek volna.

Ezt ugyanis csak hirdették, de nem valósították meg, bár egészen bizonyos, hogy részint hiúságból, részint a saját használatukra készítették volna aranyérmeket — ha lett volna rá idejük. Így, idő híján ez a tervük is, mint a szocializálási tervek, befejezetlenül maradtak.

A szocializálások bevezetését, amint láttuk, a pénzügyintézeteken kezdték, melyeknek élére "ellenőrző megbízottakat" állítottak. Az ellenőrző megbízottak tanácsa május 27-ikén megreformáltatott s a bankok vezetése a "bankmunkások tanácsának" kezébe ke-

rült, július 4-ikén pedig a Pénzintézeti direktórium is feloszlott s hatásköre a Népgazdasági tanácsra ruházott, mely egyuttal a legfőbb állami számszék ellenőrző hatáskörét is átvette. Ez a tanács azután mindvégig megmaradt, ellenben a bankokban junius végén már folyamatosan volt az elzavart bankdirektorok reaktiválása, miután a fiatal gyerkőcökkel sehogysem boldogultak s több kárt, mint hasznot csináltak. Az intelligens "burzsuj" üldözésből ezen a téren lett először karrikatura.

Karrikatura lett tulajdonképpen már május nyolcadikán az egész kommunisztikus berendezkedés, mikor is a pénzjegyek elrejtésének s az ezzel karöltve járó jelenségek megszüntetése céljából behozták az u. n. "Szabad betétek" intézményét, melyek felett a betevő szabadon rendelkezhetett s a betét után 4 százalékos kamatot is kapott. A kamat a munkanélküli jövedelem szimbóluma a kommün szótárában s mint ilyen elképzelhetetlen volt a bolsik előtt. Amikor visszaállították a kamatrendszert, bevallozták az elmélet tökéletes csődjét.

A vidéki pénzintézetek aránylag keveset szenvedtek. Ügyeiket előbb a Ptoe, később a pénzintézeti direktórium intézte. Ellenőrzésükre részint a központból, részint helyből rendeltek vagy kebelbeli, vagy idegen ellenőröket. Sok helyen a munkás- és katonatanács delegált unintelligens elemeket. Ezeken a helyeken jelentékeny a pusztulás. Másutt a katonatanács erőszak alkalmazásával nagyobb összegeket folyósított, egyszerű kis cédula ellenében, minden fedezet nélkül, munkabérekre, zsoldra stb. Csak ismételt sürgetés után, így sem mindenütt, sikerült az adóhivatalból csekkeket szerezni fedezetül, habár Lengyel körsürgőnyt bocsátott erre a célra. Szerencséje az intézeteknek, hogy a vidéki direktorok nagyrésze helyén maradhatott, vagy pedig ki tudta eszközölni, hogy az u. n. "körzeti megbízott" a vezetőség egyik tagja lehessen. A Ptoe elhanyagolta — szerencsére — a vidéket s csak annyit tett, hogy a munkás- és katonatanácsokat utasította megbízottaik kijelölésére, azután hetekig senki sem törődött vele. Végre a pénzintézeti direktórium mégis figyelembe vette őket és elrendelte tanács-ellenőrzés alá vételüket. Ennek a praktikus életben az volt a legnagyobb hatása, hogy átutalni csakis ezekhez az intézetekhez lehetett. Egyébként a vidék begubózhatott és késhetett a rendeletek végrehajtásával. Értékpapírt alig küldtek be, bélyeggyűjteményt egyet sem, ékszereket szintén alig-alig. A felszámoltatás és fúzióra vonatkozó rendeleteket egyáltalán nem alkalmazták, mert ahol az igazgató megmaradt, vagy a tisztikar embere volt a vezető, ott ezek saját érdekükben nem nyultak a kérdéshez, ahol pedig valami testimunkás vállalkozott, ez nem értett hozzá:

A pénzintézetek szocializálásával egyidejűleg megindult az egész gazdasági rendszer felbontása az összes gazdasági ágak összpontosításának elrendelésével. Eléggé jellemző, hogy a legelső egyike a temetkezési vállalatok szocializálása volt... Ugy látszik, sok halottra számítottak. Sorban következett azután a biz-

tosítási üzletek, gyárak, ingatlanok, házak és mindenféle üzemek szocializálásának elrendelése. Közben folyamatba tétetett a magánvagyon megszüntetése címén a borkészletek lefoglalása, az ékszerszek, értékpapírok, érmek, bélyeggyűjtemények, külföldi valuták és még sok más egyébnek letétbe helyezése, ami egyenlő volt az ellenérték nélkül való elkobzás előkészítésével. Az idevonatkozó rendeletek megannyija a forradalmi törvényszék elé való állítás és rögtönítés záradékával jelent meg s a lefegyverzett polgári társadalom kénytelen volt engedelmessé válni. A bankok páncélszekrényeinek felnyitása, tartalmuk leltározása, sok esetben pedig elvitele is elrendeltetett. Ugy szintén elrendelték a külföldi követelések bejelentését is, melyet lefoglalni és igénybevenni elhatároztatott. A külföldi állampolgárok tulajdonjogait eleinte respektálták, de már május 21-ikén elrendelték a külföldi honosok értékpapírjainak letétbehelyezését is. Julius 30-ikán azután Kun Béla jegyzéket intézett Ausztriához, melyben kijelenti, hogy a külföldi papírokat nincs szándékában lefoglalni... Ez a hattyudala volt és vele az internálásának kényelmét készítette elő.

A bolsevizmus demoralizáló hatását élénken jellemzi a szovjet butorakciója, mely szoros és szerves összefüggésben van az élelmezési és lakásügyekkel, de különösen az utóbbival. A butorkészleteket csak úgy, mint a többi javakat összeiratták, s az ellenértéknek fehér pénzben folyószámlára való jóváírása ellenében nyomban birtokba vették. A butort az Országos Lakáshivatal kapta, mely köteles volt a szétosztásról is gondoskodni. Miután pedig lakást elsősorban az ujonnan összekeltek kaptak, ezer és ezer házasság kötöttetett előre meghatározott időtartamra, mely néha egy hétnél is kisebb volt. Az esküvő alkalmával kipanamázták a lakást, melyhez házhozszállítva megkapták a butort is. Amint a lakás be volt rendezve, az előre megállapított terv szerint a lakást magas áron eladták, a hasznót megfizették, és aztán nyomban eladták. Könnyen tehettek: az esküvő minden előzetes bejelentés nélkül, az anyakönyvi hivatal folyosójáról behozott két ismeretlen tanu jelenlétében néhány pillanat alatt megtörténhetett és az elválás szintén alig vett több időt igénybe. És akkor közzétették a statisztikát, hogy Szovjet Magyarországon hogyan emelkedik a házasságok száma. Az elválások számát nem mutatták ki.

A főváros lakásínsége óriási méreteket öltött, melyet a szovjet brutalitása sem tudott enyhíteni. Május 29-én Kun Béla indítványára elhatározták, a főváros tehermentesítését "az inaktív lakosság eltávolítása" útján, ami összesen néhány galíciai árdragító kiutasítását eredményezte és egyes családok összeköltöztetését. Bizonyos elemeknek a fővárosból való eltávolítását egyébként az élelmezési válság is egyre jobban megkövetelte. A szocializálás e téren éreztette talán legsúlyosabban a hatását. A legáltalánosabb fogyasztási cikk beszerzése is nehézségbe ütközött, néha pedig egyáltalában lehetetlen volt. A centralizációt e téren az április 23-án felállított "Közélelmezési Tanács" vezeti be, mely hármasszerű élelmezési alapot állapít meg. Megállapítja mindenekelőtt

azt, hogy minden csakis jegyre kapható, jegyet pedig kétfélét vezetett be. A kétféle jegy szerint elsőrangú ellátásban részesülnek a fizikai munkások, orvosok, nyomorékok és munkanélküliek. Másodosztályú ellátást élveznek tisztviselők és tanítók. Aki ezen kategóriák egyikébe sem tartozik, vagyis a burzsuj, az nem kap jegyet... Az dögöljön meg, ahogy Szamuely kifejezte.

Ez a terv azonban elejtetett, de a viszonyok kényszerítő hatása alatt azonban május 29-én elhatározták, az "inproduktív lakosság"-nak a fővárosból való eltávolítását s az élelmezési ügyeknek egy háromtagú diktátori hatalommal felruházott bizottság hatáskörébe való utalását, mely azonban szintén feloszlott. Végül ugyanis belátták, hogy az élelmiszerválságot csak élelmiszerekkel lehet megoldani. És ekkor a népgazdasági tanács július 14-én elhatározta egy importáció létesítését, hivatalból intézett állami — csempészet útján.

Sok kalamitást okozott s a készletek teljes kiapadása miatt csődbe jutott a szovjetnek a kereskedelem szocializálására vonatkozó akciója is, amely azzal kezdődött, hogy március 25-én elrendelték az üzletek bezárását, 26-án pedig azok leltározását s a leltározás megejtéséig mindennemű elárusítás szüneteltetését. Április 2-án pedig elrendelték, hogy eladni csak azok részére lehet, akik szakszervezeti igazolványukat előmutatják. Kényszerűségből mindenki sietett felvétetni magát valami szakszervezetbe, hogy élelmet szerezhessen. S amikor mindenki belépett a szakszervezetbe, akkor a szakszervezet besorozta az embert és be is szállította — a vörös hadseregbe...! Egyébként az üzletek megnyitása után néhány napon belül minden üzlet teljesen kiürült. A pénz értékének csökkenése és a devalvációtól való félelem miatt, mindenki szabadulni akart a pénztől és a leglehetősebb árut is, bármily magas áron és lehető nagy mennyiségben halmozták fel az emberek. A kereskedelem szocializálását legjobban az jellemzi, hogy a szomszéd községek bevonása által megnagyobbodott s egymillió és nyolcszázezer élelmiszerjegyet igénylő főváros minden szükségletének ellátására összesen 300 üzletet, mint az Általános Fogyasztási Szövetkezet részeit akarták meghagyni s az összes többi ezekbe beolvasztani, illetve végleg feloszlítani. A kiskereskedelmet, amelyet pedig Oroszország is meghagyott, teljesen eltörölték. Június végén a legtöbb üzlet, teljes áruhiány miatt már be volt zárva s egy irkát, vagy egy ceruzát is csak utánjárással lehetett megszerezni.

A kereskedőknek okozott kár azonos természetű az üzemek tulajdonosainak okozott károkkal.

Legmaradandóbb és legnehezebben heverhető ki, mert komplikáltágánál fogva legsúlyosabb természetű, az ipari üzemek szocializálása következtében okozott kár. Az ipari üzemek szocializálását, az üzemek leltározásáról április 1-én kiadott rendelet vezette be, melyet nyomon követett a termelőbiztosok kinevezése, akiknek szava a munkástanács mellett döntő volt a vezetésben. A tulajdonost, valamint a régi vezetőséget legtöbb helyen végleg el-

távolították minden kártérítés nélkül. A vállalat pénzszükségletét a megejtett revízió s az azt követő átvétel után a Pénzügyi Központ látta el, míg azonban az átvétel meg nem történt, addig az a pénzügyi volt köteles a pénzellátásról gondoskodni, amelyik a vállalatot eddig is finanszírozta. Elrendeltetett, hogy miután a pénzügyi is, meg az iparvállalat is az államé, a pénzügyi munkabérekre és anyagbeszerzésre még fedezet híján is köteles az igényelt összegeket kiutalni. Ez a rendelet a legnagyobb panamák és visszaélések elkövetésének tág teret nyújtott. A munkások bérét és illetményeit hallatlan magasra emelték s ezek az összegek akkor is fizetendők voltak, ha az üzem nem is működött. A gyárak anyag- és árukészletét, sőt gépeit és felszereléseit is más üzemekhez disponálták s néhol az áruk ellenértékét még a mai napig sem irták a vállalat javára. A vállalat részére történt fizetések ellenben mindenütt előjegyeztettek, a vállalat számlája terhére. A vörös hadsereg részére történt szállítások egy jórésze még mindig nincs sem elismerve, sem kifizetve. Miután a deficittel nem törődött senki, ma minden vállalat passzív, amelyekben az üzem ujrafelvételé csaknem lehetetlen. A bolsevizmus ugyanis a vállalatokat teljesen kiforgatta tőkéjéből és eladósította a bankoknál. Ugyanis a folyószámla követelést teljesen felemésztették s az azután kifizetett jelentékeny munkabérek összegével meghitelezték a számlát. Ma tehát a vállalatoknak pénze nincs, hitele nincs, a gépeket vagy a kommun szereltette le, vagy a románok vitték el. Vagy pedig elromlottak. Ennek ellenében az ingatlanok terhére nagyban folyik az előjegyzés, a termelőbiztosok gazdálkodása miatt. A vállalatok passzivitása olyan méretű, hogy a kereskedelmi törvény értelmében most csődöt kellene kérniök maguk ellen.

A legsúlyosabb teher s a legaggasztóbb tétel egész gazdasági életünkben az u. n. "szovjet-követelések" kérdése, amelyet a fedezet nélkül való kifizetések és szállítások idéztek elő. A pénzügyi, kereskedelmi és ipari vállalatok károsodását összefoglalva, több milliárdról van szó. S míg ez az ügy nincs elintézve, addig mozdulatlanságra van kárhóztatva minden vállalat.

Augusztus 4-én helyreállították a társadalmi rend alapja: a magántulajdon szentsége. A házak szocializálása megsemmisített s a pénzügyi és vállalatok visszaszálltak magántulajdonba. Ezzel 133 napi uralom után megbukott a kommun rémuralma és rablógarázdálkodása. A pusztulás azonban, amely a vörös áradat nyomán járt, még mindig nem szűnt meg, utórezgése még számos áldozatot kíván és hatása kiszámíthatatlan. Évtizedek megfeszített munkája lesz szükséges ahhoz, hogy a pusztítás nyomai eltakaríttassanak.

Ezekben a sorokban nem terjeszkedhettem ki a rémes visszaélések ezer és ezer esetére, amit a bolsevik gazdálkodás okozott s csupán odavetett vonásokkal igyekeztem megrajzolni azt a műhelyt,

amelyből a társadalmat felforgatták. Igyekeztem bemutatni, hogy a bolsevizmus azon módoknál és eszközöknél fogva, amelyet céljai elérésére igénybe vesz, nem csak magyar, hanem nemzetközi veszedelem. S e tekintetben csak két tábor lehetséges: kommunisztikus-nihilista és kapitalisztikus. A kommunizmus elleni küzdelem tehát kell, hogy szintén nemzetközivé tétessék.

Magyarország ezer éven át bástyája volt a nyugati kulturának. Most itt tört meg a nihilizmusnak keletről jövő veszedelem is. Földrajzi fekvése predesztinálja Magyarországot arra, hogy úgy mint eddig, őrt álljon a nyugati kultúra felett.

A bolsevizmus kulturpolitikája

Irta

Huszár Károly

volt közoktatásügyi miniszter

A közoktatás célja a szellemi és erkölcsi erők gyarapítása az egyénekben és az egész népben. A proletárdiktatura nem az egyéni intelligencia kifejlesztését és a tömegek jellembeli tökéletesítését tűzte ki programjául, hanem a szellemi élet uniformizálását. A diktatura és a kultura tűz és víz. A magas kultura csak az individuális szabadság mellett lehetséges. A féktelen tömeguralom, a szenvedélyek és a butaság rászabadtítása a kultura virágos mezőire. Bármilyen szép frázisokat tudtak is gyártani a bolsevista diktátorok a kulturhaladásról és modern nevelési törekvéseikről, az általuk elért teljesítmény éppen azt bizonyítja, hogy a bolsevizmus gyilkosa a szellemi életnek, mert a tudományt alárendeli a szektáérdeknek. Egyoldalúság, kizárólagosság mellett nevetséges dolog szabadtudományról, tanszabadságról beszélni. A magyarországi kommunistákat nem a művelődés eszménye irányította, hanem az erőszakkal és furfanggal megszerzett politikai hatalom állandósításának a vágya. A kulturcél nem a több-tudás és a jellemfejlesztés volt, hanem a lelkek forradalmasítása. A lázadó ember volt az ő nevelési ideáljuk. Ezzel nagy nyugtalanságot vittek bele tudatosan a társadalomba. Egyetemes nemzeti célok kitűzése helyett, osztályirigységet, osztálygyűlölséget, pártszenvedélyt szítottak az iskolákban is. A tanulót szembe állították nevelőivel és szüleivel és ezzel elkezdték a forradalom beplántálását még a családi tűzhelyekbe is. Fináczy Ernő, egyik legelső magyar pedagógusunk igen helyesen állapítja meg, hogy "a tanácskormány a proletárdiktatura eszközüvé fokozta le a köznevelés intézményeit. A közoktatásügyi népbiztosság pusztá expozitúrája volt a kommunista munkásszervezeteknek; amelyeknek első dolga volt a régi hivatalnoki kar kicserélése. Az önálló hatáskörrel rendelkező régi tanügyi tisztviselők csekély kivétellel eltávolítottak, vagy tétlenségre ítéltettek, s helyükbe jobb esetben rajongó ideológok kisdud csoportja, a rosszabbikban közönséges törtető nyüzsgő hada foglalta el, kiket a forradalom árja lökött fel az ismeretlenség mélységeiből."

Szakértelemhiány és jellembeli fogyatékoság jellemezte ezt a társaságot, amely néhány hónap alatt egy ezeréves nemzet lelki és szellemi világát akarta a maga képére átalakítani. Hőbortos titánok, vakmerő kalandorok és degenerált gonosztevők akarták hatalmukba keríteni a magyar iskolákat, hogy ezeknek az utján a maguk világnézetét reakényszerítsék az egész magyar népre. Sem a kathedrán, sem a közigazgatási irodákban nem vezették őket ne-

mes ideálok, hanem mindenben csak az uralomvágy és a bitorolt hatalom állandósítása.

Amilyen példátlanul merész volt a vállalkozásuk, olyan nagy volt agilitásuk. Minden régi tanügyi intézményt kikezdttek, alapjában felforgatták s kimondottan az volt a céljuk, hogy olyan állapotokat teremtenek az egész vonalon, hogy a régi rendre sohase lehessen többé visszatérni. Sokkal erősebb volt ezekben a destruktív egyénekben a rombolási düh és erő, mint az építő és a reformáló akarat. Valóságos averzióval viseltettek a bolsevisták minden ellen, ami a magyar nép lelkének nemes tartalmát képezte ezer éven át. Brutálisak és könnyelműek voltak a nép legszentebb érzelmei ellen való küzdelemben. Hagyomány, história, vallás, fajiság, erkölcs, családi érzés állandó guny és támadás tárgya volt, nemcsak a bolsevista pártsajtóban és a népgyűléseken, hanem még az iskolákban is. A tantermekben folyt a legádázabb offenzíva az erkölcs, a hazafiság és a tekintélytiszteltet ellen. Valóságos lélekrontás és szellemi fertőzés folyt az összes tanintézetekben. A tanítók és tanárok az iskolán kívül is felhasználtattak a proletárdiktatura céljaira és hogy könnyebben befoghassák őket a bolsevizmus kocsijába, busás jutalmakat adtak ezért nekik. Szomorú volt a faji lelket ébrentartó eszmények gyöngülését és a civilizáció pusztulása mellett a barbárság diadalát látni az egész vonalon. A kommunizmus idején a tömegek öntudatlan tevékenysége lépett az egyének tudatos vezető munkája helyére. A legrutább emberi szenvedélyek irányították a fellázított plebszt, a feltolakodott zsarnokok a leghetlenebb utópiákkal fűtötték a nép fantáziáját. Jólétet, általános boldogságot, nagyobb kulturát, igazságot, szabadságot ígértek a bolsevisták és gazdasági anarchiát, kétségbeesést, lelki eldurvulást, osztálygyűlötséget és elnyomatást hoztak a népre.

Bódy Tivadar, a székesfőváros polgármestere hivatalosan kénytelen konstatálni, hogy a bolsevisták "a legféktelenebb terrort fejtették ki abban az irányban, hogy bekényszerítsék az egész tanítótságot a szakszervezetbe és magába a szocialista-kommunista pártba. A nemzeti érzésű és a vallásos meggyőződésű tanítókat üldözik. Sokat áthelyezéssel sujtanak, egyeseket el is mozdítanak. Egyes iskolák tanítótestületét valósággal szétszórják s a szerintük megbízhatatlanok kezéből kiveszik az irodalom és a magyar történet tanítását. Magát a tanítás szellemét igyekeznek gyökeresen átalakítani, hogy minél hathatósabban szolgálja romboló céljaikat.

Megszüntetik a vallásoktatást és helyébe a "társadalmi ismeretek" tanítását (szociológia) iktatják, ami valójában nem volt egyéb, mint a politikának és pedig az osztályharc politikájának és az osztálygyűlöletnek az iskolába való bevitele. De ezzel még nem elégszenek meg. Elvük az, hogy minden tárgy tanításában meg kell keresni a kapcsolatot a kommunizmussal. Különösen rávetik magukat a történetre, amelyet materialista szellemben dolgoztatnak át. Összeszedik a magyar olvasókönyveket, a történet és alkotmánytan könyveket és nagy részüket megsemmisítik.

Lomtárba kerültek a hazafias, vallásos képek és szobrok. A

szülők iránt való szeretetet és hálát elavult és elvetendő fogalmaknak hirdették. Az iskolai, serdületlen ifjuságnak a szabadszerelem tanát hirdetik és a lányokat azzal nyugtatják meg, hogy a szeretkezésből származó gyermek eltartásáról majd gondoskodik az állam. Egyes tanítónők a saját példájuk fölemlegetésével igyekeznek hatni. Kiméretlen kézzel hozzányulnak a nemi felvilágosítás kényes kérdéséhez, s korra és nemre való tekintet nélkül rendezik sokszor a legdurvább, szeméremsértő módon a felvilágosító előadásokat, sőt vetített képekben mutatják be a szekszuális élet egyes részleteit. Serdületlen koru leány-anyák átkozzák a kommunista erkölcsöket és egész generációk fogják sinyleni mételyező tanításait.

Működésük végső eredménye: az iskolák tökéletes lezülése, aminek viszont következménye, hogy egy egész nemzedék fogytékos ismeretekkel és laza erkölcsi felfogással kerül ki majd az életbe.”

Ennél súlyosabb bírálatot még nem mondtak hivatalosan “állami kulturpolitikáról.” És mindezt csak megerősíti dr. Dole-schall Alfréd jogkari dékán tanár megnyitó beszéde, aki azt mondta: “Mint az állami és társadalmi élet minden terén, úgy a kulturának, művészetnek, tudománynak és közoktatásnak hajlékaiba is a merően tagadásnak és durva erőszaknak erejével hatolt be az az idegen talajból átlántált, a magyar lélektől idegen új “világ-szellem,” amely valójában minden nemes emberi és nemzeti hagyomány kigunyolásában, évezredes kultúra vívmányainak megdöntésében, emberiségi és nemzeti eszmények oltárainak meggyalázásában merítette ki teremtető és alkotó ihletét és hivatottságát. Mintha erre a századok óta sanyargatott országra rászabadították volna a pokol minden gonoszát, hogy a martíromságra teremtetett magyarságon demonstráltassék Madách Ádámjának jajkiáltása: “Im, nagy Isten tekints le és pirulj, mi nyomorult, akit remeknek alkotál, az ember!”

Kunfi népbiztos bolsevista kulturpolitikája végeredményben nem volt egyéb, mint a magyar néplélek tökéletes megrontása. Az erkölcsrombolás, amit véghez vittek, leirhatatlan. A kommunizmus gazdasági kivihetetlenségéről csakhamar meggyőződött az értelmesebb munkásság is, de a tömegben megmaradt a rablásra, a lopásra való vágy, a mértéktelen követelődés, a dologtalanság, az önkényes bíráskodás, az erőszakoskodás, a hatósági tekintélyek csökkenése, az ifjuság szexuális szabadossága és az egész plebs nagyzási hóhortja. A proletárokba beleprédikálták az osztálygöggöt és osztálygyűlölséget, amely még sokkal kegyetlenebb és elviselhetetlenebb volt, mint a régi u. n. osztályuralom. Állandó offenzívát folytattak a család intézménye ellen, felháborító módon folytatták a nemi felvilágosítást, amely náluk nem állott egyébből, mint a szemérem kiöléséből és az erkölcstelenség ajánlásából. Durvaság, szertelen önzés és egyéni tulértékelés volt a bolsevista nevelés eredménye az egész vonalon. Nem ez az a kultúra, amely erőssé, nagygyá és boldogokká teheti az embereket és a nemzeteket!

A proletárdiktatura lefoglalta a maga számára az egész kulturétet. Bilincsekbe verte a gondolatot. Lábbal tiporta a vélemény szabadságot. Csuffá tette a sajtószabadságot. Csak a nekik tetsző tudományos és irodalmi munkát engedték napfényre. Soha még nagyobb szellemi rabság nem volt a világon, mint akkor, mikor a bolsevisták szabadsága virradt Magyarországra. Az ujság, a folyóirat, az imakönyv, a regény, a szindarab, a dal, a vers, a plakát, a röpirat, — mind cenzura alá került. Nem a belső érték, nem a szépség, nem a nivó, nem a művészi volt a megbecsült, hanem a pártszempont. A legselejtebb elmetermék is százezer példányban megjelenhetett, ha a népbiztosok bitorolt hatalmát szolgálhatta valamiképen. A nagy gondolkodók, a nagy írók, a nagy művészek némaságra voltak kárhóztatva és sokan közülök kénytelenek voltak ellenségeiktől kenyérgondok miatt elfogadni a megélhetésre legszükségesebbeket. Elvették a legtehetségesebb írók független megélhetésének a lehetőségét.

A proletárdiktatura nem respektálta az egyetem autonómiáját. Önkényesen zaklatta a tanárokat. Megbénította az egyetem működését. A közhatalom nyers erőszakával lehetetlenné tette a tudomány szabadságát, gyökerében támadta meg a tanszabadságot. A kommunistáknak nem tetsző hét professzort egyszerűen elkergette az egyetemről és tizedrangu népgyűlési agitátorokat, párt-demagógokat nevezett ki helyükbe. Az öt egyénre vonatkozólag meg sem kérdezték az egyetemet s voltak közöttük olyanok, akiknek még maturájuk sem volt. Ez a botrányos oktroj a tudományos erkölcs legfrappánsabb megsértése.

Jellemző a proletárdiktatura szellemi életére, hogy az egyetemen már március végén eltörölték az összes jogi vizsgálatokat, mert a vizsgálatokon nekik nem tetsző tárgyak is szerepeltek. Ilyeneknek tekintették a magánjogot, a közjogot, a jogtörténetet és a történelmi studiumokat. Ezen tudományágak anyagának még emlékét is ki akarták irtani az elmékből. A história tanítását csak saját személyüknél akarták elkezdni a népbiztos urak. A tanárvizsgálatoknál eltörölték a pedagógiai vizsgát.

Az egyetemre is kormánybiztost, majd forradalmi politikai megbízottat küldtek és melléje egy karközi direktóriumot állítottak. Az egyetemi karok autonóm működését is beszüntették és a szenátust feloszlatták. A rektor minden iratot köteles volt ezeknek bemutatni. A népbiztosság a törvény ellenére megszüntette az érettségi vizsgálatokat és ezzel megnyitotta az éretlen és oda nem való elemek előtt az egyetem kapuját. Az egyetemmel kapcsolatos tanárképző intézet is fel lett oszlatva.

A hittudományi kart, Budapesten a katolikust, Debrecenben a protestánsat, március végén megszüntették.

A jog- és államtudományi kart megalázták és szétrobbantották, a jogi vizsgálatokat úgy az egyetemen, mint a jogakadémián, beszüntették és helyébe társadalomtudományi kutató intézetet és egy tisztviselőképző intézetet akartak állítani. A régít tönkretet-

ték, az ujat nem voltak képesek megteremteni. Még a joghallgatók tudományos egyesületének butorait is elkobozták.

Az orvostudományi karon a végtelenségig növelték a tanársegédek létszámát és a betegápolóknak és szolgáknak is beleszólást biztosítottak a klinikák ügykezelésébe.

Az egyetemi ifjúság lelkét egészen felzaklatta a forradalmi agitáció. A sok politikai és szakszervezeti gyűlés mellett szó sem lehetett komoly tanulásról.

A műegyetemet kevésbbé bántották, bár oda is tömegesen neveztek ki új tanárokat. Tervbe volt véve egy üzem-felügyelői tanfolyam megszervezése.

A Magyar Tudományos Akadémiát is kommunizálták, működését felfüggesztették, ügyeinek intézését az adminisztratív tisztviselőkre bízták. A könyvtárra és kiadványtárra rátették a kezüket, de széthordani bukásuk miatt már nem tudták.

A munkásságnak a tudomány, a technika és az adminisztráció szolgáltatába állítása céljára munkásegyetemet szerveztek. Nagy anyagi befektetés mellett sem értek el azonban ezen a téren semmiféle komoly eredményt. Nevetséges erőlködésbe fult az egész kísérlet.

A népbiztosságnál a tanítók kommunista szakszervezete mindenbe beavatkozott. Az osztályvezetők és az előadók csak vak eszközei lettek a szakszervezeti klikknek. A személyi ügyek intézését teljesen magához ragadta a szakszervezet. A népbiztossághoz besztott tanárok és tanítók között nagy volt az elégtelenség, mert a tervbe vett hetibérrendszerü magasabb fizetést rájuk nem akarták kiterjeszteni. Emiatt sokan kérték az iskolába való visszahelyezésüket. Protekcióval oklevél nélkül is lehetett kapni tanítói és tanári kinevezéseket. A tanítók szabadon vándorolhattak az országban egyik iskolából a másikba. Katholikus vidékekre céltudatosan sok zsidó tanítót neveztek ki. A kommunisták által kinevezett sok iskolavezető a tanítóknak a basája, kényura, — a munkástanácsnak pedig kémje és eszköze volt.

A tanácskormány által kiadott Néptanítók Lapjában irták a tanítók hivatásáról:

“Hivatalos nyilatkozatok hivatásunkká tették azt, hogy a kommunizmus eszméit és intézményeit országsszerte propagáljuk. A tanítóság nemzetformáló hivatása éppen abban áll, hogy segítsen a népéletnek új kereteit, a kommunizmus életformáit a néppel megkedveltetni, fantáziájába, a régi hagyományok közé erősen begyökereztetni. Az erőszakos, mechanikus eszközöknek az alkalmazását mentegessük és védelmezzük a nép előtt.”

Érdekes, hogy nagyon sok tanító és tanár lépre ment és odaadta eszközül magát a bolsevizmus szolgálatára. Az ellenforradalom győzelme után ez sok tanítói családra katasztrófát hozott.

Jellemző, hogy míg a kommunisták valóságos gyáriüzemszerűleg termelték a világboldogító elveket és eszméket és nyaklő nélkül eszközöltek új kinevezéseket — egész uralmuk alatt — egyetlen új elemi népiskolát szerveztek meg. Óvónőket és tanítókat tö-

megesen neveztek ki új helyekre, de azzal már nem törődtek, hogy az újonnan kinevezett kaphat-e majd állomáshelyén tantermet, butorzatot, tanítási eszközöket. Az új kommunista tanítók a legtöbb helyen csak a fizetést húzták, de tanítani nem tanítottak egyetlen órát sem. A pap-tanárokat kényszerítették az apostaziára, vagy pedig elcsapták őket. A tanító szerzetes nőket kiüldözték az iskolákból.

A tanügyi népbiztosság elkergette 24 vármegye tanfelügyelőjét és politikailag megbízható egyéneket küldött a helyükre, nagyobbára elemi iskolai tanítókat, akik a szakszervezetekben, vagy a politikai mozgalom terén érdemeket szereztek. A munkástanácsok minden oktatási, nevelési kérdésbe beleavatkoztak, a tanítók személyi ügyeiben önkényesen intézkedtek. Ugy, hogy ezt már a tanítók szakszervezete is megsokallotta. A vidéken a direktóriumok basáskodtak a tanügy terén, a népbiztosságoknál pedig a szakszervezet élén álló klikk döntött hetenkint a személyi kérdésekben a hivatalos referensek háta mögött. A tanügyi adminisztráció terén ebből teljes anarchia keletkezett, hogyan is lehetett volna ott rend és fegyelem, ahol ki volt mondva, hogy "minden tanítási, nevelési és művelődési kérdésben az illetékes hatóság mindenkor csak a szakszervezettel egyetértően dönthet."

A népbiztossághoz fiatal, tapasztalatlan, tehetségtelen egyéneket rendéltek be szakelőadókul, akiknek semmi gyakorlati érzékük nem volt. Ezek a végén a járatlanságuk folytán úgy összegabalyítottak mindent a miniszteriumban, hogy alig lehetett utánuk a rendet helyreállítani.

A megyékben művelődési osztályokat állítottak föl, amelyeknek nem annyira a tanügyi közigazgatás, mint inkább a kommunizmusnak a tanítótság körében való agitatórius és terrorisztikus terjesztése volt az igazi céljuk.

A régi iskolaigazgatókat elmozdították és új bolsevista iskolavezetőket neveztek ki helyükbe. A tanítókat a bolsevista propagandáért külön fizették és amúgy is lényegesen emelték illetményeiket. A népiskolákban és középiskolákban a tanítók mellé a gyerekekből bizalmi testületet szerveztek, amelyeknek beleszólásuk volt a személyi, fegyelmi, sőt még a tanítási tervbe is. E bizalmi rendszer botrányos jeleneteket szült. Nevetséges okokból áthelyeztek tanítókat. A tanítási órákat megakasztották. Végre maguk a tanítók zudultak fel e rendszer ellen, amely forradalmasította a tantermekben az iskolásgyermekeket, hogy Pogány népbiztos kénytelen volt ezt a bizalmi rendszert megsemmisíteni. A diák-bizottságok tevékenysége egyike a bolsevizmus legszomorúbb emlékeinek. A szexuális eltévelyedések, a legbrutálisabb szemérmertlenséggel üzött nemi felviágosítás, amelyeket botrányos mozgóképekben mutattak be a leányifjúságnak, olyan vihart kavartak fel a jobbjézésű proletárcsaládok körében is, hogy a népbiztosság ezt is kénytelen volt megszüntetni, 12—14 éves ifjak és lányok előtt lelkesen hirdették a szabadszerelmet és szidták a családi élet korhadt intézményeit. Sok ezer ifjú lélek vesztette el tisztaságát e

módszer hatása alatt és sokan lettek nemi betegségek áldozatai a nagy szabadság következtében.

A gyermekek bizalmi rendszerének kiépítését célozta a diák-bizottságok szervezése is. A tanítók szakszervezetének három, az ifjumunkásoknak négy és az iskola három felső osztályának öt választott tagja alkotta a diáktanácsot, melynek hatásköre a kommunista szellemben való továbbképzést, a fegyelmi ügyek intézését s a felső osztályu tanulók jóléti intézményét ölelte fel. A főcél azonban a kommunista propaganda volt az ifjuság között. Az osztályokban külön osztálybiróságokat állítottak fel, amelyek ellen nem a tantestületekhez, hanem a közművelődési és a munkástanácsokhoz felelbezhettek a felek. E bizottság engedélyezte a tandíjmentességet, szerezte be a könyvtárat. A gyakorlatban ez igen szomorú eredményekkel járt, mert az ifjuság legselejtesebb elemei kerültek felül és azok szabtak irányt egész intézetek szellemének.

Hogy a proletárdiktatura alatt a kulturpolitika milyen nemzetellenes irányu volt, annak egy bizonyítéka Neumann Hildának, a népbiztosság óvodai ügyosztályának akkori vezetője, aki az óvónők részére a következő utasítást adta: "Csak forradalmi verseket szabad tanítani és csak a marseillaisét és az internacionálét szabad és kell a kisdedekkel énekeltetni." Gondolatnak is bizarr! A kisdedek között a forradalmi osztályharc csatadalai!...

A bolsevisták mindent elkövettek, hogy az iskolát pártjuk szolgálatába állítsák. Ezzel azonban nem elégedtek meg. A gyermekek egész lelkivilágát le akarták foglalni a maguk számára. Országosan szervezték a gyermekszórakoztatást, értsd alatta kommunista propagandát a kisdedek között. Pénzt és fáradságot e téren nem sajnáltak. A gyermekek köteleztettek a kommunista mesedélutánok látogatására. Gyermekmese és proletárdiktatura!... Szegény ártatlan gyermekeknek mi mindent kellett megérniök. Ott oltották a prolifiuk és prolifeányok szívébe a burzsujgyűlöletet és szegény burzsujgyermekeknek ott kellett végighallgatniok, hogy az apjuk, anyjuk milyen vérszopó, gaz kapitalista volt. A mesevilág poézise helyett az osztályharc ciángázával mérgezték az ifju lelkeket. A sok anyagi kár mellett ez volt talán a legnagyobb erkölcsi csapás népünkre.

Nagy szerepet játszott a proletárdiktatura idejében a Kommunista Ifjumunkások Szövetsége. A lobbanékony, tapasztalatlan, elhanyagolt gyári ifjuság teljesen behódolt a bolsevizmusnak és egy társaságot alakított a középiskolai és egyetemi ifjussággal. Míg a munkások között alig volt zsidó, a tanulóifjuság között nagyon kevés keresztény akadt. Kiterjedt hálózatuknak 150 helyi csoportja volt. Az ifjakban hallatlan ambíció dolgozott. Minden legényke egy-egy Messiásnak hitte magát. Látták a 20—22 éves diktátorokat, tehát nekik is a fejükbe ment a gőz, ők még radikálisabbak akartak lenni Kun Bélánál is. Az ő ideáljuk Szamuely volt. Az "Ifju Proletár" című lappal tüzelték őket hetenkint 40.000 példányban állandóan, de dolgozott köztük az orosz rubel is. Vakmerő terroristák kerültek ki soraikból. A legvadabb anarkista

szellemben oktatták őket. Az orosz nihilista diákokat megszegyenyítő szellem uralkodott közöttük. Fejletlen, éretlen fiuk és leányok együtt éltek és összejöveteleiken éltették a szabadszerelmet. Kázmér József és Lékai János, Tisza egyik orgyilkosa volt a vezérük, de nagy szerepet játszottak Bogdán Irén és Rothbart Irma is. A népbiztosságnál ennek az ügyosztálynak ügyeit 160 egyén intézte.

Nagy gondot fordítottak a bolsevisták a diákotthonokra. 50 egyházi, egyesületi és magánépületet vettek köztulajdonba és özszerabolt butorokkal felszerelték "ifjumunkás jóléti intézményeknek." Ezt is csak azért, hogy ezekben a "bolshi-klubokban" jobban hozzáférjenek az ifjuság lelkéhez. Az otthonok élére ügyes agitátorokat állítottak.

A napilapok, a szaksajtó, könyvkiadó-vállalatok, a nyomdák, könyvkereskedések elkommunizálása céljából a proletárdiktatura életre hívta a sajtódirektóriumot, amely a sajtótermékek pénzügyi és adminisztrációs ügyvitelét magához ragadta. A kimondott cél a megjelenő sajtótermékek szellemi és anyagi irányítása volt. A szellemi termelést központilag akarták ellátni. A technikai előállításra és a terjesztésre nézve pedig monopóliumot teremtettek. A sajtótermékek felülbírálatra, forgalomba bocsátása a kommunisták kezébe került és ezzel még a lehetősége is megszűnt annak, hogy az ő hivatali ténykedéseiket, vagy a rendszerüket bíráló cikk, könyv, vagy lap napvilágot lásson. Szépirodalmi és tudományos művek nem jelenhettek meg a nagy papírhány miatt, ami könyvanyag kikerült a sajtó alól a proletárdiktatura alatt, az mind a kommunista propaganda szolgálatában állott.

A Szellemi Termékek Országos Tanácsa különben nem volt egyéb, mint egy nagy kiadóhivatal, amely szerkesztősséggel, nyomdával, könyvkötészettel, raktárral és expedicióval rendelkezik. A Szellemi Termékek Tanácsa összesen 15,000 embert fizetett (hírlapírók, írók, nyomdászok, könyvkereskedők és segédszemélyzet). Körülbelül 80 millió korona kiadása volt.

Szocializáltak 11 könyvkiadó vállalatot, 23 könyvkereskedést, 8 zeneműkiadót, 50 könyvnyomdát, 12 litografiát, 7 könyvkötészetet, 1 kártyagyárat és egy papírneműgyárat. Azoknak az üzemeknek, amelyeket nem szocializáltak, záros határidő alatt fel kellett volna számolniuk.

Minthogy így a szellemi termelést az állam vette a kezébe, minden mű a Szellemi Termékek Országos Tanácsához volt bemutatandó. A művek iktatására, megőrzésére Lektorai Irodát létesítettek. A bírálatot a közoktatásügyi népbiztos által kinevezett 24 tagú írói választmány végezte, akik tehát az állam hivatalos lektorai voltak. Az elkészült bírálat felett, illetve a megvétel felett az írói direktórium döntött, amely 12 tagból állott. Szakmunkák a különböző népbiztosságok illetékes szakosztályaihoz lettek áttalva véleményezés végett. Egy külön bizottság határozott a művek kiadásának időrendje felett. A propaganda- és pártkiadványok minden mást megelőztek.

A beszüntetett lapokat külön-külön likvidáltatták. A személy-

zet fizetését egyelőre a lapvállalat terhére irták. Az összegre nézve az újságírók kollektív szerződése volt irányadó. A kommün bukása előtt azonban már el volt határozva, hogy beszüntetik az újságírók fizetését és hogy kiküldik őket a vidékre fizikai munkára.

Az összes szocializált vállalatok egész vagyona, felszerelése, készpénze, bankbetétje, folyószámlája felett a Szellemi Termékek Országos Tanácsa rendelkezett. A központi iroda könyvelősége pedáns munkát végzett.

Összesen 334 fajta propaganda-iratot adtak ki, összesen 23,710.000 példányban, 133 nap alatt ez egy horribilis nagy mennyiség!

A proletárdiktaturának tudományos termeléséről komolyan egyáltalában nem is lehet beszélni. Amit náluk benyújtottak, az is előző időkből származott.

Mikor a románok bevonultak Budapestre, követelték, hogy az összes kommunista jellegű nyomtatványok papírzuzóban pusztíttassanak el. Miután ily üzem nem volt és a román térparancsnokság sürgősen követelte a parancs végrehajtását, nagy mennyiségű bolsevista irat lett elégetve. Körülbelül 2000 mázsa lázító irat lett így a tűz martaléka.

A nyomdai és sokszorosító üzemek szocializálása teljesen csődöt mondott. A nagyszámú és nagyfizetésű munkások munka nélkül maradtak. A bevétel folyton csökkent, a kiadás egyre emelkedett. Ha nem hamisították volna a bolsevisták a pénzt, képtelenek lettek volna a munkabéreket is fizetni.

Technikailag és szakszerűleg nagyszabású volt ez az intézmény, de mert kényszeralakulás volt és szektárius érdeket szolgált, nem felelt meg hivatásának. A szellemi élet nem tűr meg ilyen rabbilincseket.

A Szellemi Termékek Tanácsa főképpen a terjesztés terén ért el nagy sikereket. Nagy reklámmal és nagy szervezettel, körülbelül 800 szakemberrel dolgoztak. A kommunista utcai rikkancsok 40 korona napibérért dolgoztak és ezen felül a plusz bevételük volt az akkordbérük. A kávéházakban, mozikban, szakszervezetekben, vendéglőkben, népgyűléseken mindenütt mozgó könyvesboltokat állítottak fel. Ugyanilyen árusító-helyek voltak a kaszárnyákban, a kórházakban is. A házfelügyelők rendeletileg köteleztettek arra, hogy kilíncseljenek minden lakónál a propaganda-iratokkal. Minden megyében külön elosztóhelyet állítottak fel. A vidéki terjesztők magas jutalékot kaptak. A falusi könyvárusok csak úgy kaptak alkalmazást, ha elvállalták az ingyen propaganda-iratok terjesztését és a plakátok ragasztását. Minden csapattestnél külön könyvterjesztők voltak, akik 25% jutalékban részesültek az eladott művek után. A lapterjesztők a vörös hadseregben napi 80 korona pótlékot kaptak a zsoldón és élelmen felül.

A tanácsállam az írókat állandó fixfizetésben akarta részesíteni, illetve megírandó műveikre munkabér-előleget folyósított számukra. A bolsevisták ígérték a tömegek kulturájának nagyarányú emelését, az írók munkakészségének a fokozását és az iro-

dalom nivójának az emelését. Az eredmény a tömegek lelki eldurvulása, a mob nagyzási hóbortja, a csőcselék izlésével való megalkuvás, a futurista örületek államköltségen való terjesztése, a geniális írók elnémitása, a stréberek, kontárok és kompilátorok köz-költségen való kitartása, a könyvkiadók által kiselejtezett művek protekciós uton köz-költségen való megvásárlása és a valódi literatura elsorvadása.

A közoktatásügyi népbiztos jelentkezésre szőlitotta fel azokat, akik őnmagukat íróknak tartják és akiknek a tanácsállam szellemében való működésére reflektálhat. Lukács György, a degenerált milliomos fiuból lett ultrabolsevista irodalmár állította össze az Irói Kataszttert. Mintegy 500 író töltötte ki a törzslapot. Az egész ország kacagott, mikor a névsor megjelent a "Fáklya" című lapban. Olyanok is szerepeltek a listán, akik egy sort sem irtak még és az igazi országos híró írók neve pedig hiányzott. Ezt az "500 író" kellett volna eltartani a kis Szovjet-Magyarországnak.

A kenyérűktől megfosztott írók előlegekért, pénzért, segélyekért, állandó jellegű állásokért ostromolták a népbiztosságot. 18—20 éves titánok egész raja ostromolta a hivatalt. Egész ármádiája keletkezett az alkalmi íróknak. Nincs azonban egyetlen irodalmi becsű mű, amely azokból a forró napokból származott. Csak egy csomó rossz fordítás maradt hátra. A bolsevizmus légköre olyan fojtó volt, hogy abban az irodalom virágai nem nyilhattak és nem fejlődhettek. A költők és írók, a valódiak szomoruan szemléltek, hogy mivé lett az emberiség és csak suttogva panaszkodtak arról egymásnak, hogy a modern civilizáció felett urrá lett a keleti barbarizmus, hogy a kulturát hordozó intellektuelleket mint teszi tönkre a csőcselék-uralom despotikus kegyetlensége. Az Írók Szakszervezete egyetlen ülést tartott. A megválasztott tisztikar névsora még azokat is szétrebbentette, akik először jelentkeztek.

Az írók anyagi ügyeit az Irói Direktórium intézte. 600 korona munkanélküli segélyt adtak azoknak az íróknak, akik nagyon nyomorogtak már, mert a tanácsrendszer az írókat minden kereseti forrástól megfosztotta. Az írók rendszeres állami ellátására még csak előkészületben volt a rendelet. A kiszivárgott hírek szerint az elismert írók havi, vagy évi fizetést kaptak volna. Az első csoportnak ígérték, hogy ők irhatnak, ami nekik jól esik. A második csoport már korlátozva lett volna. A harmadik kategória pedig csak megrendelésre irhatott volna s még a témát sem választhatta volna szabadon. Nem karrikatura ez a falanszter-szisztéma a szellem világában, mikor a szovjet diktandójára kell gondolkozni és írni mindenkinek?... És ezt nevezték haladásnak!

A közoktatásügyi népbiztosságon Szabados Sándor vezette a kommunizmus állami propagandáját, aki egyike volt a legfanatikusabb és legerősebb képzettségű bolsevistáknak. Ő szerkesztette a propaganda röpiratokat. A likvidálás alkalmával 228 ilyen iratot találtak nála kéziratban. Ő rendezte "a vörös Május"-t is. Az állami vagyonból 21 milliót költöttek el bolsevista propagandára négy és fél hónap alatt Magyarországon. Ebbe nincsenek beleszá-

Kitva a külföldre küldött körülbelül félmilliárdra rugó összegek. Egyedül ennél az osztálynál 364 alkalmazott dolgozott a proletárdiktatura idején. Jellemző az arányokra, hogy az egész fogalmazói status a kultuszminiszteriumban 1914-ben alig érte el a százat.

A kommunista tudományos és népszerű propagandát Bokányi Dezső, Pogány József és Varjas Sándor vezették, a parasztpropagandát Fényes Samu dr. és Hamburger Jenő dr. irányították. A bolsevista agitátorok mielőtt vidékre utaztak, a közoktatásügyi népbiztosságnál lettek felszerelve röpiratokkal. Sőt tartottak fenn a számukra egy külön pártiskolát is. A tanfolyam hallgatóinak havi 1200 korona fizetésük, internátusuk és mensájuk is volt. Külön kurzusok voltak nők, diákok, a vörös őrség, a vörös hadsereg, az egyetemi hallgatók és a kilépett papok számára. A pártiskolába munkások, galileista diákok, tanítók jártak, de megkezdték már 200 parasztnak a kiképzését is. A faluhoz csizmás emberek után akartak hozzáférközni, mert a szovjet ülésein a városi agitátorokkal igen rossz tapasztalatokat szereztek.

Nagy propagandát fejtettek ki a hadseregben is, sőt a fronton tul is. A megszállott területekre is igen sok agitátort küldtek a bolsevizmus átplántálására. Fényképekkel is nagy agitációt fejtettek ki. Szamuely repülőgépen vitt Moszkvába és Kiewbe filmeket és hozott onnan új anyagot.

A közoktatásügyi népbiztosság létesített egy könyvgyűjtő telepet és szocializálta a könyvtárakat. A könyvvvel való ellátást állami feladatnak mondották ki. Minden tudományos és közművelődési könyvtárt köztulajdonba vettek. Csak kézi könyvtárakat engedtek magánosoknál. Könyvtárügyi Tanácsot szerveztek és mellé egy Bibliografiai Intézetet. A vidéken a könyvtárügyet a munkás- és katonatanácsra bízák. A kulturális célokat szolgáló helyeket, egyleteket és könyvtárakat lefoglalták, az összes kulturegyletek működését betiltották. Elrendelték az őrizet nélkül maradt családi könyvtárak lefoglalását is. Eladásra kerülő könyvtárakra nézve kimondották a kényszer felajánlást. A megszüntetett intézmények, egyletek könyveit összehordták egy csomóba és sok százezer könyvet elégették. A boltokban könyvet csak a politikai megbízott engedélye alapján volt szabad vásárolni. A tíz példányon felüli könyveket zár alá vették és azokból csak külön engedéllyel volt szabad vásárolni.

A közgazdasági érdekképviseltek szakkönyvtárait egyesíteni akarták. Beszállítottak 48 magánkönyvtárt is szekrényekkel együtt.

A telepen a likvidáláskor 549.400 könyvet találtunk. Ez az üzem 530.000 koronába került az államnak. Egyes tisztviselők szabotázsának és tétlenségének köszönhető, hogy sem egyeseket, sem magánosokat nagyobb károk nem értek. Csak szállítás közben dézsmáltak meg sok könyvtárt. Sok visszaélésre adott okot, hogy a könyveket csak darabszámra vették át. Hires régi könyveket cseréltek.

Egyik érdekes jelensége volt azoknak a forradalmi napoknak,

hogy valóságos könyvvásárlási düh mutatkozott a publikumnál. A raktárak egyre fogytak. Új könyvek nem készültek. Mindenki sietett még megvásárolni azt, amit kaphatott. Lehet azonban, hogy ebben nagy szerepe volt annak a gondnak is, hogy a közönség mindenképpen tul akart adni a hamis szovjetpénzen.

A Magyar Nemzeti Múzeum-ot a tanácskormány alatt kivetkőztették magyar és nemzeti jellegéből és több önálló gyűjteményre igyekeztek felosztani. Szerencsére ehhez már nem volt elegendő idejük. Meg akarták bolygatni, rabolni a könyvtárt, az oklevéltárt, de ez sem sikerült nekik.

A Tudományos Akadémiában felfüggesztették az elnököt és a főtitkárt és megtiltották, hogy a Magy. Tudom. Akadémia ülést tartson. Az épületben a vörös őrség részére rendeztek be laktanyát. A többi irodalmi és tudományos társaságok sem működhettek a tanácskormány alatt és folyóirataik sem jelenhettek meg.

Elrekvirálták rendeletileg a magántulajdonosok kezén lévő mügyűjteményeket. Az anyagot egy szolga vette át. A tisztviselőket mellőzték. Bécsből egy egyetemi hallgatót hívtak a gyűjtemények rendezésére. Az egyik politikai megbízott ellopta "Rembrandt ifjúkori arcképét", amely eredetileg gróf Andrássy Gyula tulajdona volt és két és fél milliót ért. Mikor leleplezték, az esőköpeny alatt visszahozta másnap reggel. Közben azonban Korvin-Klein Ottó megfenyegette a szovjet-házban a nyomozókat:

— Kedvem volna magukat főbelövetni, hogy mernek egy népbiztos után kutatni!

Az iparművészeti termelés anyagihiány és az ismeretes munkásviszonyok miatt teljesen szünetelt. Az iparművészek kisebbik része vitatkozott, a többsége éhezett.

Szocializálták a színházakat és a mulatókat is. Megjelentek a nagy plakátok: "A színház is a proletároké!" Minden más felett fő volt itt is a propaganda. A színházak szocializálása nagy anyagi deficittel zárult, mert előbb a jegyek felét, majd négyötödét kellett a szakszervezetekben kiosztani. Egészen tehetségtelen egyéneket szerződtettek. Nemcsak anyagi csőd következett be, hanem művészi csőd is. Igen helyesen állapította meg Herczeg Ferenc: "A szovjet-színház szegény drámai műsort adott és siralmas, vértelen előadásokat produkált, az énekes színházak pedig nem tettek egyebet, mint tovább forgatták az ősi kintornát". A magyar történelmi és klasszikus darabokat leszorították a műsorról. Nagy mohósággal láttak neki a külföldi dekadens írók műveit fordítani. Valami 134 mű lefordítására adtak megbízást.

A zenekarnak minden előadás előtt el kellett játszani a kommunisták himnuszát. A népbiztosok a diszelőadásokon toborzó-beszédeket mondtak.

A színházak kellékeit össze akarták hordani egy raktárba, de az igazgatóság és a régi személyzet szabotáltak. Minden szerződésnélküli színészt alkalmaztak. Szerveztek egy u. n. kollektív szintársulatot és egy kollektív artista-szakszervezetet.

A bolsevisták kezükbe vették a színésznevelés ügyét. Így negy-

ven tanárt akartak alkalmazni. A színésznövendékek 150 koronával több fizetést kaptak havonként, mint az egyetemi hallgatók.

Csináltak egy zenei direktóriumot és egy 32 tagu zenei tanácsot. Az összes magánzeneiskolákat megszüntették.

Ezeket az ügyeket Reinitz Béla intézte, akinek Kun Béláné volt a titkárnője. Az irodában 177, nagybőrra protekciós egyén dolgozott és a rendetlenség óriási volt. Elköltöttek itt is 17,000.000 koronát. A burzsujoktól elrekvirálták a zongorákat.

Összegezve mindezeket meg kell állapítanunk, hogy a proletárdiktatura fanatikussai és kalandorai a kulturális téren nem voltak képesek megvalósítani nagyhangu ígéreteiket, ellenben erkölcsileg és anyagilag kimondhatatlan károkat okoztak utópisztikus kísérleteik erőszakolásával. A nemes, a szép, a jó, az igaz ideáljához nem tudták közelebb hozni a tömegeket. Nem emelték fel a népet, hanem a kulturális téren magasabbra emelkedetteket akarták lerántani a sárba. A lobogó kulturfrázisok kódéba burkolták erkölcsi nihilizmusukat és a világjavítás helyett a rombolásnak démoni indulatát eresztették szabadjára. Ujat nem produkáltak sem a természettudományos gondolkodás, sem a technikai haladás, sem az életmód színvonalának emelése terén. A jobb világvároshiból keserves katzenjammer lett a proletároknál. A bolsevisták kulturprogramja nem hozott több napsugárt a szívekbe és több örömet a lelkekbe, mert csak a külvilággal törődött és nem tudott a lelkek számára új élettartalmat adni. A lelki üresség, a cinizmus, a frivolitás, a rideg materializmus lett urrá a munkásság lelkén a diktatura idején. Nagyon találóan mondja erre vonatkozólag Dr. Prohászka Ottokár: "A fiatalos eszmeáramlatok tele vannak féligazságokkal s ugyanakkor a tiszteletlenség s a vakmerőség temperamentumával." A kommunista rémuralom kulturpolitikája nem tudta nemesebb életre segíteni az emberiséget és nem volt képes a lelki kultúra intenzívebb művelésére sem. Megingatták a régi társadalom alapjait, de az új társadalmat nem tudák kialakítani. A politikai, társadalmi és gazdasági szervezetek századokat igénylő művek. Az emberi kultúra egymásután következő emberöltők kollektív szellemi munkájának az eredménye. Aki e téren a múlt és a jövő között el akarja vágni a szerves kapcsolatot, az nem ismeri az emberi természetet és elmetszi az igazi művelődés életereit. Aki a keresztény világnézet és a modern civilizáció helyébe a nihil szellemét akarja beplántálni a tömeg lelkébe és aki az emberiség minden küzdelmének végcéljául csak a "moslékos vályu körül való tülekedést" tekinti — az az emberiség egén kioltja a legfényesebb csillagokat és milliók és milliók életboldogságának tömegsírját ássa meg. A magyarországi proletárdiktatura örök időkre elriasztó példaképpen fog szerepelni minden kulturnép előtt, amely nagyrabecsüli a szellem szabadságát, a tudomány szépségét, a jog igazságát, az egyéniség értékét, az erkölcs tisztaságát és ifjúságának romlatlan lelkivilágát. Ahol a kommunizmus felüti a fejét, ott halálos veszedelembé jut a kultúra. Ahol a bolsevizmus diktatúrája garázdálkodik, ott kulturpolitikáról tulajdonképpen beszélni sem lehet.

A bolsevizmus pusztításai Magyarország mezőgazdaságában

Irta

Németh József
miniszteri tanácsos

A Marx-féle elméletek értelmében, amelyek gyakorlati alkalmazására vonatkozó tanításokat a magyarországi bolsevizmus importálói és szellemi vezérei Lenintől és Bucharintól kapták, első dolga volt a földmivelési népbiztosoknak rátenni a kezüket a 100 holdon felüli, vagyis a közép- és nagybirtokokra azon a címen, hogy hatalmukba kerítsék a mezőgazdasági termelés eszközeit. A kisbirtokos és középbirtokos parasztsággal szemben ezt nem merték rögtön alkalmazni. A kisbirtokosokra mint szövetségesekre kellett számítaniok a nagyobb birtok elleni harcukban. Mivel a bolsevista uralomnak karhatalmi ereje csak a főváros szervezett ipari munkásságára és munkakerülő, jóformán társadalmon kívüli elemeire, végül a fegyházak és börtönök töltelékére támaszkodott, a földmivelő nép ellen nemcsak hogy nem mertek eleinte erőszakosan fellépni, de inkább kedvében jártak, hogy amint lehetséges, a bolsevizmus hadseregét a parasztokból is toborozhassák.

Röviden megvilágítjuk, micsoda eredményekkel igyekeztek megvalósítani a magyarországi bolsevisták a szocialista-kommunista elveket a magyarországi mezőgazdaságban.

1. Bolsevista gazdálkodás a nagy- és középbirtokokon.

A bolsevista gazdálkodás megszervezése a nagy- és középbirtokokon már 1919 téli hónapjaiban megkezdődött. Hamburger Jenő, egy, a háború alatt hadiszolgálatban volt s bolsevista üzelmek miatt hadbírósi eljárás alatt álló orvos kezdte meg, akit a Károlyi-kormány földmivelésügyi minisztere Somogy vármegye területére a termelészövetkezetek szervezése címén küldött ki. Hamburger tehát még a jogrend látszólagos uralma idején megszervezte a községi, járási és vármegyei központi munkástanácsokat és üzemi tanácsokat. A bolsevista uralomnak március 24-én a hivatalos lapban történt proklamálása után a kommunizmusnak ezek a szervei rögtön működésbe jöttek. Természetesen nem mint a Károlyi-kormány alatt szó volt róla, a kisbirtokosság és munkás-ság részére kisajátítandó nagy- és középbirtokok kezelői, hanem mint föltétlen urak és parancsolók.

Azzal kezdték a dolgukat, hogy a nagy- és középbirtokok tulajdonosait, bérlőit és gazdatiszti kezelőit megfosztották mindenféle rendelkezési jogtól. Voltak rá esetek, amikor a cselédség erélyesen

állást foglalt a tulajdonos gazda, a bérlő, vagy egyik-másik gazdatiszt mellett. Az ilyeneket legalább is lakásukból nem üzték el, sőt mint szakértő közveket meg is hagyták a birtokon. Számos kiváló gazdaként ismert nagy- és középbirtokost azonban könnyörtelenül elűzték, vagy csak éppen lakásában és egy kis belsőségnek, udvarnak, kertnek használatában hagytak meg. Elvették azonban az ilyenektől is a fogatokat, a tejelő és ígás állatokat, a sertéseken és a baromfiudvaron való rendelkezést. Ugy, hogy az ilyen enyhébb elbánásban részesített gazdák élete is nagyon sivár és kilátástalan jövőt mutatott.

A kommunista gazdálkodásnak a szervezete az volt, hogy vagy a termelőszövetkezet vette át a gazdálkodást, a birtok közvetlen kezelésére szakembereket, lehetőleg a már működőkből választva — alkalmazott, vagy pedig a földmivelési népbiztosság által kinevezett szakemberek gazdálkodtak. A gazdálkodást a községi, járási és vármegyei direktóriumok ellenőrizték. Az ellenőrzés persze inkább politikai volt. Az alkalmazott szakemberek, az alább érintendő körülmények miatt, teljesen tehetetleneknek bizonyultak.

Az uri kastélyok és lakóházak belső berendezése, a fehérnemű- és ruhakészlet, általában közprédára jutott, vagyis a bolsevista helyi hatalmasságok, munkástanácsi és üzemi tanácsi tagok használatába került. Azoknak az uri birtokosoknak, bérlőknek és gazdatiszteknek azonban, akiknek a cselédség vagy a munkástanácsi tagok között haragosa volt, föltétlenül menekülnie kellett. A szomszédos Ausztria nagyobb városai és az osztrák határhoz közel levő azon falvak, amelyekre a bolsevista uralom teljes intenzivitással nem terjedt ki, megteltek ilyen menekültekkel. Különösen nagy arányokat vett az uri birtokosok menekülése április második felében, amidőn Návay Lajos meggyilkolásának híre ment. Ez a munkásság érdekében sokat dolgozott, erős szociális érzésű és politikai programjában is munkásbarát nagyobb birtokost, az őt tuszként elhurcoló terroristák, pusztán előkelő kinézéséért, egyik vasuti állomáson gyilkolták meg.

A bolsevista uralom a nagy- és középbirtokok kezelését úgy szervezte meg, hogy az üzemi költségeket a járási és vármegyei munkástanácsok a szintén szocializált, vagyis a bolsevista uralom által átvett fővárosi és vidéki pénzügyintézeteknél utalják ki. Természetesen az illető birtokos meglevő folyószámlája terhére.

Ezek az üzemi költségek már a Károlyi-kormány alatt föllálitott vármegyei munkabér megállapító-bizottságok működése folytán óriásilag emelkedtek. A haszonnal való gazdálkodást már e munkabérek is lehetetlenné tették. Nagyon természetes, hogy a mint a bolsevista uralom a közép- és nagybirtokokra kiterjeszteni igyekezett az ugynevezett szociális termelés áldásait, az üzemi költségek még lehetetlenebb arányokat öltöttek.

A mezőgazdasági szociális termelés üzemi költségeiről a következő adatok nyújtanak tájékoztatást:

A gazdasági napszámok munkabérét a földmivelésügyi népbiztosság május hó 6-án állapította meg a következőképpen: Férfi napszám napibére a fővárosban és környékén 30 korona, nő

25 korona, ifjaké 15 korona, gyermekeké 10 korona. A fővárostól távolabb eső vidéken pedig 25—20—12 és 8 korona.

Ugyane rendelet szerint a mezőgazdasági cselédek, vagyis szegődményesek munkabérét és természetbeli, meg földjárandóságát vármegyénként egységesen a vármegyei munkás- és katonatanács volt hivatva megállapítani. Pest vármegyében például május első napjaiban a következő javadalmazás állapított meg a gazdasági cselédeknek: Béresek (ökrösfogatkezelők); kocsisok, csőszök (gazdasági örök), tehenészek, kanászok (sertéspásztorok), gulyások (szarvasmarhapásztorok), juhászok, gőzekekormányosok évi fizetése: készpénzben 1000 korona. Terményekben 8 mm. buza, 10 mm. rozs, 6 mm. árpa, 32 kg. szalonna, 32 kg. só, 24 kg. petróleum, nyolc métermázsza keményfa vagy tizenkét mm. puhafa, vagy huszonnégyszáz métermázsza barnaszén, vagy szabad tűzszedés. Földilletményben: 2000 négyszögöl tengeri- és burgonyaföld, 300 négyszögöl kert. Állattartásban: két darab kocartartás, 9 hónapig két darab malaccal, 1 tehéntartás, 6 hónapig borjastól. Kovács, bognár stb. készpénzfizetése évi 2000 korona. Természetbeni illetmények ugyanazok, mint a többi szegődményeseké. A gépész készpénzfizetése 3000 korona és a felsorolt természetbeni, meg földilletmények. A béresgazda (az összes ökörigásfogatok felügyelő kezelője), valamint a cséplőgépfűtő 20 százalékkal többet kap, mint a gazdasági cselédek.

Hallatlanul emelkedtek a termelési költségek a nagyobbbrészt szükségessé vált vetőmag, eszköz és gépalkatrész beszerzésekkel is. A szovjetkormány április 10-én például a takarmányrépamagot mm.-ként 2600, a cukorrépamagot 900, a lóheremagot 2000, a lucernamagot 1500 koronával maximálta. Természetes, hogy ilyen árakon is csak az tudott beszerezni, aki az úgynevezett szocializált raktárak valamelyikéhez férkőzhetett. Az állami és egyéb gazdaságokból ilyen raktárakban összeharácsolt vetőmagvakat meg lehetett szerezni a maximális árakon, egyébként azonban sokkal drágábban.

A gazdasághoz szükséges eszközök, felszerelési tárgyak, anyagok és gépalkatrészek beszerzésének drágasága a legtöbb gazdaságnak üzemköltségeit csak azért nem szaporította, mert a beszerzés lehetetlen volt.

A nagy- és középbirtokokon a termelést már ezek a körülmények is nagyon súlyosították és korlátozták. De még inkább korlátozta a bolsevista uralomhoz csatlakozó munkásokban mutatkozó szellem. Ezt a szellemet legvilágosabban egy nagyobb üzem vezetője és a munkások között lefolyt szóváltásból véljük illusztrálhatni. A gazdaság vezetője (egy volt gazdatiszt) a következő szavakkal buzdította munkára a már hosszabb idő óta munkakerülő embereket: "Az Istenért, dolgozzatok, hiszen a magatokét munkáljátok!" Erre, a többiek helyeslő mozgása közben, így felelt az egyik bolsevista munkás: "Hát hol látott, elvtárs, olyan nagybirtokost, aki maga is kaszál és kapál?" A munkakerülés, a nemtörődömség, a könnyű megélhetésre való törekvés együtt járt az úgynevezett szociális termelés behozatalával.

Mint a gazdasági élet minden ágában, úgy a mezőgazdaságban is a bolsevista rendszer csak a meglevő készletek elfogyasztásáig, a mások által végzett munka gyümölcsének élvezetéig és használatáig tudott menni. A termelést azonban halálosan megbénította.

Szakértő gazdák számításokat tettek aziránt, hogy a szociális termelésben egyes termények előállítása mennyibe került. Ezek eredményeiből csak annyit jegyzünk fel itt, hogy a magyar föld legolcsóbban előállítható, mert aránylag legkevesebb munkával és befektetéssel járó terményének, a búzának előállítási ára mm.-ként 180—320 korona között ingadozott. Pedig a termelési költségek egyik jelentékeny tényezője, az állami adófizetés teljesen megszűnt.

Szerencsére ez a termelési rendszer az országnak csak igen kis részére terjedt ki. A 63 vármegye közül csak hétnek területe esett egészen bolsevista uralom alá, míg további 12-nek csak egy vagy több járása. Már ez a körülmény is szükségessé teszi, hogy az ország központi vidékeinek lakossága téli megélhetési szükségleteit a bolsevista uralomtól megmenekült, megszállott, északi, keleti és déli periferiális vidékek terményeivel pótolja. Ha ez bármi okból lehetetlen lenne, akkor az ország fővárosának és környékének 8—10 millió lakosa, az egyéb súlyos nélkülözéseken kívül, még éhínségre is lesz kárhoztatva.

A mezőgazdasági termelésnek a bolsevista rendszerben és szellemben mutatkozó akadályait és sorvasztó betegségeit hiába próbálta a népbiztosság rendeletekkel elhárítani és gyógyítani. Rendeletileg kötelezte ugyanis a szervezet szerint hatásköre alá tartozó munkás- és üzemi tanácsokat, hogy a dohányt, a kendert és a lent, a cukorrépát a tavalyival azonos területeken termeljék. Ezeket a terményeket a kommunista kezelésbe átvett nagy- és középbirtokokon csak ott lehetett előállítani, ahol a munkástanács a vetőmagvakat el nem pocsékolta, vagy ahol vetőmagot a népbiztosság útján szerezni tudott és ahol a munkátlanság szelleme nem tette lehetetlenné az intenzívebb munkát igénylő termények produkcióját. Vagyis csak inkább kivételeseknek mondható kevés esetben.

A bolsevista kormány egyik április hó 20-án megjelent kommunikéje szerint összesen hárommillió kataszteri holdon (egy kataszteri hold=fél hektár=1.5 acre) alakultak termelőszövetkezetek, vagyis ilyen területű nagy- és középbirtokok jutottak bolsevista kezelésbe. A legjobban el volt terjedve ez a gazdálkodás Somogy vármegyében, ahol 600.000 holdon 270 termelőszövetkezetet alakított Hamburger, még a Károlyi-kormány utolsó napjai alatt. A többi 18 vármegyében tehát aránylag kisebb tért tudott foglalni a bolsevista termelési rendszer. Az itt levő nagy- és középbirtokokon a termelési biztosok és vármegyei munkástanácsok gazdálkodtak nagyobbára, de csak olyan eredménnyel, mint a termelőszövetkezetek.

A mezőgazdasági munkásoknak és gazdasági cselédeknek sorában különösen nagy erkölcsi pusztításokat vitt végbe a bolsevizmus. A kommunista agitátorok kiöltni igyekeztek a munkásokból

és cselédekből minden jó érzést, mely őket a gazdasághoz, annak virágzásához, a tulajdonoshoz, vagy a gazdálkodás értelmiségi vezetőihez kötötte. Igyekeztek megrendíteni hitüket a vallásban, a keresztény erkölcsben, az állam rendjében és törvényeiben. Nem a bolsevista agitátorokon s a hozzájuk csatlakozó gyengébb értelmiségű és erkölcsű munkásokon és cselédeken mult, hogy ez az agitáció és a vele járó brutális terror nem pusztította el teljesen a nagy- és középbirtokokon a termelés lehetőségét. Inkább az volt a termelés szerencséje, hogy a bolsevista uralom már kész őszi béművelési munkákat talált, az aratás elején pedig már megszűnt s így az őszi munka lehetetlenné tételében már nem versenyezhetett a vele teljesen azonos hatású román megszállással.

2. A bolsevizmus és a földmivelő parasztság.

A kommunista kormányrendszer a száz holdon felüli birtokokat közép- és nagybirtokoknak, az azon aluliakat pedig kisbirtokoknak minősítette. A valóban igen sok, magát egyszerű földmivelőnek, parasztnak tartó s paraszti módon élő birtokos van az Alföldön és a Dunántul, akiknek száz holdon felüli birtoka van. A bolsevizmus azokkal szemben, akik földjüket maguk művelik, vagy ha bémunkásokkal is, de a nehezebb testi munkában résztvesznek, egyszóval a földmivelő parasztsággal szemben külön taktikát követett.

Nem igen merte sanyargatni a száz holdon felüli parasztbirtokosokat sem, de üldözte a száz holdon aluli kisbirtokosokat is, amennyiben azok az értelmiségi osztályhoz tartoztak.

Már utaltunk rá, hogy a bolsevista vezetők a vörös haderő erőteljesebb fejlesztésével a földmivelő parasztság tömegeire számítottak. Nyílt kifejezésre jutott ez a számítás május hó 10-én, amikor a vörös hadsereg gyors kiépítése nagyon égetőnek mutatkozott. E napon a szovjetkormány kihirdette a 10 holdon aluli szőlők és a száz holdon aluli földbirtokok adómentességét. A vidéki szovjeteknél működő, tehát a falusi földmivelő néppel érintkező közegeknek az volt az utasítása, hogy a parasztokkal csinján bándjanak. Sok esetben még azt is megengedték a falusi földmivelőknek, hogy megmaradjon a papjuk, a jegyzőjük, egy-egy a nép között kedvelt földbirtokos vagy gazdatiszt, ha a nép állást foglalt mellette. Hogy a parasztoknak kedvében járjanak, a bolsevisták sok nekik nem tetsző s velük nyíltan ellenséges elemet voltak kénytelenek meghagyni a nép által kívánt helyen.

Ez a taktikázás azonban nem sok eredménnyel járt. A földmivelő nép sok helyütt nyílt és fegyveres ellenforradalmi akcióba lépett a szovjetkormány ellen. Sajnos, ezek az akciók, melyek már májusban különösen Pest-, Szolnok-, Tolna- és Fejér vármegyékben megindultak, nem voltak kellően megszervezve és nem volt szakavatott katonai vezetésük. Bár igen kis erő kellett volna hozzá, nem tudtak a fővárosba vonulásig eljutni. Sőt a legtöbb helyütt elég volt a terror-csapatoknak egy pár gépfegyverrel vagy ágyúval

megjelenni a mozgolódó községekben, hogy az ellenforradalmi mozgalom véresen elfojtassék. Az ilyen véres munkában különösen buzgón foglalatoskodott Szamuely Tibornak az volt a gyakorlata, hogy az ilyen mozgolódó községekben 10—20 tehetösebb és tekintélyesebb gazdát fölakasztatott vagy föbelövetett és a föllállított gépfegyverek meg terrorista-csapatok fenyegetése mellett több százezer koronányi sarcot vetett ki a községre s a föltálálható élelmiszereket elvitte. Ugy a pénz, mint az élelmiszerek a rablóuralom főembereinek kezébe kerültek. Néha azonban megjelent egy-egy hivatalos közlemény, hogy ennek meg ennek a községnek proletáriátusa ennyi meg ennyi métermázsa élelmiszert juttatott a fővárosi munkásságnak. Ezeknek az élelmiszereknek a származási módját a Szamuelyék fent említett eljárása magyarázza meg.

Különösen nagy lett az ellentét a földmivelő nép és a szovjeturalom között akkor, amikor a Szamuely-féle vérengzéseknek híre ment s amikor a falusi nép mindenütt egy akarattal tagadta meg a szovjetkormány által hamisított primitív nyomású bankjegyeknek, az ugynevezett szovjetpénznek vagy fehér pénznek elfogadását. Ez a legsúlyosabb csapást mérte a szovjeturalomra, mert rendkívül megnehezítette a főváros élelmezését és az itteni ipari munkástömegeknek, akik a szovjeturalomnak főtámaszai voltak, napról-napra azt mutatta, hogy az a hamis pénz, amit a szovjetkormány olyan bőkezűleg osztogatott a munkásoknak, tulajdonképpen semmit sem ér.

Julius hó folyamán már rendkívül súlyosokká váltak a főváros élelmezési viszonyai. A szovjetkormány először azzal próbálkozott meg, hogy minden uralma alatt álló vármegye állatállományának 5%-át adja át önként a főváros táplálására. Körzeteket állapított meg a kormány, amelyek határain belül csak egyik-másik beszerző közegének volt szabad gyümölcsöt, zöldséget és főzeléket a főváros számára vásárolni. De mindez intézkedések semmiféle eredményre sem vezettek. A földmivelő nép passzív ellentállásával szemben a szovjetkormány tehetetlennek bizonyult. A fővárosi központi munkástanács heti ülésein mind gyakoriabbakká lettek az élelmezési panaszok és a kényszer-rendszabályokat sürgető, erélyeskedő fölszólalások. A szovjetkormány tagjai azonban maguk sem tudtak a panaszkodásnál tovább menni. Az így nyilvánossá lett tehetetlenség bomlasztólag hatott a vörös hadseregre, melyet a közeledő román haderőnek semmi fáradságába sem került teljesen szétugraszítani. De bomlasztólag hatott a szovjeturalom fővárosi támogatóira is. Így határozta el a fővárosi munkásszervezetek július utolsó napjaiban azt, hogy a bolsevista-kormány helyébe szakszervezeti vezetőkől álló minisztereket állítanak. A román hadsereg csak órákkal rövidítette meg a bolsevista uralom életét, mert az a vörös hadsereg és a bolsevik vezetők kormányzati tehetetlenségében már július derekán kimult. A főváros utcáin nyíltan beszélgették az emberek, hogy a vörös uralom hullá, csak olyan kell, aki félrerugja.

A földmivelő nép körében mind általánosabbá vált a meggyő-

zódás, hogy a bolsevista-rendszer mindent megőröl, amit ő szentnek tudott: családot, egyházat, tulajdont és hazát. Ez a meggyőződés lett azután a megteremtője a magyar nemzeti hadsereg példás fegyelmi és önzetlen hazafiasságtól áthatott csapatainak.

3. A magyar mezőgazdaság a szovjeturalom után.

A Kun Béla és társai által vezetett bolsevista-kaland tette lehetővé azt, hogy a román csapatok az ország fővárosának környékét, sőt a Dunántul nagyrészt is megszállják. A megszálló csapatok kiméletlen zsákmányolása azután a földmivelő néptől is elszedte azokat az értékeket, amelyeket a bolsevista uralom nem mert elvenni. Népünknek csak igen kis része, a Rábán tuli vidék lakossága menekült meg a bolsevista uralom által földözött ellen-séges megszállás súlyos következményeitől.

A nagy- és középbirtokokon a bolsevizmus által hátrahagyott állapotokat könnyű elképzelni. Mindeniken fölbomlott a megszokott kezelési és gazdálkodási rend. Megfogyott az igáserő s mindennemű élő és holt fölszerelés. A birtokosok folyószámlái a birtok értékével felérő folyószámla-tartozásokkal vannak terhelve, melyeket a bolsevista kezelés szedett fel, hogy a képtelenül magas munkabérek és egyéb termelési költségeket fizethesse. Május hó folyamán a termelőszövetkezetek fölszállították a fővárosba a hatalmukban levő nagyobb birtokok egész juhállományát. Juniushan már annyira kifogyott a hustadó állatállomány a szovjeturalom alatt álló területen, hogy a növendék- és tenyészszarvasmarhákra került a sor. Sertéshust, mivel a sertéstenyésztést főleg kisgazdák üzik, csak lánckereskedelem útján kapott a főváros lakossága. Az uradalmakban levő sertéseket a szovjethatalmasságok szűkebb társasága emésztette föl. A vörös csapatok állomáshelyükön közvetlenül kipusztították a marha- és baromfiállományt. Az országnak a bolsevista uralom alatt álló része mezőgazdasági termelő erejében rettentőül megcsönkítva állott már a nyár elején. A román megszállás azután még folytatta a halálos csapásokat és bizonyára sok virágzó nagy- és középgazdasága van az országnak, mely a leg-sivárabb kilátásokkal megy neki a jövő termelési évadnak.

4. Kik voltak a földmivelési népbiztosok?

Március hó 22-én négy akkor kinevezett földmivelési népbiztos foglalta el a földmivelésügyi minisztérium vezető helyeit.

Csizmadia Sándor, az egyszerű alföldi mezőgazdasági cseléd-ből lett költő és lapszerkesztő, a Károlyi-kormány alatt kapott államtitkári állást cserélte föl a népbiztossággal. De a hivatalában csak néhány napig maradt. Március 30-án megjelent egy verse, amelyben mindenekelőtt és mindenekfölött magyarnak vallotta magát. E megnyilatkozásaért a nemzetköziség jelszavaira esküvő bolsevista kormányzótanács megfosztotta hivatalától és őrizet alá helyezte.

A többi három népbiztos neve volt: Hamburger Jenő, Nyisztor György és Vantus Károly.

Hamburger Jenő foglalkozására nézve orvos és a képzetebb kommunista-agitátorok közül való volt. A mezőgazdaságot nem is tanulta, nem ismerhette és népbiztosi pozícióját csak a Somogy vármegyebeli proletáriátusnak a birtokos gazdák ellen való megszervezése által szerezte.

Nyisztor György a földmives munkások országos egyesületének volt egyik vezető embere, fűrészgári napszámos. Műveletlen és tanulatlan ember, aki úgy külsejében, mint belső szellemi világában nagyon alsórendű egzisztenciának bizonyult. Izgató beszédekben, melyeket hivataloskodása alatt tartott, a Marx-féle eszméket a saját maga durva és vérszomjas lelkéből fakadó frázisokkal keverte.

Sem benne, sem Vantus Károlyban, aki a mezőgazdasággal soha sem foglalkozott, nem volt szikrája sem annak a szakértelemnek, tanultságnak és szellemi erőnek, ami egy kormányzati ág vezetéséhez, bármiféle politikai rendben is, föltétlenül szükséges. Vantus különben mint Kun Bélának Oroszországban a hadifogságban szerzett barátja és ismerőse került a bolsevista hatalomnak szóbanlevő polcéra.

A kormányzati hatáskört úgy osztották meg egymás között, hogy Hamburgeré volt a fővezetés s ő intézte a nagyobb intelligenciát igénylő ügyeket. Nyisztor a mezőgazdasági munkásügyeknek, Vantus pedig a kisebb gazdasági ágaknak volt az intézője.

A tulajdonképpeni intéző hatalmat azonban nem a nevezett népbiztosok, hanem egy Hevesi Ákos nevű politikai megbízott gyakorolta. Ez az ember gazdatiszt volt és ittas állapotban embert ölt. Ezért börtönbe került s miután szakítania kellett a gazdatiszti pályával, a fővárosnak egyik gazdatiszti szervezetében kapott irodai állást. Ez állásából került Hamburger oldala mellé, mint majdnem teljhatalmu megbízott. Szintén személyes jó barátja volt Kun Bélának. Hevesi kiméletlenül üldözőbe vette a földmivelésügyi miniszterium tisztikarának legjavát s kétes egzisztenciájú zsidó ifjakkal tölte meg a hivatalt. Május elején mint székesfehérvári városparancsnok tette nevét gyűlöltté és átkozottá. Köztudomású róla, hogy tevékeny részese volt a bolsevista uralom erőszakosságainak és rablásainak, sőt az alattomos korrupciótól sem maradt távol. Bünlajstromát a most folyamatban levő bírói vizsgálat fogja konkrét módon megállapítani.

Természetes, hogy a földmivelésügyi kormányzásnak más légkörben fölnevelkedett és kipróbált tisztikara ilyen elemek vezetése alatt teljesen megbénult. A bolsevista uralom alatt szünetelt a földmivelésügyi kormány működése. Annál súlyosabb és terheesebb feladatok várnak rá most a bolsevista uralom által hátrahagyott romhalmaz eltakarításánál és a magyar mezőgazdaság ujjaépítésénél.

A magyar kereskedelem a bolsevizmus alatt

Irtá

dr. Kovalóczy Rezső

ipar- és kereskedelmi kamarai titkár

A kommunizmus nem ismeri el a kereskedelem létjogosultságát s amint Bucharin Nikolaj a bolsevikiek programjáról írt munkájában kifejti, a kereskedelem szocializálása a teljes megsemmisítést jelenti. A "szovjetalkotmány" ezért a kereskedőket kizárja a politikai jogokból is. A Magyarországon uralomra jutott s orosz mintára dolgozó bolsevizmus hü maradt e programhoz. Tagadta, hogy a tőke termelési erő s annak szétzuzásától várta a jövőt. "A magánkereskedelmet teljesen meg kell szüntetni. Csak egy cég lesz az egész országban: az Általános Fogyasztási Szövetkezet," mondotta a közellátási népbiztos, ugyane szövetkezetnek volt igazgatója. A lakosságnak tömörítése s szövetkezetben lett volna az átmenet a kapitalista társadalomból a teljes kommunizmusba.

E törekvés természetesen a kereskedő osztály ellenállásával találkozott s a szociális termelés népbiztosa keserűen vádolta ezért a kereskedőket azzal, hogy valamennyien ellenforradalmárok. A szovjet kereskedelemellenes és esztelen árueelosztó politikája a kereskedők támogatása nélkül nem is tudott semmi eredményt felmutatni, hanem a közgazdaság örök törvényeinek semmibe vétele s az egészséges gazdasági verseny kikapcsolása folytán előbb a hozzá nem értés és bürokrácia tobzódásához s ezen az uton csakhamar a teljes csödhöz vezetett, mely jelentékeny mérvben okozta a kommunista gazdasági rend belső fölfordulását s ezzel a bolsevizmus bukását.

A februári és márciusi napokban az ország már gyors és végzetes lépésekkel haladt a teljes gazdasági összeomlás elé. A veszített háború katasztrófája után a megfeszített munka helyett bűnös és felelőtlen elemek szociális jelszavakkal izgatva és félrvezetve a munkásságot, a termelési költségek irreális emelését, a munkafegyelem teljes meglazulását idézték elő. Tudatosan teljesíthetetlen követeléseket támasztottak s nem volt senki, aki erős kézzel meg tudta volna állítani a megindult lavinát, mely végre is közgazdaságunk rendszerének teljes szétrombolásához, a bolsevizmushoz vezetett. Akik megfigyelték a politikai és gazdasági események egymásutánját, már a proletárdiktatura kikiáltása előtt is aggódó lélekkel látták a termelési anarchia növekvését. Egy héttel a kommun uralomra jutása előtt a szocialista kereskedelmi miniszter elnöklete alatt szakértekezlet volt a kereskedelmi miniszteriumban a kötött gazdasági forgalom fenntartása vagy megszüntetése kér-

désében. Az ankéten a közgazdasági élet, az ipari és kereskedelmi érdekképviseltek delegátusai egységesen a szabad kereskedelem mellett foglaltak állást, ezzel szemben azonban a fogyasztók és a munkásság nevében felszólaló szocialista államtitkárok, későbbi népbiztosok már akkor a szabad kereskedelem teljes megszüntetését követelték s az ankét résztvevői előre láthatták a súlyos katasztrófát, amely egész közgazdaságunkat éppen az akkori kormány köréből fenyegette.

Amitől aggódtunk, az csakhamar be is következett. Március 21-én kikiáltották a proletárdiktatúrát, megszűnt a jogrend, törvényeink helyébe lépett a munka jelszava alatt folytatott kiméletlen osztályharc, a gyűlölet és terror 131 napos rémuralma s a szovjet pusztító és üldöző hadjárata a kereskedelem ellen. Egy mást érték a kormányzótanács rendeletei, amelyek gazdasági életünket, a termelést és kereskedelmet egyaránt már az első napokban teljesen megbénították. Erőszakos intézkedések, a vörös terror, a személyi és vagyonbiztonság megszűnése, a magántulajdon megszüntetése, a gazdasági élet bürokratizálása, a kipróbált képzett vezetők eltávolítása, a vezető állásoknak felelőtlen, nagyjából minden erkölcsi alapot és képzettséget nélkülöző egyénnel való betöltése, teljes anarchia a pénzügyek terén, az élelmezési krízis rettentő növekvése, a polgárság teljes elnyomása, a munkásság félrevezetése és terrorizálása, a szellemi munkának a fizikai munka alá rendelése s egy új háború borzalmi jellemezték az új rendszert. A kereskedelem, melynek létfeltétele a társadalmi béke s a forgalom szabadsága, ily körülmények között még akkor sem teljesíthette volna hivatását, ha működését egyébként nem korlátozták volna. A szovjet azonban akkor megtagadva a kereskedelem létjogosultságát, a kereskedőket állami árueelosztó közegékké akarta bürokratizálni. Már az első napokban, valamivel később a vidéken is bezáratták az üzleteket, kivéve az élelmiszerüzleteket, gyógyszerüzleteket, drogériákat, egészségügyi cikkek árúit, üzemeket, könyv- és papirkereskedőket s dohánytőzsdéket. Az árukészleteket zár alá vették s elrendelték az üzletek leltárának felvételét. Utóbb megengedték a leltárfelevétellel elkészült detailüzletek megnyitását, a nagykereskedő-üzleteket azonban továbbra is zárva kellett tartani. Alig egy héttel a diktatura kikiáltása után igénybe vették az összes ékszerüzleteket s elrendelték az ékszerek beszolgáltatását. Mintegy 720 ékszerész szolgáltatata be arany- és ezüstárúit. Ékszerelrejtésért tíz évi fegyházbüntetést róttak ki. Az így összeharcsolt készleteket azonban szerencsére nem tudták értékesíteni. A részvénytársaságok nem tarthatták meg közgyűléseiket, viszont a szovjetfórumok sok igazgatósági tagot ültettek be a vállalatokhoz. Megtiltották az üzletek átruházását, valamint új üzletek nyitását is, bár a munkás- és katonatanácsok a diktatura alatt azért számos új iparigazolványt állítottak ki. Eltiltották az értékpapír-üzleteket. Az első intézkedések közé tartozott az általános szesztilalom, az italkereskedő-üzletek bezárása, ami a szeszkereskedelmi szakmát igen érzékenyen sújtotta. A sörgyárak üze-

meit is beszüntették. Hosszu rendeletben szabályozták az árusítást, a közszükségleti és háztartási cikkeknek (mint ruházati cikkek, butor, edény, evőeszköz) árusítását csak vásárlási igazolvány ellen engedték meg, melyet az egyes házakban megválasztott proletár házibizalmi állított ki. A vevő igazolta az engedélyen az áru átvételét és vételárát, a kereskedő pedig tartozott a vásárlási engedélyekkel leszámolni. A házibizalmik a kiadott engedélyekről nyilvántartást vezettek.

Két héttel a diktatura kikiáltása után rendelet jelent meg, amely köztulajdonba vette s a munkásság ellenőrzése alá helyezte az összes nagykereskedelmi üzleteket, a detail és egyuttal nagykereskedő, valamint a legalább tíz munkást alkalmazó üzleteket. Köztulajdonba vettek egész szakmákat is, mint pl. a gyógyszerkereskedéseket, az ásványviznagykereskedéseket, lefoglalták az állami borpincékben elhelyezett készleteket. A bort a tanácskormány külföldön igyekezett értékesíteni, erre azonban már nem került a sor. Az üzletekhez üzleti biztost neveztek ki s mellette az alkalmazottakból létesített üzemi ellenőrző tanács működött. A tulajdonos a legjobb esetben üzleti biztos lett saját üzletében, legtöbbször azonban egyszerű alkalmazottnak minősítették. Fizetésüket a munkástanács állapította meg maximálisan 3000 koronában. Gyakran azonban a régi tulajdonost be sem engedték többé üzletébe. Még szerencsés volt a cég, melynek megbízható régi alkalmazottai lettek üzleti biztosok s megvédték a céget a súlyosabb atrocitások ellen.

Utóbb a nagykereskedő-üzleteket is megnyitották, de kimondták, hogy ruházati cikkeket, bőrt, cipőt csakis a Népruházati Bizottság utalványára szabad kiadni.

Szabályozták a pénzkezelést is. Minden üzlet csak 2000 korona pénzkészletet tarthatott pénztárában, a többi a cég folyószámlájára késedelem nélkül be kellett fizetni.

Súlyos károkat szenvedett a kereskedelem a rendkívül magas megállapított munkabérek és alkalmazotti fizetések következtében. A régi fizetéseket öt-hatszorosan emelték. A tulajdonos árukészletéből eredő jövedelmeket a magas munkabérek ugyyszólván teljesen felemésztették. Nem szakképzett fiatal alkalmazott heti 180—400 korona fizetést kapott, míg a régibb, vagy képzetebb alkalmazottak hetifizetését 550—650 koronában állapították meg.

Nagy veszélyt jelentett a kereskedelemre a szovjetkormány ama szándéka, hogy megsemmisíti a törvényszéki cégjegyzéseket, miáltal a kereskedelem millió és millió hiteles dokumentuma pusztult volna el. A céghivatal vezetőjének azonban sikerült ez intézkedést megakadályoznia. Nehéz napokon mentek át a kereskedelem érdekképviselői intézményei is. Közvetlenül a proletárdiktatura kikiáltása után nem tűrve semmiféle "burzsoa" autonómiát, beszüntette a szovjetkormány a munkaadó érdekképviselői szervezetek, kamarák, kereskedelmi egyesületek tevékenységét, lefoglalta helyiségeiket és berendezéseiket. Illusztris elnökeiket, vezetőiket, tagjaikat börtönbe hurcolták, úgy hogy például a budapesti kereskedelmi és iparkamarának a gyűjtőfogházba zárt elnöksége

és számos tagja, akár határozatképes teljes ülést is tarthatott volna. Számos tekintélyes kereskedőt hurcoltak el polgári tuszokként éjnek idején teherautókon a börtönbe. Aki tehetett, az elmenekült Budapestről. Aki pedig menekülni nem tudott, az szakszervezeti igazolványt vagy idegen állampolgárságot igyekezett szerezni. A politikai jogoktól megfosztott kereskedők azonban nem létesíthettek a szocialista-kommunista párt által elismert szakszervezeteket sem. A diktatura alatt tobzódó új bürokráciát, mely ellen a szociális termelés népbiztosa hiába szónokolt és cikkezett, jellemzi az a sok rendelet, mely a kereskedőket leltárak felvételére, az árukészletek állandó bejelentésére kötelezte. Statisztikai kimutatások egész özönét kellett a kereskedőknek elkészíteni, akkor is, amikor a forgalom teljesen megbénult s az üzletek raktárai teljesen kiürültek. Kitűnően jellemzi a helyzetet a "Daily Telegraph" budapesti levelezőjének tudósítása, aki már március 29-én a következőket írja: "The result of all this opera-bouffe legislation has been to reduce trade and industry to a complete state of chaos. — The shops remain closed, no one can buy anything except food, and trade is at a standstill." A szovjetkormány azonban mítsem törődve az árueelosztás centralizálása és bürokratizálása folytán előálló teljes áruinséggel, következetesen tovább halad útján a magánkereskedelem teljes megszüntetése felé. A közlelmezési minisztériumból közlelmezési népbiztosság, majd közlelmezési népbiztosság alakul, mely hatáskörét az élelmiszerellátáson kívül az összes közszükségleti cikkekre kiterjeszti. Minél eredménytelenebb volt a tanácskormány centrális árueosztási politikája, annál radikálisabb módon s eszközökkel igyekezett programját megvalósítani s a magánkereskedelmet teljesen megszüntetni. Ezt mutatja ama rendelet is, mely kimondotta, hogy a cégneveknél minden társasági viszonyra emlékeztető szó törlendő.

A meglevő üzletek centralizálását a külkereskedelmi hivatal készítette elő. A terv az volt, hogy a még raktáron levő anyagot és árukat kiárusítják a proletárok között s a külkereskedelmi hivatal által beszerzendő árukat a nagy üzemekké berendezett centralizált üzletek fogják szétosztani, melyeknek száma legfeljebb 3—400 lesz. Legelőször a textil, cipő, butor, háztartási cikkek, írógépek, drogáruk, műszerek és fotócikkek árusítását igyekeztek centralizálni, de eredmény nélkül. Egyes szakmában, pl. a gyógyszer-árukereskedelemben, ahol csak kevés cég jöhetett számba, a koncentrációt meg is csinálták mérhetetlen kárára az érdekelt cégeknek. Az így megalakított központi gyógyszerüzem kiárusította (részben hitelbe) a nagykereskedő cégek készleteit, új áruval azonban nem tudott gondoskodni, úgy hogy amikor a szovjet bukásakor a cégek ismét visszakérültek a magántulajdonba, raktáraik üresek voltak, viszont az üzemi kiadások a diktatura alatt a cégek folyószámláját terhelték. A centralizáció e programjának keresztülvitele csak a fővárosban 10—12,000 kereskedelmi alkalmazottat és 6—10,000 kereskedőt fosztott volna meg kenyerüktől. Számos, mintegy 175 üzletet el is rekviráltak, főleg az Általános Fogyasz-

tási Szövetkezet a hadügyi népbiztosság részére. Az üzlettulajdonost eltávolították, vagy alkalmazták. Az elrekvirált üzletek tulajdonosai nem egy esetben még boldogok voltak, mert ezzel elháríthatták a rendkívüli munkabér és egyéb regieköltségeket a rekviráló fórumra.

A terv az egységes anyag- és áruelosztás megszervezése volt. Csak egyetlen vevő lesz: az állami gyűjtőtelep s egy eladó: az állami elosztó szerv. A nagykereskedelem tevékenységének pótlása céljából minden fontosabb árucikkre vonatkozólag külön anyaghivatalt szerveztek, főképp a meglévő áruközpontokból, melyeknek élén a központi anyaghivatal állott. Egész csomó ily gazdasági szerv létesült, melyek rendelkeztek a cégek személyzetével, megszüntethették vagy egybeolvaszthatták az egyes üzleteket. Egyes anyaghivatalok azonban, ha élükön szakmabeli és szabotáló szakemberek állottak, tőlük telhetőleg igyekeztek megvédeni a kereskedők érdekeit (pl. vashivatal, fahivatal, szesztermékek hivatala, stb.).

Lassan azután zár alá vettek minden árukészletet, agyonszabályozták és teljesen megbénították a forgalmat. Csaknem teljesen megszűnt a vasut, posta, távirószolgálat. A telefonállomások 70 százalékát kikapcsolták a forgalomból. A kiüzött és kifosztott árukészletek pótlásáról gondoskodni nem tudtak, az élelmiszercsarnokok és egyéb üzletek állandóan üresek voltak, a drágaság, nyomor, ácsorgás, éhínség elképzelhetetlen mértéket öltött. Az élelmiszerüzletek előtt oly tolongás volt, hogy naponta történtek szerencsétlenségek, haláleset, ájulás. A lelkeket a teljes letargia fogta el. Értéktelen papírpénzével a közönség vásárolni nem tudott, a könyvkereskedő üzletek előtt órák hosszat sorba állott a közönség s boldog volt, ha minden válogatás nélkül ugyszólván sulyszerint vásárolhatott könyveket. Utóbb a könyvkereskedők minden vevőnek legfeljebb két könyvet szolgáltatott ki. Az áruellátás teljes csődje következett be. A vidék, a falu lakossága, mely a fővárostól semmi árut nem kapott, nem teljesítette a kibocsátott tömeges rendeleteket, részben politikai, részben gazdasági okokból ellentállt a központi tanácskormánynak, mely minden véres terror dacára is tehetetlenül állott vele szemben. A bolsevik alkotmány és gazdaságpolitika vezérgondolata a központi irányítás elve volt, viszont az ország mély utálattal fordult el a kommunista eszméktől s a fővárostól, ahol csak uralomra jutottak. Ezért a vidéken tulajdonképpen igazi bolsevizmus nem is volt. Hiába igyekeztek megszervezni a proletár árucserét, melynek lényege az volt, hogy a falu a mezőgazdaság termékeit szállítja a város iparcikkeiért. Ipari termelés alig volt, a falu nem kaphatott semmit, viszont azonban megtagadta az élelmiszerszállításokat a főváros részére. Ez az akció csufos kudarcot vallott. A nemzetközi áruforgalom szünetelt. A teljes gazdasági csőd s ezzel a diktatura bukása külső beavatkozás nélkül is kikerülhetetlen volt. A szovjet-kormány azonban tovább haladt a maga útján. Ugyszólván közvetlenül a kommün bukása előtt kimondotta a kormányzótanács a fogyasztás

rayonnirozását és kötelezte az Általános Fogyasztási Szövetkezetet, hogy a kormány által kijelölt áruüzleteket és üzemeket átvegye.

“A magánkereskedelmet teljesen megszüntetjük, az Általános Fogyasztási Szövetkezet átveszi a detailüzleteket is, hogy a kiskereskedelem improduktív munkája helyébe a centralizált produktív árueelosztás kerüljön.” Ezt hirdette a közellátási népbiztos, kinek terve az volt, hogy az általános jegyrendszert vezetik be, minden fogyasztót egy meghatározott üzletben való vásárlásra köteleznek, mely csak bizonyos napokon lesz megengedve. A bürokrácia tobzódott. Minél erőszakosabb volt azonban a beavatkozás, annál nagyobb volt az áruhiány, annál súlyosabb a gazdasági válság s az áruforgalom terén a teljes anarchia ütötte föl a fejét. A legális hivatott kereskedelem tevékenységének lehetetlenné tételével tág tere nyílt a zug-, csempész- és lánckereskedelemnek, ami csak növelte a drágaságot. A lakosság keserősége tetőpontra hágott. A legszükségesebb élelmiszerek beszerzése napokig tartó ácsorgást vagy utazást igényelt.

A kereslet és kínálat, a természetes árképződés, a termelési költségek törvényeit teljesen figyelmen kívül hagyta a diktatura árpolitikája. A maximális árak rendszerét fenntartották, de ki-mondották egyuttal, hogy minden kereskedői haszon felszámítása tilos. Súlyos és megoldhatatlan dilemma elé került a szovjet-gazdaságpolitika e téren is. Egyrészt a “kizsákmányoló tőke uralmának megszüntetésével járó konkrét eredményeket” az olcsóbb árakkal akarták igazolni, másrészt az üzemek fenntartása a munkabérek és egyéb termelési költségek rohamos emelkedése folytán csakis az árak nagymérvű emelésével vált lehetővé. Ideig-óráig az üzletek kifosztásával, az árukészletek olcsó árban való kiárulásával igyekeztek népszerűséget szerezni s dokumentálni “az általános jólét gyors megteremtését”. “Olcsón vásárolhatnak a proletárok” volt a jelszó. Azt hirdették, hogy az áruk eladásánál nem a beszerzési árakra lesznek tekintettel, hanem a proletárok vásárló képességére. Egyik kalapos-cég raktárából például 3—4000 kalapot adtak el 12 K-ért, tehát a napiár ötödrészéért. Számos, főleg ruházati és butorüzet készletét (pl. a butorokat hitelbe) árusították így ki a szakszervezeti igazolvánnyal bíró vevőknek, milliókra menő kárt okozva a kereskedőknek. Ez az akció azonban csak egy csöpp volt az áruszükséglet tengerében s annál kirívóbbá tette az ujonnan előállított áruk rendkívül magas árát.

Vége is a pénzügyi népbiztos nyíltan bevallotta az általános gazdasági és pénzválságot. Teljes áruhiány van, a munkásság pénzén nem vásárolhat semmit s így nem élvezheti a magasabb bérek előnyeit. A munkaidőt megrövidítették, a teljesítmény csökkent, a fegyelem teljesen megszűnt. A maximális árak lényeges felemelése elkerülhetetlen. Érdekes példája volt a maximális árak rendszerére épített szovjet-gazdaságpolitika beismeréseinek a zöldség, gyümölcsárak forgalmának szabaddá tétele s maximális

árainak feloldása, amit azonban az árak rendkívüli felszökkenése következtében csak rövid ideig engedélyeztek.

Teljes kudarcot vallott a bolsevik pénzügyrendszer is. A kereskedők a vidéken csak az Osztrák-Magyar Bank régi kibocsátású bankjegyeiért, az u. n. kékpénzért tudtak vásárolni, mert a vidék a szovjetpénzt, a "fehér" pénzt nem fogadta el. A kereskedőket viszont súlyos büntetés terhe alatt kényszerítették, hogy áruik vételárát fehér pénzben fogadják el, minek következtében igen jelentékeny károkat szenvedtek. Hozzájárult e mizériákhoz a nagymértvű váltópénzhiány.

A nemzetközi kereskedelemben is a teljes szocializálást akarták keresztül vinni. Külföld felé csak az állam léphet fel mint vevő s mint eladó. Felállították a külkereskedelmi hivatalt, élén egy kisebb bankhivatalokkal. A hivatal nagymennyiségű lefoglalt árut, főleg bor- és szeszszállítmányokat igyekezett a külföldön értékesíteni, de eredmény nélkül, mert az érdekelt cégeknek sikerült az export lebonyolítását addig kitolni, amíg a szovjet megbukott, mikor is a határállomásokon nagymennyiségű árukészleteket sikerült megmenteni. A szovjet külkereskedelmi akciónak e kudarcra számos céget mentett meg a katasztrófától.

A régi jóhírnevű kereskedőcégek összeköttetéseit a kommunista kormány a maga javára akarta felhasználni. A külkereskedelmi hivatal utján összeíratta az export-importcégek külföldi összeköttetéseit és rendelkezéseket eszközölt a szocializált magáncégek nevében. E törekvés azonban kudarcot vallott a jól informált külföldi kereskedelem ellenállása következtében. Az ügynöki cégeket is arra kötelezték, hogy az általuk képviselt cégeket és árunemeket, valamint forgalmi adataikat bejelentsék. A gyári képviselőket a külkereskedelem szocializálásával egyébként teljesen megszüntették. Be kellett jelenteni a kereskedőknek külföldi pénz- és áruköveteléseiket is, melyekkel a szovjet külföldi árubevásárlásokat szeretett volna eszközölni. A külkereskedelmi hivatal e kudarcok után hivatalosan szervezett csempészéssel akart árut behozni, ennek költségeit és kockázatát azonban nem bírta viselni.

A külkereskedelmi hivatal igyekezett a vidéken is bevásárlásokat eszközölni, mely tevékenységét jellemzi, hogy pl. élelmiszerbevásárlás céljából egy bazárkereskedősegédet küldött ki. Általában e beszerzéseket a legnagyobb korrupció és panamák kísérték. Rengetek összegeket utaltványoztak árubeszerzésre, e pénz legnagyobb részét azonban politikai agitáció és propaganda céljaira használták fel, vagy egyszerűen ellopták. Általában a szovjet-gazdálkodás kiadásait az ipar és kereskedelem terén 400 millióra becsülik.

Meg kell még említenünk, hogy a magyar állam a kommunizmus bukása után a proletárdiktatúrának különböző gazdasági szervek létesítése körül történt intézkedéseit a maga tényeinek el nem ismerte s az ebből eredő felelősséget nem vállalta magára, viszont azonban az államkincstárt ért károk megtérítéséhez való igényét fenntartotta. A szovjetkormánynak ilyképp nincsen jogutódja s

a magyar közgazdaság, így az egyes kereskedő cégek a szovjet-szervek intézkedéseiből eredő (pl. árukiutalás stb.) kárukat maguk kénytelenek viselni.

E nagy vonásokban megrajzolt képből látható, hogy a halálra ítélt magyar kereskedelem mily súlyos időket élt át a bolsevik uralom alatt. A szenvedett károk számszerűen ma még nem állapíthatók meg s csak az egyes cégek üzleti mérlegében fognak kifejezésre juthatni. Annyi azonban bizonyos, hogy nemcsak az üzletelenségből származó lucrum cessans, hanem a ténylegesen felmerült károk milliárdokra becsülhetők. A személyi és vagyonbiztonság megszűnt, a forgalom szünetelt, az üzleteket kifosztották, az árukészleteket lefoglalták, elpazarolták, a cégek irodáiból a felszereléseiket, írógépeket, berendezési és üzemi tárgyakat elhurcolták. (Csak a május elsejei kommunista ünnepségen felhasznált faanyag egy millióba került.)

A korrupció és terror uralma alatt a legtekintélyesebb cégek főnökeit börtönbe hurcolták, az alkalmazottak több száz perccel felemelt fizetéseit a cégek vagyonát felemésztették. A szovjet gazdasági szerveivel szemben fennálló követelések elértéktelenedése is igen súlyos. Valamint az a körülmény, hogy a kereskedők árukészleteiket a később egytől értékre devalvált szovjetpénzért voltak kénytelenek átengedni, holott az árubeszerzés teljes értékű kékpénzben történt.

Keserű tanulsága volt a bolsevista uralom a magyar közgazdasági életnek, de tanulságos példa a külföld részére is, különösen azoknak az országoknak részére, ahol az üzemi tanácsok s a szocializálás programja még ma is kísért. A centrális és szocializált árueelosztás politikájának végzetes kudarca pedig fényesen igazolja azt a tételt, melyet már a középeurópai háborús gazdasági politika, a német eredetű Zwangswirtschaft s a központok uralmának szomorú eredményei is bebizonyítottak, hogy tudniillik az árueelosztás egyedül helyes módja az egészséges gazdasági verseny elve alapján dolgozó hivatalos kereskedelem, melynek lételeme a szabad mozgás. A bolsevizmus ideje alatt a hatósági beavatkozás, a centralizáció és bürokrácia, a szakértelem hiánya, a protekció, a panama és terror orgiákat ült, melynek csak egy eredménye lehetett: a teljes gazdasági csőd s ezzel az uralomra jutott rendszer bukása.

Az ipar szocializálása

Irta

Fenyő Miksa

a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének ügyvezető igazgatója

Azzal kell kezdenünk, hogy ami a bolsevizmus uralma alatt az ipari termeléssel történt, tehát az ipar köztulajdonba vétele, egész termelésének, termelési eredményeinek birtokbavétele azok részéről, akiket a bolsevizmus egyedül ismert el dolgozó osztálynak: nem tekinthető tulajdonképpen egy olyan kísérletnek, amelyet a fizika tudománya a légüres térben való kísérletnek nevez el. Légüres térben való, tehát abszolút bizonyító erejű kísérlet akkor lett volna, ha a bolsevista regime egy kedvező gazdasági konjunktúra idején ragadta volna magához a hatalmat, olyan időben, amikor a gyárak technikailag a legtökéletesebben vannak felszerelve, nyersanyagokkal a legteljesebben vannak ellátva — mint ahogy azt tulajdonképpen Marx is gondolta — és olyan konstellációban, hogy egész Európa ezt a kísérletet mint valami magától értetődőt vette volna tudomásul és továbbra is fenntartotta volna a gazdasági forgalmat az ily módon átalakított gazdasági és politikai rendszerrel. Mindezek az előfeltételek teljesen hiányoztak. Egy ötesztendő tragikusan elvesztett háború után itt állott az ország legjobb fiaitól megfosztva, nyersanyagaiból, külföldi félgyártmányaiból teljesen kipusztítva, megcsappant munkakedvvel és szociális konvulzióknak minden lázas jelével. A Károlyi-féle októberi forradalom az országra nézve egy további jóvátehetetlen háborús veszteséget, nyersanyagtermelő helyeinek elszakítását, a szociális elégedetlenségnek és anarchiának további felfokozását jelentette. Ami a Károlyi regime alatt az iparban történt, azon már minden valamire való diagnosztikus kikopogtathatta a bolsevizmus betegségét; a munkásságnak az előző hónapok fékevesztett és semmiféle jelszótól vissza nem riadó agitációja után az volt az érzése, hogy a gyáripar az övé és üzelveivel ő, mint tulajdonával bánhat el. Ahelyett, hogy megértette volna a szociális probléma lényegét, amely abból áll, hogy a világ gazdaság kevés élelmiszert, kevés ruhát, kevés lakást termel s így nem jut mindenkire ezekből a fontos életszükségleti cikkekből, tehát bármilyen szociális vagy politikai átalakulás jöjjön, csak egy feladat lehet, több élelmiszert, több ruhát, több lakást stb. produkálni, ehelyett a munkásság úgy fogta fel, mert sokáig így tanították — eddigi politikai küzdelmüknek legfőbb eszköze a sztrájk ezt jelentette számukra — hogy minél jobban fel kell fokozni a munkabéreket, tehát többet kell keresni minél kevesebb munkával, azaz produkcióval. Ilyen viszonyok között már a Károlyi-forradalom alatt szükségszerűen indult meg a gyáripar

teljes desorganizációjának folyamata. A munkásság szeszélyből, indokolt vagy indokolatlan bosszuérzettől vezetve régi gyárigazgatókat, mérnökvezetőket kergetett el, ujakat ültetett helyükbe, akik működésükben az ő kényüktől-kedvüktől függtek; minden alkalommal újabb és újabb munkabéremeléseket diktált a vállalatokra (hol közvetlenül munkabéremelés címén, hol gyermeksegély stb. címen) és ezzel már akkor a termelési költségeknek óriási felfokozását, a termelés lecsökkenését, a munkafegyelem teljes megbontását érte el. Így festettek a bolsevista kormány uralomra jutásakor belső gazdasági viszonyaink. Ami pedig a világgazdasággal való kapcsolatot illeti, utalunk arra, hogy a háborús blokád egészében fennállott, a fegyverszünet megkötése után bekövetkező megszállásokkal még teljesebbé vált, de a világgazdaság normális életéről még blokád nélkül sem lehetett volna szó, mert hiszen a szomszéd államok is meglehetősen ki voltak pusztítva anyagaikból. Szóval a légüres térben való kísérletről szó sem lehet, amint hogy tudjuk, hogy a reális életben, ahol elhatározásainkat, törekvéseinket, eredményeinket ezer meg ezer ismert és nem ismert tényező befolyásolja, valójában ilyen kísérletek nem is lehetségesek. Hiszen az első végzetes hibája a bolsevista gazdasági koncepciónak — ha ugyan szabad ezt a szót használni, gazdasági rendszerünk egész végzetes kaoszára — éppen az volt, hogy negligált minden összefüggést időben és térben: időben, mert figyelmen kívül hagyta, hogy még soha semmiféle revolúció teljesen a multakkal való összefüggést meg nem szakította, a fejlődés eszméjét, az eddigi szilárdnak bizonyult alapokra való továbbépítés gondolatát teljesen ki nem küszöbölte; térben, mert semmiféle gazdasági átalakulás nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy kihatoljon magát a világgazdaságából, ugyszólván blokkirozza önmagát más gazdasági rendszerrel dolgozó államok termelésétől és forgalmától. Kétségtelen, hogy azok, akik a bolsevizmust nálunk megcsinálták — tulnyomó részben a Marxista eszméken kérődző, de önálló politikai koncepció nélkül való, gazdasági problémák jelentőségét fel nem ismerő emberek — sem a világgazdaságnak nagy összefüggéséről, sem a multak eredményeinek a jelen munkájára való kihatásáról semmiféle fogalommal nem bírtak, hanem a tudatlanok vakmerőségével, ugyanazzal a vakmerőséggel, amelylyel egész eddigi etikai rendszerünket felborították — fogtak hozzá a gazdasági rendszer átértékeléséhez. Leninnek egyik írásában olvasható, hogy amikor Oroszországban magához ragadta az uralmat és hiveivel megbeszélést folytatott a gazdasági feladatokról, szóba került a nagy probléma: mi történjen a bankokkal. Lenin maga mondja, hogy hivei közül senki erre a problémára felelni nem tudott, halvány ideája társai közül senkinek nem volt, hogy az általuk kapitalistának nevezett társadalom pénzügyi rendszere mi módon, micsoda reformok révén értékesíthető az ő rendszerükben. "Nem sokat gondolkoztam, mondja Lenin, kiadtam a parancsot, hogy meg kell szállni a bankokat."

Ugyanezzel a bravurral fogtak hozzá 1919 március 21-én a magyar bolsevisták az ipari termelés problémájának a megoldásá-

hoz, amit ők röviden az ipar szocializálásának neveztek. Jellemző a bolsevista koncepcióra, hogy a bolsevista kormánynak az a három minisztere, akik a gazdasági kérdésekkel a legbehatóbban foglalkoztak, a proletárdiktatúrát megelőző időben a legradikálisabb propagandát üzték a szocializálás gondolata ellen. És jellemző az is, hogy a bolsevista kormánynak az a tagja, ki a szocializálás kérdésével irodalmilag a legintenzívebben foglalkozott, uralomra jutásuk második napján a kormány terveire vonatkozólag azt a közlést tette, hogy legfeljebb néhány egészen nagy közlekedési üzem és munició-gyárat szocializálnak, de egyébként véve az individuális termelés marad a régiben, persze némely szociális megköttöttséggel. Ez a kijelentés március 23-án történt s néhány napra rá megjelent a kormánynak egy rendelete, amely mindazoknak az ipari üzemeknek a szocializálását kimondotta, melyek vállalkaiban 20 munkásnál többet foglalkoztatnak. Hogy ez miképpen hajtandó végre, hogy a termelésnek zavartalan menete miképpen biztosítandó, hogy mivel helyettesítendőek az eszközök, amelyekkel eddig a kapitalista termelési rend még a legválságosabb időben is biztosítani tudta a termelésnek egy bizonyos rendjét, biztosítani tudta azt, hogy termelési költségeivel egy nivón maradjanak, mindezekre semmi terv, semmi utasítás nem jött. Az ipari termelés egyszerűen ki lett szolgáltatva azoknak, akik a bolsevizmus uralomra jutásával politikailag érvényesültek. Tehát az egyes üzemekben megalkotott munkástanácsoknak, melyek nem is a régi, a szociáldemokrácia fegyelmi iskoláját végigcsinált munkásokból alakultak, hanem a legszájasabb, legtulzottabb, legéretlenebb elemekből, ki lett szolgáltatva a politikai érdemeket szerzett mérnököknek, akik nálunk sokkal könnyebben hódoltak be a bolsevizmusnak, mint orosz kartársaik s tették azáltal lehetővé, hogy ez a katasztrófális forradalom nálunk könnyebben, igaz simábban is érvényesült, mint Oroszországban.

Tehát az üzemek az állam tulajdonába mentek át, ami azt jelentette, hogy a proletáriátus birtokába vette a gyáripart és most már nem kellett egyéb, minthogy a proletáriátus levonja ennek a konzekvenciáit és feszült erővel dolgozzon, termeljen többet, mint amennyit a kapitalista uralom termelni tudott. A proletárság uralomra jutásával azonban e kérdések teljesen háttérbe szorultak. Első volt az uralmuk biztosításának, megszervezésének a kérdése. Félreállították a társadalomnak azt a rétegét, amely ebben az országban évszázadok óta az adminisztráció ügyeit intézte, jól-rosszul, de még is kialakult megbízható formák között, tisztességgel és a reformok előtt sem zárkózva el. Félreállították másrészt azt az osztályt, amely eddig a termelésnek az intézését tartotta a kezében, ismerte ennek egész mechanikáját és a világ gazdasággal való összeköttetését: ezeket az ország politikai és gazdasági adminisztrációjából teljesen kikapcsolták és a proletáriátust, amely ezekkel a kérdésekkel eddig soha nem foglalkozott s amely nem is tudta ezeket a közérdek szempontjából nézni, csupán a maga individuális boldogulása szempontjából, egyszerűen kiszakították a munkaköréből és rája bízták a legfelsőbb szervezés munkáját. A gyárak

megszűntek a termelő munka szolgálatában állani, átváltoztak a politikai agitáció színhelyévé.

A munkásság, amely bizonyos volt abban, hogy munkabérért minden körülmények között megkapja, nem a termelés felfokozásával kívánta szolgálni a proletárállamot, hanem adminisztrációs irányító tevékenységével. A gyárak állandó gyülekezésének színhelyévé váltak: majd a munkástanácsokat kellett megalakítani, át-szervezni, majd a hivatalokba (lakáshivatal, kerületi direktóriumok, forradalmi törvényszékek stb.) kellett embereiket beküldeni, majd ismét az Országos Munkástanács választási kampagnejára kellett készülni, a burzsoázia ellenőrzését megszervezni, koholt vagy igazi ellenforradalmi akciókat letörni, majd megint, amikor a vörös hadsereg megszervezésére került a sor, a proletárhadsereg kontingensét kellett agitációval biztosítani. Természetes, hogy mindez csak a leganarchiasabb gyülekezések, agitáció jegyében folyhatott le s hogy ilyen körülmények között nemcsak a munkáságnak az a fegyelmetlen, tanulatlan része, mely már az uralmat a proletárállamban magához ragadta, szüntette be a munkát, hanem a munkáságnak tanultabb, kötelességtudóbb elemei is és pedig nemcsak azért, mert az egész légkör alkalmatlan volt arra, hogy a munkás egyedül a munkájának éljen, hanem azért is, mert az efajta kötelességtudás direkt ellenforradalomként hatott; valahogy a kapitalista gazdasági rendnek tradícióját látták benne és mint ilyent torolták meg.

A termelés csökkenése, a munkafegyelemnek meglazulása ilyenformán csakhamar óriási arányokat öltött és ugyanilyen mértékben emelkedtek a munkabérek és a termelési költségek. Mindazokat a munkabéremelkedéseket, a munkafeltételeknek mindazon reformjait, amelyeket még a Károlyi-regime alatt a munkaadók valamely együttes állásfoglalással s a jobb munkások s megbízható szakszervezeti elemek segítségével vissza tudtak utasítani, most a munkástanácsok ezt egyik napról a másikra megvalósították. A munkabéreket emelték, a munkaidőt leszállították s az akkordmunkát beszüntették. Ugyanaz a népbiztos rendelte el az akkordmunka beszüntetését, aki hónapokon át a munkások lapjában az akkordmunka gazdasági helyességét és jelentőségét bizonyította. A munkabéreket pedig a munkástanácsok tetszés szerint emelték és pedig tekintet nélkül a többi iparág munkabérei, sőt gyakran tekintet nélkül ugyanazon iparág egyes üzemekre, úgy hogy a munkabérek az egyes üzemekben tekintet nélkül a munkások kvalitására, szorgalmára, produkciójára, csakhamar óránkénti 10 koronára is emelkedtek. Ezt még a proletárkormány is megso-kalta és egy rendeletben szisztematizálta a munkabéreket bizonyos kategóriák szerint, a legmagasabb munkabért óránkénti 8.50 fillérben állapítván meg.

Ilyen körülmények között, ha a legkülönb mérnökök a legmagasabb szempontu gyakorlati tervekkel is fogtak volna az ipar szocializálásának keresztülviteléhez, ennek még akkor is csődöt kellett volna mondania. De az egységes, magasabb gazdasági szem-

pontok által vezetett terv, a mérnökök, vagy ahogy a proletárdiktatura nevezte: a fejmunkások koncepcióiból is hibázott. A szocializált vállalatok éléről a tulajdonosokat és az eddigi vezetőket, akik tehát leginkább voltak tisztában az üzem természetével, leginkább ismerték ennek kommerciális és technikai berendezését, egyszerűen elmozdították és helyükbe kerültek azok a mérnökök, vagy kereskedelmi vezetők, gyakran munkások, akiket a politikai áramlat felszínre vetett s akik most úgy érezték, hogy minden ambíciójukat, technikai vagy gazdasági tervüket megvalósíthatják. Az ipari termelésnek kellett vállalnia a kísérleti nyúl szerepét. Az egyik vezetőnek volt valami régóta dédelgetett koncepciója az üzemek egyesítéséről, megkezdődött a kiszemelt gépeknek leszerelése, az egyik gyárból a másik gyárba való átvitele, felelőtlen, rendszerint hónapokig tartó tervszerűtlen munka, amely idő alatt a termelésnek természetszerűen szünetelnie kellett. A másik mérnöknek volt valami teoretikusan átgondolt terve a typizálásról és a normalizálásról. Ez a terv csak külföldi gépek nagyarányu megrendelésével volt keresztül vihető; ahelyett tehát, hogy a szűkös viszonyok között folytatták volna az eddigi termelést, hozzáfogtak a gyár átkonstruálásához, óriási gépmegrendeléseket eszközöltek, a megrendelt gépeknek montírozását előkészítették stb., stb. Csupa lázas előkészület a munkára, de termelés soha. Voltak mérnökök, kik olyan időben, amikor szénnek, vasnak, fémnek, fának szűkiben voltunk, amikor tehát már a meglévő üzemek továbbvitele is a csodával volt határos, a fejükbe vették, hogy új gyártási ágakat honosítanak meg. Minthogy azonban a kellő szakmunkások hiányoztak az üzemhez, minthogy a szükséges üzemi gépek sem állottak teljesen rendelkezésükre (ámbár ilyen célból megint csak feldúlták a rokontermészeti gyárak berendezését), az új gyár ugyan üzembe nem léphetett, a régi üzemnek a termelése azonban radikálisan beszünt. Mindez persze megint csak nem ment viták, gyűlésezések, kontraversiók nélkül, aminthogy általában az efajta tervek keresztülvitele nem attól függött, hogy ezek mennyiben voltak életrevalók, hanem hogy a tervezők a politikai befolyás milyen fokával bírtak, mennyire voltak képesek a különböző munkástanácsok, a szocializáló népbiztosság különböző csoportjainak ellenállását leküzdeni. A fizikai munkások a legtöbb helyen nem jó szemmel nézték a mérnökök tevékenységét és ennek még ott is gátat igyekeztek állítani, ahol ez talán hasznosnak bizonyult volna. A fizikai munkások és fejmunkások e kontraversiójába beleavatkozott a politika, a szovjetkormánynak azok a tagjai, akik a lábuk alatt inogni érezték a talajt, ezt a maguk pozíciójának erősítésére igyekeztek felhasználni, állást foglaltak a fizikai munkások javára a fejmunkások ellen és ezzel aztán végleg összedőlt minden fegyelem a gyárakban és romjai alá temette az ipari termelést.

Nézzünk néhány számszerű eredményt. A széntermelés, melynek lelőhelyei mégis távolabb feküdtek a bolsevista anarchia fészektől, Budapesttől, a békeidőbeli termelésnek mintegy harmadára csökkent. Az egyik bányában az egy napszakra eső teljesítmény és kereset volt:

1918 októberében 7.16 q kereset (vájároknál 16.94)
 1919 februárban 5.51 q kereset (vájároknál 41.35)
 1919 májusában 3.09 q kereset (vájároknál 58.65)

A csonka Magyarországon maradt bányák béketeljesítménye napi 1800 waggon volt. Ez a háború vége felé lesüllyedt 1200 waggonra, a proletárdiktatura alatt pedig 600 waggonra. Az egyik fővárosi gépgyárban 100 kg. nyersöntvény bérköltsége volt

1917-ben 21.— K
 1918-ban 48.— K
 1919-ben 220.— K (augusztusban)

Ugyanott a heti munkateljesítmény volt
 1918 júniusában 444 munkás mellett 1870 q
 1919 júliusában pedig 400 q.

Egy 8 lóerős cséplőgép ára 200.000 koronáról (már háborus ár) 1,400.000 koronára emelkedett; egy mozdony 120.000 koronáról 2,400.000 koronára, egy uszályhajóé 80.000 koronáról 1 millió 300,000 koronára, egy fegyveré 76 koronáról 1520 koronára, egy vetőgépe 500 koronáról 7500 koronára, egy csavar előállítási költsége a tizennégyszeresére emelkedett, bizonyos kovácsáruké a tizenhétszeresére. A szovjetkormány vasból való huszfilléreseket vezetett be, ennek előállítási költsége darabonként 32 fillér volt. Egy villamoskörte előállítási ára volt 70 fillér, a bolsevizmus idején egy körte termelésében csupán a munkabér 7 koronát tett ki. Egy téglagyár, melyben 1918. júniusában hetenként 400 munkásnak 20.000 koronát fizetett ki, a bolsevizmus idején 240 munkásnak 62.000 koronát fizetett hetenként; egy vegyészeti gyárnál ugyanezen időpontot véve alapul, azonos létszám mellett a munkabérek a háromszorosára emelkedtek, ellenben a hetenként előállítani szokott $5\frac{1}{2}$ waggon áru helyett csak egy waggont termeltek; egy textilgyárnál az eddigi 58 munkás helyett 80 munkást állítottak be, kiknek átlagteljesítménye csaknem a harmadára süllyedt az 1918. június havi (tehát mindig a háborus viszonyokat véve az összehasonlítás alapjául) teljesítménynek és a 80 munkás heti produkciója 1000 méter volt, szemben az 58 munkás 9500 méteres produkciójával.

A termelési költségeknek ezek az emelkedései természetesen minden gazdasági logika nélkül valók voltak, az egyik helyen a termelési költségek a háborus termelési költségeknek ötszörösére, másutt tizszeresére, sőt huszszorosára emelkedtek, aminek oka főleg a produkciónak a lecsökkenésében keresendő. Hogy egy példával illusztráljuk ezt: a vörös hadsereg fegyvereket rendelt egy fegyvergyárnál; előzetes kalkulációval a gyár természetesen nem szolgálhatott, hanem a megállapodás az volt, hogy a gyár le fogja szállítani a fegyvereket, a leszállításkor meg fogja állapítani, hogy azon idő alatt, míg a fegyvereket előállította, mennyit fordított rezsiköltségekre, mennyi munkabért fizetett ki, mennyi segélyt

a vörös katonák itthonmaradt családtagjai részére, mennyibe kerültek a nyersanyagok stb. stb. s ezeknek összevetéséből fogja megállapítani a fegyverek termelési költségét. Minthogy pedig a proletáruralom idején a termelés a gyárban minimumra csökkent, szükségszerűen következett be, hogy az illető gyár által előállított fegyver nem mint eddig 70—80 koronába, hanem 1400—1500 koronába került. Voltak azonban olyan üzemek is, amelyben termelés egyáltalán nem volt, hanem a munkások egyszerűen csak gyülekezőhelyül tekintették az üzemet, hétről-hétre megjelentek ott, hogy a munkástanács kiutalásai alapján felvegyék bérüket, illetőleg a vörös katonának bevonult munkások családtagjai a segélyt, anélkül, hogy ez a gyár a proletárdiktatura egész ideje alatt bármit is produkált volna. A munkások elhelyezésénél egyáltalában nem az volt az elv, hogy minden gyárban annyi munkás legyen, amennyit az szakszerűen és gazdaságosan foglalkoztatni tud, hanem tekintet nélkül a gyárnak szénkészleteire, nyersanyagára, sőt néha gépberendezésére, annyi munkást állított be, mint amennyinek "foglalkoztatása" főleg politikai szempontból — hogy az illető munkáštömeget, az illető üzem keretein belül, mint egy egységet kezelhesék — szükségesnek látszott. Gyárak, amelyekben annyi szén és ipari segédanyag sem volt, hogy 6 órára lefokozott munkaidőre 100 munkást foglalkozhattak volna, üzemeikben 300—400 munkást tartottak, akik természetesen ebben az üzemben a termelő munka helyett a proletárdiktatura zavaros helyzetét tárgyalták, ellenforradalmakat törtek le, ellenforradalmakat csináltak, — bátorlalanul — csak éppen a termelő munkát nem.

Pénzügyi manipulációja a gyárnak oly módon történt, hogy előbb kimerítették a gyárnak otthonlevő készpénzkészletét, azután az üzembiztos és munkástanács megbízottjának kiutalásai alapján kimerítették a gyárak betétjeit és végül eladósították a gyárat a bankoknál. Így történhetett az, hogy egyik legelsőrangú municiógyárukat, amely soha bankhitelre nem szorult és a legnagyobb-mérvű beruházásokat is mindig a saját tőkéjéből eszközölte, mintegy 60,000.000 koronával eladósították a bankoknál; egy waggongyárat 16 millió koronával, anélkül, hogy az egyik vagy a másik is komoly munkát, komoly értékeket produkált volna. A szocializált üzemeknek státusa március 21-ikétől a proletárdiktatura bukásáig a bankoknál mintegy 800 millióval romlott; ha hozzávesszük még azt, hogy a gyárak készpénzkészleteit is elherdálták, hogy a nyersanyagok és félgyártmányok egy részét vagy széthordták, vagy elpocsékolták, akkor a gyáripar státusának effektív romlását (bele nem értve tehát mindazt a veszteséget, amely a munkafegyelem romlása által, a produkció teljes elmaradása által keletkezett), másfél milliárdra kell becsülni. Mindenesetre gyönyörű eredménye a száznapos gazdálkodásnak.

Ilyen körülmények között a proletárdiktatura legelvakultabb és a gazdasági kérdésekhez legkevésbé konyító hívei is kénytelenek voltak belátni, hogy az ipari termelés szocializálása szükségszerűen visz a termelés csődjéhez s most már a náluk megszokott expeditívssággal és persze ismét csak ötletszerűen igyekeztek vál-

toztatni a dolgokon. Kezdték azzal, hogy visszaállították az akkordmunkát, kapacitálni próbálták a régi gyárigazgatókat, hogy vegyék át az üzemek vezetését, hasábos cikkekkel közöltek a munkafegyelem helyreállításáról s a korrupció lebirálásáról. (Ugyanabban a lapszámban persze hátul a terroristák vezére Cserny új terrorcsapatok szervezésére szólítja fel a proletárokat.) Szigorú fegyelmi rendeleteket szövegeztek meg és függesztettek ki a nem-dolgozó üzemek falaira, de mindez nem használt; három hónap alatt teljesen kiégett mindaz, ami itt a kiegyezés óta a magyar munka — és ebben egyformán benne van a kapitalista munkaadó, a tudós, a mérnök és a fizikai munkásnak munkája — teremtet.

Ezekben adtunk rövid képet arról, amit a proletárdiktatura terminológiája az ipar szocializálásának nevezett. A tények tárgyilagos leírására törekedtünk: kezdtük azzal, hogy a bolsevista uralom már részben aláaknázott társadalmi és termelési rendet talált itt, hogy sok tőlük független külső és belső ok is elősegítette e rendszernek bukását, de úgyvéljük, hogy e tények pusztán elmondásával sikerült beigazolni, hogy ennek a rendszernek az ilyen tőlük független ható okok nélkül is, pusztán az egész szisztéma gazdasági és erkölcsi lehetetlenségénél fogva egymagában is össze kellett volna omlania, aminthogy végzetesen össze is omlott.

Minő kárt okozott Budapestnek a bolsevizmus?

Irta

Bódy Tivadar
polgármester

A proletárdiktatura a városházán voltaképpen nem március 21-én, hanem az 1918. évi október hó 31-ikén kezdődött.

A forradalom reggelén nagyszámu küldöttség élén megjelent a városházán Szende Pál későbbi pénzügyminiszter, aki tüzes beszédben ostorozva a multat, kijelentette, hogy az új szellemnek a városházára is be kell vonulnia. A Nemzeti Tanács még aznap elfoglalta a városháza reprezentációs termeit és a Nemzeti Tanács Hock János vezetésével itt ülésezett, itt vette ki az esküt a jelentkezőktől, itt tartotta nevezetes ülését az államforma megváltoztatása tárgyában.

A kormány a tanácsba delegálta Bokányi Dezső, Preusz Mór és Czöbel Ernő szociáldemokrata vezetőket. Ettől az időtől kezdve a tanács csakis olyan határozatokat hozhatott, amely a szociáldemokrata képviselők intencióinak megfelelt.

Később a belügyminiszter leiratban értesítette a fővárost, hogy a fentebb említett három taggal együtt összesen 11 külső tag foglalhat helyet a tanácsban. Ezt a 11 tagot aztán a miniszter a radikális-párt, a Károlyi-párt és a szociáldemokrata-párt tagjai sorából ki is nevezte.

Az 1919. évi VII. néptörvény szervezte a néptanácsot, melynek 24 tagját a belügyminiszter nevezte ki; a törvény szerint a néptanács hat tagot delegált a főváros tanácsába.

A személyzet a Városi Alkalmazottak Országos Szövetsége néven megalakult szakszervezetbe tömörült, helyesebben a belépésre kényszerítették és ennek elvei szerint meghonosították a bizalmi rendszert. A szakszervezet szertelen követeléseket támasztott a fizetések és munkabérek tekintetében, de emellett a munkaidőt is lényegesen leszállították. A V. A. O. Sz. még a legkisebb személyzeti dologba is beavatkozott: kinevezés, elbocsátás, áthelyezés, választás, nyugdíjazás nem történhetett az ő beleszólása nélkül és természetes, hogy ennél az eljárásnál egyedül a pártérdeket tekintette irányadónak.

Természetes, hogy ilyen körülmények között a rend és fegyelem a hivatalokban, intézményekben, iskolákban és üzemekben meglazult; az üzemekben a termelés tetemesen csökkent, a kiadások minden téren szertelenül emelkedtek, a bevételek a minimumra apadtak és a fővárosnak a hosszú háború alatt egyébként is megrendült pénzügyi helyzete még sokkal súlyosabbá vált.

A március 22-ikén reggel megjelent hírlapok közölték a hirt és ugyancsak a lapokból lett köztudomásu, hogy a forradalmi kormányzótanács a főváros élére három népbiztost rendelt ki.

Tényleg, e napon már a kora délelőtti órákban megjelentek a városházán hivatalos helyiségemben: Dienes László, Preusz Mór és Vince Sándor népbiztosok, akik azonnal kiadtak egy rendeletet, amelyben közlik a főváros összes alkalmazottaival, hogy az uralmat átvették. Közölték, hogy működésükben nem ismernek sem törvényt, sem szabályt, sem szerzett jogot, hanem minden működésükben egyedül a proletariátus érdeke vezeti őket.

Március 27-ikén a népbiztosok elmozdították állásaikból a polgármestert, az alpolgármestereket, a tanácsnokokat, az árvaszék elnökét, a tisztii főügyészt, a főszámvevőt, a főlevéltárost és a kerületi elöljárókat és helyükbe nagyrészt alantasabb hivatalnokokat, részben pedig munkásokat ültettek.

Ez az ideiglenes szervezet vitte az ügyeket április közepéig. Április 7-ikén megtartották a "választásokat". Ezek során választottak minden kerületbe 300 tagból álló kerületi munkás- és katonatanácsot és ezek a kerületi tanácsok küldtek egyenkint 50, összesen tehát 500 tagot a központi munkás- és katonatanácsba.

Az ügyek közvetlen intézését a kerületekben a kerületi tanácsból alakított 20 tagu, a központban pedig a központi tanácsból alakított 80 tagu intéző bizottságok vették át. A 80-as központi intéző bizottság jelölte ki a központi igazgatás élére az öt tagból álló elnökséget. Az elnökség április 17-ikén vette át az ügyek közvetlen intézését és ezzel a 3 népbiztos működése megszűnt.

Ehelyütt meg kell említenem, hogy az 5 tagu elnökség hivatalbalépése után összehívta a főváros tanácsát és fölhevta, hogy dolgozzon ki tervezetet az "uj idők szellemének megfelelő közigazgatás szabályozására." A tanács a tagjaiból alakított szűkebb bizottságra bízta a tervezet elkészítését; a bizottság el is készítette munkálatát, de ezt az illetékes faktorok még tárgyalás alá sem vették, mert nem találták elég radikálisnak.

A közigazgatást a központban csekély kivétellel a régi személyzet vitte. Emellett azonban nagy számmal alkalmaztak új hivatalnokokat, főként olyanokat, akik a pártélet terén különös érdemeket szereztek. Az új alkalmazások száma a központban — a szakhivatalokat is ideértve — körülbelül 500-ra tehető.

A nagyobb szabásu kocsiut- és gyalogjáró-építések és fentartó munkák ugyszólván teljesen szüneteltek.

A nyilvános parkok, ültetvények és utcai fasorok létesítésénél és karbantartásánál a költségek hasonlóan emelkedtek s emellett a proletárdiktatura erköcstelensége óriási pusztításokat is eredményezett. A nyilvános sétatereken a faállományban, dísznövényekben, gyepterületekben, sétánykerítésekben és padokban okozott kár értékét 4.500.000 koronára becsüljük, az utcai sorfák kiyágása által keletkezett kár összege mintegy 3.500.000 koronára tehető.

A proletárdiktatura hatóságai a főváros három legfontosabb közüzemének, a vízműveknek, gázműveknek és elektromosműveknek a vezetőit is elmozdították és helyeiket hozzá nem értő tudatlan elvtársakkal töltötték be, akik a munkások legkevésbé intelligens elemeiből összeállított munkástanácsaikkal vitték a vállalatok ügyeit. A szociális termelésből ígért jólét helyett itt a pusztulás, züllés és deficit következett be.

A béreket tizenkétszeresre emelték. Egész uralkodásuk alatt szénért mitsem fizettek és ezen a címen mintegy 50 millió korona adósságot hagytak hátra. Ennek dacára a bruttó-bevételeikből a személyzeti kiadásokat nem tudták fedezni, úgy, hogy a gáz- és elektromos-áram árát soha nem képzelt magasságra — a békeáraknak nyolcszorosára — emelték. Egész gazdálkodásuk a jövővel mit sem törődő rablógarázdálkodás tüneteit mutatja és a három üzemnél a sokáig helyrehozhatatlan erkölcsi károkon felül kb. 100 millió korona károsodás örökíti meg uralkodásuk emlékét.

A proletárdiktatura kikiáltása után hamarosan megjelent a kormányzótanácsnak a lakóházak kommunizálásáról szóló rendelete és ebből kifolyóan az államra, illetve a városi hatóságra hárult az új épületek létesítésének, valamint a régieknek fentartási kötelezettsége.

Budapesten a kommunizált bérházak karbantartását egyes kerületekben az "Építési direktórium", egyesekben a kerületi munkás- és katonatanácsok, a többiben pedig a műszaki hivatalok látták el.

Ezekhez a hivatalokhoz a központi politikai megbízott mintegy 200 új alkalmazottat vett fel, okleveles és nem okleveles műszaki erőket 450—600 korona heti fizetéssel, kiknek illetményei fejében a főváros központi pénztára a proletárdiktatura alatt 387.800 koronát fizetett ki.

A főuri palotákból a politikai megbízott muzeumokat és főleg proletárlakásokat akart létesíteni, illetve azokat ily célra sürgősen átalakíttatni. A löversenyteri istállókat is lakóházak átalakítására óhajtottá igénybe venni, ez utóbbiakat valószínűleg a burzsoázia kitelepítésére.

Az építési anyaghiányon segítendő, lefoglaltatta az építési állványtelepeket, eszközöket és szerszámokat s azokat az előző forradalmi kormány által már zár alá vett építési anyagokkal együtt anyagtároló telepekbe koncentráltta.

A munkák elvégzése a kerületi műszaki hivatalok által volt kontemplálva, azonban részben anyaghiány, részben a szakmunkások szabottálása, továbbá a napi 50—80 koronáig terjedő bérrel alkalmazott munkások elégedetlensége és igényeiknek folytonos emelkedése, a szovjetpénz értéktelensége és az élelmezés csődje következtében siralmas minimumra redukálódtak.

A politikai megbízott, mint a központi ügyosztály vezetője, a kommunizmus alatt az eddigi kimutatások szerint 7.930.395 koronát utalványozott ki a közpénzekből. Ez az összeg azonban

még nem végleges, mivel a kommunista építkezések liquidálása még folyamatban van s így ez összeg emelkedni fog.

A fővárosi közkórházakban a bolsevizmus előjelei már az 1918. év elején kezdtek mutatkozni.

A proletárdiktatura kitörésével a rombolás munkája még nagyobb mértékben folytatódott. A kórházigazgatókat és gondnokokat azonnal eltávolították és helyükbe fiatal, a kórházak vezetéséhez szükséges ismeretekkel nem rendelkező, tapasztalatlan al- és segédorvosokat és egy-egy fizikai munkást állítottak. A tekintélyek lerombolását kiterjesztették a lelkiekre is. Bomlasztó munkájuknak egyik programpontja volt a hitnek, a vallásnak lerombolása. Ezt a célt kívánta szolgálni a lelkészeknek és apácáknak a kórházakból való azonnali eltávolítása.

A kórházakban a hatalmat főképpen a fizikai munkás-vezetők vették a kezükbe, akik intézkedéseik horderejét nem ismerve, mindenbe, még az orvosi adminisztráció és az orvosi kezelés ügyei-be is beleszóltak, tájékozatlanságukkal nem egyszer helyrehozhatatlan károkat okozva a kórházaknak.

A kezükbe jutott hatalmat elsősorban arra használták fel, hogy a munkás- és ápolószemélyzet helyzetét — határt alig tartva — javítsák. Az illetményeket azonnal több mint háromszorosára emelték fel, a vezetők javadalmazása azonban hatszorosra felment. A személyzet kedvezőbb elhelyezése céljából a külön szobákat a személyzet részére foglalták le.

A személyzet száma a legtöbb kórházban meghaladta az ápolás alatt álló betegek számát, ennek ellenére a kórházaink soha olyan piszkos, elhanyagolt állapotban nem voltak, mint a diktatura idején. Különösen kirívó volt a helyzet a szanatóriumokban, amelyek között volt olyan is, ahol 40 betegágyra 200 jól fizetett, elsőrangú élelmezésben részesülő és kitűnően elhelyezett ápolónő, illetőleg munkás jutott.

A hatáskör kiterjesztésének vágya, a kényelmes szolgálatra és jól javadalmazott állásra vágyó elvtársak elhelyezési lehetőségének kibővítése vezetett a szanatóriumok és magángógyintézetek szocializálásához. Hogy a tulajdonosaik milyen károkat szenvedtek a szocializálással, megállapítani nem tudjuk, az azonban megállapítást nyert, hogy az alig ezerre tehető betegágy fenn-tartása a proletárdiktatura négy hónapja alatt 20 millió koronánál többbe került.

A bolsevizmus anyagi és erkölcsi pusztítása a fővárosi fertőtlenítő-intézeteket sem hagyta érintetlenül.

A főváros volt népbiztossága 1919. évi áprilisi hó 8-ikán a főváros területén lévő valamennyi temetkezési vállalat összes felszerelését és anyagkészletét minden megtérítés nélkül lefoglalta és a felszerelési tárgyaknak egy gyűjtő-telepre való összehordását rendelte el.

Május hó 5-ikétől pedig a temetéseket ingyenessé tette oly módon, hogy az egységes típusú temetések után csak az esetben kellett 1000—1000 koronát megtéríteni, ha a hozzátartozóknak

folyósítható vagyonuk (betétjük vagy folyószámlájuk) volt. Ez a megkülönböztetés azonban csak papíron volt meg, mert az ugynevezett vagyonos-osztály is nagyrészt ingyenes temetésben részesült, úgy, hogy a fizetett temetések után csak 168.000 korona térült meg.

Ami a főváros tulajdonában lévő három fürdőt illeti, ezek a proletárdiktatura alatt szintén sivár helyzetbe kerültek.

Az uradalmi gazdaságok, amelyek a főváros gabona- és szükségletét korábban tulnyomórészt szolgáltatták volt, kommunizáltattak, minek folytán legtöbbször annyit sem produkáltak, hogy gazdasági cselédségük és munkásaik konvencióját fedezheték volna. A kisgazdák viszont a kommunista fővárossal szemben ellenséges érzülettel viseltetvén, termelvényeiket vagy egyáltalán nem, vagy csakis nagy nehezen voltak hajlandók a fővárosnak átengedni, de még ezek a túl magas árak sem ösztökölték a gazdákat termelvényeik eladására, mivel az iparcikk-kereskedések kommunizálása következtében a gazdáknak nem volt módjuk pénzükért iparcikk-szükségleteiket beszerezni.

Ennek következtében a főváros lakossága rákényszerült arra, hogy egyenkint maga menjen ki a vidékre és iparcikk-ekkel (ruha, fehérnemű, cérna, stb.) való cserélés útján szerezze meg a gazdától az élelmicikkeket. Ezt a mind szélesebb körre kiterjedő "batyuzás"-t azután a kommunisták burzsoa-eljárásnak minősítették és mint ilyent, betiltották.

Az élelmickek termelését a kommunizmus által teremtett túl magas mezőgazdasági munkabérek is nagymértékben megnehezítették.

A főváros élelmezését felette megnehezítette az az anarchia is, amely szerint minden vidéki községben és járásban külön munkástanácsok alakultak, amelyek szinte szuveréneknek tartották magukat és a központi kormányhatóságok semmiféle rendeletet nem fogadtak el, ha ezt a maguk szűk látkörük szerint nem találták érdekeiknek megfelelőeknek.

A nagy nehézségek árán a vidéken megvásárolt élelmicikkeket nem lehetett Budapestre felszállítani, annál a nagy kockázatnál fogva, amelylyel a felszállítás részint az utközben napirenden volt fosztogatások, részint az utbaeső egyes vidéki helyi direktóriumok önhatalmu lefoglalása folytán járt.

Az élelmickeknek a lakosság közötti elosztását a kommunisták új rendszerek szerint akarták megszervezni. Előbb azzal kísérleteztek, hogy a hatósági kezelésben álló (jegyhez kötött) élelmicikkeket (liszt, só, burgonya, cukor, zsir) a burzsoa lakosság jóval drágábban fizesse, mint a proletárok. Majd a lakosságot három kategóriába osztották, u. m. testi munkásokra, akik az elsőrendű élelmickek közül a rendes fejadagot, a fejmunkásokra, (hivatalnokok), akik leszállított fejadagot és a burzsoákra, akik esetleg semmiféle élelmiszergyegyet sem kapnak, vagyis akiknek még elsőrendű élelmiszereiről sem akart a kommunista hatóság gondoskodni.

A burzsoának mondott lakosságról a kommunisták egyáltalán nem akartak gondoskodni. Ezért felhívták a lakosságnak ezt a részét, hogy hagyja el a fővárost. Majd a pénzintézetek útján kinyomozták mindazokat, akiknek 25.000 koronánál nagyobb vagyonuk volt és ezeket egyenként felszólították, hogy hagyják el a fővárost, ellenkező esetben a hatóság tőlük élelmiszerjegyeiket és lakásukat megvonja.

A kereskedelmet a kommunisták szukcesszive megszüntették. Így előbb az iparcikküzleteket kommunizálták, majd a lakosság ételmezését is állami kezelésbe akarták letenni. E célból egymás után elkommunizálták a nagyobb fűszeres- és mészárosüzleteket és azokból az Általános Munkás Fogyasztási Szövetkezet részére rendeztek be fiókokat.

De a fővárosi községi kezelésében lévő közételmezési intézmények sem kerültek el a kommunizálást. Így a Községi kenyérgyár, a Községi ételmiszerárúsitó üzem és a Községi lóhúsüzem munkásai külön-külön munkástanácsokat létesítettek, melyek ezeket az üzemeket teljesen saját önkényük és intenciójuk szerint vezették, a munkások számát lényegesen és teljesen fölösleges módon megnövelték, a munkabéreket pedig két-háromszorosára emelték.

Egyáltalán a kommunista gazdálkodás a főváros ételmezését a legváltóságosabb helyzetbe juttatta. A főváros sima, zavartalan ellátásának biztosítására a fővárosban felhalmozva volt ételmiszerkészleteket a kommunista uralom teljesen felemészttette, új készleteket pedig nem gyűjtött.

A fővárosnak ezen ételmezési mizériák okozta károsodása szintén fölbecsülhetetlen, de még ezen óriási anyagi kárnál is súlyosabb az az erkölcsi károsodás, amely az ételmezési zavarok okozta elégedetlenség demoralizáló hatásával jár.

A községi konyhakerti gazdaság irányítása teljesen kisiklott a hivatalos vezetőség kezéből és a gazdaságban az történt, amit a munkásság, helyesebben a szakszervezetek kívántak. A gazdaságot formailag is munkástanács vette át s hogy ebben az új gazdasági rendben mily kevésbé voltak tekintettel az egyes gazdasági ágak természetére és jövedelmezőségére, az mi sem bizonyítja jobban, minthogy a régiekhez képest aránytalanul magas órabér mellett ebben a gazdaságban épp úgy, mint általában a mezőgazdaságban behozták az ipari vállalatoknál szokásos nyolcórás munkaidőt. Ennek természetes folyománya a munka- és terméseredmény lényeges csökkenése volt.

A fővárosi erdők a Károlyi-féle köztársaság kezdetétől fogva a proletárdiktatura bukásáig sokat szenvedtek, sőt részben — a pesti fásítási övben — végleg ki is pusztultak.

Az erdő- és mezővédelem sokat szenvedett a személyzetnek állandó gyűlésezése és tanácskozása folytán, mely őket kötelességüktől elvonta és figyelmüket meglazította.

Birtokba vették a régi és új lóversenytereket, hogy ottan konyhakerti gazdaságokat rendezzenek be.

Birtokba vettek 16 kávéházat és vendéglőt, azoknak élére üzembiztosokat neveztek ki, ezek kezelték a magánosoktól és a városi bérlőktől elvett vállalatokat és számoltak az azokból befolyt összegekről. Ezek alapján a tulajdonosok és a bérlők a főváros ellen a bevételekből kifolyóan visszatérítési és kártérítési igény-nyel lépnek fel.

A bizalmi rendszert a "szociális termelés népbiztossága" az élelmiszer és a meglevő árukészletek igazságos elosztása érdekében az igényjogosultság megállapításának ürügye alatt rendelte el. Minden házban minden 5—5 lakás után házbizalmiakat kellett választani. Házbizalmi csak szakszervezeti tag lehetett. Valójában a házbizalmiak nem ezt a célt, hanem politikai célt szolgáltattak, a proletárdiktaturának, a szakszervezeteknek eszközei voltak.

A hosszas háboru nyomán a lakásszükség, mint minden nagy városban, úgy nálunk is jelentkezett. A proletárdiktatura alatt az ügyek vitelét a központi lakásbizottság vette át, a lehetetlenségbe menő kiméletlen erőszakoskodása a főváros polgárságára súlyos átok gyanánt nehezedett. A behelyezett lakók, a megtévesztett proletárfamiliák, az elvetemült vörös katonák folytonosan remegésben tartották és sok esetben halálba üldözték a lakásadót, sőt arra is volt példa, hogy kegyetlenül felkoncolták a lakásadót.

A házak köztulajdonba vétele természetesen a fővárosra is anyagi károsodást eredményezett.

A proletárdiktatura mindjárt uralmának elején "szocializálta", vagyis minden térítés nélkül köztulajdonba vette az összes közlekedési üzemeket, melyek a főváros és környéke helyi forgalmát szolgálják.

A "szociális termelés" ezeknél a közlekedési üzemeknél abban nyilvánult, hogy az alkalmazottak létszámának szaporítása, a munkabérek szertelen emelése és a munkaidő leszállítása útján, továbbá az egyedül irányadó "proletárérdek" érvényesülése mellett minőségileg és mennyiségileg mélyen a normális átlag alá süllyedt munkateljesítmény folytán sikerült rövid négy hónap alatt 80 millió koronát meghaladó üzemi hiányt előidéznie.

De legnagyobb pusztítást végzett a kommunizmus ez üzemek alkalmazottainak, munkásainak erkölcsében, teljesen lezüllött munkafegyelmet hagyván ránk örökül.

Jellemző, hogy a proletár vezetők a főváros hintós fogatait állandóan oly szerfölötti mértékben vették igénybe, hogy arra azelőtt példa nem volt. A hintóknak magáncélokra és nők kikocsikáztatására való felhasználása mindennapos jelenség volt.

A köztisztaságra a proletárdiktatura kevés figyelmet fordított, ellenben a munkabéreket itt is lehetetlen magasra fokozta. A köztisztasági intézmények kára mintegy 7 millió korona.

A proletárdiktaturát a városi gazdálkodás és pénzügyek terén is szervezatlenség és kaosz jellemzi. Az óriási módon megnövekedett kiadásokkal szemben alig volt bevétel és a mutatkozó hiányt az államtól kapott papírpénz pótolta.

Jóllehet tehát a régi költségvetés nem felelt meg, új költségvetés még sem készült s a gazdálkodás minden terv és korlát nélkül teljesen öletszerűen folyt. A kiadások szinte lavinaszerűen emelkedtek, viszont a bevételek nagymértékben lepadtak. A főváros rendes kiadásai az 1919. évre 251,000.000-ban voltak előirányozva, amiből négy hónapra 84,000.000 korona esik. Ezzel szemben a tényleges kiadás 57,000.000-rel volt több, tehát kétharmaddal nagyobb, mint az előirányzat. A megelőző év hasonló időszakának kiadásaihoz viszonyítva pedig a proletárdiktatura ideje alatt kerekaszámban 100,000.000-val több volt a főváros kiadása. A proletárdiktatura négy hónapja alatt 26,000.000-val volt a fővárosnak kevesebb bevétele az előirányzatnál és több mint 12,000.000-val volt kevesebb, mint a megelőző év hasonló időszakában. Vagyis végeredményben a proletárdiktatura költségvetési mérlege 83 millióval volt kedvezőtlenebb az előirányzatnál és 112,000.000-val kedvezőtlenebb az előző év hasonló időszakának mérlegénél.

A kiadásoknak a proletárdiktatura alatti óriási emelkedését elsősorban a munkásság munkabéreiből szinte elviselhetetlen fölemelése idézte elő. Fokozta a személyzeti kiadásokat a sok új alkalmazás, jelesen számos, nagyrészt teljesen tudatlan és szakismeret nélkül való egyénnek a hivatalokban való alkalmazása. Egyes munkástanácsok az adót teljesen megszüntették s az adót az önként fizetni akaró felektől sem vették át, mások ellenben a jobb módú adózóktól teljesen önkényesen szedtek adókat. Végeredményben a proletárdiktatura ideje alatt a főváros területén állami és községi adó címén együttvéve 4,000.000 korona folyt be, míg a megelőző év hasonló időszakában 120,000.000 korona volt az állami és községi adóbevétele.

A proletárdiktatura első ténykedése az volt, hogy úgy a fegyvereket, mint a katonai felszerelési tárgyakat a polgári lakosságtól elrekvirálta, ugyanazokat a laktanyák raktáraiban lefoglalta, minek következtében az így lefegyverezett polgárság megfelelő polgárőrség és karhatalom hiányában teljesen ki volt szolgáltatva önkényes eljárásuknak.

Az ugynevezett tanácsköztársaság elrendelte Budapesten a "Vörös Hadsereg" részére lovak sorozását. Ezen a lószorozáson, melyet a diktatura kétszer megismételt, 1 millió koronán fölüli térítési összeget fiztettek ki mintegy 1500 besorozott lóért. A hadügyi népbiztosság állandóan keveselte a besorozott lovak számát, miért is a katonai ügyosztály személyzetét illetéktelenül vidéki lószorozásokra is kirendelte, egyben a katonai ügyosztályt közvetlenül a hadügyi népbiztosság hatásköre alá rendelte.

A vidéken tartott lószorozáson 1500-on fölül besorozott lovak térítési díja és sorozási költségei csaknem 12 millió koronát emésztettek föl.

A forradalmi kormányzótanács elrendelte a 18—45 év közötti férfiak soroztatását. A közel két hónapig tartott sorozásokon 80.000 egyén állíttatott elő és 11.000 egyén soroztatott be. Ezek besorozási költsége közel két millió koronát tett ki.

Elrendelte, hogy a főváros alkalmazottaiból egy munkásszólóalj állíttassék ki, ahova a legnagyobb presszióval kényszerítették be a tisztviselőket és alkalmazottakat.

A főváros tulajdonát képező laktanyákban a vörös katonák teljesen önkényesen helyezkedtek be, azokba önhatalmulag, minden megkérdezés nélkül, bontottak, építettek, átalakítottak, 4—5 millió korona költséget okozva ezzel.

A fővárosi illetőség megállapításánál a törvényt mibe sem véve, minden előfeltételtől eltekintettek és minden okmány mellőzésével tömegesen állították ki az arra egyáltalán nem minősültek részére a helybeli illetőségi bizonyítványokat.

A főváros kegyurasága alá tartozó egyházi épületeket, a templomok kivételével, lefoglalták; a papokat illetményeiktől megfosztották, az egyházak vagyonát (templom-alapot, alapítványokat) elvették; a felekezeti anyakönyveket a felekezetektől elszedték s a IV. kerületi állami anyakönyvvezetőségnél összpontosították, megfosztván ezáltal a lelkészeket attól a jövedelemtől is, amely őket az anyakönyvi kivonatok kiállításából járólag megillette.

A kegyuri lelkészek legnagyobb részét lakásaikból kizavarták vagy legalább is lakásaik nagyobb részébe idegen s lehetőleg alkalmatlankodni és hatalmaskodni kívánó lakókat utaltak be. Megmaradt lakásuk után a lelkészeknek lakbért kellett fizetniük, holott a természetben való lakás nekik illetményeik részét képezte.

A nagykorúságot a kommunista kormány 18 évben állapította meg s ezért számos 24 éven alóli korban levő egyén — törvény szerint tehát nem nagykoru — kötött szülői, gyámi vagy gyámhatósági beleegyezés nélkül házasságot. Ez alapon számos könnyelmű, meggondolatlan házasság jött létre.

A kerületi munkástanácsok nem egyszer kísérleteztek, hogy az állami anyakönyvi hivatalokat is hatalmukba kerítsék s ott kedvük szerint dirigálhassanak, ezek a kísérletek azonban az ügyosztály erélyes ellenállásán meghiúsultak.

A proletárdiktatura alatti osztályvezetőnek pártoló javaslatára vagy anélkül is számos esetben engedélyezettett névváltoztatás olyanoknak, akik magyar állampolgárságukat vagy erkölcsiségüket nem igazolták s ezzel mód nyújtott arra, hogy többszörösen büntetett tipikus bűnösök új név alá rejtőzve sikeresebben folytathassák bűnözésüket.

A főváros oktatásügyének intézésével az adminisztrációban teljesen járatlan, amellet pedagógiai tudásban és tapasztalatban is szegény tanítókat és tanárokat bíztak meg, akiknek a politikai megbízhatóság és a megelőző szakszervezeti agitativ működés volt erre egyetlen kvalifikációjuk.

A legféltelenebb terrort fejtik ki abban az irányban, hogy bekényszerítsék az egész tanítóságot a szakszervezetbe és magába a szocialista-kommunista pártba. A nemzeti érzésű és a vallásos meggyőződésű tanítókat üldözik. Sokat áthelyezéssel sujtanak, egyeseket el is mozdítanak. Egyes iskolák tanítóttestületét valóság-

gal szétszórják s a szerintük megbizhatatlanok kezéből kiveszik az irodalom és a magyar történet tanítását.

Magát a tanítás szellemét igyekeznek gyökeresen átalakítani, hogy minél hathatósabban szolgálja romboló céljait.

Működésük végső eredménye: az iskolák tökéletes lezülése, aminek viszont következménye, hogy egy egész nemzedék fogytékos ismeretekkel és laza erkölcsi felfogással kerül ki majd az életbe.

A főváros szegényházaira a proletárdiktatura alatt nagy feladatok vártak, mert hiszen kommunista felfogás szerint a munkaképtelen öregeket kivétel nélkül mind ilyen intézetekben kellett volna elhelyezni.

A főváros árvaházaiban a nevelés szempontjából a kommunista éra csaknem helyrehozhatatlan károkat okozott, éppen úgy, mint az iskolákban. Az árvaházi növendékek maguk közül direktóriumokat alakítottak; a direktóriumi tagok egyik első kívánsága volt az intézeti igazgatók eltávolítása; a kisebb növendékeket állandóan izgatták, miért is a tanítószemélyzet helyzetét is tarthatatlanná tették.

Egyik árvaházunkban a direktóriumi tagok izgatására éhség-sztrájkot akartak rendezni, reggelijük elköltését meg is tagadták és mivel az intézet igazgatója velük szemben erélyesen lépett föl, őt a forradalmi törvényszéknél följelentették. Ugyanebben az árvaházban a házmester a tanítókat kívánta rávenni arra, hogy az igazgatót mozgassák el és őt ültessék a helyére.

A népelelmezés kérdésének kommunista értelemben való megoldása tulságos nagy feladat volt. Hozzá nem értő tanácskozó testületek vetettek föl mindenféle ujitó terveket, tényleg azonban semmiféle ujitás nem történt.

Mindehhez még hozzá kell számítanunk azt az izgalmat s azt az állandó zaklatást, amely a durvasággal végrehajtott ruha- és fehérneműekvirálás nyomán jelentkezett. A löfegyverek, majd a ruha és fehérnemű beszolgáltatásának ellenőrzése címén folytonosan ismétlődő s igen gyakran éjszakai órákban tartott házkutatások s az azokkal járó izgalmak kinszenvedéssé tették a polgárság életét. Természetesen ezeken a cimeken tág tere nyílt a leggonoszabb egyéni vállalkozásoknak is, amelyeknek célja a fosztogatás, a rablás volt.

A lehetetlen magasságba szöktetett cselédbérek s a legkülönbözőbb irányu szertelen igények mellett a szakszervezetek vitték a döntő szót abban, hogy tarthat-e a "burzsuj" egyáltalán s ha igen, tarthat-e vajjon gynél több cselédet.

Az 1919. év tavaszának első napján későn este kitört kommunizmussal a kormányzó hatalmat rögtön elfoglaló proletárdiktatura a kerületi előljáróságokon már másnap éreztette teljes mértékben a hatását.

Volt kerületi előljáróság, ahol a bizalmiférfiak a kerület előljáróját már másnap megfosztották az állása hatalmától és helyébe az előljárói székre egy általuk kiválasztott hivatalnokot ül-

tettek. Ahol pedig ez meg nem történt, ott is az első órkban érezhető volt a diktatura erőszakának a szele és várható volt, hogy a kerület elüljáróját a vezetésben föl fogják váltani a diktaturának megbízhatóbb emberei. Négy-öt nap mulva meg is jelentek a kerületi elüljáróságoknál a központi forradalmi tanács kiküldöttjei: *a politikai megbízottak*. Ezek is, kevés kivétellel, mindjárt abban a szellemben vezették a kerület közigazgatását, amely szellem végigvonult a kerületi munkás- és katonatanácsok egész ideje alatt.

A politikai megbízottakat rövid egy heti működésük után fölváltották a kerületi forradalmi munkás- és katonatanácsok. Április 1-én foglalták el a kerületi elüljáróságok épületeit és ezzel mindjárt meg is kezdték a kerületek erőszakos igazgatását.

A megalakult s kerületenként 20 tagból álló munkás- és katonatanácsok, megválasztván a maguk kebeléből az elnök-, alelnök- és titkárból álló hármass direktóriumokat, vezették azután a leg-erőszakosabb módon a kerületek igazgatását egészen a proletárdiktatura bukásáig.

A kerületi direktóriumok a legtöbb helyütt munkásokból állottak, de volt tagjai közt sok kommunista kishivatalnok ember, sok olyan, ki állásából viselt dolgai folytán előzően elmozdítottak. Maguk a munkástanácsok is javarészt munkásokból állottak, de volt köztük ügyvéd, ügyvédjelölt, kommunista érzésű különböző kishivatalnok, sőt sok nő is, köztük tanítónők is.

A kerületi tanácsok a népbiztosságoknak és központi forradalmi tanácsnak sem engedelmeskedtek mindenkor, ezeknek a rendeleteit sem hajtották végre akkor, ha az az ő féltve őrzött helyi hatalmukat csorbitani látszott. S ezért történt meg, hogy az egyes kerületek igen sokszor egy és ugyanazon ügyben külön-külön bocsájtottak ki rendeleteket és hirdetményeket.

A munkástanácsok tagjai, maguknak hatalmat és hatáskört biztosítandó, a közigazgatásra az elüljáróságokon csoportokat állítottak fel, amelyeknek azután egy kis önállósággal vezetőivé lettek.

A csoportok száma és ügyköre többször változott, míg végül majdnem egyformán mind a tíz kerületben tíz csoport volt.

A vezetők tudatlanságának volt megfelelő az ügyek elbírálása is. Az igazságügynél a proletáré volt az igazság a burzsujjal szemben, s a kihágásnál is aszerint szabott ki a bírság vagy büntetés, hogy proletár, vagy burzsuj volt-e a kihágó.

Az igazságügyi csoportok egyike-másika a válásokba ítélni hivatott bíróság megalakításáig a hatalma tudatában a válni és újra házasodni akaró proletár ügyében is ítélni akart, lévén kommunista fölfogás, hogy mindenki azzal éljen, akit szeret és hagyja el azt a házasságot, amit már nem kíván.

Volt cipőhivatal, ahol százával állottak az apró javításokat kérők; volt dohánykiutaló, ahol tömegek várták a kis járandóság engedélyezését. Hosszu vonalban sorakoztak a lakásért, nyaralási, utazási s más értékesebb engedélyekért jövők. S százával jöttek minden nap a vörös katonák és vörös örök a családi nőtlek és mun-

kabérmegtérítés engedélyezéseért. E két járandóság, továbbá a proletároknak adott nagyszegű segélyek és a közművelődési csoport által engedélyezett propaganda-pénzek megsokszorozták a tanácsköztársaság amúgy is mérhetetlen kiadásait.

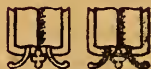
A kiadások pedig ezek nélkül is tekintélyesek voltak, mert pl. az egyik nagyobb kerületben a munkás- és katonatanács tagjainak és alkalmazottainak munkabére a diktatura alatt közel csekély egymillió koronát emésztett fel. Ezenfelül pedig ugyanebben a kerületben a más kiadások meghaladták a hárommillió koronát.

Ebben a zürzavaros szervezetben dolgoztak a Munkástanácsok csoportjaikkal minden rendszer nélkül, teljesen ötletszerűleg. De hogyan is lehetett volna rendszer egy teljes rendszertelenségben.

A diktatura megdőlt előtt egy vagy két nappal talán utolsó ténykedése volt az egyik munkástanácsnak, hogy a tagjai és érdekesebb alkalmazottai részére három-háromezer koronás előlegeket engedélyezett, amit aztán a pénztár kulcsait őrző két tanács-tag a régen őrzött 188 darab ezresbankóból volt köteles kifizetni. Hogy azután megdőlt a diktatura, legtöbbje visszafizette az előleget, de nem az általuk annyira ócsárolt kékpénzben, hanem csak szovjetpénzben. Így a 188 darab ezresből csak 14 darab maradt a pénztárban.

A munkástanácsok több tagja, érezvén a diktatura végének közeledtét, már napokkal előbb nem ment be a hivatalába, a diktatura megdültével pedig valamennyien siettek elhagyni helyeiket, dacára annak, hogy a diktaturát követő munkáskormány a kiadott proklamációjában felhívta a munkástanácsokat, hogy további rendelkezésig mindegyik végezze a kötelességét.

Ezzel a sietős távozásukkal mutatták meg, hogy félték az erőszakos cselekedeteik következményeitől, s hogy maguk sem hitték el sohasem, hogy az emberiség javát célzó eszméket szolgálták.

A bolsevisták rémtettei

Irta

Pekár Gyula

v. miniszter, államtitkár

Toll a kezemben újra... de oly idegen, oly szokatlan: agyam zsibbadt, érzékem kába, ujjam gémberegett, — fásult és fáradt vagyok, holtfáradt, mitől? a töprengéstől, tán az iszonyattól? nem tudom, csak olyasmit érzek, hogy egy esztendei szakadatlan alvás se tudna megpihentetni a rémek tavaszának, a halálok nyarának e négyhónapos virrasztásától. Emésztő napok, idegölő éjek, elfeledhetjük-e ezeket valaha? Ágyba fekvve, tágrameredt szemekkel bámultunk az álmatlan sötétbe, úgy lestük az ablak alatt elmennydörgő „*éjjeli autókat*”, vajjon megállanak-e? Mert biztos, egészen biztos, hogy eljön a perc, mikor az egyik, ily vadul száguldó gépköcsi meg fog állani a kapu előtt; tudjuk ezt előre, várjuk éjről éjre az elfogatást, hja, ilyen az élet a magyar *chouan*-ok, az ellenforradalmárok, az összeesküvők világában. Amit eddig sohse tudtunk történetileg rekonstruálni, átérezni, ime itt az 1793-iki hirtedtt franczia „Terreür”; mert sohse uj a história és annak a Terreurnak édes testvére, és tán még szörnyűbb, a magyar bolsevista Terror! ... Várjuk, biztosra vesszük azt a percet, minden kész: ott az ágy lábánál a fogság számára pakolt kis kezitáska és hetek óta kész ez így már, hozzá se nyulunk, csak épp az eleséget ujitja benne napról napra gondos, szerető kéz. Jönnek, mennek az autók, mázsás törpe kerekeik mennydörögve görögnek végig idegeinken; no most végre, mintha csak rohamkéssel vágnák el, csakugyan megáll a dübörgő lárma a házunk alatt. Torz sivitás, a benzin visít, aztán az ajtó csapódik, itt a perc, hamar öltözzünk; azt mondják a Lenin-fiúk türelmetlenek. Jönnek már fel a lépcsőn. Belépnek. Három alak, szuró szemü zord maszkok; kéz a zseben, de a revolver csak a zseb belső csücskét dőfködi s nem kerül elő. Nyugodtak, udvariasak: „az író? Felkérjük, a Tanácsköztársaság nevében kövessen minket. Hová? A Parlamentbe. A Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozóhivatalába” ... Furcsa: nem bántanak. Még nem. Mit jelent ez? Érdeklődéssel néznek szét muzeumszerű szobámban. Olykor összesugnak, most az egyik hozzám hajlik s titkolódzva sug valamit. Nem értem. Ő ismétli, ahá... „*egy autogrammot!*” Komikum ketyeg a legkomolyabb percek tik-takjában is, — de komoly azért a pillanat. Az ember nem feledi el. Az órára nézek. Félhárom. Messze rég történt ez, jóval Thermidor-julius előtt még Messidor-juniusban, de erős lehetett a beidegzés; én azóta minden éjjel felébredek pont félháromkor ...

Messidor, Thermidor ... óh hogy ismétlődik a történet és nem különös-e, hogy a história legvérengzőbb vérlázai, forradalmi, mind a vérforraló forró juliusra esnek? Ott az amerikai

julius 4-ke, a francia julius 14-ke, ott a francia Thermidor 8 (julius 28) s végül itt a legutóbbi magyar dátum: augusztus 1. ez a robespierri naptár szerint Thermidor 12-ike lenne, vagyis a magyar Kun-Robespierre csak négy nappal birta tovább "Incorruptible" francia testvérénél. Messidor, Thermidor ... holnap már Fructidor kezdődik, vége a vörös végnek, de ha halaványultak is, azért még mindig közöttünk szökdécselnek a vörös *Todtentanz* maszkjai. És valljuk be, minden eddigi halálfarsangoknál félelme-sebbek a magyar Lenin-hónapok e kozákkéses, kézigránátos terror alakosai. Amióta a világ áll, nem voltak még ily doktorai a testi-lelki kinzásnak, ily professzorai a kegyetlenségnek; ők bizonyára megnyernék azt a hírhedt díjat, melyet évszázadokkal ezelőtt egy mizanthrop spanyol grand tűzött ki volt "új gyötrésekre". Nem álmodtak ily tudós halálmesterekről se Rettenetes Iván (pedig ő ugyan szakértő volt), se a bázeli zord quattrocento freskófestői. Mily naiv az ő szimpla kaszás Halálbácsijuk a Lenin-iskola modern Halálának az emberirtó gyötrelemtára mellett! Akasztás, nyakázás, karóbahuzás, vízbefulladás ... megannyi vieux jeu, mennyivel elméesebbek a mi neo-modern színművészeink találmányai: a beszózással fűszerezett élvenyuzás, a kihuzott nyelvnek az orra való felszőgezése, a hírhedt vasabroncsnak a homlokba, halántékba való besrófolása, az éheztetéssel komplikált keresztrefeszítés, vagy az u. n. "has-zsebek" tréfája, midőn a pácienssel a kétoldalt felhasított altest két tátongó sebnyílásába dugatják be a két kezét "hadd szorongassa ott benn a belek bugyellárisát", ahogy egyik örünk, a jámbor kievi orosz zsidó hóhér, Iczigovics szerette röhögve mondogatni. A Politikai Nyomozók hóhérjai ugyanis majd mind fanatikus orosz zsidók voltak; én sokat beszéltem velük oroszul, főként a göndörhaju, göndörorru, mórstilü lábakon bicegő Iczigovics-csal, ki, ha a szokásos másfél liter napi rumját megitta, szellemes is tudott lenni. Ilyenkor kihuzta kozákkését s tréfából a szemünk előtt zsonglirózott vele, mondván, így kell a burzsuj szemét egy kanyarításra kivenni "mint a magot a barackból" s ezt senki se tudja jobban nála ... Szörnyű magyar Thermidor, igazán elmúltál volna? És nekem igazán toll van a kezemben újra? Irhatok ismét? Nézem és úgy érzem, láthatatlan láncok hullnak le a picí szerszámról, — ujjongó érzés, de ahogy mártani akarok, egyszerre vérré lesz a tinta előttem. Vérré, mely óceánként szélesedik elém, amelyben nemzeti létünk hajótörésének a roncsai usznak. Meg ezernyi hunyt szemü csonkitott fej ... Drága baráti fejek, — az elsők, akiket meglátok: a Hollánok. Návay, Fery Oszkár ... És a felszabaduló, szerény toll első baráti kézvonása az ő mártir-émléknek szóljon.

Ott történt a börtönné lett Parlamentben. Ott voltam együtt a Hollánok s Návay Lajos gyilkosaival s ott sakkoztam napokon át régi jó barátommal, a nagyszivü és nemeslelkü, törhetetlen magyar csendőr altábornagygyal, Fery Oszkárral. Elmondom, amit elmondhatok. Engem az után a fentebb említett elfogatás után zöld tolvajautón a hajnali derengésben csakugyan a Parlament minisz-

teri feljárata elé vittek. Nyílt az ajtó: tiz zsákmányraleső, ugrásra kész, borzalmas alak áll a lépcső sárosrataposott biborszőnyegén, — részint klasszikus fekete bőrkabátos és bőrnadrágos Lenin-fiuk (egy kézigránát elől a mellszijba tűzve, két másik oldalt a csipő fölé), részint rongyos, állig fegyveres civil csirkefogók, de mind olyanok, amilyenekhez fogható degenerált szörny-karikaturákat csak a Goya *“Caprichos”* és *“Desastros”*-albumában, vagy a Lionardo oxfordi rajzkönyvének a Judás-tanulmányai közt láthat az ember. Mily gyorsak a késvillanásu szemek! nézik, latolják az érkező *“árut”*, a *“feldolgozandó anyagot”*; egyik röhögve teszi a válamra a kezét, — no most! levisznek-e a pincébe? Jól tudom, *ott vannak a mennyezetig vérrel freckelt kinzókamarák, ott nyuznak, csonkítanak, akasztanak, ott kötik ki a melegítőcsövön átvetett kötélre nyolc órahosszat a vallatandókat s ütik a védtelen arcát, testét bikacsökkel, bottal, vizes kötéllel (ez a legfájdalmasabb) és kaucsukbuzogánnyal. De vannak ott aztán apró szögecskék is, melyeket Borisék, Ozserovicsék és Iczigovicsék fortélyos ügyességgel tudnak a “vizsgálati foglyok” körmei alá verni, — ott van tán az a Szamuely-pátenssel jelzett két acélcsápu buzogány is, melylyel egyszerre lehet kiszurni a makacs burzsujnak mind a két szemét.* Persze fáj az ilyesmi s a *“gyáva burzsuj”* esetleg ordít, no de ki-fognak rajta Bonyhádý és Radványi nyomozóék: a kinzópincék szelelőablakai előtt (ott a parlamenti fölépcső oroszlánja táján) állandóan egy automobil áll az országháznak hatalmas sötét falánál s ha a kinzottak orditása nagyon felhallatszik, a röhögő sofför menten töffögni kezd s teljes erővel berregteti a gépét ... Mondom, vállamon volt már az egyik orosz hóhér keze, de aztán csalódottan eresztett el: *“etot nyet?”* (Ez nem?) Szóval, nem vittek le. Fellélegzettem. Ime máris nyerek egy stációt! A földszint ugyanis enyhülés a pincéhez képest, a harmadik fokozat pedig, a képviselőházi büffétömlőc, ez már valóságos mennyország. Itt dereng a kinzástól való szabadulás, sőt egyáltalán a szabadulás sugara; innen már rövidesen forradalmi törvényszék elé kerül az ember s akit a büfféig el nem tesznek láb alól, remélheti, hogy a törvényszéktől is hamarosan megmenekül. Kap ugyan esetleg valami tréfás *“életfogytiglant”*, de ezt még zord gazdánk, a Balzac-hoz méltó regényhős, a szép Cserny se veszi komolyan ...

Tovább hát — bevittek a földszinti parlamenti tárgyalóbizottságok traktusába. Megállok, vérnyom a mosdó előtt: *“semmi, ezt nem mi csináltuk”*; mosolyog egy jóképű székely Lenin-fiu, *“ezt egy buta burzsuj maga csinálta; pár órával ezelőtt fel akarta vágni a nyakereit...”* (Akkor még nem tudtam, de utólag értesülésemre jutott, hogy ez az öngyilkosjelölt a mi összeesküvési bűnügyünk egyik tagja, Weisz István miniszteri fogalmazó volt.) Balra a Cserny vallatósobái (ugy mondják, itt vacsorált egyszer szólóban a híres halálmester s midőn egyik detektívje jóétvágyat kívánt neki, ő kinyitotta a szomszéd ajtót s így szólt: *“Köszönöm, van étvágy, mert ma hust kapok és nézze csak, elég hust, hahaha”* s az ajtó homályából valóban őt hulla képe sáppadt elő!) — Balra

Cserny, jobbra a bizottsági terem, mely börtön és laktanya egyszerre. Melankólikus érzések, — hány kultuszjavaslatot referáltam én itt s most már név se vagyok többé, csak szám, a husz nyomorult cselédágy közül a “8”-ik numerus. Ám hamar felvisznek. Kihallgatás! Elegáns, magas szőke Lenin-fiu vallat; (kivégeztetésénél ismertem rá: Bonyhád volt.) “vadbiztos?” azt hiszem, igen; de honnan az ördögből is ismerem én ezt a “kérem’ással”ozó alakot? Persze az Angol Parkból, — ez a “vadbiztos elvtárs” ott volt öröm- és hintáslegény, illetőleg parketfiu, ha úgy tetszik, táncmester . . . Vissza a rövid vallatás után, az az orosz, aki a vállamra tette volt a kezét, megint elém áll; “hát még se?” Fejét csóválja, én pedig leülök egy székre, mert megtiltották, nem szabad lefeküdnöm. Félórák, órák . . . lassan, bágyadtan virrad a kaszárnyateremben s a szemfedőfény a sápadt arcokra esik. Kik ezek? Egy Lenin, egy fogoly; kiki mellett a maga hóhérja, de mily elváltoztak az arcok! Alig ismerek rá Samassa miniszterre, hát az ott Okolicsányi Zoltán lenne? És amaz amott nem Ulain Feri? Most besiet egy orosz zsidó hóhér és zsargonban költögeti a No 15-öt. Egy tizennégy éves csöpp zsidó gnóm kel fel s pillanat alatt csukaszürkébe buvik; két óriás revolvert csusztat a zsebébe s kiklik az ajtón, ez a híres Páci, a Cserny-csoport “házi vipérája”, a legveszedelmesebb kém és nyomozó, ki ajtók, függönyök mögül, vagy autóülések alól lesi ki a burzsujok titkait s százzsámra vitte már kés alá az áldozatokat. Viszik most is fontos ügyben; látom az ajtó résén át, egy pakolóládába bujtatják be, már görgetik is kifelé azt a ládát . . . Csend újra. Megfordulok. Ez a köhécselés? . . . Valaki felül. Arca négerfekete, orra zuzott, ajka véres, rám néz, de nem szól, mert itt a földszinten nem szabad beszélni, csak bólogat, Jézusom; ez az agybafobevert Kovacsics Dezső barátunk, miniszteri osztálytanácsos, kit négyóraig gyötörtek kikötötten. Az orosz zsidó hóhérok kievi szokás szerint szíjjal csapták a meztelen hasát, gyomrát, úgy hogy két nap alatt öt kilót veszített. Mellette hortyog a hóhérja a szomszéd ágyon. Baromi kegyetlen arc, most felébred, ásít és oroszul szól ki. Bejön egy másik muszka, felel neki “*podjomtye*” (menjünk) s felolvassa az Okolicsányi, a Samassa s az én nevemet. Fellélegzünk, indulunk; visznek a paradicsomba, a büffébe. Megyünk a képviselőház néma folyosóin s én a röhögve, fesztelenül beszélő két oroszra figyelek. “Te’ és az a fiatal burzsuj (Szörtesy József) még se vall?” “*Nem bizony, pedig már (vig röhögés) levágott ujjakat, orrokat, füleket, nyelveket és egyéb testrészeket raktunk garnirungnak köréje... No aztán vért hányt, hát le kellett akasztani s orvost kellett hívni. Most gyógyítjuk. Ha meggyógyul, folytatjuk*” . . .

Én csak hallgatom. Közben töf-töf, alattunk, hopp, bizton ismét kinyitnak valakit odalent. Megállok. A muszka fiuk összenéznek s röhögve csörgetik a zsebükben dagadó tojásgránátokat. Tréfálva lökdösi egymást; egyik egy ezüst Mária-medáliás aranyláncocskát ránt ki a bőrkabátból, rámnéz: “*verdammter Christ!*” s tovább kacag. Én nem tudom, de mintha a Dezső nyakában lát-

tam volna ezt a Mária láncocskát ... Nem tudom, e felett vesznek-e össze, de zsargonos műszka szavukból csakhamar a "Hollán" szót hallom ki.

— Pozvoltye — kezdem — ott voltak maguk?

Sunyi mosoly. Nem tudják, titkolódzanak-e, vagy inkább dicsekedjenek:

Tudjuk, tudjuk... Az elején volt, áprilisban. Ketten voltak.

— Igen, ketten.

— Na hát akkor még ügyetlenek voltunk. És féltünk Csernytől. El kellett valakit pusztítani. Ott a hidnál szálltunk le s míg az első pillérig vittük őket, három helyt törtük össze a fiatalabbnak a két lábszárát. Aztán felültettük a gránitra, arccal kifelé. És sorsot húztunk, ki lőjje hátba. Durr! Nagyot esett, akár egy zsák... hahaha!

Szegény jó Sándor barátom, rá, az ő derüs egyéniségére gondolok, de nem nagyon érek rá érzékenykedni: a hozzánk csatlakozó új foglyok közt álrabok, agent provocateurök vannak, kikre vigyázni kell. Belépünk a magyar várfestményekkel ékes büffeterembe, — hatvan ágy sorakozik itt a falak cimeres faburkolata alatt s a hatvannégy kolléga szeretettel üdvözlő bennünket. Hatvannégy ellenforradalmár, kik összeesküvésük szerint mind per "tolnai 5," "sashalmi 11," "ceglédi 8," "vasutas 16," "vendéglői 7" stb. kerülnek lajstromba. Épp "törvényesdit" játszanak... érdekes ez! akár csak az 1793-iki Conciergerieben, a magyar chouanok is azzal mulatnak, hogy tréfára fordítják a mai Fouquier-Tinvillek szörnyű szereplését. Minden ismétlődik... Fogadok, a derék falusi gazda, a rengeteg bajszu magyar kurtanemes, a dunántuli Dávid bácsi sohse olvasta a guillotine-memoire-okat s ime mégis ugyanarra az ötletre jut, mint a nagy forradalom marquisjai. Nagy apparátussal játsza a biráskodás komédiáját egy be nem avatott, rettegő új fogolytárs előtt, ki reszketve ül a vádlottak székén a dörgő vádbiztosok előtt s szemlátomást egyre végzetesebben gabylyodik bele a vallomásába. Sir már... no épp idejében érkezünk, — harsogó kacaj téríti magához a szerencsétlent. Megölelem Fery Oszkárt, meg Tolnay Kornélt, oly jól esik egymásnak panaszkodni! Kornél vállat von s nevet, de Oszkár arca gondteli.

— No mi baj, Oszkár? Tán te is lent voltál a pincében?

— Lenn bizony, pajtás. Három napig.

— Bántottak?

— Nem épp. De kicsit már a szakállamhoz kaptak.

— Eh — szól közbe Kornél — meglásd, innen már hamar kiszabadulunk.

Oszkár csak a fejét rázza:

— És ha kiszabadulok is, meglássátok, az én ügyem akkor se lesz befejezve. Meglássátok, jön még valami utána...

— Ugyan már!

Az altábornagy a terras ajtajából a Dunára néz:

— Nagyon utaznak rám.

Azzal elfordul s Borhy ezredessel sétál tovább. Suttogva tár-

gyalják bünpörük eshetőségeit. Én körülnézek, — hohó, hisz itt nők is vannak közöttünk. A tolnatamási összeesküvő, a kis Göllner hadnagy, felvilágosít:

— Ezzel a három emberrel nem érintkezünk. A férfi nem más, mint a hirhedt Annucskay András, alias Tóth Béla, alias Bán József, de mi a rabnak koppasztott gorillafeje után csak “Lombroso”-nak, vagy “Pitaval”-nak hívjuk. Ez a Pitaval négy évet ült Vácon, mint rablógyilkos s ezzel a kvalifikációval a Vágó népbiztos titkárává lett, sőt egy adott pillanatban már a Dunántul teljhatalmu diktátorává tolta fel magát. Neje, az a pisze, vastag asszony, Sári Etel, hirhedt zsebtolvajnő s Annucskay vele működött a makói vérfürdőnél. Tizennégy milliót loptak itt; a pénz eltűnt a kezükön, előbb azonban az a másik csinoska nő, a fitos Strasznoffné (a hirhedt nemzetközi szélhámós “neje”) elloptott tőlük 2.200.000 koronát... Így jutottak közénk, politikai bűnösök közé (?!). Ott jön már Pitaval, mindjárt bemutatkozik... Mert nagyon tartanak az etikettre. Strasznoffné mindenáron elnökölni akar a mi pilseni sörcsarnokbeli ebédeinken...

— S hol vacsorálunk?

— Itt az Országház-kávéházban. Indulunk is már. Tessék, bátyám...

Négyes sorba állunk. Én balra elől vagyok a flügelmann, mellettem Tolnay Kornél, rajta tul Perényi Zsigmond barátom, ő mellette a szegény, töprengő Fery Oszkár. Mögöttünk Samassa, Borhy, Szopkó, Menkina alezredes... Ki, ki! Megyünk az Országház oroszlánjai előtt; a kommunista ifjuság zajongva türelmetlenkedik: “hát még se lesz kivégzés?” No jön a vörösek csapata, hoznak valakit. Férfi? Nem, tán épp nő. A lépcsők gránitján fehér pettyek látszanak, a tegnapi kivégzés golyóinak a nyoma... “Razdva!” (Egy-kettő!) üvöltenek a hóhérok s még pár kellemetlenebb muszka szót süvöltenek felénk. Megyünk. Elöl Iczigovics, oldalt két orosz és hátrább két vörös magyar hóhér, — a csöndesebb közönség megáll. Többen leveszik a kalapjukat, páran sirnak. S én tisztán hallok a szót:

— Nézzétek, orosz zsidó hóhérokkal kísértetik a magyar hazafiakat!

Holdas éj. A büffé a maga fenséges, gót ablakaival úgy fest, mint valami operai elbűvölt lovagterem. A sugárkévék ezüst pora fehérre tisztítja a szennyes nyoszolyákat. Sóhaj a szomszédból. Én felülök.

— Még se alszol, Oszkár? Ne töprengj már...

— Nagyon utaznak rám, pajtás.

Csend. De erősen, egyre erősebben porzik a sok megtörő hold-sugár s a szegény rabok nyugtalankodni kezdenek. Nyögések, fojtott szavak; látom, a közénk spékelt álfoglyok már szintén felülnek s figyelnek, ki mit árul el álmában a titkaiból? Egyszerre egy éles kiáltás. Borhy csendőrezredes álmodik:

— Ne, ne bántsatok, megvallom... Várjatok... Nem, még se! Meghalok, de nem vallom be! Üss, fáj... jaj! Hallgatok!

Hamar, hamar, odafutunk, felrázzuk. "Vigyázz, el ne áruld magadat." A negyedik ágynál egy tolvajlámpás villanykévécskéje gyul ki...

— Nézd, Oszkár, az a gazfickó már megint ir...

*

A nappalok derüesebbek. Künn a terraszon velencei a hangulat s mi szívesen álmodjuk friauli bércnek a kéklő János-hegyet. Sakk a divat; én könyörtelenül viaskodom jó Perényi barátommal, de most végre Oszkárral ülök le. Oly szórakozott.

— Hová gondolsz?

Ő körülnéz:

— Csakhogy elment ez a gibic, ez az Annucskay. Hova lett?

— Ott beszél Dávid bácsiékkal. Hallgassuk csak...

S tisztán halljuk a Pitaval-szörny szavát:

— ...hát igenis, ezzel senki más, csak én egymagam dicsekedhetem!

Felkelünk. A csattogó állkapcsu gorillafej ádázul bólogat a felhuzott alattomos válak közül, — a hang rekedt:

— Igenis, én voltam az: én ásattam meg Návay Lajossal a sirját és én löttem le, én, én, én! Én és nem az a hitvány Vogl...

Ki ez a Vogl? Nem tudjuk. De sakkozni sem tudunk többé. Oszkár fellöki könyökével a királyát:

— No: matt! Szegény Návay Lajos! És emlékezz a szavamra: lesz még több Návay Lajos is!

Lett, ő maga. A daliás, kemény Fery Oszkár. Igaza volt: kiszabadult, de hiába. Jött még valami utána. Ő állt elsőnek a Szamuely kétezres listáján, őt még sikerült eltenni láb alól. Ő is elment Návay s a Hollánok után. Édes Oszkárom, Isten veled, — a magyar Thermidor már csukódó kapujára utolsónak a te mártírvéred freccsen!

*

Kik voltak és honnan jöttek azok az emberek, akiket a proletárdiktatura kikiáltása előhívott a mélységekből s akik négy és fél hónapon keresztül a legrettentőbb gazságokat követték el Magyarországon?

Az egész ország szemetje Budapest felé özönlött már a háboru alatt s különösen a háboru végén valóságos banditaközpont lett a fővárosból. A pályaudvarok környékén és a sötét külvárosokban katonaszökevények százai bujkáltak, a galíciai gettók söpredéke barátságos fogadtatásra talált már korábban itt letelepedett honfitársaiknál s az Oroszországból a bolsevizmustól megfertőzött hadifoglyaink is hazatérve, nagyrészt Budapesten várták a biztosan bekövetkezendő forradalmat. A Károlyi-forradalom csakhamar lehetővé tette mindezen elemek érvényesülését s nemsokára a rengeteg leszerelt és munkanélküli forradalmárral megszaporodva, kitünő barátokra talált tömegekben Kun Béla és néhány társa, kik kész tervekkel és rengeteg pénzzel érkeztek haza Oroszországból.

A Károlyi- és később a Berinkey-kormány, — hogy a politikai

szabadság, mint forradalmi vívmány meg ne sértessék — a végletekig engedékeny és gyöngé volt a kommunista agitációval szemben. A polgári pártoknak és vezéreinek szervezetlensége és gyöngesége, a kormány akkori szociáldemokrata tagjainak ingadozása, kétszínűsége, ijedtsége és árulása szabadította rá a gyönyörű és vereségében is nagy Magyarországra ezt a vörös söpredéket, kik aztán a diktatura ezerféle új hivatalában helyezkedtek el, aranyat, pénzt és vért facsarva irtózatossággal a halottá dermedt burzsoá társadalomból.

Március 21-ének éjszakáján még közönséges fosztogatók, betörők és rablók voltak ezek az emberek, akik néhány nap múlva már mint politikai és egyéb megbízottak rohantak a gazdagoktól elrablott automobilon. A polgárság ijedten nézte ezeknek a szörnyű külsejű, durva és faragatlan embereknek dőzsölő felvonulását a városba és reszketve, kétségbeesve három nevet kezdett megtanulni: "Szamuely, Korvin (Klein) Ottó és Cserny."

Szamuely és Korvin-Klein Ottó: két degenerált, verbajjal fertőzött zsidóvallású, mindenre kész és mindenre kapható nyomorult és Cserny: egy keresztény, vad betyár, ki tengerész-forradalmár volt, félművelt, zabolázatlan s végre az évekig tartó háborús fegyelem halotti torán megittasodik a népbiztosok testőrparancsnoki méltóságától: íme ez a három ember lett a burzsoák réme négy és félhónapon keresztül. Előttük és utánuk a többi söpredék sorakozott feletteseik, akik részben irányították gaztetteiket, részben szemet hunytak fölöttük és alantasaik, akik közönséges rablógyilkosságaikat a proletárság dicső küzdelmének, erélyes és nagyszerű harcának minősítették.

Egészen különös, érthetetlen és megmagyarázhatatlan, hogy hogyan tapasztalhatta a munkásság ezeknek a szörnyeknek, akik autón, repülőgépen, táviródróton halált hordoztak szerte az országban s a demarkációs vonalakon belül végigakasztották egész Magyarországot.

Szamuely az ellenforradalmak elfojtó hőse volt. A kezdetlegesen és gyöngén szervezett helyi ellenforradalmakat verte le, akként, hogy tuleróval jelent meg a helyszínen s néhány akasztott ember jelezte az illető város vagy falu főterén, hogy Szamuely elvtárs ottjárt látogatóban. Sin-autón, szalónkocsiban és különvonaton járt, ez utóbbit egyszerűen "akasztó-vonatnak" keresztelték el s ezzel a vonattal rándultak le pribékjei többek közt Makóra is, honnan Návay Lajost, a képviselőház volt alelnökét is elhurcolták tusznak, aztán Pestre jövet egy közbeeső állomáson — miután saját sirját előbb megásatták vele — agyonlőtték.

Ahova ez az akasztóvonat befutott, rémülten menekült polgár, munkás, ellenforradalmár és jobbérzésű szocialista egyaránt, — nem volt akkor menekvés senki számára, véletlenek döntöttek élet és halál felett. Szolnokon 57 embert — katonatisztet, polgárt, parasztot és gyereket, — Kalocsán 19-et, Kapuvárott 7-et, Dunapatajon 62-öt, Dömösön 9-et akasztott a halálvonat parancsnoka és

se szeri se száma azoknak a helységeknek és városoknak, ahol Szamuely Tibor meg nem tizedelte volna a becsületes és munkás magyarságot. Válogatott hóhérgárda kísérte, akik válogatott kinzásokkal, röhögve és kárörvendő káromkodások közt végezték ki áldozataikat, a forradalmi törvényszék halálraítélteit. A forradalmi törvényszék ezeken a kirándulásokon "rögtönítelő törvényszék" volt s egyetlen tagja minden alkalommal maga Szamuely. Néha, ha már megunta ezt a formát: vésztörvényszéket alakított esküdtekkel. A vésztörvényszék elnöke ugyancsak ő maga volt, esküdtszéke a kíséretében lévő Lenin-fiúk. Így volt ez például Kalocsán is, hol az ottani törvényszék termében tizenkilenc halálos ítéletet mondott ki gyors egymásutánban, minden megokolás, vagy hosszabb kihallgatás nélkül.

Könnyű pózban állott a birói emelvény előtt, félkarjával a katedrára támaszkodva és cigarettázva. Igen vidám hangulatban volt, gunyolódott és viccelődött a deliquensekkel, akiket egymásután vezettek eléje. Egy görbehátú paraszt állott előtte.

— Na, maga elvtárs, mit csinált?

— Én kérem, tekintetes ur, nem csináltam semmit, a többiek kényszerítettek rá, hogy velük menjek.

Szamuely elnevette magát és intett az esküdtek padja felé.

— Vigyétek!

Két Lenin-fiu előlépett a padokból, megragadták a parasztot, de Szamuely utánuk szólt:

— Ennek megkegyelmezek, mert nyomorék ember, ne akasztatok fel, hanem — lőjjétek főbe.

A Leninek elhurcolták a parasztot és pár pillanat múlva lövések dördültek a törvényszék udvarán, hol a rögtönzött akasztófákon már sorjában, némán, üveges szemekkel himbálództak a megcsontkított és összevert korábbi elítéltek hullái...

Kapuvárra kétszáz terroristával rándult le Szamuely, mikor a dunántúli ellenforradalmak diktátori elnyomója volt. A terroristák hajításra kész kézigránatokkal vonultak be a faluba, közrefogva vezérüket. A vendéglő előtt megállt Szamuely és bekiáltott:

— Jöjjön ki a vendéglős!

— Itt vagyok, kérem szépen, — felelte ijedt alázatossággal a szegény ember.

— Menjen a fa alá, — mondta kurtán Szamuely.

Végigjárta a főutcát s az utca minden fája alá egy-egy elítéltet állított, akiket aztán rövid idő múlva hóhérai úgy akasztottak fel, hogy saját maguknak kellett kirugniuk a zsámolyt a lábuk alól.

Ez volt az akasztóvonat útja Magyarországon.

Munka után aztán nekilátott a sötétlelkű gyilkosfiu gárdája a rablásnak. Sarcot vetettek a városra, vagy falura "kék pénzben," vagy élelmiszerben, amit halálbüntetés terhe alatt mindenkinek be kellett szolgáltatni. Egy másik csapat "vörös" ezalatt a "tuszokat" szedte össze, akiket aztán Pestre szállítottak, de bizony sokszor megesett, hogy lerészegedve már a vonaton összeszurkálták őket s egyszerűen kihajították a haldoklókat a kocsiablákon. A hazatérő

akasztó-vonat vaggonszám hurcolta magával a vidéken összerabolt holmit, ékszert, pénzt, bort és élelmiszert, marakodó osztozkodás, ittas lárma, duhaj énekszó és mocskos káromkodás hangja töltötte meg a gyönyörű elsőosztályu Pullman-kocsikat s a szántóvető paraszt keresztet vetve megborzongott az alkonyatban, mikor földjén az ordító, éneklő, kivilágított halálvonat dübörögve, füstöt okádva, véres kezekkel keresztülrohant. . .

Szolnokon a felakasztottak hozzátartozóinak Szamuely parancsára végig kellett haladniuk az akasztófák előtt, számtalan esetben akasztás előtt a hóhérok magánkedvtelésből kitolták az áldozatok szemét, összeszurkálták testüket, utolsó perceiket örült kínzásokkal gyötörték meg. Egy Telek Ilona nevezetű orvosnő kísérté rendesen a gyilkos csapatot, hivatalos minőségben, a bekövetkezendő halálesetek megállapítása céljából. Ez a teljesen abnormis, férfias külsejű nő, kinek arcát és mellét erős szőrözet borította, leirhatatlan dolgokat művelt a kivégzettekkel. Szamuely és a köréje csoportosult válogatott gazemberek, gyilkosok és haramiák az áldott magyar vidék legderekebbjainak ezreit pusztították ki s ebben a rettenetes munkájukban a diktatura jobbérzésű harcosai, sem az egyre csak fellobbanó, de hirtelen kialvó ellenforradalmak, sem az ántánt-missziók ismétlődő jegyzékei nem akadályozhatták meg őket.

A triumvirátus másik tagja Korvin (Klein) Ottó, a belügyi népbiztosság politikai nyomozó-osztályának vezetője volt. Ő nem vérengzett közvetlenül — legfeljebb egy-két vidéki kirándulás vérfürdőjében vett részt személyesen — ellenben sunyin, gyáván, mások mögé lapulva, alantasaira háritva a felelősséget, gyilkoltatta le kiszemelt áldozatait. Fery Oszkár, Borhy, Menkina csendőrtörzstisztek, a két Hollán meggyilkolása az ő lelkét terheli, állandóan listákat készített, tuszokat fogatott össze, kémnőket tartott, akik behatolva a polgári társadalomba, fogságba juttatták azokat, akik vigyázatlanok voltak és könnyelműek. Titkos utasításai, melyeket alantasainak — a terroristák vezérének, a vörös őrség parancsnokainak, vallatóinak és nyomozóinak adott. — épp oly kegyetlenek voltak, mint Szamuely véres és borzalmas cselekedetei. A főrendiházban székelő "belügyi politikai nyomozó osztály" az ő rendelkezése alatt állott s jóformán teljesen az ő lelkét terheli a május 2-iki tuszok listájának összeállítása is. Borzalmas éj volt az Budapesten, a teherautók szünet nélkül szállították az ágyaikból kirángatott polgárság legjobbjainak százait, akiket összezsúfolva, szennyos cellákban, egymás hegyén-hátán zártak össze, anélkül, hogy csak egy is valami bünt követett volna el tényleg a diktatura ellen. A Markó-utcai törvényszék előtt nagy tömeg csöcselék táborozott fáklyafénynél, polgári ruhás proletárok fegyverrel és derekukra övezett patrontáskával üvöltöztek az előcsarnokban, ha egy-egy újabb szállítmány érkezett s minduntalan megjelent közöttük László Jenő, a fővádbiztos, bort és szivart osztva szét a söpredéknek. A tábori konyhák szakadatlan főzték az ételeket és hajnalig tartott a majdnem népünnepp jellegű vidám virrasztás, melynek

során fenyegető üvöltés, guny és szitok köszöntötte a szuronyos és kézigránátos terroristák kíséretében érkező uj és uj áldozatokat. Minden emberi idegzet egy évet öregedett és romlott akkor éjjel Budapesten.

Ezen az éjszakán kezdődött az a kálvária, mely a Markó-utcai törvényszék celláiba bezsúfolt ártatlanok életében sötét és kegyetlen emlék lesz mindhalálig. A vasrácsok között, hol egy puskacső rémlett be tétován és "lőjj a kutyák közé!" hangzott fel kívülről; hol egy rohamkés villant meg az ajtónyílásban. Az udvarról fegyverropogás csattant fel, aztán kinyílott az ajtó és véres zsebkendővel jött be néhány elvtárs a foglyok közé.

— Azokkal már végeztünk, reggel majd ti jöttök sorra! — mondták kegyetlen röhögéssel és tényleg mindenki biztosra vette azokban az órákban, hogy a holnap reggel "utolsó" reggel lesz mindnyájunknak.

A cellák őrei válogatottan kegyetlen gazemberek voltak. Minduntalan sorba állították, megszámozták a foglyokat:

— Holnap lesz a kivégzés! — mondogatták egymás közt.

— Elhalasztjuk az akasztást, mert úgy rendelték, hogy agyon kell lőni a burzsuj kutyát, — ilyen és ehhez hasonló kijelentések vigasztalták a foglyokat. Ételnek moslékot adtak nekik, piszkos csajkában, mágnások, írók, képviselők és bankigazgatók dideregve, étlen-szomjan, összezsúfolva, megrémítve és agyongyötörve, — hozzátartozóik pedig félőrülten az ijedtségtől és bizonytalanságtól, kétségbeesve virrasztottak az éjszakában.

Korvin (Klein) Ottóval a diktatura bukása után a gyűjtőfogház egyik cellájában találkoztam. A pupos és halott-sápadt ember a rab-ágyon feküdt, pupját mélyen a párnába ásva és izzó gyűlölettel tekintve rám, mikor a cellába beléptem. Szemei szurósak és gonoszak voltak, pillantása sötét, cinikus és hátborzongató. Örjögött örömben ez a beteg, törpe és nyomorék ember, mikor akkor éjjel Budapesten ismeretlen szenvedések felé indultak legjobbjaink és a két Hollán már kicsavart végtagokkal, orvul agyonlőve s a Lánchídról gyilkosaiktól a Dunába lökve, halottan és némán uszott le a fekete vizen. Minden emberi gonoszság sötét tüze ott villogott a Klein Ottó szemében, mikor rámtekintett s minden emberi gonoszság eszembe jutott, mikor rápillantottam.

Ez az ember volt a titkos mozgatója a fővárosban titkon és gonoszul működő banditáknak, ez volt a titkos halálraitélője a gyantlan polgárnak, ez volt sötét kutatója, réme, veszedelme az ellenforradalmi szervezkedéseknek. Ez volt az, ki tolvajnyelven, zsidó jargonban irt utasításokat alantas gyilkos közegeinek a foglyokat kísérő aktákra, ez volt állandó titkos összeköttetésben Csernyvel és a vörös őrség hirhedt rablóvezéreivel: Schön Gáborral, Jancsikkal, Juhászszal stb.

Különösen Csernynek adott sok munkát Klein Ottó s itt meg kell emlékeznünk Csernyről és gárdájáról: a Lenin-fiukról, akik közvetlen elkövetői voltak mindannak a kegyetlenkedésnek és

gyilkosságnak, amely a diktatura alatt Budapesten és a vidéken rémületbe kergette az egész lakosságot.

Cserny már a diktatura előtt szervezett Kun Béla anyagi segítségével egy kommunista tengerész-századot. Ez a titkos szervezkedés a kommunisták uralomra jutása pillanatában vált nyilvánossá, Cserny százada volt magja a Lenin-fiuk csapatának, kik mindjárt az első pillanatokban összeraboltak vagy 25 gépkocsit, elfoglalták az oktogon-téri Batthyány-palotát, megrakták municióval, élelemmel, kapuja elé gépfegyvert és aknavetőt állítottak, — szóval otthonosan és kedélyesen berendezkedtek a főváros kellős közepén.

A palota előtt állandóan táboroztak elállítatlan motorral a gépkocsik, egy-egy népbiztosi telefonüzenetre négy-öt legény autóra kapott s mikor visszatértek: rendesen valamely ismert "burzsuj" kuporgott a kézigránátos gazemberek foglyaként az automobilban. Budapest a legfantasztikusabb mende-mondákkal volt tele a Lenin-fiuk gazságairól s ma már tudjuk, hogy minden mende-mondának volt alapja s hogy a Lenin-fiuk gáztettei, kegyetlenségei és gyilkosságai túlhaladtak minden emberi fantáziát.

Fekete bőrkabátban, dus fegyverzettel, hivalkodva jártak kaszárnájuk, majd később az általuk őrizett Szovjet-ház és a parlament előtt. Nagyrészüik szibériai orosz volt, de ákadtt közöttük minden foglalkozásbeli, hivatásos gyilkos, rovott multu betörő leginkább. Cserny nagy tekintélyt tartott közöttük s némi romantikus lendülettel játszott a forradalmi vezért, de mikor elfogatása után lekopott róla a vörös és hamis máz: ő is társainak közönséges gonosztévő színvonalára süllyedt, legfeljebb vallomásában, beismerésében és halálában volt bátrabb és félfiasabb, mint társai.

A Lenin-fiuk fegyver- és élelmiszerkutatás ürügye alatt gyakran jártak rabolni a polgárokhoz. Egy helyen egy mérnököt és feleségét ágyban lötték agyon, mikor a mérnök tiltakozni próbált az erőszak ellen. Az általuk elfogott politikai bűnösöket a legvadabb kegyetlenségek közt igyekeztek vallomásra bírni, a cikk elején említett szörnyűségek korántsem mende-mondák, hanem való igazságok. Ha egy-egy osztaguk vidékre rándult, teljesen fékezhetetlenek voltak. Egyik faluban megtörtént, hogy az ellenkező parasztot felakasztották, feleségével az akasztás után halotti tort készítettek s az asszonyt is odakényszerítették a lakomához. Vacsora után az asszonyt is felakasztották, gyermeke szemelättára s végül a gyermeket is kivégezték.

A Batthyány-palota és a parlament pincéjében a legraffináltabb és a legszörnyűbb kegyetlenkedéseket követték el a foglyokon, akik félholtan kerültek ki kezeik alól s gyötrelmeik közt olyan dolgokat is vallottak, amit soha észük ágában sem volt elkövetni. A Lenin-fiuk naponta kaptak friss foglyokat a vörös őrségtől, vagy Korvin utasítására maguk szereztek egyet-kettőt s Isten irgalmazott annak, aki kezükbe került. Tüszurásokkal, karcsavarrásokkal, gummibotokkal, rugásokkal kinozták az embereket, papírvágókést, vagy rohamkést dugtak a védtelen ember torkába és testébe.

Az áldozatokat a kinzás előtt levetköztették s aztán szegestalpu csizmával táncoltak az alattuk vergődő, meztelen emberi testeken.

Mikor a vörös hadseregben a fegyelem lazulni kezdett, a Lenin-fiuk egy része, mint tábori csendőr, a vörös katonák közt is kegyetlenkedett. Gépfegyvert állítottak fel a hadsorok mögött s egy-egy lankadó rohamot puskatűzzel élesztettek hátulról — régi orosz mintára. Egy alkalommal az egyik elégedetlenkedő gyalogezredből harminc embert felakasztottak, sőt Gödöllőn Böhmnek, a "vörös marsallnak" udvari vonatára is rálöttek — kedvtelésből, vagy időtöltésből — ki tudja? Mindenesetre meg kell állapítanunk, hogy ugyyszólván minden tettükről tudtak feletteseik, csak hivatalosan nem vették tudomásul kegyetlenkedéseiket. Így aztán a külföldi jegyzékek jóideig eredménytelenek maradtak, intervenciók és fenyegetések hiábavalók. Végre, mikor a két Hollán eltűnése után egyre több és több gaztettük került napvilágra, kisebb csoportokra osztották fel őket s más név alatt, más helyen — ugyanugy garázdálkodtak továbbra is. (Elég talán annyit megjegyezni, hogy a front mögötti vérsztörvényszék elnöke is Szamuely volt.)

A két Hollánt a Lánchid közepén lőtték agyon éjjel, mikor a tűszok összefogásának éjszakája volt s a hidról a Dunába lökték őket, hogy gaztettük titokban maradjon. Dobsa zászlóst, kit ártatlanul vittek be a vörös őrségre, a legszörnyűbb kinzások közt végezték ki, aztán éjjel a Dunába lökték holttestét. A Pest alatti dunamenti községek népe nap-nap után halászott ki akkoriban holttesteket a habokból. Fery, Borhy és Menkina csendőrtisztek is a Lenin-fiuk kinzókamrájában haltak szörnyű halált s holttesteiket ugyancsak éjjel adták át kegyetlen közönnyel a sötétén hömpölygő Duna hullámainak. Szamuely akasztóvonatának vérengző őrsége és legénysége szintén a Lenin-fiuk egyik osztaga volt, a június 24-i ellenforradalom kitörése után pedig a szovjetházban székelő csapatuk lepte el a Dunapartot, ők gyilkolták le akkor este Berend Miklós egyetemi tanárt s aztán kirabolták a halottat. A Lenin-fiuk cimborái lőtték agyon a vörös őrségen Lemberkovits századost, az ellenforradalom egyik vezérét és két tiszt-társát, ők gyilkolták meg Madarász orvostanhallgatót, azért, mert az ellenforradalom éjszakáján, mikor minden lámpát el kellett oltani a lakásokban, ő nem vett tudomást a parancsról, hanem még késő éjjel is szigorlatra készült és világított, — amit aztán ellenforradalmi cselekedetnek minősítettek. A Lenin-fiuk kordont vontak az Oktogontéren, mikor az ellenforradalom vezetőit a tér négy lámpavasára akarták felakasztatni a népbiztosok s a rettenetes aktus csak azért maradt el, mert az olasz misszió és. Romanelli olasz alezredes érelyesen közbevetette magát. Sokat tett a foglyok és halálraitéltek kimentése ügyében Haccius Rudolf, a genfi Vörös Kereszt svájci képviselője is. A Lenin-fiuk járták be a diktatura utolsó napjaiban páncélos automobillal a várost, halálra rémitve az agyonéhezett és agyongyötört lakosságot a gépfegyveres kocsikázással s akkor egészen nyíltan terveztek egy kétezres lista szerint végrehajtandó tömeges "burzsujgyilkolást," augusztus 5-ikére és 14-ikére, ami

azonban — hála Istennek — elmaradt a hirtelen és alaposan megérdemelt összeomlásban.

Ezek a szörnyetegek itt, Európában, az 1919-ik esztendőben, nagyhatalmak és erős kultur-népek tőszomszédságában, egy kultur-ország előkelő és gazdag fővárosában négy és félhónapig garázdálkodhattak, anélkül, hogy elzárt határainkon keresztül mentőszó, tiltó fenyegetés, segítő kéz, tiszta fényű fegyver kívülről fenségesen és erősen megfenyegette volna őket. A legbarbárabb gyötrelmek, a legvadabb kegyetlenkedések, a középkort messze tulszárnyaló kínzások az egész művelt Nyugat tudomása és indolens asz-szisztenciája mellett úgy pusztítottak itt, vörösen, kétseégbeejtőn és megalázón, mintha egészen természetes dolog volna az, hogy Magyarországon nem számít az emberélet. Négy és félhónap szörnyüése kellett ahhoz, hogy a mentőkéz önzőn magához kaparitott mindent, amit még a vörös gyilkosok meghagytak s ma itt heverünk szédülten Európa szégyenpadján, koldusan, kifosztva, a bolsevizmus fertőzésétől terheltén és elátkozottan.

De örök szégyene marad Európának, hogy pillanatok alatt nem végzett ezzel az egészen közönséges rablóbandával, mely a tömegekkel el tudta ugyan hitetni, hogy "eszmét" szolgál, önmagában azonban annyira hitvány és hazug volt, hogy inkább a teljesen ájult polgári társadalom gyöngesége támogatta, mint a proletárság ereje s az eszmébe vetett hite és meggyőződése. Csak az, aki végig-szenvedte az egészet s ökölbe szorított kézzel, kétségbeesve látta, mint gyötrik és pusztítják a szélhámós Kun Bélák és Pogány Jó-zsefek, a rablógyilkos Szamuelyk és Klein Ottók ezt az országot, — csak az vághatja fölényesen Európa szemébe: hogy Európa ezerszer bűnösebb volt abban, hogy Magyarországon megtűrte a bolsevizmust, mint Magyarország abban, hogy kaput nyitott a bolsevizmusnak.

A kommunista egyházüldözés Magyarországon

Irta

Dr. kakucsi Liebner János
pápai kamarás

A bolsevista Magyarország történetében a vallásnak és különösen a katolikus egyháznak üldözése egészen külön fejezetet alkot.

Ha a kommün kultura valamennyi ágában példátlanul dühöngött és igyekezett mindent romokba dönteni, ami egy keresztény alapokon berendezett társadalomra emlékeztet: akkor jogosan törekedett arra, hogy vallási téren tegyen tönkre mindent és ugyyszólván itt tombolja ki magát.

A régi monarchista kormányzatot, amelyet az egyház, a maga egyházpolitikai tendenciái következtében, kétségtelenül gyakran igyekezett a saját céljainak elérésére kihasználni, a Károlyi-forradalom tüzeiben született fiatal népköztársaság feloszlatta. Mindamellett, hogy a kormányforma meg is változott, az állam korábbi taktikája, a kormányzást illetőleg, ugyanaz maradt.

Az új kormány arra törekedett, hogy az egyházat a köztársasági eszmék támogatására meggyerje és igyekezett általa, mint szálláscsináló által, a néplélekben gyökeret verni. A látszat szerint ennek sikerülnie is kellett volna, mivel a népköztársaság bölcsőjénél keresztapaként a klérus is állott, amelyik a demokráciára szállt föl és ezen az uton az ugynevezett egyházi demokrácia vizeibe sodródott. Az a monstrum, amely ebből a felkarolásból kinőtt, a papitanács nevet viselte és határozottan tekintélyes támaszát képezte azoknak a téveszméknek, amelyeknek az volt a hivatásuk, hogy a "forradalom vívmányai" megerősítésének szolgálatával, Károlyi gyalázatos cselekedetét a nacionalista gondolkodású lakosság szeme előtt rokonszenves színben tüntessék föl.

A papitanács a forradalomnak torzszülöttje volt, s hogy a forradalmi tartalmat elrejtse, piros-fehér-zöldre lett festve: — magában csalódva, csalódásra volt berendezve és ideálistákból állott, akik Magyarország egyházi állapotait javítani és a magyar egyház helyzetét annak legsúlyosabb napjaiban mindenesetre biztosítani akarták. Csakhamar kiviláglott azonban, mily kevésbé voltak ezek az urak hivatottak és alkalmasak erre és a papitanács erőszakos halállal mult ki, mivel Róma e testület vékony életfonalát rövid uton széjjelszakította. A kormány felfogása azonban nyíltan látható volt: az egyháznak megint az uralkodó politikai párt játéklapdjává kellett volna válnia; és bármennyire harcoltak a forradalmárok Magyarország püspökeinek egyházi bizantizmusa ellen, és bármily buzgón prédikálták az egyház most már

absolut szabadságát, azt éppen meg nem látták, hogy ez egyszer a történelem újból megismételte önmagát, csak hogy az uralkodó pártot — amelyhez csatlakoztak — ezidőszert sem liberálisnak, sem konzervatívnek, hanem demokratának nevezték és annak szociálforradalmi irányzata volt. Az egyház szabadságáról csak annyiban lehetett szó, amennyiben ez a szó az egyházi törvényhozás alól való felszabadulást jelentette, mivel ez az új kurzussal, illetőleg annak kinövéseivel nagyon nehezen volt össszhangba hozható. Amennyire ez az államhatalom elnyomása alól való megszabadulást jelentette volna, az új helyzet bizonyosan rosszabb volt, mint a régi, mert akkor legalább senkit sem sujtottak börtönnel politikai nézetei miatt. (Eképp internálták Mikes János grófot, Szombathely püspökét, mivel az új népköztársaság elnökének főkegyuri jogát kétségbe vonni merészelte. A királyság bukása után főkegyuri jogról természetesen szó sem lehetett).

Szakítás minden eddigivel, egyuttal azonban a szocialista eszmékkel való kompromisszum volt az alapja a kultuszminisztérium elkülönítésének a közoktatásügyi minisztériumtól, amit addig teljes egységes alapon kezeltek (vallás és közoktatásügyi minisztérium), az iskolát azonban mint — minden "befolyástól mentes" — intézményt kellett beállítani, amelyiknek a kultusszal semmi közös kapcsolata nincsen.

Az egyház "felszabadítása" tehát megkezdődött!

És azután még másnak kellett jönnie!

A politikai kalandor, akinek a kormányhatalom kezében volt, a szerencsétlen Károlyi gróf, március 21-ikén átjátszotta a hatalmat a kommunistáknak, akiket a hatalom átvétele céljából a gyűjtőfogházból kellett kiszabadítani. Az ugynevezett "kis fogház" irodájában proklamálták a tanácsköztársaságot, abban a fogházban, amelybe később Kun Béla uralma alatt Magyarország elitéjét hurcolták.

A tanácsuralom első éjszakája hozta meg általában az első lökést a gyűlölt intézmény ellen, amely a felülről származó tekintély elvének alapján, tehát a kommunista módon felfogott demokráciának ellentmondó alapokon állott, az egyház ellen; sietve mondták ki az egyház és állam széjjelválasztását, s egyuttal minden törvényes védelmet, amelyet eddig az egyház, mint olyan, az állam részéről élvezett, tökéletesen megvontak. Minden adózási kényszer egyházi célokra megszűnt, — így hangzott az egyház ellenségének új evangéliuma, minden kényszeradomány egyházi célokra be lett szüntetve és most azt hitték, hogy a játékot az egyházzal és vallással szemben, ezáltal általában megnyerték.

Kun Béla gaz kormánya azt gondolta, hogy a vallást is, mint egy pénzügyi alapokon megszervezett részvénytársaságot, lehet felfogni. Most azonban döntőleg csatlakoztak.

A szélteben hosszában hirdetett elkülönítés külső dokumentálására, a közoktatásügy számára egy népbiztost neveztek ki ugyan, ezzel szemben az egyházi ügyek számára népbiztost, a hatalom új birtokosainak nyilvánosságra hozott listájában, találni nem lehetett. A vallásnak — a szociáldemokrata elvnek megfe-

lelően — az egyes magánügyévé kellett válnia; az állam, mint olyan, vallási tekintetben indifferens. A közömbösség azonban csakhamar a szólásmondás szerint: "aki nincs velem, az ellenem van" nyílt üldözéssé változott.

A kommunizmus ideológiája hozza azt magával, hogy minden az államban, mint közösségben összpontosul. És mindennek szocializálódnia kell. Ez viszont azt hozta magával, hogy az összes szociális berendezéseket közgazdasági nézőpontból kell értelmezni és mint olyanokat, az állam, azaz a közösség részére, hasznosítani kell. Az államkötelék kereteiben e szervezet tehát minden tartozékával az államhoz tartozik és ennek megítélése alatt áll a materialista hasznossági elv nézőpontjából kiindulva.

Igy történt ez az egyházzal is. Az új, a nyers materializmuson felépült rendszer, mint közgazdasági szervezetet bírálta el, amely az eddigi osztályuralom támogatását szolgálta volna. Vallás és egyház két különböző fogalom lett volna: az első magánügy, és az állam számára közömbös, amíg politikát nem üz (és politika minden, ami nem csupán érzelmi dolog, hanem általában külső vallási ténykedés), az egyház ezzel szemben, mint közgazdasági szervezet, a forradalom eredményeivel ellenkezésben áll (tekintély elve) s ezért mint ellenforradalmárt kell számításba venni és kezelni.

Mint közgazdasági szervezet most már azon törvény alá tartozott, amely a magántulajdon kommunizálását mondotta ki. El kellett veszíteni "főerejét" (!): működésének pénzügyi alapjait: javait be kellett vonni és az államhoz csatolni. A kommunista formába öntött szekularizáció ezért a rendszer eredménye volt, ha a többi nézőponttól — különösen a gyűlölettől — el akarunk tekinteni. Ezért tehát, mikor minden közgazdasági vállalkozást államosítottak, a gyűlölt egyház sem képezhetett kivételt, sőt mint a régi rezsim legerősebb bástyája, elsősorban jött tekintetbe.

Az egyházvagyon liquidálását ezért ennek megfelelően elrendelték és az egész ügy élére — mint teljhatalmu liquidátort — Fáber Oszkár expiaristát állították. Segítségére a hasonlóan egykori piarista papot, Apáti Istvánt osztották be.

I.

Fáber, az egykori szerzetes, aki azonban a rendet még teológiai tanulmányainak második évében, a fogadalom előtt elhagyta, ritka karrierrel dicsekedhetik. Mint középiskolai tanuló elhagyta protestáns hitét, átlépett a katolikus egyházba és felvétette magát a piarista rendbe. Mindamellet két év múlva elhagyta azt és nyomban a szociáldemokráciához pártolt, amelyben a kommunizmus kitérésével a katolikus egyház és egyházi rendjei ellen érzett gyűlöletének szabad folyást engedhetett.

Mint ahogy nyomban kijelentette, liquidátorrá való kinevezése után, a katolikus egyházat Magyarországon teljesen meg akarta semmisíteni és az egyházi rendeket hasonló sorsra juttatni. A templomokat, a közt szolgáló helyiségekké akarta átváltoztatni. Ezeknek mint zene- és énekcsarnokoknak, mint mozgó- és előadás-

helyiségeknek, a lakosság kulturáját, felvilágosítását és szórakozását kellett volna szolgálniok. Mint raktárak és depotok, a közgazdaság számára lettek volna hasznosítandók.

Nagyon jól tudta azonban, hogy a keresztény nép, különösen a vidéken, sohasem ment volna bele, hogy a liquidátor istentelen kulturterveit elfogadja. Ezért óvatosan akart dolgozni, hogy az orosz-lánt, melynek karmaitól általában félt a tanácskormány, fel ne izgassa. "A papok mostan megmutathatják, — mondottá gunyosan — hogy milyen befolyást tudnak gyakorolni a lakosságra. Nevezetesen a helyi munkástanács határozata lesz a mértékadó, hogy egy község egyháza továbbra is a maga eredeti céljait, vagy más célokat köteles szolgálni. A papok ezért erre vonatkozólag az ő sokat hangsúlyozott befolyásukat saját községeikben messzemenőleg érvényesíthetik."

Az apostata kényszerrendszabályokat is helyezett kilátásba. Nevezetesen felhívták arra a figyelmét, hogy az ő ténykedése a vidéken nagyobb néplázongások oka lehet. Erre azt válaszolta, hogy a rend fenntartásának úgy fogja gondját viselni, hogy a papok köréből tuszokat szed, akiket — amennyiben felkelésre kerülne a sor — "halomra fog lövetni." Tobzódó dühvel jelentette ki, hogy "itt a vérnek patakokban kell folynia."

E tervek kivitelére azonban nem került a sor: a kormány rögtön belátta, hogy a liquidátor olyan utat választott, amelyik véres fölkeléshez kell, hogy vezessen és az új rendszer népszerűségét (?) veszélyeztetni fogja. Ezért egy jobb módszerhez fordult és elhatározta, hogy ideiglenesen nem a nyílt, hanem az indirekt, illetőleg rejtett egyházüldözés útjára lép. Hogy azokkal a "hírekkel" szemben, melyek az egyházak és a szent edények kisajátításáról szóltak s amelyek a kommunizmust különösen a katolikusok szemében valóban nagyon kedvezőtlen megvilágításba helyezték volna, a tanácskormány jól felfogott érdeke szempontjából szembe szálljanak, a kormányzótanács abba a kényszerhelyzetbe került, hogy erről az úgyről nyilatkozni volt kénytelen. A taktikát meg kellett változtatni — az napnál világosabb volt előttük — és most a "leszerelt államférfi" szerepét kellett játszani. Kunfi Zsigmondnak, a közoktatásügy népbiztosának, akinek hatáskörében folyt a liquidáció is, kellett a mondott szerepet átvennie, ő azonban ezt nagyon rosszul játszotta, olyan módon, hogy a vallás ellensége rögtön átlátott a szitán és rendeletének hivatalos kommentárja nem hagyott többé semmi kétséget az ő valódi nézeteit illetőleg.

Husvét hetében, annak végén (1919. április 18.) megjelent a kormány hivatalos nyilatkozata, amelyben a fentnevezett népbiztos a legteljesebb vallásszabadságot hirdette ki. Nem igaz — szól ez a többek között — hogy a szovjet-kormány az Istenházát más profán célokra akarja felhasználni, ez épp oly kevésbé a felfogása, mint az a másik dolog, hogy a családi élet eddigi rendszerét romokba döntse. Most ezt az egyet jól meg kell jegyeznünk.

Ezt a rendeletet a szeparáció nagyobb tiszteletére, a népbiztos rendelete alapján, három egymást követő vasárnap, az összes tem-

plomokban, az istentisztelet alkalmával, ki kellett hirdetni. Valóban a kormány nem avatkozott bele a templomok belső életébe.

A hivatalos kommentár azonban a "Vörös Ujság"-ban ezekről a dolgokról lendületes cikket irt és üdvözölte a rendeletet, mint olyasvalamit, ami végre képes lesz a vallást az őt megillető helyre emelni. Szabadulnia kell most már az őt eddig hatalmában tartó politikai kötelékeiktől, amely a vallást az osztályuralom eszközévé álcasonyította le és minden jóhiszemű keresztény a kormány ilyen gondoskodásával szemben csak hálával lehet eltelve. Egyidejűleg kilátásba helyezte a hivatalos orgánus, hogy a jövőben az egyházi tanok semminemű, propagandáját tűrni nem fogják, amelyek "ellenkező felfogásuak" volnának. A skeptikus lelkek megnyugtására azonban egyidejűleg közhirre tették, hogy a tanácsköztársaság egy új természettudományos vallásnak is gondját fogja viselni, amely hivatott lesz arra, hogy a kommunista érzelmű munkásokat kielégítse. Ugyátszik, hogy ezt az új vallást is Faber találta ki, mert egy budapesti lelkésznek megmagyarázta, hogy "a vallás csakhamar el fog tűnni, helyét azután a természettudományos világnézet fogja elfoglalni." Ennek dacára korlátlanul beszéltek a vallás szabadságáról és mindenkit, aki fejét kételkedve rázta, a forradalmi törvényszék büntetésével fenyegettek. Nem csodálható, hogy csak keveseknek volt bátorságuk nyíltan és világon ellentmondani az ilyen eljárásnak.

A tervezett templomrablás tehát a keresztény lakosság állhatatosságán hiusult meg, amelynek részéről a legrosszabbtól tartottak. Magában Budapesten — bár félreértésből kifolyólag — izgatt jelenetek játszódtak le. A nép állandóan a templomok körül tanyázott és valamennyiben folytonosan egyházellenes erszöaktől tartottak. Beszéltek már az oltári szentség elrablásáról, a katonák erőszakos benyomulásáról a templomokba, stb. Ezek az események mindamellett nem fordultak elő. Később azonban, mikor a feltámadási körmenetet a Várban és a Krisztinavárosban (mindakettő Budapesten) megzavarták és az utóbbi a vörös zászlónak nyílt utcán való elégetésével és a magyar nemzeti Himnusz eléneklésével ellenforradalmi demonstrációvá vált, nemcsak a zsidók ütlegetésére került a sor, hanem lövöldözésre is. Ugyanez történt az Angol kisasszonyok templománál Budapesten, ahol a felizgatott néptömeg a nevezett kolostor evakuálását megakadályozta. Ezek az esetek azonban a templomok "kisajátításával" nem állottak összefüggésben.

Miután most Fáber terve a templomokat illetőleg eredménytelen maradt, annál energikusabban folytatta az egyházi vagyon liquidálását. Fáber annyira szociáldemokrata érzelmű volt, hogy katolikus létére a dolgok valódi állásáról nem voltak tiszta fogalmai. Ő csak az egyház finánciális erejét látta és erkölcsi hatalmát az elsőtől különválasztva láthatólag nem tudta elképzelni. Ő képtelennek tartotta a pápságot arra, hogy az apostolok szegénységével működhessék, másrésről a hívőket képesnek tartotta arra, hogy papjaikat magukra hagyják. A kigyót tehát a fején kellett volna eltaposni. A vallás- és közoktatásügyi minisztériumban van

egy statisztikai kimutatás a kommunizált (konfiskált, de más célra még fel nem használt) egyházi vagyonról pénzben és értékpapirokban, mert az ingatlanokat rögtön állami kezelésbe vették át, az egyházi kincseket ezzel szemben nem számították be. A liquidálás az összes templomokra, rendekre és vallásos, egyházi alapokból fenntartott intézményekre kiterjedt, az összes csak szociális szervezetekre is, amelyeknek felekezeti jellegük, vagy vallási színezetük volt. Azaz nemcsak a káptalanok, szemináriumok, konviktusok, iskolák és más hasonló intézmények, hanem a Szent Imre-kollegium is, a keresztény háztartásbeli nőalkalmazottak közvetítő egyesülete, a katolikus legényegyletek, a népszövetség, a katolikus lapkiadóhivatalok és így tovább, áldozatul estek.

Leghamarabb természetesen a fővárosban liquidáltak. A fentemlített statisztikai kimutatásról a következő adatokat veszem át:

Budapesten átvettek, illetőleg elvittek korona értékben:

	r. k.	evang.	ref.
készpénzben:	1,622,971.43	68,613.41	15,563.58
értékpapirban:	27,628,395.62	14,571,213.34	25,371,910.82
	unit.	gör kel.	zsidó
készpénzben:	26,898.76	10,953.83	1,384,527.91
értékpapirban:	1,238,536.90	1,354,820.30	41,090,436.24

Összesen tehát a következő értékben:

29,251,376.05	koronát a	katholikusoktól
14,639,826.75	"	az evangélikusoktól
25,387,474.40	"	a reformátusoktól
1,205,435.66	"	az unitáriusoktól
1,365,774.13	"	a görög keletiektől
42,474,964.15	"	a zsidóktól
114,384,842.14	koronát.	

Hasonlóképpen kellett volna annak a vidéken is végbemennie. Fáber azonban jajgatott, hogy a liquidálásra csupán zsidók és apostata papok jelentkeztek, akik — visszaemlékezve a franciaországi liquidálásokra, — véleménye szerint nem voltak elég megbízhatók. Azt kívánta tehát, hogy a mobil egyházi vagyont az államnak az utolsó fillérig biztosítsa, — hogy a liquidálásra megfelelő egyéneket jelöljenek ki és ezeket a különböző törvényszékeknek erkölcsileg magasan álló személyzetének körében vélte megtalálni, annál inkább, mert a laikus bíróságok következtében az ő hivatalos ténykedésük a kommunista államban fölöslegessé vált, a bírák tehát, úgy ahogy "munkanélkül" állottak.

Természetesen ezek az urak semmit sem akartak tudni erről a bizalmi munkáról s csak az a gondolat, hogy éppen ő rájuk gondolkodik az államnak érdekében, vezette némelyiket arra, hogy a munkát felvegyék. Emellett azt gondolták, — és ebben a véleményükben az egész papság megerősítette őket — hogy tekintettel egyrészt arra, hogy a munkának könyörtelen végrehajtása végtelen sok szenvedést okoz, ezzel szemben tapintatos eljárással sok nehéz percet lehet megkönnyíteni, másrészt tekintettel arra, hogy kezdetől fogva minden gondolkozó ember előtt nyilvánvaló volt, hogy

a kommunista rendszer tartósan fenn nem maradhat és csupán hónapokról van szó, még mindig jobb lesz, ha a lefoglalt egyházi javakat becsületes kezek őrzik, mint hogyha azokat tolvajok lopják el. Azonkívül ezeknek az uráknak csaknem valamennyie magas állami funkcionárius volt, akiknek az új rezsimmel kapcsolatban semmi tennivalójuk nem volt. Így történt, hogy — ahol ilyen urak jelentek meg — "kutatás" sohasem történt, hanem csupán azt liquidálták, amit éppen eléjük tettek s így néhány oly tárgyat hagytak figyelmen kívül, ami rosszakaratu elemek számára magas értékű lett volna. Ezenkívül szakítottak arra elég időt, hogy ne kelljen több kárt okozniok, amennyi éppen föltétlenül szükséges volt.

Egészsébe véve a vidéken ezért és más okokból kifolyólag — különösen azonban az idő rövideje miatt — tulajdonképpen nagyon keveset liquidáltak. A fenti statisztikát a vidéki liquidáció eredményeivel egészíthetjük ki tökéletesen.

Az ingatlanokat és egyházi kincseket, valamint egyéb berendezést ide nem számítva, a vidéken

299 római katolikus helyen	
76 evangélikus	"
62 református	"
3 unitárius	"
4 görög keleti	"
42 zsidó	"

liquidáltak és 90,190.765.91 korona összeget az állam részére lefoglaltak.

Ebből esik a:

	róm. kath.	evang.	ref.	gör. kel.	unit.	izr.
készpénzben	617.967.54	19.453.09	18.528.47	37.43	2.081.23	30.588.—
érték-papírban	84,835.631.21	1,673.304.30	884.160.77	31.208.86	2.000.—	2,076.075.01

Ez jelent:

katholikusoknál	85,453.328.75	koronát
evangélikusoknál	1,692.757.39	"
reformátusoknál	902.689.24	"
görög keletiéknél	31.246.29	"
az unitáriusok	4.081.23	"
a zsidók	2,106.663.01	"
Összesen	90,190.765.91	koronát

A liquidált összeg tehát összátnézetileg 204,575.608.05 koronát mutat fel, amiben

a katolikusok	114,704.695.80	koronával
az evangélikusok	16,332.584.14	"
a reformátusok	26,290.163.64	"
a görög keletiek	1,397.020.42	"
az unitáriusok	1,269.516.89	"
a zsidók	44,581.627.16	"

részesednek.

II.

A liquidálás tovább haladt, de Fáber nemcsak arra törekedett, hogy a templomokat és kolostorokat elpusztítsa, hanem hogy a lelkipásztorkodást is széjjelrombolja.

Ő a katolikus papságot — minden igazságtalanság ősi ellenségét — akarta megsemmisíteni és erre a sorsra kellett mindazon lelkészeknek jutniok, akik az ő terveivel szembehelyezkedtek. És ha e megsemmisítő munkát nem is tudta véghezvinni, ez valóban nem az ő erélytelenségének, hanem a klérus bátorságának és hűségének és a keresztény hívőereg és papságának áldozatkész, hősie odaadásának köszönhető.

Először csábításokkal akart dolgozni, azonban a terrorista nyomásnak sem volt szabad kimaradnia.

Miután az egyházi javakat bevonták, az állami és egyéb fizetéseket beszüntették, ezer meg ezer pap maradt kenyér nélkül s kényszerítve volt arra, hogy bárminő kereseti forrás után nézzen. Püspökök, kanonokok, lelkészek és káplánok, hitoktatók, a teológia professzorai, valamint a kórházi és intézeti lelkészek, stb. választás előtt állottak: vagy egy nagyon kétséges papi sorsnak néznek elébe, amely a keresztény népnek jóakaratótól függ, vagy új hivatást választanak, amely lehetővé teszi számukra, hogy napi kenyerüket szellemi vagy testi munkával megkeressék.

Világos, hogy némelyek nemcsak hogy nyíltan az első megoldást választották, de kötelesség is volt az, amelyik őket helyükhöz kötötte és a keresztény nép teljesen magától értetődőnek tartotta, hogy megtartsa az ő lelkipásztorait. Az élelmiszerek hiánya mellett, amelyeket jegyekre osztottak, e vállalkozás a lakosság részéről igazi hőstett volt és joggal állapíthatjuk meg, hogy a hívők szeretete és ragaszkodása valóban csodát művelt. Saját maguktól vonták meg a szükségést, hogy a lelkészeknek mértéken felül nyújthassanak mindent s ha lelkipásztorok nem küzdöttek volna e túláradó jótékonyssággal szemben, úgy még többet kaptak volna. Amit egy szegény pap állított, hogy kényszer nélkül többé semmit sem fog kapni, az éppen megfordítva történt: ők ezerszer többet adtak, mint akkor, mikor a járulékok még törvényesen voltak megállapítva. E téren Fáber alaposan elszámította magát.

Más papok viszont senkinek sem akartak terhére esni és más hivatást kerestek. Leginkább olyanok, akik sohasem állottak a lelkipásztorkodás szolgálatában (tanárok, stb.). A kommunista államban azonban mindenki állami: tehát minden hivatal is: az állam azonban alapjában véve semmiféle lelkészt nem alkalmaz. Ez az elv. A lelkészeknek tehát először dönteniök kellett afelől, hogy továbbra is papi hivatalukban, illetőleg hivatásuk körében maradnak, vagy pedig lemondanak róla (katolikus felfogás szerint ez lehetetlen). Hogy a választást nekik megkönnyítsék, azonnal jó állásokat magas fizetéseket és hasonló kedvezményeket ígértek, egyidejűleg azonban egy nyilatkozatot is terjesztettek eléjük aláírás céljából, amelyik azt tartalmazta, hogy ők "a papi

állásból kilépnek és mint egyházi személyek többé nem jönnek számításba.”

A lelkészek most szilárdan és hiven kitartották hivatásuk mellett és az aposztáziáról semmit sem akartak tudni. Hasonlóképp cselekedtek a szerzetesek, akik elé egy hasonló reverzálist terjesztettek aláírás céljából. És így történt, hogy a hivatásukhoz hű egyének nyers kézimunkát (kertész, szerelő, stb.) vagy pedig irodai foglalkozást választottak magánosoknál, mintsem hogy lemondtak volna hivatalukról.

Kiszámíthatatlan következményei lettek azonban ennek a félelmetes dekrétumnak az apácákra nézve, akik természetesen éppen úgy vonakodtak a reverzálist aláírni. Ezek — miután az egyházi épületeket is kommunizálták — eddigi tartózkodási helyüket kiüríteni voltak kénytelenek és — sokan öreg korukra — azelőtt a kérdés előtt állottak, hová most? Mint szolgálók, magántanítónők, házvezetők, stb. ugyan találhattak volna alkalmazást, de csupán akkor, ha a megfelelő szociáldemokrata szakszervezetbe beléptek volna. Ide azonban nem vették fel őket szívesen, mert nem tartoztak a “megbízható elemek” közé. Az irgalmas nővér, aki negyven éve viselte a fátyolt, világi ruhát kellett, hogy öltöjön és mint takarítónő penzióban a szobauraknál szolgáljon, mert hű maradt a rendhez és mint ilyen, a betegápolónők egyik szakszervezetében sem kapott felvételt. A másik szakácsnő lett egy proletár konyhán. A harmadik privát órákat adott idegen nyelvből, ismét másokat jószívű emberek vettek fel, ami azonban a keresztény nép nagy megterhelését jelentette, mivel — mint fentebb megemlítettük — az élelmicikkeket pontosan kimérték a ehhez járult még az, hogy a nélkülözhető lakosztályokat, amelyek nem voltak feltétlenül szükségesek, tulajdonosaiktól a proletárok betelepítése céljából, kényszereszközökkel elrequirálták.

És még sem került ki egyikük sem az utcára! Hogy azonban — ha ez a szerencsétlen kor még soká tartott volna — végezetül nem esett volna-e némelyikük a nyomor prédájává: olyan kérdés, amelyre, hála Istennek, nem kell válaszolnunk.

A szocializált rendházak és papi intézetek ezután az általános népjólét szolgálatába állítottak: nagyjából penziók vagy más találkozó helyei lettek a proletárságnak. Így lett a jezsuita kollegiumból először diákotthon, egyetemi hallgatónők számára, azután diákok számára, végül a katonai Ludovika Akadémia internáltjainak kaszárnája, mert ez intézet fiatalága az ellenforradalomban oly állhatatosnak mutatkozott, hogy büntetésül — miután életüket Romanelli, az olasz alezredes, megmentette — “kolostorba küldték” őket. Ugyane célt szolgálta később még az irgalmas nővérek nagy rendháza és iskolája, amit Ranolder püspök alapított. A reformátusok teológiai akadémiaja is a proletáriátust szolgálta. A ciszterciták kollegiuma lett azon apostáták otthona, akik — papi hivatásukat elhagyva — a kommunista propaganda szolgálatába állottak. Ezek száma körülbelül harminc volt, akik a különböző felekezetek között oszlottak meg. A premontreiek háza diákotthon lett. A katolikus egyetemi hallgatónők nagy kollé-

giuma (Marianum) lett a kommunista tanító-propaganda bölcsője. A Szent Vincéről nevezett nővérek anya-otthona csecsemő-otthon lett (a nővéreknek civilruhában kellett maradniok) stb. stb.

A rendeknek és a klérusnak ez általános üldözése mellett minden nap újabb meglepetést hozott, az atrocitásokat tekintve, amelyek mind a fővárosban, mind a vidéken a vörösök bűnéül rovandók fel és ezek a véres események — ha számuk nem is túl nagy — az egyházüldözésnek legszomorubb következményei. Ismétlen: nem sok ezeknek a száma és ez a papiszemélyekre vonatkozik, mert a meggyilkolt hívők szerfölött nagy számát bemutatni e skiccnak keretén kívül esik. Együttal hangsúlyozni kívánom, hogy csak azon eseteket hozom föl, amelyek történelmileg és aktszerűleg állapítottak meg. A többi esetet, ahol kutatásoknak még nem jártak végére, egyáltalában érinteni sem fogom. Hasonlóképpen mellőzni fogjuk azon számtalan papnak és lelkésznek nevét, akik börtönökben és fegyházakban várták ki a végét és ott oly szenvedéseken mentek keresztül, amelyek azután el is pusztították őket: mint ahogy ezt például az irgalmas nővéreknek próféta-utcai házában a főnöknő esetében konstatálták, aki a fogságban kiütéses tifuszt kapott és azután meghalt. Sikoljunk át ezeken a "csekélységeken".

Megállapítottatott elsősorban a fülesi római katolikus papnak tragédiája Nyugatmagyarországon, aki mindjárt a diktatura elején, mint annak első áldozata, pusztult el. Az ellenforradalom vádjával illették és ez az életébe került. A forradalmi törvénszékek érdemeket igyekeztek szerezni. Golyó által mult ki. Hasonló sorsra jutott Budapest mellett a fiatal szentendrei káplán, Kucsera Ferenc dr. Ezt egy nyilvánvalóan hamis vád alapján éjszaka elfogták, a szemétdombon agyonlőtték, azután — miután reggelig otthagyták feküdni, sőt őrizték is — a városi szemeteskocsi vette fel és a temetőbe vitte, ahol azután koporsó és beszentelés nélkül temették el. Később a lakosság nyomására megengedték, hogy egy más temetés alkalmával a sir szélén egyházilag beszenteljék és koporsóba helyezték.

Wohlmuth Ferenc lelkész Császár községben Győrmegyében — hogy az ő hiveit a vörös bosszútól megmentse — magára vette a felelősséget az ellenforradalomért, amely az ő egyházközségében kitört. Ezért életével lakolt és a község bikájának kötelén pusztult el, amelyikre felakasztották. Kartársai: Trubinyi János dunamocsi lelkész, korábban a magyar parlament tagja, egy hajóláncre kötve fejezte be életét. A megszállott területre való menekülés közben ismerték fel Vermes Gyulát, a keresztenyszocialisták vezetőjét a terroristák, az álruha nem használt semmit és a tör teljesítette köteleességét. A fiatal pap lelkét a vörösök lövései közben lehelte ki.

Megrázó halállal mulott ki a két lelkész: Kósa József a pap és Hornyik Károly a káplán, Jászkarajenőn. A papot felszólították, hogy dobja el a papi talárt, mert az "a hazugság ruhája". A bátor lelkész kijelentette, hogy az ő papi ruhájáért, amelyet

egész életében, mint az igazság ruháját, örömmel viselt és amelyet azért szeret és tisztel, — életét is feláldozza. Mindkettőnek kilátásba helyezték, hogy kilépés esetén megkegyelmeznék életüknek. Mivel ezt az ajánlatot visszautasították, revolverlövésekkel megölték őket. Közvetített uton Csincsák János római katolikus káplán is áldozata lett a vörös forradalomnak, mivel a Szentest megszállva tartó vörös csapatok az ő káplán szobáját használták föl telefonközpontnak. Amint a vörösök kivonulása után, illetőleg a romának megjelenése után Csincsák káplán elhagyott szobájába visszatért, körültekintés céljából, hogy az vajjon lakható-e, abban a szituációban találták őt ott a román előőrsök és azt álitva, hogy ő a vörösökkel telefonösszeköttetésben áll, a helyszínen agyonlőtték.

E vázlat megvilágításában azt gondolhatnók, hogy ha az egyházüldözés ugyan erős volt is, mégsem volt rendkívül szigorú. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy a hóhérlegények kormányszata csupán négy hónapig tartott s ezért egyrésről a rendeleteket még nem hajtották végérvényesen és egészen végre, másrésről a szükségét szenvedő egyének anyagi eszközei és megtakarított pénze nem merültek ki teljesen. Ha a kommunizmus még csak a télíg tartott volna s az élelmiszerek mindjobban elfogytak volna, a legrettenetesebb eseményeknek lehattunk volna tanui, amelyek az egyház ellenségeinek vörös vallásgyűlöletében gyökeredztek.

Igy azonban meg lettünk attól óva, hogy az egyházüldözést a maga zenithjén láthassuk. A nemzeti kormány újra megindult rekonstrukciós munkája igyekszik a kommunizmus kárát energikus kézzel megjavítani. A keresztény kurzus bevonulásával a vallásszabadság a legnagyobb mértékben felujult ismét és a szabaddá lett keresztényszociális gondolkozás a nyilvános életben a maga legszebb győzelmeit ünnepli. Új élet lüktet a nemzet ereiben, félig elfelejtett, régi igazságok uralkodnak újból a legmódernebb felfogásban az országban. Tavaszi fuvalom járja be a sikot és fájdalmasan tekintenek le ránk a Kárpátok hóval fedett tetői, ami egykori hazánk határőrei, mintha vágyólag várnának arra a napra, amelyiken meg is fürödhhetnek az ujjáébredő magyar kereszténység friss áramlatában. És ki az, aki nem érti meg ezt a vágyódást?

A bolsevista sajtó

Irta

dr. Kun Andor

az "Otthon" Újságíró-Egyesület
alelnöke

A sajtó Magyarországon is, mint mindenütt, csak tünet, az uralkodó közhangulat egy megnyilvánulási módja. Ha ez a sajtó beteg volt, úgy ez nem is jelent mást, minthogy kóros volt az az eleven organizmus, amelynek idegfeldultságát, fertőzöttségét mutatta — és sokszor okozta is — szemmel láthatóbb fekélyességében ez a sajtókelevény. Nem a sajtó volt egyetlen előidézője annak, hogy urrá lehetett a letiport, megtépett szerencsétlen országon az az ázsiai járvány — az a morbus asiaticus, — amely dühöngő terrorral, mindent legázoló, romboló furorral tiporta itt le a fejlődést, a kulturát, a vallásos hitet és a nemzeti érzést, a jólét és a szabadság minden reményét.

Megállapítandó azonban, hogy a mi sajtónk meghunyászkodóbb, üzleti rugalmasságával alkalmazkodóbb volt a kelleténél, hiányzott belőle a nacionalista öntudat bátorsága és hogy azok a hirlapírók, akiket a forradalom vihara separt az élre, kialakulatlan, tudatlan s tág lelkiismeretűbb álforradalmárságukkal mélyebben merültek be a destruktív irányu terrorba, alaposabban kihasználták egyéni érvényesülésükre a forradalmi zavarokat s ezzel súlyosabban is kompromittálták a sajtót, amelynek vezéreiül feltölték magukat.

Bizonyos, hogy ha a mi sajtónk gerincesebb lett volna, ez a veszedelem nem szakadt volna ilyen könnyen a nyakunkra s az is lehetséges, hogy a sajtó ilyen könnyű behódolása nélkül talán nem is állottak volna elő azok az állapotok, amelyek a bolsevizmust előkészítették.

A destruktív áramlat első pionérijai már a háboru előtt kezdtek besettenkedni a magyar sajtóba, de a mérsékelt gondolkodásu, konzervatív hajlandóságu magyar népben közvéleményt teremteni nem tudtak s csak egy vesztett háboru idegbomlásának önkivületből kicsiholt forradalom khaotikus zavarosában kerekedhettek a terror, szervezett erőszak eszközeivel a megkábult közhangulat felé, ragadhatták el a vezetést és alakíthatták át szélsőségekben tomboló ideáik képeire majdnem az egész sajtót, amelynek egy része riadtan adta be a derekát, másrésze az utca népszerűségének üzleti kihasználása céljából hangosabban s türelmetlenebbül radikális lett a hódítóknál is s végül a sajtó azt a részét, amely megakart maradni a mérsékelt és nemzeti érzés alapjain, ledorongolták a sajtó forradalmi terroristái, a hozzájuk dörgölődő konjunktura-radikális sajtó biztató, helyeslő kórusának hangjai közepett.

Egy kis csoport, amely a magyar radikális és szociáldemok-

rata sajtó exponeseiból került ki, nyíltan arra szövetkezett a forradalom kezdetén már, hogy megszünteti a kritikát, elnyomja a sajtó szabadságát, mert a radikalizmus és szocializmus, amelynek mély gyökerei a magyar néplélekben nincsenek, csak így tarthatja fenn törpe kisebbséget képviselő uralmát. Olyan hallatlan sajtóterror kezdődött, amely példátlan a forradalmak történetében is. Ausztriában és Németországban, — ahol ekkor a forradalmak komolyabbak voltak s terrorban sem volt hiány, — még volt valamelyes bírálati szabadság. Nálunk semmi. Pedig nálunk még ekkor nemsak hogy ellenforradalmi, de ellenzéki mozgalom sem volt. Mindenki behódolt, vagy félrevonult, s ha erőszakos forradalmasítással a legszélsőbb balra, a forradalmi őrjöngés legvégső tulzásaiba nem kergetik terrorisztikus kiméletlenséggel és célzatossággal a kormányzást, mindenki támogatta volna is a békekötésig az új uralmat.

A sajtó e forradalmár vezérei egészen urai lettek a sajtónak. Szabadszervezet címén működő, eddig — helyes — gazdasági célokat szolgáló egyesületük kezébe ragadta a sajtó irányítását. Szerkesztőket csapott el, megszabta a lapok irányát, lehetetlenné tette még a leghalványabb kritikát is és ha egy-egy lap egyszer-másszor mégis bírálni próbált: akkor menten megjelentek az újságíróból lett katonatanácsi elnök: Pogány József gyerkőc-katonái, feldúlták a lapok szerkesztőségeit, lerombolták nyomdáit s halálos fenyegetésekkel fojtották bele az önérzetesekbe az őszinte szót.

Január 1-én a "Pesti Hirlap" nyugodt hangon kéri a katonákat, hogy álljanak ellent minden izgatásnak s ezért másnap felizgatott tömegek romokba döntenek a lap helyiségeit. Február 9-én katonák jelennek meg a keresztény "Új Lap"-nál, elviszik könyveit, kéziratait, cimszalagjait s ugyanez napon megjelentek az ugyancsak keresztény "Alkotmány" szerkesztőségében.

A nacionalista "Új Nemzedék" helyiségeit szétrombolják, a liberális "Pester Lloyd"-ot tüzérek támadják meg, s kijelentik, hogy legyilkolják a szerkesztőséget, ha még egyszer bírálatot mérészel gyakorolni. Február 20-ikán demolálják az "Apostol"-nyomdát, amely a keresztény lapokat állítja elő s kifosztják, szétszedik a "Szív", "Sajtó", "Magyar Kultura" szerkesztőségeit.

Az újságírók nagy többsége agyonterrorizálva, kétségbeesett dühvel nézi, hogyan rombolják le a sajtószabadság utolsó pillérét is és még azt is kénytelen kinos tehetetlenségében eltűrni, hogy hivatalos testülete, az Újságírók Szabadszervezete, — ahányszor kifosztanak, szétrobbantanak egy-egy redakciót, nem a sajtószabadság e flagrális megsértése ellen tiltakozik, hanem mindig ilyenkor tüntetőleg a sajtó ellenforradalmi hangja ellen. A szabadszervezet terrorral a "Budapesti Hirlap" igazgatóságából kilépésre kényszeríti a régi, nacionalista érzelmű igazgatóságot, a "Pester Lloyd" megjelenését pedig büntetésből betiltja egy napra, mert neki nem pariroz.

A szociáldemokrata sajtó a sajtószabadság ellen.

A szociáldemokraták nyomására a nyomdászok csak a párt-nak tetsző cikkeket nyomják, a vasutas és postás szervezetek pedig csak a párt-nak tetsző lapokat továbbítják. A kormányon lévő szociáldemokrata párt hivatalos lapja, a "Népszava" féktelenül izgat.

Február 7-iki számában például azt ajánlja, hogy "le kell bunkózni a szemtelenkedő, pimaszkodó ellenforradalmárokat," mert Gyöngyös városa tiltakozik a terror ellen. "Egy jó, hüvös kis cella és napi nyolc órai fegyenc-munka majd lehűti az ordító betyárok vérét," — írja. Amikor pedig az egyetem tanárai kérik autonómiájuk megtartását, "Letörni! Letartóztatni," címen ír vezércikket február 4-én.

A sajtószabadság eltiprására egyenesen felhív minden nap ez a lap. Amikor a Pesti Hirlapot szétrombolták, — a Népszava — büszkén mondja: "tanuljanak a Pesti Hirlap esetéből. A forradalom nem tűri, hogy a sajtószabadsággal visszaélve, perfid rágal-makkal aláaknázzák a forradalom vívmányait." Február 21-én kijelenti, hogy az ellenzéki sajtótermékek megjelenését "meg fogja akadályozni s így védi meg a sajtószabadság tisztaságát." Január 30-án pedig így ír:

"A sajtószabadság banditái, akik valamikor fogvacogva esküdtek a Nemzeti Tanácsra, nagyon merészen kidugták a fejüket a gallérjukból, ahova eddig gyáván behuzva tartották és mert nem a rémüldözve remélt akasztófát látják maguk előtt, hanem a forradalom vívmányait: a sajtószabadságot, a gyülekezés, az egyesülés jogát és a véleménynyilvánítás szabadságát, azt hiszik, hogy minden szabad és azt remélik, hogy a forradalmi vívmányokkal törhetik le magát a forradalmat. Gyáva és pimasz had támad neki a forradalomnak, gyáva és alávaló, mert hazugság és rágalmazás a fegyvere. Miért nem vágnak nyomban a szájukra? Hát nem fogják merni sokáig. A sajtószabadságnak és minden szabadságnak banditáival el kell intézni a dolgot, más eszközökkel!"

Közben megtörténik az első lapkommunizálás is. A "Déli Hirlapot" megveszi egy nacionalista csoport s a lap munkatársai fegyveres matrózok segítségével sajátítják ki a lapot és adják ki az új tulajdonos pénzén, de ellene. Ekkor már Göndör kézigránáttal s agyonveréssel fenyegeti meg azt lapjában, aki birtokába akarja adni jogos tulajdonosának a lapot.

Március 12-én a Lovászy-párt tiltakozik a sajtószabadság megsértései ellen s ekkor a lapok utasításra e lépéséért reakcionárius gazembernek minősítik Lovászyt s a Göndör lapja "politikai csirkefogóknak" — nevezi a sajtószabadság védőit, — "politikai zsebtolvajoknak, akik ellopják a becsületes munkával gyűjtött értékeket."

A Vörös Újság megszületése.

Ilyen körülményekkel készítik el a forradalmár sajtóvezérek és orgánumok a bolsevizmust. A forradalom elején a kommunisták még nem szerepelnek. Novemberben érkezik meg Kun Béla több bolsevistával Oroszországból. Rögtön lapot is alapítanak Vörös

Ujság címmel. A lapot Oroszországból hazatért ujságírók csinálják itthon mellőzött szocialistákkal. E lap nyíltan a rombolást hirdeti. Nyíltan követeli a hadsereg dezolálását, a szabotázst, gyárak demolálását, a házbérfizetés megtagadását, a munkásság felfegyverzését és a polgárság megsemmisítését, mert csak ebből alakulhat ki az új rend.

Százezreket vernek a lapba s a millióikból, amelyet Oroszországból hoztak, nemcsak nyíltan bérelik fel lázadásra a katonákat, rokkantakat, munkanélkülieket, de százezerszámba ontják lázító röpirataikat is.

A lapok csak a Papírközpont engedelmével jelenhetnek meg, nyomda csak a Papírközpont papírját dolgozhatja fel s a Vörös Ujság ennek engedélye nélkül mégis megjelenik. A kormány türi, hogy nyomdájuk a lapot kinyomja, hogy részükre papírt csempészenek s szabályellenesen lapjukat terejstthessék. Minden jobboldali halovány, szelid kritikát is terror ver le, de a Vörös Ujság és a "Vörös Katona" lázítása ellen nincs szava sem a rendőrségnek, sem a bíróságnak. A sajtó-szabadszervezet ez ellen nem tiltakozik s a behódolt polgári lapok egy része undorító bolsevik rokonszenvtől hangos. Mentségükre csak tudatlanságuk szolgál: nem tudják, hogy a kommunizmus őket fogja kivégezni legelső sorban.

Amikor pedig összeütközésre kerül a szociáldemokraták közt a sor, a radikális polgári sajtó a kommunistákat támogatja s amikor Kun Béláékat letartóztatják, mert véres utcai harcot provokáltak a Népszava ellen, a polgári lapok zokognak az elfogott bolsevikiek testi épségéért.

Hogy a sajtó ekkorra már milyen elvadult, azt fényesen jellemzi az egyik bolsevikivé vedlett szocialista ujságíró, aki közvetlenül a bolsevizmus kitörése előtt így ír:

"Golyót és bitófát...!"

Ellenségei vagyunk a halálítéletnek. Csupán nekik kívánjuk a halált, mert egy ország tragédiája és százezrek halála kiált bosszuért az égre.

Követeljük, végezzék ki, akasszák fel vagy löjjék agyon:

Gróf Berchtold Lipót és

gróf Burián István volt külügyminisztereket,

gróf Czernin Ottokár volt külügyminisztert,

Hazay Samu honvédelmi minisztert,

báró Szurmay Sándor honvédelmi minisztert,

gróf Esterházy Móric és

Wekerle Sándor háborus miniszterelnököket,

Teleszky Jánost és

Klebelsberg Kunó grófot, Tisza bizalmasait és

Herczeg Ferencet, a harmadik bizalmast és nagy köszöntőt,

Szterényi Józsefet,

Windischgrätz Lajost és

gróf Hunyadi Józsefet, a király rossz tanácsadóját,

gróf Andrássy Gyulát és

gróf Apponyi Albertet.

Ezenkívül életfogytiglan internálni kell az összes kabinetek minisztereit, mint bűntársakat és néptörvényben kell kimondani, hogy a régi munkapárt, alkotmánypárt és Apponyi-párt tagjai semminő nyilvános szerepet nem kaphatnak.

Halált akarunk a bűnösökre! Vesszenek! Lógjanak! Gebedjenek!”

E cikket a Város című lapba egy Róbert Oszkár nevű jelentéktelen hirlapíró írta, aki a forradalmak alatt sajtóvezér lett!

A sajtó ily bűnös önmagamégfeledkezése járult hozzá, hogy rászakadhasson erre a szerencsétlen országra a bolsevizmus.

Kommunizálják a lapokat.

Kitör a kommün s sok mindenre világosság derül. Most már nem is titkolják, hogy azért nyomtak el mindent, züllesztették szét a hadsereget, tették produktív munkára képtelenné az ipart, tiporták el a sajtót, mert csak így készíthették elő a szocialista forradalmat. Össze kellett törni, le kellett rombolni mindent, mert máskülönben ebben az országban — amely konzervatív — sohasem sarjadhatott volna ki az a kommunista forradalom, amelyre szocialisták s bolsevisták egyaránt törekedtek, ha más utakon is.

Izzó koponyájú, — kevesebb részében: fanatikus, — nagyobb részében minden áron érvényesülni akaró exaltádók szervezték és készítették elő a forradalom első percétől a kommunizmust, mert e magyar lélektől, idegen forradalmi kalandorok csak így lehettek urai ez országnak, amelynek érzései, rokonszenve s pszichéje tőlük távol állott. Le kellett törniök hát mindent s mindenkit előbb, kicsavarni a nemzet kezéből a fegyvert s megmételyezni a közvéleményt.

Kis, jelentéktelen ujságírók, akiket csak a mindenáron való érvényesülés mohó vágya fűtött, kerekedhettek a sajtó fölé, — egy-két meggyőződéses szocialista és egy rakás tehetségtelen stréber, — mert ők vállalkoztak arra, hogy megfélemlítik, letörik a lapokat. S minthogy katonák terrorja állott rendelkezésükre, a kormány teljes támogatása, az egyedül felfegyverzett munkástömegek, a sajtó becsületes munkásait félre is tudták tolni, a lapokat dirigálhatták s olyan közhangulat látszatát keltették, amely ellen a nagy többség vére lázadozott.

S amikor uralomra jutott a bolsevizmus, ezek a radikális s szocialista sajtó-dirigensek már az első percben keservesen jutottak tudatára annak, hogy megcsalták őket is. Felhasználták ez állapotok előkészítésére, de most már sutba dobják őket is, mert a puccs előkészítői annyira urai lettek a helyzetnek, hogy nincs már szükségük kihasználható sajtó-forradalmárookra. Dolgozhatnak egyedül, csupán a most már nyílt, pusztító terrorral.

Első cselekedetük volt, hogy a lapokat kommunizálták. Eyszerűen elvették tulajdonosaiktól, nyomdástól, papírkészletestől, házastól együtt, rátették a kezüket a magánvagyonukra, elszedték készpénzüket, betéteiket, folyószámláikat, követeléseiket. Egy szervezet létesítettek, amely a laptulajdonosok egyesített pénzéből

tartotta fenn ezután a sajtót. Csak a szocialisták lapja, a "Népszava" maradt ezután is a párt magántulajdonában.

Már az első napokban megszüntették a nacionalista "Buda-pesti Hirlapot" s a keresztény "Alkotmányt", majd a liberális "Napot", sorsukat a többi lap is követte s május közepére megszüntettek a két szocialista lapon a "Népszaván" s "Vörös Ujságon" kívül minden ujságot. Helyükbe válogatott szocialista ujságírókkal egy-két új lapot alapítottak a "Világsszabadságot", "Volkstimmet", "Vörös Katonát", egy pár uszító folyóiratot "Ifjummunkás", "Nőmunkás" stb. címmel. A polgári lapok közül csupán a "Pester Lloydot" vették át.

A megszünt lapoknak nemcsak vagyonát rabolták el, de könyveit, címszalagjait, feljegyzéseit is, — nehogy valaha is feltámadjanak, — helyiségeikbe pedig kommunista ujság szerkesztőségeket, kiadóhivatalokat telepítettek s más kommunista vállalkozásokat.

Az ujságírók helyzete.

A kommün első éjszakáján már elcsapták a nekik meg nem bízható szerkesztőket, helyükbe saját embereiket ültették s minden laphoz cenzorokat küldtek. Olyan förtelmes cenzura kezdődött, amelynek nem volt még soha párja. Véleményt nyilvánítani csak a kommunista pártlapoknak volt szabad, a többi csupán a rendeleteket s hivatalos kiadmányokat adhatta le. A közoktatásügyi népbiztosság utasította naponként a lapokat, hogy mily cikkek jelenjenek meg s mit hogyan kell kommentálni.

Amíg a kommunizált volt polgári lapokat megtürték, minden igyekezetük oda irányult, hogy a volt polgári ujságírókat minél szorosabban rántsák magukkal és minél mélyebben kompromittálják. A jelesebb hirlapírók mind inkább ki akartak bujni e népbiztosságtól dirigált cikkek írása alól s ekkor Lukács György népbiztos elrendelte, hogy mindenkinek alá kell írnia azt a cikket, amelyet a népbiztosság megrendelt. Naponként kijelölte a népbiztosság, hogy mit kell írni, előírta a cikk gondolatmenetét, slágmentumait és azt is, hogy e cikket ki írja és fedezze a nevével. Természetesen a legnacionalistább érzelmű írókkal a legvéresebb, leguszítóbb bujtogatásokat iratta és iratta alá.

Ekkor — május 9-én — így ír erről a "Vörös Ujság" és e cikk hangja jellemzi a kommunisták és a kommunista kormány véleményét is a hirlapírókról:

"A proletárdiktatura megvalósítása után az uralomra került proletariátus kegyelmes volt a háboruból élő és a dolgozók nyakán már valóságos osztályfölötti osztálylyá fajult ujságírók henye kasztjával szemben, Magyarországon, ebben a balkáni torzállamban, amely a nyugati fejlett országok termelését csak nagy hanggal és sok szélhámossággal tudta utánozni, ahol az uralkodó osztályok valóságos paródiái voltak a Nyugat elnyomóinak, a nyugati méretekhez képest egészen természetellenes arányokban fejlődött ki az ujságírás. Ez a mesterség egy egész nagy és fölösleges kasztot nevelt Magyarországon, amely a bürokraták mellett hasonló erőszakossággal és szívóssággal feküdt rá mindenre és óriási tá-

borát képezte a heréknek és dolgozni nem akaróknak, egyuttal valóságos rezervoárját azoknak az embereknek, akikből — ahogy itt mondják — “minden lehet.” Ezek az ujságírók tudatlan, renyhe, opportunus sarlatánok és szélhámosok.

“A proletáriátus az átalakulás munkájában nem ért rá a férgek eltaposására, nem rázta le magáról ezeket a szívós állatkákat. Nem ütött szét a pesti sajtódzsungelben. Kegyelmes volt. De a morál insanity lovagjai rutul visszaéltek jószívével. Megtelt a mérték!

“Már megtörtént az első intézkedés a sajtóbrigantik ellen, rendelet jelent meg, hogy a volt polgári lapok cikkeit aláírva kell közölni, “Mitriechen!” — vonjátok le a konzekvenciát: aki mit irt, állja is érte a helyét, ha pedig szabotál, nem akar és mer irni, pusztuljon!

“Nagy kavarodás támadt erre a sajtó berkeiben. Az évtizedes vezércikkírók egyszerre halálos betegek lettek, írógörcsöt kaptak az elvhü kezek, öreg cikkírók gyorsan átvették a vizállásrovatok szerkesztését. Fiatal, eddig soha felszínre nem került, kezdő embereket toltak előtérbe, soha nem látott nevektől lettek tarkák a lapok. És ha mégis muszáj volt irni a régieknek, szürke témákon köszörülték szakavatott pennájukat. Hát most már elég volt tisztelt urak! A proletáriátus diktaturája nem komédia. Tűrhetetlen, hogy a kommunizmus ígéje körül még most is csábtáncot lejtjenek ezek az óvatos duhajok. Betelt a mérték!”

És a szegény ujságírók, akik fizetésükből tartották családjukat, kénytelenek voltak irni a megrendelt cikkeket. Különben elvesztették kenyerüket, elvették volna lakásukat, élelmiszer-jegyeiket s börtön, esetleg halál várt volna rájuk, mint ellenforradalmárookra.

A kommunizmus véleményét egyébként a sajtószabadságról a “Vörös Ujság” itt következő citátuma jellemzi legélénkebben:

“A sajtó a kapitalisztikus társadalmi rendnek éppen olyan jellegzetes terméke, mint a nagybank, a tröszt, vagy a prostitúció modern formái. A proletárállamnak tehát ezzel a szabadsággal éppen úgy le kell számolnia, mint a nagybankkal, mint a prostitúcióval. Nem lehet türnie, hogy ez a neme az ember lelki megmérgezésének bármilyen ürügyek alatt tovább is fennmaradjon. A szocialista nem ismeri el a burzsoá véleményssabadságát és az ujságíró, aki éppen úgy kifejti a forradalom, mint az ellenforradalom véleményét, olyan, mint a gyülevész-proletár. Ezért kell velük leszámolni.”

A lapok megszüntetése után 400—500 ujságíró lett munkátlan, több ezer kiadóhivatali tisztviselő és vagy tizezer rikkancs, kihordó, nyomdász. A proletárdiktátorok egy darabig türték is ezt a helyzetet, míg végre felmerült az a terv, hogy az ujságírókat részben, mint analfabéta-oktatókat kell elhelyezni, részben mezei munkára, méhészkedésre, selyembogártenyésztésre, kertészkedésre kell kényszeríteni.

Akkor — július 8-án merészelték szervezetükben — először tiltakozni az ujságírók a proletárdiktatura ellen. Hallatlan vak-

merőség volt ez abban az időben, amikor százával hurcolták el, kinozták meg naponként a diktatura pribékjei, amikor egy fehér zsebkendő kabátzsebbe való kitűzéséért embert öltek, s elegendő volt, ha valaki önérzetesen lépett fel — mint a kis Dobsa zászlós — arra, hogy szadista kínzások után kivégezzék. Ekkor történt meg az első nyílt szembehelyezkedés a diktatúrával egy gyűlés keretében, amelynek Szász Zoltán és Kis József mellett kívül egyik szónoka éppen e sorok írója volt. A gyűlés határozati javaslatot fogadott el, amely tiltakozott a sajtószabadság eltiprása ellen és az ellen a rendszer ellen, amely "a fegyintézetek szellemét vitte be a társadalomba, lesüllyesztette a rabszolgaság színvonalára a huszadik század államéletét s feltartóztathatatlanul idézi elő erkölcsi, gazdasági és művelődési leromlásunkat."

A "Népszava" e gyűlésről másnap így irt:

"A polgári sajtó összes ujságírói is belekerültek az ujságírók szervezetébe, közöttük számosan olyanok, akik a legszélsőbb reakciót szolgálták és akikbe így annyira belegyökeresedett a kapitalista sajtó korrupt ideológiája, hogy még ma sem tudják és nem is akarják felismerni minden dolgozó, minden munkás osztályhelyzetét. Kialakult tehát az a félszeg, hazug helyzet, hogy egy szervezetben a munkásság osztálytudatos forradalmi szervezetében lényegében azok voltak többségben, akik nem állanak az osztályharc alapján, akik nem osztálytudatos munkások, akik az ellenforradalom győzelmére spekulálnak. Ez a félszeg, hazug helyzet robbant ki kedden az ujságírók taggyűlésén. A korrupt, bankpauszálás polgári sajtó néhány munkatársa alkalmat szerzett arra, hogy a proletariátus diktatúrája ellen foglaljon állást, hogy visszakövetelje a burzsoá-lapok kiadóinak pauszálás, lefizetett "sajtószabadságát." Igen jó tanulság volt ez a proletariátus számára."

E gyűlés után egy kommunista ujságíró revolvert is ragadott egyik hírlapírótársára s másnap az ujságírómozgalom vezetőit kézigránátos, szuronyos Lenin-fiúk kísérték be a terroristák borzalomtanyájára. Ekkor azonban hirtelen kitűnő pártfogót nyertek az ujságírók Romanelli olasz ezredesben, aki a legkiméletlenebb retorziót helyezte kilátásba, ha az ujságírókat rögtön szabadon nem bocsátják. És Kun Bélának fogcsikorgatva voltak kénytelenek szélnek ereszteni kéjjel kiszemelt áldozataikat.

Az ujságírás kiemelkedő nagyságait egyébként már a proletárdiktatura elején elfogták, hónapokon át kinozták, lelki tortúrákkal gyötörték Huszár Károlyt, Haller Istvánt, a 78 éves Rákosi Jenőt, — a legnagyobb magyar ujságírót, — Herczeg Ferencet, Pekár Gyulát, Lovászy Mártont, Légrády Imre dr-t, a Pesti Hírlap világtalan szerkesztőjét, Zsembery István főszerkesztőt, Malcsiner Emil, Hacsak Géza szerkesztőket, Frűhwirth Mátyást, Ábrányi Kornélt és még sokakat, többek közt az ultraradikális Fényes Lászlót is.

A proletárdiktatura, amikor kivette az ujságírók kezéből a tollat, egy egész légió ismeretlen obskurus emberrel gazdagította a hírlapírók kasztját. Örjögő banktisztviselő-fanatikusokkal, félművelt munkásagitátorokkal, a radikális ifjusági egyletek kifor-

ratlan, de véresszáju gyerkőceivel, rendőrspiclikkel, a kloákák ööpredékével. Nagy ujságszerkesztővé léptettek elő például egy Lékai-Leitner nevű huszesztendősi sihedert is, akinek egy kvalifikációja volt csak. Az, hogy revolvermerényletet kísérelt meg Tisza István ellen. A vidéki lapok élére pedig leggyakrabban nyomdászokat állítottak.

A gyűlölet, uszítás sajtója.

E lapok tenorja a féktelen pizskolódás, az osztálygyűlölet tébolyodott tobzódása volt. Véres, bujtogató gyűlölség lobogott és tüzel mindenki ellen, ami a munkás fölé emelkedett értelemben, pozícióban, vagy jövedelemben.

A munkásság ünnepén, május elsején is ilyen hivatalos lapjuk örömhanga:

“És ahogy egymásba kapcsolódnak a munkáskezek, ahogy közös vérkeringésben egyesül a felszabadult proletárerő, egyszerre összeroppant az öreg földnek korhadt gerendás szerkezete és abból, ami régen az ő uralmuknak, az ő erejüknek, az ő életüknek a szimbóluma volt, még fejfa sem maradt meg sirjaik fölé. Az ötágu vörös csillag jelenti a pusztulást azok számára, akik évezredekben át a ti véretek pusztították. Félelmes jel ez, reszketve néz rá a burzsoá, büntudattal hajtja le a fejét, összeroskad a vörös kalapács ereje alatt.”

Lapjaik naponként így irnak a polgárságról:

“Csak feküdj és dermedté riadt lelkedből leheld ki ezt az utolsó ruthideget. Fázol, ugy-e? Hideg van? Évezredek büne száll most a fejedre, évezredekben át való eltiportjaid olvassák most fejedre a nagy számadást; akiket állati sorsban rugdostál, víziós szemeddel látod most azoknak szörnyű, embertelen szenvedéseit! Jó volt melegedned évezredekben át a rabszolgamilliók véres robotjánál! Most hideg van, ugy-e?”

“Tele vagyunk utálattal, — írja például a Vörös Ujság május 7-én, — nem tudunk titeket undor és megvetés nélkül nézni. Utálunk, lerázunk és lemetélünk benneteket magunkról.”

Ez a hangja még a “Népszavának” is, amely pedig a mérsékletet képviseli és gyakran száll sikra az emberszeretet és könnyőriletesség érdekében. Így ír például április 11-iki számában:

“A volt hatalmasok, a volt félelmetesek, a volt elnyomók, mint döglött férgek peregtek le az életünk fájáról és mi győztesen, lombosan és virággal, gazdagon állunk a tavaszi ég alatt és a virágaink gyümölcsét teljesedését várjuk. Mit törődik az élő lombos fa a lehullott pondrókkal. Nem érdemesek arra sem, hogy gyűlölje őket.”

Hogy a vak gyűlöletnek mily örült orgiázása volt a proletáruralom lapjainak minden hasábjában, annak illusztrálására álljanak itt szemelvényként ezek a citátumok, amelyek a “Vörös Ujság” egyetlen számában jelentek meg:

“A burzsoázia első ájultságában fekszik, még alig nyitotta ki szemét, alig ocsudott, — az első ökölcsapás csak elkábitotta, még alig dereng, sajgó homloka mögött a **hogyan és miért. Tudjuk,**

hogy szembe fogunk még állni, mert már készíti álnok fegyvereit, mert szembe kell állnunk, de ha nem volna elég erős a vértelen diktatura, nem fogja célját és hatását tévesztetni a véres terror. Nem szabad tehát senkire sem tekintettel lenni.”

“Az eddigi eredmények igazolják, hogy a polgári “Mitläuferek”-kel szemben tényleg csak egy nagyon erőskezü, kegyetlenül egyenes uton járó diktatura képes megállani, mert a folyondár, mely átöleli a törzset, valójában élősdí s a legerősebb fát is megfojthatja.”

“A burzsoáziát elnyomni a végletekig, mert még leselkedik, hogy hol üsse fel fejét. Ha már megtörtük és ők is részt akarnak venni és hasznos munkásai akarnak lenni a Tanácsköztársaságnak, akkor jól vizsgáljuk meg, hogy nem-e inkább kerékkötői a proletáriátusnak.”

“A burzsoá, ha fenn akar maradni, ott dolgozzon, ahol nekünk szükségünk van rá. Ezt megköveteljük. Ezért a papok nem papi szakszervezetet, hanem ipari vagy mezőgazdasági tartaléksereget fognak alkotni. Mert irányítani a munkát, ehhez csak a proletárnak van joga, ereje és képessége.”

“Nem lehet szó oly mértékben való részvételtől, amely a munkában burzsoá irányítást s. szervezést tenné lehetővé. De nem is erről az oldalról kell a dolgot nézni, a burzsoázia szemüvegén, hanem a mi szempontunkból s ebből tekintve, a helyzet az: hogy a burzsoáziát kényszerítjük arra, hogy segítsen saját hatalmának lerombolásában, kiszolgáltassa azokat az eszközeit, amelyeket az új társadalom kiépítésében felhasználhatunk, egyben pedig szolgáltassa az erő, energia egy részét az építés nagy munkájához. Nem az a fontos, hogy a burzsoázia mit szeretne, hanem hogy a mi érdekünk mit követel?”

“A volt burzsoá főnök legfeljebb segédmunkása lehet az üzem vezetésének, ha arra megfelel, de irányítója semmiesetre sem. Mert éppen a régi igazgatók volnának azok, akik most mozgalmat szítanak, hogy a proletáriátus egyenetlenkedése esetleg az ő malukra hajtsa a vizet. Vigyázzunk, mert félő, hogy a burzsoázia oly nehéz kölönc lesz, hogy egy harmadik forradalom kell majd a lerázására. Ezt elkerülni csak tiszta proletárpolitikával lehet.”

Sajtójuk gyűlöletet szít mindenki ellen, aki nem proletár. A jogászokat ki kell irtani, mert lelküket a jogtudomány megmételezte, a kereskedőt, önálló iparost, nehéz testi munkára kell fogni. Gyűlöletük a legvadabb a papokkal és tisztviselőkkel szemben.

“Az egyház volt mindvégig a főcinkosa, — írja például március 28-iki számában a Népszava, — a rabszolgatartó kapitalizmusnak a maga szellemi fegyvereivel, lélekgyilkos tanításával. Ő vette a kezébe az életnek induló gyermeklelkeket, hogy formálja, elnyomorítsa, tehetetlenné és terheltté tegye az egész életre a kapitalisták kizsákmányoló törekvéseivel szemben. Elaltatták a nyomort, hogy ne lássa az ő dőzsölésüket. Így neveltek évszázadokon át nemzedékeket, a legsötétebb és legbódítóbb dogmákkal tömve és kötözve meg a gyermeklelkeket az iskolában és folytatva lélekgyilkos munkájukat a templomok prédikáció székeiben. Most a

fölemelt proletárököl ebbe a nyomasztó, sötét éjszakába is bele-
csapott és elkergeti a gyermekek mellől a léleknyomorító fekete
kisérteteket és fekete tanokat.”

S amikor egyes papok kényszerüségből önként jelentkeznek,
hogy szolgálni fogják az új világrendet, nincs kegyelem velük
szemben még akkor sem.

“A fekete rém, — ír róluk április 5-én a Népszava, — mint a
mesebeli szörnyeteg, nyomban megjelent, hogy lomha testével rá-
feküdjön milliók izzó fájdalmára. Befurakodott mindenüvé. Szó-
széket csináltak az iskolából, az orgona könyörgő hangjából üzletet
varázsoltak, a keresztre feszített Krisztussal a proletárok millióit
küldték a vágóhídra. Most pedig a pécsi és nagykarolyi tanár-
papok elhatározták, hogy belépnek a szocialista pártba, hogy hittel
és akarattal kívánják a proletárság felszabadító küzdelmét szol-
gálni. Vörösre festik hát a reverendájukat. Ki velük, a papokkal,
ezek a legfékevesztettebb szolgálai az istennek, a nagytőke istenének,
az istennek, a nagybirtok, a kizsákmányolók, az elnyomók istené-
nek! Ezek a feketék, akik mára vörössé váltak, ezek a feketék, akik
mára forradalmárokká lettek, mert ma már vörösnek és forra-
dalmárnak lenni az egyedül üdvözítő dolog! Ime, a papok: sötét,
fekete lelkiismeretei a félrevezetett tömegeknek.”

Naponként megjelennek a cikkek, hogy ki fogják dobni állá-
saikból a tisztviselőket, minthogy munkásokkal tudják őket helyet-
tesíteni, mert, mint a “Vörös Ujság” május 24-iki száma írja:

“A tisztviselőcsereg szerves részét képezte az osztályelnyomó
államnak, egyik jó eszköze volt az állandó hadsereg mellett, annak
az u. n. közhatalomnak, melyet a burzsoázia felépített abból a cél-
ból, hogy vele a proletáriátust állandó elnyomásban tartsa. A bü-
rokratikus katonai államgépezet főerőssége a burzsoázia zsoldjá-
ban álló hivatalnoksereg volt, melyet a burzsoázia a munkásság
fölé emelt s az izgatást külön funkciójává tévén, külön kasztot
csinált belőle. S mikor a proletárdiktatura egyik főfeladata éppen
ennek az osztályelnyomó bürokratikus-katonai államgépezetnek
összetörése, megsemmisítése s nem pedig átvétele, akkor nem ki-
vánható a munkásságtól, hogy a legszelidebb érzelmeket táplálja
ezen összetörendő államgépezet megtestesítői, a hivatalnokokkal
szemben.”

“Mindenekelőtt vaskézzel tisztítsuk meg az új bürokráciát!
— írja máskor. — Tisztítsuk meg, hajtsunk ki belőle minden nem
odavaló és befurakodott burzsoá és félburzsoá elemet. Pusztulja-
nak éhen! Nekünk nem kellene!”

Hogy ily körülmények közt milyen kedvvel dolgozott nekik
még a legalkalmazkodóbb, legszolgalelkűbb tisztviselő is, — annak
elképzeléséhez nem kell szárnyaló fantázia!

A gyilkos bolsevik sajtó.

Az egyenlőség és szeretet új világának sajtója csupa gyűlölet
volt és könyörtelen, semmit soha megbocsátani nem tudó boszu.
Minden lapjának minden hasábján azt harsogta, hogy még enni
sem szabad adni a volt burzsoának, el kell venni még a ruháját, a

lakását is. Kényszermunkára kell fogni, még pedig a legaljasabbra, a legobskurusabbra, amelyet önérzetes munkás nem vállalhat.

“A burzsoá még mindig él, sőt jól él,” — tör ki június 14-én egy Biermann nevezetű elvtárs.

A szeretet egyik apostola, Pogány József népbiztos azt har-sogja május 3-án, hogy ne ujjongjon a burzsoá, ha leverik a románok a proletárforradalmat, “mert minél inkább közeledik az ellenség, annál elviselhetetlenebbé tesszük megkínzásukat s mielőtt elbukna a vörös lobogó, burzsoák vérével fogjuk még vörösebbé festeni.” Ugyanez napon egy Surek nevű “államférfi” azt ajánlja, hogy a bukás éjszakáján mészárolják le a polgárságot s már a IV. kerületi (belvárosi) munkástanács össze is irta a lemészárlandók listáját.

A bajorokat szidja június 7-iki számában a “Vörös Ujság,” mert nem voltak elég kegyetlenek a polgársággal szemben s ezért bukott el ügyük. Szent dolog, ha a proletáriátus kegyetlen, — írja május 10-én, — mert magasztos eszmét szolgál, nem úgy, mint a burzsoázia ellenforradalmának kegyetlensége.

Amikor egy Herczeg Géza nevű tisztviselőt kivégeztek, mert ellenforradalmi röpcédulát találtak nála, amit kíváncsiságból olvasott el, a “Vörös Ujság” fölujjong június 25-iki számában:

“A példás büntetés egy időre el fogja venni a sötétben ólálkodó ellenforradalmi banditák kedvét a proletárruralom ellen, a kizsákmányolás visszaállítása érdekében folytatott aknamunkától és fel fogja nyitni azoknak a szemét, akik eddig megtéveszteni hagyták magukat a vallás jelszava alatt, a kizsákmányolás és munkanélküli jövedelem visszaállítása érdekében dolgozó ellenforradalmi burzsoásöpredéktől. Golyó és kötél a megérdemelt büntetése annak, aki fel merészeli emelni kezét a dolgozók vérrel és kinnal kinarcolt uralma ellen!”

“Fölhaporító, — írja a Vörös Ujság, — hogy akad ma, aki a halálbüntetés ellen mer beszélni, pedig sajnos, nem is volt olyan veszedelmes a halálbüntetés terén az, amit eddig csináltunk. Tudjuk, hogy Budapesten oly kevés burzsoá-ellenforradalmárt végeztek ki. Nekünk arra kell törekedni, hogy ha sikeresen akarjuk befejezni küzdelmünket, hogy a rémület lidércnyomása ülj meg állandóan mindazon lelkeket, akikben meg van a hajlandóság arra, hogy ezt a mi küzdelmünket megakadályozza. Bennünket csak egy gondolat vezérel, hogy a legélesebb eszközöket alkalmazzuk, ha a diktatúrát a legnagyobb erővel gyakoroljuk.”

“A legkimélethetlenebbül, kegyetlenül kell letörni a burzsoáziát, — hirdeti a Vörös Ujság június 27-iki számában Kun Béla és bejelenti — hogy a központi intéző-bizottság arra való tekintettel, hogy a diktatura enyhe kezelése nem hogy észretéritené a burzsoáziát, hanem ellenforradalmi magatartásra biztatja, elhatározza, hogy a proletáriátus diktatúráját a legteljesebb mértékben s a legkönyörtelenebb eszközökkel alkalmazza.”

“Még fogcsikorgatva türik a burzsoák, — írja ugyane lap április 4-iki számában, — a proletáriátus diktatúráját, még biznak az entente katonáiban, még remélik a kapitalizmus feltámadását.

Az ideológiájuk még ép! Még osztály a burzsoázia, és mint osztálynak meg vannak az osztályérdekei. Ha résztvesznek a forradalom munkájában, akkor cselekvésüket osztályszempontok fogják irányítani. Ezért hát céltudatosnak kell lenni a forradalom érdekében. Kegytlennek kell lenni.

Igen természetes, hogy a gyilkosságra való felbujtás, a kegyetlenkedésre való uszítás a kevésbé intelligens vidéki sajtóban még szemérmetlenebbül nyílt, még kvalifikálhatatlanabbul brutális volt. "Halál az ezerholdasokra!" "Lámpavasra az urakkal!" "Kinozzátok meg a burzsujokat!" — ezek voltak a címei a vidéki Timesek és Figárók "vezércikkeinek." Nem is volt feltűnő például a "Somogyi Munkás"-ban, amikor azt írta, hogy "gyáva, rongy polgárok véreivel kell lemosni multunk szenvedéseit s a legkevesebb, ha ma életével lakol minden kizsákmányoló, amiért idáig érte szenvedtünk."

Meg is volt e cikkeknek a hatása. Budapesten a Lenin-fiuk kinoztak, gyilkoltak halálra bárkit, akinek az orra nem tetszett, s hogy a szadista terroir delelőjén mégis mérséklődött ez az orgiázás, az nem is rajtuk, de az entente missziókon, s főként Romanelli olasz ezredesen mulott, aki gátat tudott szabni az őrzöngésnek, amikor a közeli vég sejtelve gyáva behódolásra késztette a kommunizmus Neróit. Vidéken azonban dühöngött a vad és a vak boszu. Alig van vidék, ahol akasztófát ne népesítették volna be a kicsi falvak főtereit, ahol halomra ne lőtték volna az ártatlanok tömegét, s ahol a kis főutcácskák akácfáin ne lógtak volna a föld népének legtudatosabb, legértelmesebb vezérei. S e tömeggyilkolások, a nekivadult kegyetlenkedési düh rettegett apostola: Szamuely Tibor, egy tehetségtelen, jelentéktelen újságíró, gyorsíróból "vezérré" kinőtt rémregényhős volt. Neve annyira a cinikus, — talán beteges — kegyetlenkedési, gyilkolási mánia fogalma lett, hogy még legtöbb vezértársa is undorral irtózott vértől fertőzött kezétől. S a legjellemzőbb erre a sajtóra az, hogy szélső organuma, a "Vörös Ujság" állandóan dicshimnuszokat zengett róla. Amikor vérbe akartak fojtani mindent, június 20-án, így zengedezett róla ez a vérrel irt ujság:

"Statáriumot követelünk az ellenforradalom ellen! S követeljük, hogy a statáriális intézkedések végrehajtásával azt a férfiut bizzák meg, aki erre egyedül alkalmas: Szamuely Tibor elvtársat. Bátor és erélyes ember Szamuely Tibor. A forradalomért tud szenvedni és tudna meghalni, de már kiméletlen is lenni. Mert a forradalomért, — ha kell, — kiméletlennek is kell tudni lenni. A proletárkatonák odakünn a fronton öl, hogy megvédje a forradalmat és dicsőség jár ki neki érte. A másik itthon tizedmagával lever a Dunántulon egy ellenforradalmat, ez épp oly dicsőség, mint a katona hőstette. Tisztelet annak, aki a forradalomért semmitől vissza nem riad, akinek van annyi kulturája és boldogsága, hogy erélyesen, forradalmi hittel és tudattal menjen a forradalmak kikerülhetetlen szükségességü útján, a Saint-Justeok és Maratok útján! Minden helyen az alkalmas módszert, minden helyre az alkalmas embert! Az aljas ellenforradalomnak statáriumot, az ellenforradalom leverésére Szamuely Tibort!"

Az a szerencse, hogy a gyilkolási dühtől habzó száju e sajtó-
kulik fohászát még a diktatura vezetői sem fogadták meg, — illet-
ve merték megfogadni, mert különben e torz kis Saint-Justenak,
Maratnak lett volna annyi "kulturája," hogy a fél fővárost vérbe-
fojtsa.

*

A toll, — amely tud a boldogság varázsereje, a becsület kard-
ja, az igazság pallosa és a tudás szövétneke lenni, — az emberi elve-
temedettségnek, a fantaszta vakságának, a rombolás dühének in-
kvizicionális kinzóeszköze lett e rövidke életü söpredék-korszak
kezésében.

Összetörtük ezt a tollat! Visszakerült az a tisztesség, okosság,
építési buzgalom, nemzeti reneszánsza eszközéül. S ahogy ez a sze-
rencsétlen nemzet, — amelyben forr az öserő, energiák s képessé-
gek készsége izzik, — fel fogja tudni építeni leégett hajlékát, fel
fogja tudni emelni ledöntött, megpiszkolt oltárát, fel fogja tudni
virágoztatni legázolt vetését, — vissza is fogja tudni szerezni tol-
lának azt a becsületét, presztizsét és elismerését, amit egy kis
ország ezredéves kulturájának fejtett, erőtől duzzadó és nagy aka-
rásoktól lázas sajtó-törekvése megérdemel!

A bolsevizmus külpolitikája

Irta

Dr. Praznovszky Iván

rendkívüli követ, meghatalmazott miniszter

A bolsevizmus alapelvei annyira homlokegyenest ellenkeznek a meglévő világrendszer felfogásával, hogy sem evolúció, sőt erőszakos átalakítások útján sem volnának megvalósíthatók. Csakis a múlt világ romjain tudnák felépíteni — ha ugyan tudnák — a bolsevista-kommunista rendszeren alapuló új világot. Ebből következik, hogy irányzatuk teljesen destruktív; mindenekelőtt rombolniok kell és mikor elpusztítottak minden oly fogalmat, mely az egész emberiségnek — és pedig szegénynek vagy gazdagnak egyaránt — addig szent volt: Isten, a haza, a jogrend, a tulajdon, a becsület fogalmát, és amikor elpusztítottak mindenkit, akik eddigi hitükkel és meggyőződésükkel szakítani nem akartak: akkor kezhetnek csak az ő hangzatos, de alapjában véve végtelen naív világfölfogásuk gyakorlati megvalósításához. A programjuknak tehát éppen ezen első része, melyet gyakorlatilag bemutatni képesek voltak, a legborzalmasabb, midőn átmenet nélkül, a józan ész, a meglévő, élő, reális világot tagadó teoriájukkal romlásba dönteni próbálták évszázadok verejtékes munkájának gyümölcseit, midőn irgalmat, kiméletet nem ismerő módon akarták milliókra ráoktrojálni örületes eszméiket. Alkotásig nem jutottak el soha és sehol, se nálunk, se Oroszországban. De nem is juthattak, mert ha még ugyan sikerülne is valahol egy talpalatnyi földet szerezniök, hol megvethetnék lábokat, az általok ledöntött régi világ romjai a logika örök igazságai alapján őket is magok alá fogják temetni mindenütt. A pusztulás, a halál nem szül új életet.

Ezen, a bolsevizmus lényegét magában foglaló igazságnak megfelelően a bolsevisták külpolitikája szintén destruktív. Célja a világforradalom, eszközei: minden, ami ehhez a célhoz vezet, vagy őket ehhez közelebb juttatja. Érintkezést, barátságot, szövetséget keresni olyan államokkal, hol a forradalom fejét felütötte, összeköttetésbe lépni a még polgári társadalom alapján álló államok forradalmi elemeivel, terjesztteni mindenütt, sokszor még a siker reménye nélkül is, eszméiket, és pedig terjesztteni propagandával, pénzzel, terrorral, pihenés nélkül, szakadatlanul fanatikusan. Nincsen tehát pl. orosz vagy magyar bolsevista külpolitika, mert sem céljaikban, sem eszközeikben nincs különbség, — csak bolsevista külpolitika van. Sikere: a bolsevizmus, az anarchia terjedése, eredménytelensége: a polgári társadalom fennmaradása vagy felülkerekedése.

Ebből a szempontból megítélve, Kun Béla külpolitikája az eredménytelenség láncolata volt. Apróbb, mulóbb sikereket ért és pedig ott, ahol tagadhatatlan ügyességgel az ellenfél gyen-

ge oldalát és bizonyos konjunkturákat kihasználta és pillanatnyilag felül maradt. De ez éppen az ő szempontjából csak látszólagos, külső siker volt; alig hihető, hogy ő ne lett volna tisztában külpolitikája teljes csődjével. S muló sikereit is csak a legirrealisabb va banque politikával érthette el: neki nem volt mit veszítenie. Mig más államférfit, külpolitikust, a felelősség érzete köt, amíg más mérlegeli, hogy a kitűzött cél elérhetési esélyei arányban állanak-e az eszközökben rejlő kockázattal, addig a bolsevista életfelfogás ilyen aggályokat nem ismer: egy hangyabolyért lerombol, ha kell, egy várost; évszázados kultúra, történelmi emlékek, mindaz, amit az emberiségnek pretium affektionis tesz értékessé, számukra nem létezik. Odavetik gondolkodás és a következmények horderejének mérlegelése nélkül egy pillanatnyi muló sikerért, egy muló bajból való futólagos kibujásért. Az etikai alap ilyen teljes elvetése mellett nem kell államférfiúi bölcsesség vagy diplomáciai genialitás ephemer sikerekhez. **Kun Béla külpolitikájának** voltak ilyen pillanatnyi sikerei, csak hogy milyen eszközök árán! Ha a minimumért a maximumot kockáztatom, akkor nem szerezhetek jogcímet államférfiúi babérokra, csak a szerencsés játékosok irigységére. És ilyen volt a bolsevista politika az antanttal szemben. Az antant nehézkes, sokfelé lekötött, mindent mérlegelő és a lassan ható, de a biztosság valószínűségével bíró apparátusával szemben könnyű volt időközi tiszavirágsikereket felmutatni annak, aki meggondolás nélkül mindent kockáztatott, ami a másé! Amit ő odavetett, Magyarország területe, élete, gazdasági jövője, az rá nézve nem birt értékkel: neki a mi hazánk nem volt haza, a mi multunk nem jelentett semmit, a mi jövőnk nem az ő jövője! A mobbal szemben a panem et circenses álláspontjára helyezkedtek, a kultüremberek milliói pedig pusztulhattak! Mindez nem zavarta az antantot abban, hogy a bolsevizmus teremtette zavarokat promgrammja végrehajtására felhasználja. A magyar nemzeti külpolitika szempontjából soha rosszabbkor nem jöhetett volna a bolsevizmus. Éppen akkor, midőn ellenségeink országunk testére áhítózo terveiket tárták az antant elé, Magyarország hallgatásra volt kényszerítve. Millió belső sebből vérezve, némán nézte, mint éri utól a nemzetek legtragikusabb végzete, a feldaraboltság! A négyes tanács már majdnem a sanctiót is hajlandó lett volna megadni azzal, hogy a territoriális integritás feláldozásával felkinálkozó bolsevistákat meg akarta Párisba hívni a békét aláírni. Jóformán csak egy csoda mentette meg az országot ettől a szegyéntől és katasztrófától!

Itthon milliók és milliók vágyva, remélve és bizakodva néztek a nyugat felé, várva a megváltást hóhérlégények és rablók karmai közül, a bátrabbak és elszántabbak Bécsben és Szegeden próbálták az új Magyarországot megteremteni és mindez csálóka ábrándkép volt. Mennyire igaz, hogy a hit boldogit! Ha akkor tudtuk volna, hogy milyen mindegy volt másoknak a mi szenvedésünk, talán még tragikusabb lett volna sorsunk! Ha tudtuk volna, hogy mindaz, ami nekünk világunk rombadőlését jelentette, másoknak egy epizódszerű eszköz volt céljaik elérésének megköny-

nyitására! A magyar nemzet magas kulturájú nivója éppen abban nyer beigazolást, hogy hitt a kultúremler érdekközösségében, a civilizáció nemes internacionáléjában, a söpredék romboló, hazátlan internacionáléjával szemben!

*

Kun Béla factotuma és külpolitikájának végrehajtója Alpár Gyula "elvtárs" az általak létesített ugynevezett "Marx-Engels Munkásegyletemen" a proletárállam külpolitikájáról előadást tartott, melyből csak két gondolatot emelek ki a téma kimerítő megvilágítására. — Az egyik azt mondja, hogy "a proletáriátus külpolitikája mindig csak a közösség nagy közös érdekeit tarthatja szem előtt." A másik az ebből levont gyakorlati következtetést állapítja meg, hogy "olyan külpolitikára van szükségünk, amely minél jobban elősegíti a világforradalmat". — Nem lehet tehát a bolsevizmus semmiféle időpontjában sem oroszbarát, németbarát, vagy akár ántantellenes politikáról beszélni: csak forradalmi cin-kostársaság vagy polgári társadalom-ellenes (a bolsevista phraseológia szerint antikapitalista) politika létezett. Ha ettől helylyel-közel eltérni látszottak, ez az eltérés nem volt őszinte; a viszonyok kényszerítő hatalma folytán a megalkuvás életfilozófiájához nyultak ugyan ők is, de ezzel csak életöket akarták meghossz-szabbítani, hogy azután a kedvező pillanatban diadalra vigyék a vörös zászlót!

A magyar bolsevizmus kitörése tulajdonképpen szintén külpolitikai okokra vezethető vissza. A négy és fél éves háboru után a győző antant egy minden erőforrásaitól megfosztott Magyarország elfásult közvéleményével találta magát szemben, mellyel kénye-kedve szerint vélt eljárhatni. Minthogy pedig a nyugati hatalmakat semmiféle bölcs politikai mérséklet sem vezette, Magyarországon a győzők bosszut álló, indokolatlanul megalázó bánásmódja következtében ellentállásra képtelen kétségbeesés vett erőt, melyet a szélsőséges irányzatok hívei főképpen Budapesten az utca népének lázítására és ezáltal saját önző céljaikra használtak ki. Mivel pedig a demagóg és minden suly, tekintély és hatalom nélküli Károlyi-féle kormányok balról jövő követeléseknek az ellentállás minden kísérlete nélkül, szinte céltudatosan engedtek, csak egy lökés kellett a bolsevizmus kitöréséhez. A lökést Vyx alezredes március 20-iki jegyzéke adta meg, melynek tartalmában az ország akkori vezetői, Károlyi Mihály és hívei, — jó- vagy rosszhiszeműleg, ez ma még nyílt kérdés — az ország területi integritásának oly csonkítását látták, mely életképességünk kockáratételét jelentette s melyért nem akarták a további felelősséget vállalni. Átadták a hatalmat Kun Bélának, ki Leninék által kikotatva, már hónapok óta készítette elő a talajt a kommunizmus uralomrajutására. A hatalom átadásának körülményeiből magyarázható azonban az, hogy a bolsevista mozgalmat az európai közvélemény az első hetekben korántsem ítélte meg oly módon, mintahogy azt a dolgok helyes megismerése esetén kellett volna. Sőt még Magyarországon is voltak egyesek, akik mint a nemzeti kétségbeesés kitörését kezelték a bolsevizmust, mely csak muló je-

lenség lesz, de talán az ország földarabolását akadályozhatja meg. Maguk a bolsevisták siettek ezt a jóhiszemű tévedést kiaknázni és terjesztették a közvéleményben az eszmét, hogy Erdély és a tót föld megmentése csakis kommunisztikus alapon érhető el. Az el-lentmondás, mely a haza fogalmának tagadása és az ország területi integritásának állítólagos megóvása között fennállott, akkor még nem ötlött ugyan szembe. Csakis az a tény, hogy a kommunista kormány tagjai és környezetük majdnem kivétel nélkül az ország legkétesebb elemeiből verődtek össze, keltett a jobbérzésükben gyanút, mert valószínűtlennek látszott, hogy a legrosszabb elemek menthetnének meg egy jó ügyet. A külföld pedig, mely a magyarországi viszonyokkal, különösen személyi tekintetben nem volt ismerős, ahelyett, hogy az egész emberiségnek, a világkultúrájának veszélyben forgó ügyét védte volna meg a magyarországi bolsevizmus letörésével háborus céljai még el nem ért részének, vagyis Magyarország feldarabolásának megvalósításával tö-rődött, a zsákmányra éhes környező kis államok örömeire. Ennek folytán a bolsevista külpolitika két irányban mozgott. Az egyik, az ő tulajdonképeni szívük szerinti politikájuk a világforradalom terjesztése és a kommunista eszmék propagálása volt, a másik arra irányult, hogy a győzedelmes imperialista kapitalista antant-államokkal szemben apróbb-cseprőbb csalafintaságokkal, kicsinyes ügyvédi fogásokkal, sőt közönséges hazudozásokkal is existenciájukat a lehetőségig nyujtsák. Azonban az elsősre, a világforradalomra alapítottak tulajdonképpen mindent. Ennek szentelték figyelmöket, munkaerejüket, ügyességöket és rabolva szerzett millióikat. Az antanttal szemben működésük csak abból állott, hogy mikor bajban voltak vagy általában valamely kérdés akuttá vált, igyekeztek hamarosan kibuvót találni.

Külföldi segítségre csak Szovjet-Oroszországban számíthat-tak, ahonnan pénzt és katonai támogatást ígértek nekik. (A sors iróniája úgy akarta, hogy később a katonailag bajba került Szov-jet-Oroszországon a kis magyar vörös hadsereggel kellett volna segíteniök!) Azonban az orosz segítség messze volt és egyre bi-zonytalanabbá vált; másfelé kellett tehát nézniök. Mindjárt az első napokban megindult a legvehemensebb erővel Magyarország megszállott területein a kommunista-propaganda és hihetetlen rö-vidlátással egyik terminust a másik után szabták meg és emleget-ték, melyben a kommunizmusnak ezen országrészekben is ki kellett volna törnie. Tették ezt persze azért is, hogy belső helyzetüket megszilárdítsák. A kommunizmus azonban sehogysem akart ter-jedni a megszállott vidékeken, így tehát rávetették magukat a gaz-daságilag és politikailag szánalmas állapotban lévő Német-Auszt-riára, mely számukra alkalmas talajnak látszott. Egyben legszo-rosabb összeköttetés felvételét kísérelték meg a berini Spartacus-mozgalommal, később a müncheni, fájdalom tragikus és vérengző részletekkel is bíró operettkommunizmussal. A sikertelenség nem kedvetlenítette őket el, hanem kitartásukat fokozta. Mün-chenben az örület uralmának hamarabb szakadt vége, mintsem hogy azt az elégtételt megérhették volna Kun Béláék, hogy Szov-jet-Magyarország követsége bevonulhatott volna a bajor reziden-

ciába. Legkitartóbban Bécsben agitáltak, hol a vörös követség pénzt és fáradságot nem kímélve, a megvesztegetés egyszerű eszközeitől kezdve a legfantasztikusabb terveken keresztül próbálta a szovjeturalmat megteremteni. Kisebb zavargásokban nyilvánulók sikerektől eltekintve, egyik felsülés érte őket a másik után. Nem egy kalandjuk a nevetségbe fult, míg végre is az osztrák kormány a józan lakosság és az antant nyomására, véget vetett machinációjuknak.

Amig így a kommunista mozgalom terjesztésén fáradoztak, szoros kapcsolatban a velök szikratáviróval állandó összeköttetésben álló Leninékkal, addig az antant a magyarországi zürzavaros állapotot felhasználva, elvben elintézte de nobis sine nobis a magyar kérdést. Ebben az eszmétársulásban elérte Kun Béla azt a politikai "sikert", amit az antantbarátsággal kérkedő Károlyi-rezsim ő előttük elérni nem tudott, hogy az antant szóbaállt velük.

Mindjárt néhány héttel a bolsevizmus kitérése után megjelent Budapesten az antant megbízásából Smuts tábornok és meghívta a Kun-kormány képviselőit Párisba, egy, a nagyhatalmak elnökeite alatt Cseh-Szlovákország, Románia, Jugoszlávia és Német-Ausztria képviselőivel megtartandó közös értekezletre, feltételül szabva egy neutrális zóna tiszteletbentartását, mely zónát antantsapatok szállnának meg. Egyben a blokád rögtöni megszüntetését helyezte kilátásba.

Kun Béla válasza az ügyvédi csalafintaság megtestesülése diplomáciai mezbe öltöztetve. Ugy tesz, mintha mindent elfogadna, csak a mellékesség látszatával bíró feltételeket szab, melyek mögött azonban a bolsevizmus ideológiájának teljes arzenálja rejlett. Egy dolgot azonban nem sikerült lelepleznie: a területiális integritást odadobta csalétkül és ezzel az országban eljátszotta a lehetőségét annak, hogy a nemzeti alapon álló tömegeket továbbra is félrevezesse.

Ez egyezség az antanttal nem jött létre. A diplomáciai eszközök igénybevétele szünetelt és a helyzet eltolódott katonai térre. A hadi sikerek elmaradtak, a vörös hadsereg vereséget szenvedett és május első napjaiban úgy látszott, hogy Kun Bélának sorsa meg van pecsételve.

A megváltás órája azonban még nem ütött! Bámulatos ellentállóképességgel, a legkiméletlenebb eszközöktől, a legvéresebb terrortól sem riadva vissza, lassan-lassan ismét erőre kap a szovjeturalom Magyarországon!

Ettől kezdve az ország belsejében pokol az élet! A Lenin-fiuk garázdálkodása és bestialitása, — a kommunizmus örületes eszméinek megvalósítása a polgári társadalom, az intelligencia és földműves osztály megfélemlítését célozza! S mindez az antantot hidegen hagyja. Próbálnak ugyan enyhíteni a bajon, igyekeznek gyilkosságokat megakadályozni és megtorolni, de ez is inkább egyes antantállamok budapesti képviselőinek emberiségéből történt, mintsem az antant politikájából kifolyólag. Kun Béla továbbra is laviroz a Scyllák és Charipdisek között, folyik a jegyzékváltás felváltva a hadi akciókkal, sehol semmi döntő siker, sem döntő vereség!

Végül is június 13-ikán Clemenceau táviratilag közli Kun Bélával az ország új határait, de akkor a kommunizmus világveszedelmének szele megérintette az antantot! Munkásmozgalmak, sztrájkok, zavargások tettek tanubizonyságot, hogy Szovjet-Magyarország, amíg az antanttal szemben diplomatizál, kéz alatt nagy összegek feláldozásával óriási propagandahálózat kiépítésével törtet a világforradalom felé vezető uton előre! És ettől kezdve az antant már nyiltabban és kifejezettebben kettős célt követ: a magyar kérdést a bolsevizmus zavarai között Magyarország rovására végleg megoldani és egyuttal a magyar bolsevizmust területileg korlátozva végkimúlásra ítélni!

Ezzel szemben Kun Béláék élete már csak a lassu haldoklás volt, ha ezt kifelé bámulatos ügyességgel sikerült is jóformán utolsó percig maszkirozniok!

A propaganda nem sikerül! Német-Ausztria, melyre a legtöbbet építettek és melytől annyit vártak, sikeresen ellenáll a bolsevizmusnak és Kun Béláék akciói botrányba fulnak. A jegyzékváltás Bauer Ottó, az osztrák külügyi hivatal vezetője és Kun Béla között már minden kétséget kizáró módon kifejezésre juttatja, hogy a magyar szovjet-uralom továbbterjedésének áthidalhatatlan gátat vetettek. A külső segítség elmaradt, Szovjet-Oroszország katonai balsikerei és lassu gazdasági összeomlása, a nyugati államok munkásosztályának józansága mindmegannyi csalódás volt a magyarországi vörös uralom vezetőinek. Az ország a blokád és a készleteket felemésztő bolsevik gazdálkodás következtében, mely ujat produkálni képtelen, a legteljesebb pusztulás képét nyújtotta, az összeomlás bekövetkezett. Még próbáltak egy enyhébb árnyalatu vörös rezsimet egy szocialista kormány képében megteremteni, hogy Budapest maroknyi munkásságának uralmát az ország más gondolkozású milliói felett biztosítsák, de az idők szele elseperte ezeket is néhány nap alatt.

A világforradalom, melyre romboló terveit Kun Béla felépítette, nem következett be és így el kellett bukniok, hátrahagyván egy gazdasági életében évtizedekre megbénított országot és az egész emberiség ügyét érintő nagy, súlyos tanulságokat, melyeknek árát azonban egyedül Magyarország fizette meg!

A bolsevik világpropaganda módszerei, eszközei és eredményei

Irta

dr. Fábián Béla

kir. törvényszéki bíró

Nem a tavaszi szellő a forradalmasító, hanem a tavaszi éhség. Dezorganizált államokban, ahol a közigazgatási szervezet működésében zavarok állottak be, ahol a földművelés elhanyagolása az élelmiszerellátást, az ipari termelésben beállott rendellenességek, valamint a kereskedelem szünetelése, avagy abnormitása az állampolgárok elsőrendű egyéb szükségletekkel való kielégítését teszi lehetetlenné, a téli éhezések, a téli nélkülönzések után a folytonosan csökkenő készletekből a tavasszal még kevésbé táplálható, ellátható tömegek kész eszközei minden oly törekvésnek, mely az állam uralkodó rendjének megbontására törekszik. Az éhség és az ellátatlanság tehát mindig az uralkodó rezsim ellen lázítja a tömegeket, legyen bárminő az állam rendje: forradalmi, autokratikus, avagy legszélsőbb jogkiterjesztésű népképviselőten alapulóan demokratikus. Az uralkodó rend, mely a tömegeket ellátni a jelenlevő készletek csekélysege miatt képtelen, az autokráciákban és a forradalmi diktatúrákban külön hatalmi szerveket teremt magának, melyeket külön kasztként kezel, kiváltságokkal lát el, a nép többi rétegeivel szemben különleges ellátásban részesít, melyeket tehát létfeltételeikben és előjogaikban magához láncol. A privilégiumokkal rendelkező kasztok minden tagja érzi, hogy kiváltságaiban és egész létében a rezsimhez van kapcsolva, annak bukása az ő pusztulása. Ilyen kivételezett helyzetben élő rend volt a középkori államban a nemesség, a cári Oroszországban a kozákság, a rendőrség, a katonatiszti és a közhivatalnoki kar, — Szovjet-Oroszországban a kiváltságos ellátásban részesülő alkalmazotti kara a népbiztosságoknak és a szovjet-intézményeknek, valamint a vörös hadsereg. A cári Oroszország megbukott, mikor az állam védelmére hivatott s a háboruban elfáradt kozákság és a nélkülözéseknek kitett — s kiváltságos helyzetét többé nem érző — rendőrség és köztisztviselői kar soraiba az elégedetlenség utjain befurta magát a forradalmi propaganda s megtörte ezen osztályok ellenálló képességét.

A forradalom ellen is leghatásosabban az éhség, a nélkülözések forradalmasítanak. Szovjet-Oroszország területén a szerve-

zett és hadseregekkel rendelkező ellenforradalmakon kívül egy mást érik a szervezetlen, az öt- és tizdekás kenyéradagokra fogott munkástömegek és az északi ellátatlan kormányzóságok parasztjainak lázongásai, melyek a lakossághoz képest négyszeresen ellátott és a nép panaszait nem értő nemzetközi — különösen pedig kínai kulikból szervezett — csapatok erőivel kiméretlenül fojtatnak el. Szovjet-Oroszországnak is a téli bajok után elkövetkező tavasz mindig a legkritikusabb időszaka. A kormánynak emiatt feladata tehát a nélkülözőkben éppen e kritikus időben annak a reménységnek felkeltése, hogy közel a megváltás. 1918-ban a háború vége és a népet a mezőgazdaság és ipar fellendülésével kecsegtető breszti béke volt a csalétek, 1919. és 1920. években pedig a szovjet nagyszerű agitációs erőivel az antant-államok ellen megindított békeoffenzíva és az Európából forradalmakról érkező hírek, melyekről plakátok jelentették az orosz városok utcáin, hogy Európa proletáriátusa segítségére siet a szenvedő orosz testvéreknek. Az 1919-ik év tavaszán megindított béke-offenzíva eredménye az orosz kormányoknak — tehát a szovjet-kormánynak is — meghívása a Herceg-szigetekre tárgyalások végett, mely konferencia csak a Párisban székelő nagy-orosz értekezlet megbízottai által informált Franciaország erélyes közbelépésére maradt el.

Az 1920. tavaszán megindított és nagyszerűen előkészített békeoffenzíva vezetője és a bolsevik világpropagandának legfőbb irányítója a III. Internationale, mely nem egyéb, mint a világ bolsevikjeinek szövetsége Moszkva központtal. Vezérlő egyénisége Lenin és Troczkij mellett a bolsevik vezérlő triumvirátus harmadik tagjaként működő Zinowjew. A III. Internationale feladata a szakadatlan, meg nem alkuvó, örök harc a világforradalom ki-robantásáért. Nem hivatalos, nem állami, hanem nemzetközi szervezet, mely azonban a propagandára költött óriási összegeket a szovjet pénztáraiból kapja. A nemzetközi forradalomnak örök tüzhelye és központja, melyet semminemű külszerződés nem köt, de nem is feszélyez. Szovjet-Oroszországnak az a szerve, melynek feladata a forradalmasítás azokon a területeken, ahol az államot a szerződések feszélyezik vagy ahová az állam nehezebb keze el nem ér. Szovjet-Oroszország ugyan — lásd Troczkijnak a breszti béke megkötése után a pétervári vörös napon tett kijelentéseit, Bucharin könyvének a külpolitikára vonatkozó részeit — a burzsoá államokkal kötött szerződéseket magára nézve kötelezőnek nem tartja, mivel azok a szerződő államok polgári társadalmával kötöttek, nem pedig azok elnyomottjaival, mégis politikai okokból a szovjetre nézve sokszor kívánatos, hogy a világpropaganda ne hivatalos állami tényezők, hanem nemzetközi szervezet által intéztessenek. A breszti béke után, mikor Oroszország szerződésileg kötelezte magát arra, hogy a központi államok területén, valamint a hadifoglyok között üzött propagandával felhagy, a központi államok és a hadifoglyok forradalmasító

orgánuma volt a III. Internationale és csak Joffe ügyetlenségére vall, hogy a német császári diplomácia vaksága is meglátta, hogy a hivatalos berlini orosz misszió és a központi államok területén üzött propaganda között megvan az összefüggés. Zinowjew szerint:

— A III. Internationale feladata a világforradalom kirobbanásának előkészítése. Ezt a munkát folytatni fogjuk s reánk nézve egészen mellékes, mi történik legális és illegális uton. A szovjetkormány kötelezheti magát, hogy tartózkodni fog a világ-propagandától, a III. Internationale soha ilyen kötelezettséget magára nem vállal és feladatának megvalósítására irányuló munkájával fel nem hagy. — (Zinowjew nyilatkozata a New York World kiküldött tudósítója előtt.)

A III. Internationale műhelyéből kiinduló nemzetközi agitáció a világforradalom kirobbantására irányuló célját misztifikációval törekszik elősegíteni. Az egész világot, az oroszországi helyzetet, a szovjet-kormányzat eredményeit és céljait illetőleg oly tévedésben törekszik tartani, mely a kitűzött cél elérésére nézve a legkedvezőbb. A misztifikáció s ezzel egyszersmind a világ-propaganda eszközei: a drótnélküli táviró, a sajtó, követségek, konzulátusok, missziók, távirati ügynökségek, hadifoglyok és polgári internáltak, szükölködő orosz alattvalók részére felállított segélyező állomások, Oroszországból exportált és belföldi származású agitátorok.

a) *Drótnélküli táviró.*

A forradalmasítás legalkalmasabb eszköze. Leggyorsabb és a leghatásosabb, mert reagál a forradalmasítandó ország napi eseményeire. Mint Andrejew Leonid mondja a világ népeihez intézett felhívásban (S. O. S. 1919. február), ez mérgezi meg a levegőt a bolsevik bacillusokkal. Hirei veszedelmesek, mert ellenőrizhetetlenek, a szovjet távirati ügynökségén kívül nincs Oroszországban egy másik, mely Európát azonnal a való helyzetről tudósítaná s mert nagyszerűen vannak szerkesztve: minden társadalmi osztály megtalálja benne a vágyainak kielégítésére szolgáló ígéretet. Veszedelmesek továbbá azért is, mert az Európa és Amerika sorsát intéző nagy politikusok és ezeknek szervei teljesen tájékozatlanok a bolsevizmus terrénumain, nem ismerik a bolsevik propaganda fegyvereit s így áll elő sokszor az a helyzet, hogy a szovjet-ügynökség lényegükben forradalmi, első tekintetre ártatlan sürgőnyei éppen a hivatali távirati ügynökségek által adatnak át rendeltetési céljaiknak, vitetnek át a lapok útján a köztudatba. Néhány példát fogok bemutatni az alábbiakban: a táviró munkája a szovjet 1920-ik évi békeoffenzívájában. Egyszersmind karakterisztikuma a polgári sajtószolgálatnak és a kormányok munkájának. Mindezen hírek kommentár nélkül adatnak át az idegeiben nagy mértékben igénybe vett közönségnek. A hírek után adom a szükséges kommentárt.

A február 26-iki lapokban :

Lenin Szovjet-Oroszország békekeztségéről.

Berlin, február 25.

Egy Oroszországba küldött londoni laptudósító a következő beszélgetést folytatta Leninnel:

Az egész világ tudja — mondotta Lenin, — hogy olyan feltételek mellett vagyunk készek megkötni a békét, melyeknek tisztességét még az imperialista és kapitalista államok sem kifogásolhatják. Több alkalommal kifejeztük azt a kényszerű helyzetünkből fakadó óhajtasunkat, hogy engedményeket akarunk tenni a külföldi tőkének. De nem akarjuk viszont, hogy minket megfojtsanak, békét akarunk. Nem látom be, miért ne köthetne egy szocialista állam üzleteket kapitalista államokkal. Nekünk nincs kifogásunk a kapitalista lokomotivok és mezőgazdasági gépek ellen, miért kapálódznának a kapitalista államok a szociálista buza, kender és platina ellen.

A február 29-iki lapokban :

Oroszország felajánlotta a nemzetgyűlés egybehívását.

Az orosz kormány új békejavaslata.

New York, február 27.

Az Associated Press washingtoni levelezője táviratozza: Hivatalos moszkvai távirat Szovjet-Oroszországnak a nagyhatalmakhoz intézet újabb békejavaslatát tartalmazza. Eszerint a szovjet kötelezi magát, hogy Oroszországban demokratikus politikát követ és alkotmányozó gyűlést hív egybe. Igéri továbbá, hogy visszavonja azt a dekretumot, mely az orosz külföldi adósságot törölte és ezeket hatvan százalék erejéig elismeri. Igéri, hogy megfizeti a hátralékos kamatokat is. — A szovjetkormány késznek nyilatkozik, hogy jelentős biztosítékot ad, különösen, hogy angol és amerikai szindikátus javára lemond a gazdag platina- és ezüstmányákra birt engedményeiről.

Ezzel szemben azt követeli az orosz tanácsköztársaság, hogy a hatalmak tartózkodjanak az orosz ügyekbe való mindennemű beavatkozástól. Egyben azt a kívánságát fejezi ki, hogy az Egyesült-Államok nyissanak hitelt Oroszország számára.

E táviratok célja:

1. A világ kapitalista köreit izgatni az oroszországi zsákmánynyal. A bányakoncessiókkal, a platina- és ezüstmányák kihasználására irányuló engedélyekkel felkelteni Amerika és Anglia kapitalista köreinek féltékenységét, hogy az esetben, ha az antant és Szovjet-Oroszország között a gazdasági megállapodás létre nem jön, mindezen kincsek az Oroszországgal állítólag tárgyaló német tőke martalékai lesznek. Tehát az antant nagy

tőkései kényszerítsék kormányaikat a gazdasági összeköttetés felvételére. Természetesen sehol egy szó sem arról, hogy az oroszországi bányák produkciója az éhező munkások szabotázsá következtében a minimumra redukálódott és hogy a kiaknázás az üzemi eredmények csökkenése és a munkabérek emelkedése következtében egyáltalán nem gazdaságos. (Egy példa: A Donmedence Oroszország leggazdagabb szénbányaterülete. 1915-ben kiaknáztak a Don bányáiban 26.24 millió tonna szenet, 87.6 százaléka az egész orosz széntermelésnek. Az 1910-től folytonosan **haladó tendenciákat mutató termelés** a forradalom kitörésével egyszerre csökkenő irányzatot mutat. A munkástanácsok beiktatása után 1917 novemberében a termelés már csak 1,870.000 tonna, 1918 májusában pedig 440.000 tonna. A német megszállás tartama alatt (1918 május—október) a munkástanácsok befolyásának megszűnésével a havi termelés 1918 októberében ismét 800.000 tonna, 1919 június havában azonban már csak 240.000 tonna. Hogy egy munkás termelő tevékenysége mennyire csökkent az új rend mellett, annak szolgáljon bizonyosságnak a következő kis táblázat: 1913-ban havonként 12.3 tonna, 1918 június 3—8 tonna, 1919 június 1.97 tonna.) A másik csalétek a nemzetközi tőke megszerzésére a kölcsönök és azok kamatainak visszafizetésére irányuló ígéret: A kölcsönöket 60 százalék erejéig elismeri és megfizeti a hátralékos kamatokat is. Ha szovjet-rubelekben kell a kölcsönöket visszafizetni és nem mint eredetileg köteleztették frankokban, a visszafizetésre a szovjetkormány egész könnyen vállalkozhatik, ha kap az antant-államoktól a bankjegyek nyomásához szükséges papírt, lévén a szovjetkormányra nézve teljesen mindegy, mennyivel növekszik az a bankjegyállomány, mely 1919 januárjában már 179 milliárd rubelt tett ki, ma pedig meghaladja a 400 milliárdot.

2. Az amerikai, angol és francia munkásságot s az intelligencia ingadozó rétegeit, melyek a nagyszerű agitáció és a dolgok nem ismerése folytán hajlandók a szovjet-rendszert a demokratikus parlamentarizmus továbbfejlődési fokának tekinteni, a békekötés érdekében azzal is fellépésre hangolni, hogy ime a szovjetkormány el akarja ismerni politikájának alapelveként a demokrácia irányelvét, népét meg akarja szavaztatni és az összeülő nemzetgyűlés által akarja az ügyek továbbvitelét intéztetni. Hogy ez a szándék mennyire nem komoly, kitűnik majd egy későbbi távlatból.

3. Az elégedetlenkedő néprétegnek vannak szánva a következő sorok: "Több alkalommal kifejeztük azt a kényszerű helyzetünkben fakadó óhajvásunkat, hogy engedményeket akarunk tenni a külföldi tőkének. De nem akarjuk viszont, hogy minket megfojtsanak, békét akarunk. Nem látom be, miért ne köthetne egy szocialista állam üzleteket kapitalista államokkal. Nekünk nincs kifogásunk a kapitalista lokomotivok és mezőgazdasági gépek ellen, miért kapálódznak a kapitalista államok a szocialista buza, kender és platina ellen." Értsék meg ebből Nyugat-Európa ellátatlanjai, hogy ők csak azért nem kaphatják Oroszországból a

háboru előtt importált búzát, mert kapitalista kormányaik nem akarnak békét kötni egy szocialista állammal. A helyzet pedig az, hogy Oroszország, mely a háboru előtt az egész világ által termelt gabonamennyiség kétötödét vitte piacra, ma 5 és 10 dekás napi kenyéradagokkal éheztetni városainak népét. Az oroszországi éhezések mértékére nézve álljanak itt különben a magyar proletárdiktatura alatt Rabinovics József népbiztoshelyettesnek (Vörös Ujság 1919 június 6.) a lázongó magyar munkásság lecsillapítására tett következő nyilatkozata:

“Aki a moszkvai és pétervári munkásságnak az 1918. évben a nélkülözéssel vívott hősie harcát ismeri, az nyugodtan állíthatja, hogy Budapest dolgozó munkássága ma még nem éhezik. Pétervár és Moszkva munkásai hónapokon keresztül egy negyed font fekete árpalisztból készült kenyeret kaptak abban az országban, amely a háboru előtt Európa magtárja volt, amely maga a bibliabeli Kanaán volt.”

Egyfelől tehát a nagytőke, másfelől a munkásrétegek misztifikálása. A cél a béke megkötésének kikényszerítése, hogy a béke örve alatt az agitációjában korlátozott Internationale új propaganda lehetőségekhez jusson, a szovjetkormány pedig megkapja a reá nézve új lélekzetvételt jelentő peredyskát. (Pihenő.)

A március 5-iki lapokban olvasható az alábbi kis hír:

Az *Izvjesztija* egy felhívást tesz közzé, melyet egyetemi tanárok és az intelligencia egyéb képviselői irták alá, melyben az aláírók azon reményüket fejezik ki, hogy Oroszországgal a külföld ismét szellemi és gazdasági kapcsolatba lép és az európai államok felhagynak az oroszországi intervenció gondolatával. Az aláírók, akik különben megszervezték a szellemi munkások ligáját, Európa közvéleményéhez folyamodnak és kérik a támogatást az orosz nép szellemi, gazdasági és politikai megifjodásának munkájához.

Ebből a hírből csak annyi igaz, hogy a felhívás az *Izvjesztijában* tényleg megjelent. Az orosz intelligencia engesztelhetetlen szabotázsra, melynek vezére az egyetemek tanári kara és ifjúsága s amely a Hensel-fiúk lemészárlásakor és az eupatóriai rémtettek idején (Eupatóriában a matrózok a tengerbe dobáltak mindenkit, akinek nem voltak kidolgozva a kezei) aktivitásba csapott át, változatlanul tovább tart. Aki csak elszökhett, az a Délen, a Kaukázusban, vagy a Don vidékén várja a feltámadást, avagy elment parasztnak, hogy még az agya kényszerű munkájával se segítsen azoknak, akik okai a gyönyörűséges Oroszország pusztulásának.

S akik hivatalban maradtak, mert el nem mehettek, visszatartotta őket a családi élet, vagy az ellenforradalommal és szabotázsral küzdő rendkívüli bizottság, u. n. csrezvicsejka irgalmatlan szigora, azokat semmi hatalom sem bírhatja rá, hogy hozzásimuljanak az új rezsimhez, szolgálják a bolsevizmust, melynek bukását fanatikus hittel napról-napra várják.

Különben szóljon helyettem a hivatalos lap, az *Izvesztija*, akkor, midőn nem a külföld intelligensei, a zilált agyuak, a fantasztikumokat kedvelők, a Henry Barbusse-ok részére proklamációkat közöl, hanem csak egyszerű tényeket állapít meg házi használatra.

A 198. számban olvassuk a következőket:

— A nevelésügyi népbiztosság pétervári osztályvezetője Grinberg elvtárs az értekezletnek az osztály munkásságáról tett jelentést. Az iskolai és iskolán kívüli oktatás fontosságáról beszélve, rámutatott arra, mennyire kell küzdenie a szovjetnek a megfelelő tanszemélyzet hiányával.

A megfelelő tanszemélyzet természetesen az, mely az iskolát kész eszközül adja oda a bolsevik propagandának. Hogy minő a meg nem felelő tanszemélyzet, arra az *Izvesztija* 199-ik számában adja meg a választ "A tanítók kiválasztásához" c. cikkében.

Az iskolák nagy többségében még mindig nincs kiválogatva az odavaló tanszemélyzet és a tanítók még mindig a szovjeturalommal szemben ellenséges álláspontot elfoglaló intelligensek soraiból kerülnek ki.

A népbiztosság rendelkezéseivel ellentétben az iskolákban még mindig nincs egy helyesen összeállított gyermekkönyvtár és a gyermekek még mindig Csarszki és Verne Gyula könyvein épülnek.

Roszbabb a helyzet a másodfoku iskolákban. A tanszemélyzet tömve van sovínisztákkal és népszövetségiekkel, akik növendékeikbe belenevelik a legvadabb nemzeti előítéleteket."

Az egész világ, különösen pedig a világháború által megszaggatott lelkű intelligencia misztifikálására törekvő bolsevik propaganda nem fél tetemre hívni Európa szeme előtt még a kiírtott helyzeti energiájától megfosztott orosz intelligenciát sem, csak hogy hozzájuthasson az annyira vágyott, annyira szükséges békéhez.

Március elején életre kezdett eszmélni Európa és Amerika polgársága, a mélyebben látók érezni kezdték, hogy a gazdasági összeköttetések felvétele Szovjet-Oroszországgal egyrészt saját országaiknak szabad propagandaterületként való átengedését jelenti a bolsevizmus részére, másrészt pedig a gazdasági tehetetlenségében halódó szovjet-rezsim galvanizálását. Pihenőhöz juttatja a bolsevizmus vezéreit, kik most ujult erővel vethetik magukat országukra s mint a breszti béke után kiadták a jelszót: "*Béke a fronton, háború az ország belsejében*" — úgy most is minden erőiket az újból lángoló ellenforradalom letiprására fordítják, hogy aztán megerősödve térhessenek vissza a reájuk nézve lét és nemlétet jelentő európai forradalom kioltásának gondolatához. Amerikában, Angliában és Franciaországban a nagy előadó termekben, a mozikban az orosz bolsevizmusról beszéltek, képekben mutatták be eredményeit s a mindenről gyorsan értesülő szovjet, mely a tárgyalások megindulásának lehetőségét úgy

tüntette fel Oroszországban, mint a nyugati államok tehetetlenségének nyílt beismerését, munkástömegeik kényszere alá került európai és amerikai kormányoknak kapitulálását a szovjetkormány előtt, nehogy esetleges diplomácia veresége tulságos súlyosnak tűnjön fel saját tömegei előtt, saját lapjaikban és az európai sajtóban már március 7-én megjelentette a következő hirt:

Szovjetoroszország az entente gazdaság-politikai hadjárata ellen.

Hága, március 6.

Az orosz bolsevikok hivatalos gazdasági orgánuma — Londonban elfekvő jelentés szerint—kijelenti, hogy Szovjet-Oroszország az entente államaival mindaddig nem léphet kereskedelmi érintkezésbe, míg az entente nem járul hozzá, hogy Szovjet-Oroszország oly árukat is importálhasson, melyek katonai készségének emelésére szükségesek. Oroszország nem elégedhetik meg azzal, hogy a szállítandó nyers anyagok és élelmiszerek ellenében silány iparcikket kapjon. Mindenekelőtt vasuti kocsikra, lokomotivokra és a vörös katonák részére csizmákra van szüksége, valamint orvosszerekre, melyeknek hiánya a szovjet harckészségét kedvezőtlenül befolyásolja. Csalódnak az entente-imperialisták, ha azt hiszik, hogy Oroszországgal az állami szervezetek megkerülésével léphetnek gazdasági összeköttetésbe. Oroszország csak oly kereskedelmi összeköttetéseket akar, melyek őt erősítik, nem pedig olyanokat, melyek az ellenfelet juttatják új erőforrásokhoz.

1. A vörös hadseregben törekszik hangulatot kelteni azzal, hogy ime a szovjet inkább lemondott a gazdasági szerződések megkötéséről, semhogy lemondott volna arról a feltételről, hogy az antant a rongyokba burkolt és csizma nélkül, rossz kapcákban járó vöröskatonáit felöltöztesse s hogy orvosszereket szerezzen a flecktípus és minden lehetséges ragály által irtózatosan kintzott, gyógyszerben szűkölködő országnak.

2. Ismét Európa munkásságához szól, mikor azt törekszik véle elhitetni, hogy volna ám élelmiszer, de nem adjuk oda, mert az iparcikket, melyeket kormányaitok szállítani akarnak, csak a szövetkezeteinknek akarják rendelkezésére bocsátani, mi pedig ilyen korlátozásokat nem tűrünk. Ha tehát élelmiszereket akarunk, kényszerítsétek kormányaitokat, hogy korlátozó intézkedéseket nem tartalmazó szerződéseket kössön velünk.

A tehetetlenség rátartisága nyilatkozik meg az utolsó sorokban:

— Csalódnak az entente-imperialisták, ha azt hiszik, hogy Oroszországgal az állami szervezetek megkerülésével léphetnek összeköttetésbe. Oroszország csak oly kereskedelmi összeköttetéseket akar, melyek őt erősítik, nem pedig olyanokat, melyek az ellenfelet juttatják új erőforrásokhoz.

Ezt a hirt is fentközölt szövegében kommentár nélkül közölte a polgári sajtó.

A szovjetkormány látva, hogy Európa csak oly gazdasági szerződéseket köt, ahol mindkét fél ad, az esetleges tárgyalásokat legalább arra akarta felhasználni, hogy Angliában és Franciaországban, ahol a szovjet agitátorainak helyzete a legnehezebb, a tárgyalások alatt új agitációs lehetőségeket nyisson s evégből Londonba akarta küldeni, mint a gazdasági szövetkezetek egyik képviselőjét, *Litwinowot*.^{*} Litwinow egyike a szovjet legtehetségesebb diplomatáinak, ki a bolsevizmus kitörésekor Angliában tartózkodott, a szovjet által londoni megbízottnak neveztetett ki s ezen minőségében élénk összeköttetésben állott az ir forradalmi propagandával és az angol forradalom parlamenten kívüli elemeivel. Mikor az angol kormány érezni kezdte a munka eredményeit, Litwinowot letartóztatták, majd később exportálták Angliából. Most, amikor a szövetkezetek központi tanácsa egyik megbízottként Litwinowot jelölte meg, az angol kormány Litwinow küldetése ellen tiltakozást jelentett be.

London, március 12.

Az orosz szövetkezetek londoni képvisellete közli a moszkvai központtal, hogy az angol kormány kész a moszkvai kiküldötteknek a drótnélküli távirót rendelkezésére bocsátani, amennyiben a táviratok kereskedelmi tartalmuak. Litwinowot illetőleg az angol kormány továbbra is visszautasító álláspontot foglal el.

Angliában is kezdik felismerni azt a tényt, hogy a kereskedelmi megbízottak politikai ügynökök. Hogy azonban az angol diplomácia eljuthasson ehhez a meggondoláshoz, a bolsevik világpropagandának olyan hibát kellett elkövetnie, mint Litwinownak — az orosz szövetkezetek egyik londoni kiküldöttjeként való megnevezése. — Anglia tehát tiltakozik Litwinownak Angliába küldése ellen, nem hajlandó őt az orosz szövetkezetek londoni képviselőjeként elfogadni, mert fél, hogy állítólagos kereskedelmi tevékenysége csak politikai tevékenységének leleplezője lesz. Addig a meggondolásig már nem jut el az angol külügyi hivatal, hogy Litwinow csak egy rendszerképviselője és bárki is jöjjön a szövetkezetek képviselétében Londonba, gazdasági működése csak ürügye lesz politikai tevékenységének.

Az utolsó hír, mellyel még a bolsevik propagandát akarom illusztrálni, március 25-ről kelt.

^{*} Oroszországban a Stolypin által propagált mezőgazdasági szövetkezetek száma 1912-ben 22.000-re emelkedett. Ezek között legnagyobb mértékben voltak képviselve a hitelszövetkezetek, melyeknek feladata volt az egyéni gazdaságra áttérő parasztságnak forgótőkével való ellátása, mellettük eredményes működést fejtettek ki a takarékegysületek, fogyasztási szövetkezetek, tejtermelő, gépkölcsönző és beszerzési szövetkezetek. A bolsevizmus uralomrajutása után ezek az u. n. kooperatívák lettek az ellenforradalom tüzhelyei. Hogy ellenállásuk megtöressék, ügyeik vezetésére a szovjetkormány Moszkvában felállította a szövetkezetek központi tanácsát, melynek tagjait nagyobb részben a szovjetkormány nevezi ki, kisebb részben pedig a szövetkezetek választják. Minthogy tehát a központi vezetőség többsége kormánykinevezés folytán került helyére, az központi szervezet, bár a kormány kezében. Lásd "Oroszország pusztulása a bolsevik uralom alatt" című könyvemnek Agrárkérdés fejezetét.

A "Socialdemokraten" című ujság érdeklődött az orosz külügyi népbiztosnál, vajjon megfelel-e a valóságnak a londoni "Associated Press" tudósítása, hogy Szovjet-Oroszország az Amerikához intézett békejavaslatban kinyilatkoztatta a *demokratikus elvek* életbeléptetésére vonatkozó hajlandóságát és azt a készségét, hogy egybehívja az alkotmányozó nemzetgyűlést. A népbiztos rádiótávírárral válaszolt: *Oroszország egyáltalában nem gondol arra, hogy szakítson a szovjet-rendszerrel és visszatérjen a polgári parlamentarizmushoz.* Ez azonos volna a kapitulációval, a szovjetkormány pedig nem gondol a kapitulációra.

Ha tehát Európában és Amerikában nem vezetett eredményre a misztifikáció, hogy a szovjet a demokrácia alapján áll és az Alkotmányozó Nemzetgyűlést akarja összehívni, most a forradalmi tömegeket, a Németország forradalmi vértőlulását, az éhség által előidézett tavaszi lázát Európának kell fokozni a szovjet kérelhetetlenségének hirdetésével:

— *A szovjetkormány nem gondol kapitulációra.*

Ezek az illusztrációk, melyek egy hónap munkáját mutatják be, (1920. február 25-től március 25-ig) azt hiszem elég alaposan bevilágítanak azokba az agyakba, melyek anyaggal látják el a drótot.

b) *Ujságok, ujságírók. Oroszországba, külföldi semleges centrumokba küldött laptudósítók.*

A bolsevizmus másodlagos forradalmi termék. Bacillusai csak oly államszervezetekben válhatnak virulensekké, ahol előző destruktív munkával a fegyelem a hadseregben, a rend fenntartására rendelt testületekben és a köztisztviselői karban meglazított, ahol a tömegeknek az államrendszer jóságába, igazságosságába, a jogrendbe, a tisztviselői kar becsületességébe és a beléje nevelt tanok igazságába vetett hite megingattatott. Ez a folyamat ment végbe mindazon országokban, melyekben eddig uralomra került a bolsevizmus: Oroszországban a Kerenszky-rezsim, Bajorországban Kurt Eisner, Magyarországon Károlyi Mihály forradalma, szabadjára eresztése minden jogrendellenes törekvésnek, az államhatalomnak a humanitáris iskola tanítása szerint való erélytelen kezelése, minden lenyügözött érzésnek, vágyaknak akadálytalan felszínre kerülése, utána a bolsevizmus.

A forradalmak előkészítésében és az elsődleges forradalmak — rendszerint nacionalista, antidinasztikus vagy köztársasági jellegűek, — kitörése után a teljes dezorganizálás munkájában a legnagyobb céltudatossággal és alapossággal dolgozó bolsevik világpropaganda a főszerepet a sajtónak szánja. Ahol a munka már annyira haladt, hogy a kormányzat bolsevik sajtóorgánumok megjelenését nem akadályozza, ott ezeknek a lapoknak feladata a tömeg legszélsőbb ösztöneinek felkeltése, szítása a tőkés elleni gyűlöletnek és a feneketlen gyűlölet felkeltése a kor-

mányrendszer ellen, mely a nyomorgókat tovább nyomorogni engedi. A magántulajdonba vetett hit megingatása, erőszakos cselekmények felmagasztalása, a nép lerészegítése erőinek életetárásával, a hadseregnek a szélső törekvések részére való megszerzése, az uralkodó pártok örökös uszítása egymás ellen, a szociáldemokrata frakciók balrahajítása és lehetőleg egy olyan szituáció előidézése, melyből az első forradalmak idején országló rendszert nem meggyőződéses — konjunkturális — politikusok és a háboru pusztításai következtében szélsőségekre hajló tömegek részére az egyedüli kivezető ut a bolsevizmus — ezek az első forradalmak idején működő bolsevik orgánusok feladatai.

Ahol a helyzet még nem érett meg bolsevik orgánus megjelenítésére — a kormányhatalom még elég erős és szembe tud helyezkedni a jogrendellenes törekvésekkel, — ott a feladat szélső baloldali szocialista frakció szervezése megfelelő pártközlőnyel és szélső baloldali polgári sajtó alapítása, avagy vásárlása. A baloldali szocialista orgánus és párt feladata az állandó kritika a kormányzatban bennlevő szociáldemokrata frakcióval szemben, a kényes helyzeteknek kihasználása a tömegek előtt a kormányképesek ellen, a tömegek lázítása a polgári társadalom, a polgári osztályokkal való együttműködés és így közvetve a demokrácia gondolata ellen. A *radikális polgári sajtó* feladata ugyanaz, mint az ugyanezen munkát a radikális sajtóhoz hasonlóan öntudatlanul végző *szélső jobboldali* sajtóé: megtörni a polgárság egységes frontját és ezzel *mekönnynyíteni a rohamra induló bolsevizmus helyzetét*. A további feladat, mindenekelőtt bele kell vinni a polgári társadalom köztudatába, hogy a bolsevizmus a demokrácia továbbfejlődése, a politikai szabadságok ideális korszaka, a nép belevitele az állam politikai életébe.

A munka sikeres elvégzéséhez az ekként megvásárolt sajtónak ki kell hegyeznie a polgári társadalom egyes rétegei között fennálló foglalkozási, társadalmi, vagyoni és felekezeti ellentéteket, meg kell döntenie a kemény, tényleg a polgári gondolat alapján álló polgárvezéreket és az élre segíteni a nem meggyőződéseket, a politikai gyakorlat hijján szükölködőket, a doktrínéket, akik nem állják majd a rohamot és vagy csatlakoznak a feltörő új irányzathoz, vagy harc nélkül adják át a teret.

Ha polgári sajtóorgánus vásárlása nem sikerül, a polgári lapok munkatársai közül kell szerezni segítő társakat lehetőleg minden lapnál — tekintet nélkül irányzatára, — egy, vagy több komolyabb ujságíró. A megszerzés módja az ujságírók rosszul fizettségénél fogva nagy szerepet játszó pénz, ha pedig ez nem hat, akkor a szenzitiv idegzetű és fantasztikumokat kedvelő munkatársakat a jövő eléjük tárása, fantasztikus témák adása, a bolsevizmus misztériumaiba való bevezetés, az ujszerűséghez vonzódás utjain kell megszerezni. Minthogy a vezércikk a lap politikai irányát adja meg és a szerkesztő, valamint kiadó fokozott felügyelete alatt áll, a polgári lapok munkatársainak a tárcában, a napi hírből, néha a politikai rovatban kell a közönség érdeklődését a bolsevizmus iránt állandóan ébrentartó híreket elhelyez-

niök, feltétlen kiadni minden hirt, amely a bolsevizmust a tudatlan közönség előtt kedvező színben tünteti fel és letartani minden hirt, amely a bolsevizmus vandál voltát mutatja be. A szélső jobb és szélső baloldali polgári lapok megvesztegetett munkatársainak kötelessége azonkívül a polgári tömegek izgalmanak örökös ébrentartása, a polgári belháboru frontján az örökös harc.

A bolsevik propagandában nagy szerepet játszanak azok az ujságírók, akiket lapjaik, vagy a hivatalos távirati irodák a nagy semleges centrumokba küldöttek ki, — Kopenhága, Amsterdam, Kristiánia, Stockholm — s akiknek lapjukat különösen az orosz bolsevizmus állásáról kellett tudósítaniok. Az első eszköz, a leggyorsabb, megszerzésükre a *pénz*. Ha ez nem hatott, a *nő* s ha ezzel nem lehetett célt érni, a *hirektől való elzárás*. Szovjet-Oroszországból, — az érkezők elbeszélésein kívül — nem jön más hír, mint a szovjet távirati ügynökségének hiranyaga. Ha az ujságíró nem pariroz, nem kapja meg az anyagot, nem kap szenzációt, vagy csak elkésetten. Ha ellenben nem is bolsevik propagandára, de arra, hogy lapjának időnként lead a szovjet ügynöke által külön megjelölt s polgári lapok részére ügyesen öltöztetett hirt, az egész hirszolgálat rendelkezésére áll és még érdekes emberekkel interviékokat is kap.

A sajtópropagandában a *bolsevik világpropagandára* nézve a legjelentősebbek, különös gonddal kezelendők azok a polgári és szociáldemokrata ujságírók, kiket lapjaik tudósítóként küldöttek Moszkvába vagy Pétervárra. Ezek illusztris szemtanuk, kiknek cikkeire országaikban a pro és contra lefolyó vitákban kutforrásként fognak hivatkozni, ezek nemcsak ujságírók, de országuk kormányainak kinyújtott csápjai, akiknek az egész feszült figyelemmel várakozó társadalom és az Oroszországba nem látó intéző körök helyett kell apercipiálniok a látottakat. Ezekkel szemben is az első eszköz a *pénz*, a második a *nő*, a harmadik a *hiranyag*. A sajtótudósítók legnagyobb részével szemben azonban semmiféle komplikációkra nincs szükség. Nem tudnak oroszul és így csak a tolmácson keresztül hallanak és csak a melléjük adott orgánumokon keresztül olvassák még a szovjet lapjait is. Ha tolmácsot hozott magával, azt olcsón megveszik, a tolmácsok rendszerint nem különös ellenálló képességgel rendelkező férfiak, — ha pedig helyi a tolmács, vigyáznak reá, hogy a szovjet embere legyen, ha pedig a laptudósító óvatos és tolmácsként nem akar hivatalos orgánumot, vigyáznak reá, hogy az ő emberük kerüljön mellé, ha pedig valami isteni véletlen folytán a tudósítóhoz tényleg egy pártonkívüli ember kerülne, van elég módja a szovjetnek, hogy előzetesen megértesse a szerencsétlennel: vigyázz! Te itt maradsz és nem utazol el. S aztán jönnek a Potemkin-falvak. A Kreml, ahol enni lehet, a színház, ahol játszanak, a gyár, ahol dolgoznak, a tárgyalás, ahol a vádlottnak van védője és nem ítélik halálra, mindenütt óvatosan vigyázva, hogy a tudósítónak még a közelébe se kerüljön olyan ember, aki nem reszket és felvilágosítja a dolgok való állásáról. Régi gyakorlat ez Oroszországban, a bőrünkön láttuk ennek példáit a hadifoglyok látogatására küldött semleges misszióknál.

c) Követségek, konzulátusok, missziók, hadifoglyokat és szűkölködő orosz alattvalókat segélyező állomások, távirati ügynökségek.

Az állam képviselte a küldő állam és polgárainak érdekeit védelmezi azon állam területén, ahova megbízása szól. A szovjet külországi képviselői a világforradalom ügynökségei, melyek nemcsak Szovjet-Oroszország, de a világforradalom nevében is akkreditálva vannak a kormánynál, melyhez küldetésük szól. Csak a hivatalos érintkezésük szól a kormányoknak, megbízásuk az akkreditált ország elégedetlenkedőihöz szól és ezek között kell tevékenységüknek is lejátszódnia. Feltüzelní, felkorbácsolni minden földalatti szenvedélyt, támogatni minden bomlasztó törekvést, szunnyadó ambíciók feltámasztásával vezéreket teremteni a forradalomnak, pénzzel, tanácsokkal, utbaigazításokkal ellátni a földalatti és földfeletti mozgalmat, főként pedig megbízható ügynököket és propagandistákat szerezni az esetre, ha a diplomáciai összeköttetés az illető ország és Szovjet-Oroszország közt megszakadna. Fanatikusokat, pénzen vagy ambíciójuknál fogva megvásároltakat szerezni a III. Internationale részére, hogy az esetre, ha a hivatalos agitáció akadályoztatnék, vagy erről politikai okokból Szovjet-Oroszország hivatalos funkcionáriusainak egy időre tényleg le kellene mondani, a III. Internationale már bevezetett exponeise útján folytathassa a forradalmasítást.

A klasszikus példa Németország. A császári udvarnál a szovjetkormány által akkreditált Joffe. Előzetesen azonban Szovjet-Oroszország a breszti szerződéssel kötelezte magát, hogy a központi államok területén üzött propagandával felhagy. Joffét még a császári udvarnál is elfogadták, udvari ebédre hívták s amíg a német diplomácia észrevette, hogy Joffe a független szocialistákkal, Liebknechtel és Luxemburggal tárgyal, hogy bolsevik csoportokat szervez és Joffe kiutasítása határozatott el, már készen voltak a német földalatti forradalom gócpontjai. Mikor a német forradalom kitörése után Radek, a bolsevizmus legelszántabb és legenergikusabb vezéreinek egyike megérkezett Berlinbe, már készen várta a spartakizmus vezérkara.

A vöröskeresztes missziók munkáját Berlin, Wien, Budapest, Belgrád érezte. Nem sok rendőri utánjárás, megfigyeltetés volt szükséges, hogy megállapítható legyen, hogy a missziók adják az agitációhoz szükséges pénzt, ellenőrzik a pénznek rendeltetési céljaira fordítását, hozzák az Oroszországban már bevált röpiratokat, általán a követségek és a konzulátusok feladatát teljesítik mindazon helyeken, hol követség és konzulátus felállítható nem volt. Az orosz missziók munkájának legklasszikusabb illusztrációi az ösmert dániai események. A francia és angol kiküldöttek Kopenhágában tárgyaltak az ántánt-orosz gazdasági összeköttetések felvételéről. Közben a missziók időt és módot találtak a legszélsőbb forradalmi elemekkel való érintkezésre. Az eredmény a legszélsőbb bolsevik forradalom, mely csak a polgárság és a józan munkásság erőivel volt abszolválható.

Ugyanez a kötelessége a hadifoglyokat és szűkölködő orosz alattvalókat segélyező állomásoknak, nemkülönben a távirati ügy-

nökségeknek is, melyek ezen minőségükben nem annyira a szovjet lapjainak informálásához szükséges hiranyagot gyűjtik össze, mint inkább összeköttetéseket szereznek sajtókörökben, lapokat és újságírókat törekszenek prostituálni.

d) Agitátorok.

Eredetileg a szovjet exportált orosz származású agitátorokat, akik Oroszországban elvégezték a propaganda iskolát, azután mint munkás, kereskedő, sok esetben mint menekült, elküldettek abba az országba, melynek nyelvét precízül beszélték. Megérkezve, alkalmazást vártak valamely gyárban vagy kereskedelmi vállalatnál, hogy annak munkásságát közvetlen munkával forradalmasítva, gőcponyokat teremtsenek a forradalomnak. Ugyanigy exportáltattak a vezérek is. Minthogy azonban ezeknek munkája túlságosan nehéz volt, a hatóság könnyen szemmel tarthatta őket, egyszerű kiutasítással véget vethetett tevékenységüknek, mint ezt a gyakorlatba átvive láttuk az Egyesült Államokban, Angliában és Franciaországban, — újabbban a szovjet egyrészt a hadifoglyokat használja fel forradalmi céljaira, másrészt pedig a forradalmasítandó országból importál Oroszországba anyagot a propaganda-iskola részére, hogy aztán mint képzett agitátorokat küldje őket haza.

A hadifoglyok között képviselve van Európa és Amerika minden nemzete, — német, osztrák, magyar, cseh, román, olasz, szerb, horvát, török és elzászi franciák, mint a volt központi államok foglyai az archangelszki fronton és Dél-Oroszországban fogságba került angolok, franciák és amerikaiak. A fogolytáborok eláraszthatnak bolsevik nyomtatványokkal, a foglyok anyanyelvén írott lapokkal és brosúrákkal, eleinte orosz agitátorok jönnek, akik megismerkednek a hadifogolytábor elkeseredettjeivel, akiknek fogságba jutásuk körülményei nem tiszták, akiket idegzetük a szélsőségekbe hajt, akiket megtörték a front és a hosszú évek szenvedései s most bármi áron, de szabadság után vágynak, ezeket az embereket viszik ki magukkal a propagandista iskolákba, hogy néhány hét után mint agitátorokat küldjék őket először vissza a fogolytáborokba, aztán mihelyt országaikban a helyzet érlelésre alkalmas, — haza.

Ezeknek a munkája rendszerint eredményesebb is, mint az orosz kiküldötteké. Jobban ismerik a helyi viszonyokat, a politikusokat, a kielégítetlen ambíciókat, a földalatti tekervényeket és a bizalom — különösen a csöndben dolgozók és nem a politikai felszínen megjelenőkkel szemben — nagyobb is irántok, mint az idegenek iránt. Munkahelyeiken és társadalmi környezetükben terjesztik a ragályt, állandóan készenlétben kell lenniök és vértetteknél minden eseménnyel szemben. Taktikájuknak és politikájuknak a cél örökös szem előtt tartásával hozzá kell simulni az ország viszonyaihoz.

Apró példa. Mikor a bolsevik ügynökök észlelték, hogy — mint Oroszországban is — a legszegényebb parasztságnál ütköző pont a föld szocializálása, melybe a parasztság belemenni nem akar.

ellenben könnyebben megszerezhető a földosztás eszméjének a tépelődő intelligencia és a munkásság pedig leginkább a terroron és a denacionalizáláson ütközik meg, egész Európában nagyszerűen elterjesztették a hirt, hogy Oroszországban a földkérdés terén megállapodás jött létre, már nem szocializálnak, a terror megszűnt, az orosz vörös hadsereg pedig nacionalista eszmék által hevítették, célja lévén a régi Oroszország visszaállítása. Ez utóbbi pont különösen a központi államok polgárságának szól: jertek, csatlakozzatok hozzánk, a jelenlegi államforma nem alkalmas területi integritások visszaszerzésére, mi ellenben hadseregeink erejével támogatunk benneteket az antant ellen. A tényleges állapot ezzel szemben az, hogy a földkérdésben kapituláltak a parasztság előtt, mert nem adott nekik enni, de a parasztság szabotázsza szakadatlanul folyik tovább, mert a parasztok jól tudják, hogy a parasztokkal kötött fegyverszünet a szovjet részére csak pihenő a győztes ellenséggel szemben, lévén a földosztás a bolsevizmus egyenes tagadása.* A nacionalista hadseregben az a helyzet, hogy a bolsevikok az új államok és az antant elleni harcokban a vörös hadseregbe kényszerített parasztok és tisztek meggyőződésére a nacionalista agitáció fegyvereivel élnek, — a nacionalizmus eszköz és nem cél, — hogy mily eredménnyel, láthatjuk az ellenség oldalára átszökdő tisztek és paraszt zászlóaljok óriási számából és a vörös hadsereg szökevényeinek statisztikájából.

Nagy számmal találunk az agitátorok közt nőket, akik azonban legnagyobb részt küldetéssel ékeznak, még pedig orosz ellenforradalmárnők köntösében. Sokszor arisztokrata hölgyek, akiket a pénzhiány, az éhség kényszerített be a szovjet, vagy az Internacionale propaganda gárdájába.

e) A propaganda eredményei és liquidálása.

Ez a propaganda különösen erős, mint azt a Spartacus-mozgalom kitöréseiből látjuk, Németországban, hol azonban egy komoly, öntudatos és harcias polgári osztály és a szociáldemokrata munkásság együttműködése minden kísérletet lehetetlenné tesz; Olaszországban, melynek szélsőségekre hajló munkássága van, a legközelebbi veszélyekkel fenyegető, mégis a balti államokban, Lengyelországban, a legkülönösebben pedig Turkesztánból az India felé vivő utat elzáró mohamedán államokban.

Lengyelország és a balti államok proletáriátusának forradalmasítása érinti legközelebbről a bolsevik érdekeket. Ezek az államok elzárják Szovjet-Oroszországot a Keleti-tengertől és a nyugati nagy államok proletáriusával való közvetlen érintkezéstől.

A tengerparti államok közül különösen Finnország erős, — már a saját testén érezte a bolsevik bacillus hatásait, — parasztságuk és német kolonistáik harcrakész ellenei a bolsevizmusnak.

A Kaukázus, Afganisztán, Beludzsisztán, Buchará és India fellázításának céljaira a bolsevikok kisajátították a pánizlámizmust, melylyel Angliát akarják legérzékenyebb pontján érinteni.

* Lásd Oroszország pusztulásáról írott könyvem agrár fejezetét.

A bolsevik pánizlám mozgalom táborhelye a bolsevikok által meghódított Turkesztán és Buchara. Onnan küldik sterlingekkel bőven megrakott propagandistáikat, az Anglia ellen háborúra lázító fanatikus bucharai derviseket Afganisztánba, Beludzsisztánba és Indiába. Ma a helyzet az, hogy míg a háboru előtt Anglia, mint muzulmánok protektora az indiai határon átcsempésztett dervisek útján törekedett Oroszországnak China, Buchara és Turkesztán tartományaiban élő muzulmánjait a cárizmus ellen lázítani, hogy egy esetleges indiai háboruban bennük biztos támaszra találjon az oroszok ellen, ma a Törökországgal szemben elkövetett méltánytalanságok miatt Anglia ellen elkecsereedett izlamjai a távol keletnek a bolsevizmussal szövetkeznek Anglia ellen. Ennek a mozgalomnak vezetője Enver pasa, akinek karmai már erősen érzik az angolok Ascherbeicranban. Azok a hírek, amelyeket a bolsevik sajtóügynökök az utóbbi időben különös előszeretettel terjesztenek a megrémült Európában China és Japán forradalmasításáról, minden komoly alapot nélkülöznek. Japánban van ugyan egy tekintélyes szociáldemokrata párt, — de bármennyire szükséges is volna a bolsevikoknak keletszibériai operációik szempontjából — Japánban a bolsevizmusnak még csak kezdetei sem jelentkeztek. Chinában a bolsevikok ügynökeik útján nem szociális, de nacionálista propagandát fejtenek ki. Mint Indiában és Irországban, úgy itt is az elnyomott népek protektorainak játsszák ki magukat, erősen izgatnak a Chinában különben is szikrázóan gyűlölt Japán és Amerika ellen és az orosz-chinai szövetség eszméjét propagálják, biztatva a chinaikat, hogy közös erővel könnyen legyőzhetik az idegen betolakodókat.

Az Oroszországgal nem közvetlenül határos országok közül a leghajlamosabbak a bolsevizmusra a volt Osztrák-Magyar monarchia területén keletkezett, vagy abból gazdagodott és területnövekedésüket megfelelően feldolgozni képtelen új államok. Ausztriát a szegénység, az elsőrendű életszükségleti cikkek teljes hiánya teszi hajlamossá a minden ellen való feltámadásra. Csehországban egyrészt a munkásság között üzött erős bolsevik propaganda, másrészt pedig az erőszakosan bekebelezett nemzetiségeknek elégedetlensége és szimpatizálása minden fajtájú kirobbanás előkészítésével, mely őket nemzeti ideáljaik megvalósításával kecsegteti, teszik veszélyessé a helyzetet. Jugoszláviában a nemzeti egyenlenségek akadályozzák az egységes antibolsevik front kialakulását, Romániában pedig, mely egyfelől Erdély, a Bánát és a meghódított magyar területek elégedetlenkedő széke-lyeivel és magyarjaival van elfoglalva, másrészt pedig a besszarábiai fronton közvetlen érintkezésben van a bolsevik propagandával, az első vereség esetén egyenesen kritikussá válhatik a helyzet. A tisztjeit gyűlölő, pihenő után vágyó, győzelmek után nem áhítozó földnélküli román paraszt nem komoly ellenfele a bolsevikoknak. Az első ütés a besszarábiai fronton és a román hadsereg már otthon is lesz, lázongani és lázítani fog és a romániai bolsevik mozgalom vezére, Rakovski, az ukrán szovjetkötársaság jelenlegi elnöke — a háboru előtt a román szociáldemo-

krata párt elnöke — lesz az ur Bukarestben. Bulgária dolgos parasztnépe komoly ellenálló erőt jelent a bolsevik agitációval szemben, dacára a rossz béke által előidézett nemzeti elkésredésnek.

A győztes államokban, Angliá, Franciaország és Amerikában — egyrészt a lelkekben feltétlenül meglevő győzelmi mámor, a jól szervezett polgári osztály és a legyőzött államok népéhez képest jól ellátott munkásosztály, valamint a szigorú eljárás a lefogott bolsevik agitátorok ellen, immunizálja ezen államokat a bolsevik bacillusokkal szemben. Mindenesetre csodálatos az a tájékozatlanság, melylyel ezen államok vezetőkörei az orosz bolsevizmussal szemben állanak. Ennek a tájékozatlanságnak szinte klaszikus példája az a felhívás, melyet a bolsevizmus leküzdésére Angliában alakult középosztály-szövetség bocsátott ki 1919. év nyarán, melyben a bolsevizmus irtózatainak ecsetelésére valósággal humoros adatok közöltetnek. Annak igazolására, hogy Szovjet-Oroszországban nincs politikai szabadság és az állampolgárok politikai meggyőződésükért üldözéseknek vannak kitéve, elmondja a felhívás, hogy a szovjeturalom kezdete óta Oroszországban több mint 4000 embert tartóztattak le politikai okokból kifolyólag, — a letartóztatottak közt van egy püspök is, a kivégzettek száma pedig meghaladja a háromszázat. Mint tudjuk, ezen számoknak husz-harmincszorosával is alig közelítjük meg a valóságot. A győztes államok közül komoly bolsevik agitációval egyedül Olaszországban kell számolnunk.

Az entente-államoknak teljes tájékozatlansága Szovjet-Oroszország gazdasági viszonyairól kitűnik abból az indokolásból, melylyel az Oroszország ellen kimondott blokád megszüntettetett. Oroszország nyersterményeit fel akarja használni az entente-államok ipara számára, a kereskedőket pedig nem akarja elzárni az orosz piactól. Az orosz rubel vásárlóképtelensége mellett iparcikkek szállítása Oroszországba rubel ellenében elképzelhetetlen, maradna tehát a másik eshetőség: készáru kicserélése nyersterményekért.

A bolsevik propagandának az ellenforradalom legyőzése óta legkedvesebb fegyvere: a háborúval való rémitgetés. Mig a szovjet egyfelől minden erejével békére törekszik és Európa burzsoáziáját az új háború lehetőségével akarja neki új agitatórius eshetőségeket nyújtó békére kényszeríteni, addig Kelet- és Középeurópa nyugtalankodó néprétegeinek forradalmi izgalmát állandóan ébrentartja a segítségükre siető orosz vörös hadsereg gondolatával. Ez a háború pedig lehetséges ugyan erőikben megosztott oly államokkal szemben, melyeknek néprétegeit osztály- és nacionalista gyűlölködésük állítja egymással szembe, de a szovjeturalomra nézve is kockázatos, mert a hadsereg eltávolodása Szovjet-Oroszország határaitól életrekelte az országban a hadsereg által lenyűgözve tartott erőket és előállhat az eshetőség, hogy mig a vörös hadsereg diadalaival akarja Közép-Európába átplántálni a bolsevizmust, azalatt a hadsereg háta mögött az ellenforradalom felgyújtja az országot. A szovjetnek a hadsereg erősítésére alkal-

mazott eszközei: a hadseregben folytatott szakadatlan agitáció, a szökevényekkel és a felebbvalóinak engedetlenkedőkkel, valamint a hadseregbe bekényszerített tisztekkel szemben alkalmazott terror és a vörös hadsereg kivételes ellátása.

Ezek után felvetem azt a kérdést, lehetséges-e egy eredményekkel kecsegtető akció Szovjet-Oroszországgal szemben? Mindaddig nem, míg azok a hatalmi csoportozatok, melyek a háborúban egymással szembenállottak, tudatára nem jutnak annak, hogy az orosz bolsevizmussal szemben nemcsak Európa és Amerika polgárságának, de a konszolidációra törekvő munkásosztálynak is egy táborba kell tömörülnie. Az a féltékenykedés, mely a győztes és a legyőzött hatalmi csoportozatok között fennáll, a legyőzöttek kinlódása és az a meggyőződése, hogy ez így nem maradhat, itt jönni kell valaminek, a belső konszolidációt akadályozó örökös nyugtalanság, az egyetlen reménysége a bolsevik világpropagandának. Az a tény, hogy egy antibolsevik koalíció létrejön és a világ kulturnépei közös akcióra határozzák el magukat a bolsevizmussal szemben és az antibolsevik koalíció keretén belül az ellentétek békés kiegyenlítésével beálló nyugalom már megölője volna a bolsevizmusnak, mert a vezérek nem hitegethetnék a szörnyszerűen kinlódó tömegeket a gyorsan elkövetkező világforradalom fantomjával. S ez a koalíció az egyetlen lehetőség az orosz bolsevik veszedelem gyors liquidálására. A szovjetkormánynak országa agyongyötört burzsoáziájától rablott aranya és bolsevik nyomdákban gyártott, hamisított idegen valuták, melyek rendelkezésére állanak Európa és Amerika minden politikai kalandorának, a háború következtében mindenütt szélsőségekre hajló tömegek elégedetlenségeinek örökös szítói. Az egész világ forradalmi izgatottságának megszüntetése s a tömegeknek nyugodt életükhöz való visszavezetése, a világ életének konszolidálása csak az esetben szüntethető meg, ha liquidáltatik mindezen izgalmak éltető forrása, az orosz bolsevizmus. Ezen liquidálás egyedüli módja pediglen a bolsevizmus ellen életrehívott világkoalíció, melynek előfeltétele viszont a párisi béke bujtogató igazságtalanságainak reparálása.

A III. Internationale külpolitikája és a bolsevizmus nemzetközi propagandája

Irta

Dr. Szabó László

egyetemi magántanár, Az Est szerkesztője

Az államgazdaság kommunista rendszere bármely országban csak úgy tartható fenn, ha a szomszédos országok is ugyanerre a rendszerre térnek át: kapitalista környezetben a kommunista állam csak addig állhat fenn, míg az előző kapitalista rendszer erőforrásainak végső maradványait is ki nem meríti. A III. Internationale magvát alkotó Oroszországnak tehát az a legnagyobb léteérdeke, hogy elsősorban a környező országokat a kommunizmusnak megnyerje és mindazon államokban, melyek Oroszország sorsára befolyással lehetnek, a kommunista berendezkedést előkészítse.

A puccsok taktikája.

Két ut áll a III. Internationale rendelkezésére, hogy céljának elérését megkísérelje: az egyik a puccsok taktikája, a másik a szociáldemokrácia leple alatt folytatott agitáció. Mindkét taktikának egy a végső eszköze: a társadalmi forradalom s egy a célja: a III. Internationale kommunista elvei szerint való állami berendezkedés.

Oroszország 1917 október óta a puccsok taktikáját követi; ezt a taktikát kísérelték meg Magyarországon, Német- és Bajorországban s ennek a taktikának hive Olasz- és Franciaország proletársága, míg Ausztria és Csehország kommunistái — amint ezt a dokumentumok bőségesen és kézzelfoghatóan bizonyítják, — egyelőre szociáldemokrata lobogó alatt készítik elő a forradalmat.

Kéri és Platten összejártsága.

Miután a magyar forradalom, melyből a magyar bolsevizmus kifejlődött, puccs útján keletkezett, a történeti előzmények nagyon megkönnyítették Magyarországon a kommunizmusra való átmenetet. A magyar forradalom egész külpolitikája már 1918 novembertől kezdve arra a feltevésre volt felépítve, hogy a forradalom ki fog terjedni az egész Európára. Ezt nyíltan hirdette a Károlyi-kormány külügyi államtitkára, Diener-Dénes József. November közepén a magyar kormány Kéri Pál vezetése alatt egy publicistából álló, nem-hivatalos missziót küldött Svájcba a "mozgalom" megfigyelésére. Kérinek Károlyihoz küldött jelentései a franciaországi helyzetet úgy tüntették fel, mintha a francia köztársaság közvetlenül a katonai és szociális forradalom küszöbén állana.

Kéri Svájcban összeköttetésbe jutott Platten képviselővel, aki később Oroszországba ment és ott elveszett. Már ez az összeköttetés is azt tanúsítja, hogy a magyar forradalom némely vezetői már 1918-ban megtalálták az érintkezést a kommunistákkal.

Az agitáció kezdete Magyarországon.

Ezzel az érintkezéssel egyidejűleg s tőle talán nem függetlenül, az orosz kormány elhatározta, hogy Német-, Cseh- és Magyarországon erőteljes akcióba lép. A moszkvai agitátor-képző iskola végzett növendékei már 1918 nyarán nagy számban kerültek ugyan haza az említett országokba, de nem volt közöttük oly tehetséges ember, aki nagy dolgok véghezvitelére alkalmas lett volna. A budapesti lapok szerkesztőségébe az orosz hadifogságból hazatérő munkatársak inkább csak theoretikus bolsevistáknak mutatkoztak, akik sikeresen terjesztették ugyan a bolsevista tanokat, de akciókat nem kezdeményeztek. 1918 június havában a budapesti általános sztrájk és a pécsi katonai lázadás határozottan bolsevista jellegű volt ugyan, de egyiket sem Oroszországból inszenálták. A budapesti sztrájk alatt megalakult az első katonai- és munkásta-nács, mely egyelőre Gyömrő községben tartotta üléseit. (A bolsevista ideológiának megfelelt az is, hogy a magyar forradalmi puccsot szervező bizottság is "Nemzeti Tanács" nevet vett fel.)

A novemberi forradalmak kitörése nagyon elősegítette a moszkvai kormány terveit. Legelőször a németországi akcióhoz láttak hozzá, melyet Radek (Sobelsohn) külügyi népbiztos-helyettes maga vezetett. Liebknecht és Luxemburg Spartakus-forradalmának első leveretése után maga Radek ment Berlinbe. Ezt megelőzően már novemberben megbízták a cseh mozgalom vezetésével Munát és a magyar párt megszervezésével Kun Bélát; még később került az ukrán mozgalom élére a román Racowski s az ausztriai mozgalom élére Bronski. Mindannyiuknak a megbízatása a párt központi bizottságától ered, mely a III. Internacionale-hoz tartozó összes országok legfőbb hatósága és végrehajtó szerve.

Kun Béla küldetése.

Kun Béla, amint ezt a budapesti rendőrség hitelesen megállapította, 300,000 márkát hozott magával s egy ajánlólevelet a budapesti orosz hadifogoly-segélyező bizottsághoz. E bizottság Budapesten a Royal-szállóban székelt s midőn a rendőrség egyizben kommunista-agitáció miatt letartóztatta, több millió rubelt találtak nála. Az agitációs alapot azonban, mely még nagyobb összegből állott, a bécsi hadifogoly-bizottság kezelte, amelytől egy Eliazer nevű futár hordta a pénzt Budapestre Kunnak az agitáció céljaira. Azt az összeget, amelyet Kun a proletárdiktatura kikiáltása előtt a magyarországi mozgalomra elköltött, huszmillió koronára becsülték kommunista körökben. Az agitációt Kun a vidéken a szénbányászok, Budapesten pedig a leszerelt katonák és a munkanélküliek között indította meg. A vezető embereket busásan ellátta pénzzel s előre szétoztotta közöttük az összes jó hivatalokat, melyek egy kommunista államban elképzelhetők.

A moszkvai C. K.

Kunnak magyarországi szereplése közismeretes; kevésbé ismeretes azonban a nemzetközi mozgalomban való szerepe, amelynek megértéséhez tudni kell a következőket:

A parlamentárizmus látszatának dacára is a III. Internationale egészen abszolutisztikus berendezésű államszervezet. Az összes országok, melyek a III. Internationalehoz csatlakoznak, lényegükben egy államot alkotnak, mert külügyeik egységesen intézendők, valamennyinek legfőbb rendelkező fóruma a moszkvai C. K. (Central-Komité), mely kijelöli az egyes országokba az abszolút joggal rendelkező vezető embert (pl. Magyarországra Kunt), őt el is mozdíthatja s rendelkezhetik bármelyik, hozzátartozó ország hadierejével és pénzével. Pl. a moszkvai C. K. ukrán tehermentesítő offenzívát rendelt el a magyar vörös hadsereg céljaira s az osztrák mozgalom céljaira rendeleti úton a magyar államkincstárból utalványozott pénzeket. A nagy C. K. azonban maga is csak árnyéka az alkotmányosságnak, mert teljesen Lenin akarata irányítja. Ha betekint az ember pl. Lenin és Kun levelezésébe, azt látja, hogy még Kun is nem csupán a mester iránti tiszteletet tanúsítja Lenin iránt, hanem egy félelmetes nagy zsarnokot lát benne, aki nem csupán alkotmányos főnöke, hanem egyzsersmind életének-halálának ura. Határozottan alárendeltségi viszonyban van Leninnel szemben Kun is, a nagy C. K. is.

A diplomáciai szervezet.

Lenin deszpótisztikus akarata leginkább a külügyek terén érvényesül, de hogy hogyan, azt csak a legbeavatottabbak tudják. Egy országnak sem volt még soha annyira titkos a diplomáciája, mint a bolsevikieké és nem is volt annyira komplikált. Megnehezíti a megértést az a körülmény, hogy maga a diplomáciai szolgálat szerkezete is misztikusan homályos.

A követküldés jogát eddig a következők gyakorolták: 1. a moszkvai nagy C. K., 2. a moszkvai tanácskormány, 3. az ukrán tanácskormány, 4. Kun Béla, 5. Muna, a cseh párt vezére. A moszkvai nagy C. K. diplomáciai megbízottja volt Budapesten Pór Ernő, helyettes külügyi népbiztos, a külföldi propaganda vezetője. A moszkvai tanácskormány amerikai követévé nevezte ki azt a bolsevik agitátort, akit New Yorkban mint egy orosz misszió vezetőjét letartóztattak. Az ukrán tanácskormány követévé nevezte ki Berlinbe Radeket és Münchenbe Axelrodot, mikor ezeket letartóztatták s e kinevezéssel a diplomatákat megillető immunitást akarták részükre megszerezni; Kun Béla kinevezte moszkvai követévé Rudnyánszky Endrét s Muna mellé is küldött követet, valamint Muna is tartott titkos követet Kun mellett, akinek titkára Alpári Gyula volt. A diplomáciai levelezésekből megállapítható, hogy a III. Internationale valamennyi diplomáciai megbízottja csak expeditiv munkát végezett; a külpolitika irányelveit maga Lenin állapította meg, aki a végrehajtásról Csicserin útján gondoskodott. Bizonyos önállóságot engedélyez-

tek a cselekvésben Kun Bélának is — mindenki más a részére küldött instrukciók szolgája. Az állandó jellegű megbízatásoknál, melyeknek az adminisztráció megkönnyítése a főcélja, sokkal fontosabbak az alkalmi megbízatások. Így pl. Jachontoff 1919 nyarán csaknem az egész Európára kiterjedő megbízatást kapott s azt végre is hajtotta.

Budapest az agitáció középpontja.

1919 juniustól kezdve az egész agitáció gyújtópontja Budapest: a csepeli rádióállomáson megy a világ minden részéből minden jelentés Moszkvába és Csepelen át megy tovább minden utasítás Moszkvából az egész Európába és Amerikába. A minden oldalról körülzárt Oroszországnak öt rádióállomása van: Moszkva, Carszkojeszelo, Tver, Odessza és Kiev; ezek közül nagy távolságra csak a moszkvai megbízható, mely a német állomások közül egyedül Nauennel, a franciák közül Páriszal és Lyonnal érintkezik. Természetes, hogy minden fontos közleményt a magyar tanácskormány kezében levő, teljesen megbízható csepeli állomáson át kapott és adott Moszkva. Jellemző, hogy a német Spartacus-Szövetség is nem egyszer a budapesti utat választotta Moszkvába, bár a naueni-állomás is megbízható, a kiel pedig egyenesen a katona- és munkástanács kezében van.

Minden jelentés természetesen titkosjeggyü, még ha egészen közömbös tárgyról van is szó. A kommunista állam nem ismeri a titkos diplomáciát elméletben, de megtartotta a gyakorlatban. Chiffre-rendszerük minden diplomáciáétól különböző s emellett, hogy jobban megőrzi a titkot, igen szellemes szerkezetű, igen gyakran változó, félreértéseket kizáró és gyorsan kezelhető: kulcsai nem könyvek, (melyeket minden diplomáciától ugysis ellopnak) hanem az emlékezetben könnyen megőrizhető jelmondatok. A diplomáciai táviratokat mindig közérthető nyelven írják alá, de az igazi küldő nevét maga a chiffre rejtegeti.

Nagy akta-halmaz alapján, melyet megsemmisíteni nem lehetett, meg lehet állapítani, hogy kik fáradoznak az európai mozgalom irányításában.

Németország.

Németországban a Spartacusok tiszta bolsevisták. A független szocialisták közül Haase, akinek nagy tekintélye volt a bolsevistáknál, élete végéig nem adta fel azt a reményt, hogy sikerülnie fog jó viszonyt hozni létre a németek és oroszok között s ily szellemben többször interveniált. Hogy a független szocialisták közelebb vannak Oroszországhoz, mint a többségi szocialistákhoz: köztudomású. Aki ismeri a Radék ügyében folyt igen hosszadalmas jegyzékváltásokat, az Radék szabadonbocsátásából, mely már Haase halála után következett be, arra kénytelen következtetni, hogy az orosz-német közeledés már megtörtént.

Ausztria.

Ausztriában Bauer volt külügyi államtitkár elég nyíltan összejátszott Kun Bélával s az a körülmény, hogy az osztrák kormány erről tudomással birt, amellet szól, hogy az osztrák szociáldemokrata párt minden tagadása ellenére is bolsevista, csak nem tartja még a helyzetet elég érettnek a proletár-diktatura kiáltására. A június 15-re tervezett puccs előkészítő irataiból megállapítható, hogy ezt a puccsot Bauer tudtával készítették elő; az előkészítő tárgyalásokon Bauer pesszimisztikusan nyilatkozott, — ő a világforradalmat nem 1919 nyarára, hanem a következő télre várta. Bauernak július 22-ikén bekövetkezett lemondása Kunnal egyetértve következett be: Kun azt remélte, hogy ez az erőszakolt kormányválság megkönnyíti a proletár-diktatura kiáltását Bécsben. Az ausztriai mozgalom igazi vezetője Bronski elvtárs, akit erre a szerepre a moszkvai C. K. június 8-ikán nevezett ki. A kinevező iratot, mely a magyar államkincstárból 500.000 koronát utalt ki Bronskinak, az Internacionale irodája nevében Bercine, Winterstorg és Klinger irta alá.

Olaszország.

Az olaszországi mozgalom vezetője Schweide, a milanoi "Avanti" bécsi tudósítója. Az olasz politikusok közül csak kettő érintkezett közvetlenül a III. Internacionale szerveivel: Oddino Morgari képviselő, aki huzamosabban időzött Budapesten s így a kommunista körökben jól ismert alak volt, továbbá Dugoni képviselő, aki csak egyszer szerepel a bolsevizmus aktáiban. Morgari nem birt tekintélyre szert tenni, mert az olasz mozgalom várható sikereit illetőleg tulságosan sokat ígért: egészen bizonyosnak mondotta az olasz forradalmat, fix határidőre már a mult nyáron. Vezető szerepe az olaszok készülődésében aligha lehetett. Schweide kezében jobban összefutottak a szálak és ő Moszkvában és Budapesten sokkal több bizalmat is élvezett. Schweide is meg volt róla győződve, hogy 1919 július havában Felső- és Közép-Olaszországban kitör a balsevista forradalom. Schweide azt jelentette Leninnek, hogy lapja, az Avanti bolsevista ujság s dicsekedett vele, hogy a lap csaknem mindent közöl, amit Moszkvából küldenek. Ugyancsak Schweide jelentette Moszkvában azt is, hogy Serrati (az Avanti igazgatója?) Svájcon át Párisba szökött és júliusban élénken részt vett az általános sztrájk előkészítésében. Az olaszországi mozgalomra nagy befolyást gyakorolt Angelica Blabanoff ujságíró, aki a háboru előtt az Avanti szerkesztőségéhez tartozott, ez időszerint pedig Racowski mellett van Kiebben. Ugy látszik, az olasz mozgalomban dolgozott Colloredo Frigyes is, aki most Svájcbán, Lungernben lakik és aki egy időben Czobel bécsi magyar követtel is összeköttetésben állott. Egy Pellso (?) nevű olasz kommunista író is járt Budapesten Kun Bélánál információkért, valamint szerepel az aktában egy Pettoni nevű olasz is. Moissi, a híres színész is a bolsevizmus közvetítő ügynökei közé tartozik.

Franciaország.

A franciaországi mozgalomról csak igen gyér adatok vannak. Egy ízben Jachontoff európai körútján Bécsbe érkezve (július 7-ikén) Bolgár Elek követnek átadott egy csomó levelet, hogy juttassa el Moszkvába. Egy futár Budapestre hozta a leveleket, melyek közül az egyiket Franciaországból küldték Moszkvába Gilbeauxhoz. A levél itt rekedt Budapesten. Ugyanabban a táviratban, amelyben Jachontoff jelenti Moszkvába, hogy európai körútján kiknek a számára kapott továbbítás céljából leveleket, előfordul ez a kifejezés: "Pénzt Lorientnak Franciaországba." Ez a Lorient nem lehet más, mint a francia egyesült szocialista-párt egyik vezetőembere, a C. A. P. (Commission Administrative Permanente du parti socialiste unifié) pénztárosa; ugyane pártnak Longuet és Renaudel a vezére.

Svájc.

Svájcban a mozgalomnak Zürich a fészke; a svájci bolsevis-ták azonban nem Budapesten át érintkeztek Moszkvával. Zürichből csak az Avanti tudósítója, Gustavo Sacerdote fordult több ízben információért Kun Bélához. Az Ifjúság Internacionáléja, mely Baselban székel s amelynek Schweide volt a titkára és Balabanoff a patronája, izig-vérig bolsevista szervezet.

Anglia.

Angliában a Daily Herald a bolsevizmus harcos lapja, melynek a magyarországi szociáldemokrata pártra is végzetes hatása volt: a budapesti Vörös Ujság mindig a Daily Heraldra hivatkozva közölte a bolsevizmus rohamos terjedéséről szóló híreket, amelynek hatása alatt sokan megtántorodtak. Csicsérin egy ízben (július 16-ikán) utasította Kun Bélát, hogy lépjen érintkezésbe Sylvia Pankhurst-tel és általa informáltassa a bolsevista világ eseményeiről a londoni Russian Peoples Information Bureau-t.

Románia.

A romániai mozgalomban szerepe volt Marcu Valerian agitátornak, aki a zürichi orosz vöröskeresztes misszió igazolványával utazgatott.

Lengyelország.

A lengyelországi agitáció nehézkesen indult meg, mert azt a pénzt, amit a mozgalomra Magyarországból Bécsen át Varsóba akartak küldeni, Bécsben elköltötték. Budapesten néhány kommunista röpiratot nyomattak lengyel nyelven és megalakították a kommunisták lengyel csoportját is. 1919 július végén szó volt róla, hogy a Magyarországon tartózkodó Kvasny elvtársat megbízzák az egész lengyel mozgalom vezetésével, de a Budapesten hamarosan bekövetkezett felfordulás ezt a tervet meghehüsítette.

Csehország.

Csehországban állandóan imminens a bolsevizmus kitörése. A cseh mozgalom vezetője, Muna, igen tehetséges taktikus. 1919. június közepén egy orosz nyelven írott memorandumot küldött Budapestre Kun Bélához, hogy juttassa tovább Moszkvába. A memorandumban elmondja Muna, hogy eltért a puccsok rendszerétől, mert arról győződött meg, hogy puccs útján sikert érhet ugyan el, de ez a siker nem lehet állandó. Bejelenti Muna, hogy a kommunistákkal belép a szocialista pártba, amelyet folyton balra fog hajtani mindaddig, míg el nem ér a forradalomhoz s általa a végcélhoz: a kommunizmus végrehajtásához. 1919. őszére már meg is jövedölte Muna e jelentésében a cseh proletárdiktatura kikiáltását.

Jugoszlávia.

Jugoszláviával a magyar tanácskormány nem volt összekötetésben: információi, melyek gyakori felkérésekről szóltak, mindig hiuknak bizonyultak. Ujabban azonban Szerbia északi részéből a kommunista mozgalom megerősödéséről szólnak a magánjelentések. Figyelemreméltó körülmény az is, hogy mikor 1919. augusztus közepén a jugoszlávok a Dunántul kibővítették az általuk megszállott területet: az illető falvakban mindenütt visszahelyezték hivatalukba a tanácskormány bukásakor a magyarok által elűzött kommunista direktórium tagokat.

Amerika.

Az amerikai mozgalomról nem szólnak a magyar tanácskormány iratai. Magánértesülések alapján azonban megállapítható, hogy néhány magyar kommunistának sikerült Amerikába kijutnia, Jugoszlávia és egy olasz kikötőn át, hamis utlevéllel s részükre Olaszországban kifizetett utisegélylyel.

A nemzetközi jog érvényesülése.

A magyar tanácskormány diplomáciai iratainak tanulmányozása közben megállapítható Kun Bélának az a törekvése, hogy a nemzetközi jog által megállapított érintkezési formákat megőrizze. Mindjárt a magyar proletárdiktatura kezdetekor Balfournak egyetlen távirata elegendő volt arra, hogy Kunt az idegenek vagyonának tiszteletbentartására bírja; erre vonatkozó rendeleteit a kommunista hatóságok általában tiszteletben is tartották. A vörös terror vérengzésének idején az egyetlen budapesti misszió, az olasznak tisztjei igen erélyesen léptek fel a tanácskormány nyal szemben s kívánságaikat többnyire teljesítették is, bár az entente akaratát képviselő tiszték mögött egyelőre nem állott semmi fegyveres hatalom. A nemzetközi jognak erkölcsi ereje határozottan érezhető volt a tanácskormány politikájában. Ez azonban inkább csak a külsőségekre vonatkozik: ami a dolgok érdemét illeti: az entente-misszió kérdéseire gyakran adtak a valóságnak meg nem felelő választ s a misszióknak ezzel be kellett érnie. A magyar tanácskormánynak láthatóan hízelt minden

érintkezés a nyugati hatalmakkal; Clémenceau első jegyzékét napokig úgy magyarázták, hogy az a magyar tanácskormánynak az entente által való elismerését jelenti és már előkészületeket tettek a tanácskormánynak a békekonferencián való képviseltetésére. Az entente-hatalmakhoz szóló jegyzékeiben Kun sietett a legnagyobb előzékenységet tanusítani s nem lehetett tőle oly dolgot kívánni, aminek teljesítését rögtön meg ne ígérte volna, — anélkül természetesen, hogy az ígéret megtartására komolyan gondolt volna. A jegyzéket bevezető ígéret után rögtön áttért nagylélegzetű fejtegetéseire, — mert nála minden diplomáciai jegyzék egyszermind agitációs eszköz is volt. Ez a magyarázata annak, hogy bár a kommunizmus halálos ellenségének tekinti a sovinizmust, Kun a jegyzékeiben arra számítva, hogy Európaszerte a nacionalizmus kerekedett felül, egészen nacionalista hurokat penget. Arra az erkölcsi alapra pedig, amelyen a bolsevizmus diplomáciája állott, élénk fényt vet a következő eset. A csehek elleni offenzíva idején Lenin kifogásolta Kunnak valamelyik jegyzékét, arra hivatkozva, hogy ígéretét nem tudja majd megtartani. Kun válaszában kijelentette, hogy Lenint bámulja ugyan, mint mesterét, de egy dologban mégis felülmulja őt, és ez: *a mala fides*.

A sajtó.

Diplomáciánál, jegyzékeknél sokkal fontosabb volt úgy Lenin, mint Kun szemében a sajtó; mindkettőből kiűtött az egykori ujságíró. A Lenintől eredő utasítások nagyobb része arra vonatkozik, hogy mit kell az európai és amerikai lapokban elhelyezni, s ha Kun örömet akart Leninnek szerezni, jelentést küldött neki a sajtó-propaganda sikereiről. Különös figyelmet tanusított az orosz kormány az amerikai ujságírók iránt, akik közül többen bemehettek Szovjet-Oroszországba s onnan fantasztikus híreket táviratoztak Budapesten át Amerikába arról, hogy mily tökéletes a rend Oroszországban és hogy milyen boldog a nép a bolsevik uralom alatt. Az ilyen ujságtudósításokat, mint a bolsevista propaganda legkitünőbb eszközeit, különösen nagyrabecsülte Lenin, és csakugyan, ezek a jelentések valóban befolyásolták is nemcsak Amerika közvéleményének egy részét, hanem nem egy esetben még a párisi békekonferencia elhatározásait is.

A bolsevizmus iratai.

A magyar tanácskormány négyhónapi uralma alatt kiadott diplomáciai jegyzékek száma aránylag nem nagy, s az egész anyag meglehetősen teljességgel össze van gyűjtve; legnagyobb helyet foglalnak el a gyűjteményben azok a jegyzékek, melyeket a juniusi csehek elleni offenzíva megállításakor Clémenceau, Kun, Pellé tábornok és Böhm vörös hadseregarancsnok váltott egymással. A titkos (chiffre) jegyzékek száma, beleértve a Budapestre érkezetteket és az innen elküldötteket is, nem éri el a háromszázat. Mindezek meg vannak mentve a történelem számára, valamint a Budapesten csak átfutó, de a csepeli állomás által mégis felfogott s a kommunizmus történetével kapcsolatos idegen szikratávíratok is.

A marxizmus csődje a tények világánál

Irta

dr. Prohászka Ottokár
püspök, nemzetgyűlési képviselő

Magyarország egy év alatt két forradalmat élt és szenvedett át; az egyikben még a nemzeti függetlenség vágya izzott; a másik azonban már mindent tagadott, ami nemzeti s történeti volt s egy teljesen új ideológiával akarta felborítani a politikai, társadalmi s gazdasági helyzetet. Ez az ideológia a marxizmus melegágyából volt való s itt nálunk szökött gazba s a maga teljes valóságában — mondjuk — képtelenségében mutatta be magát a rendszert is, melyet a doktrínérek fejelnek és foltoznak, de melyeknek igazságát s életrevalóságát csak a praktikusok tüntethetik föl. Mert a filozófiákat is az élet rostálja s a nagy szólások tartalmát azok megtestesülése mutatja be. A gondolatoknak az a megtestesülése, mely a marxista elveket Magyarországon léptette a történetbe, csak képtelenségeket, hóbortokat, örületet produkált s rettenetes leromlással s szenvedéssel cáfolta meg folyton hirdetett életrevalóságukat.

Ez az egész tatárjárás, azaz hogy orosz-zsidójárás nem a magyar népnek életjelensége, hanem származásra, nemzetiségre, erkölcsi felfogásra, érületre nézve teljesen idegen elemek erőszakoskodása volt, — magyar földön bár, magyar nyelven, de nem magyarul, hanem teljesen idegenül.

Ez a teljes idegenség illusztrálja legjobban a marxisták éretlenségét s a valósággal való kapcsolatuknak hiányát is, mert *hi-szen fejlődést, történeti fejlődést vallanak mindenek elvéül s forrásul s mégis oly földön s oly népben akarnak filozófiájuknak testet adni, mely ideológiájuktól oly messze esik, mint Makó Jeruzsálemtől. A hisztorikus materializmus e részben teljesen antihisztorikusnak mutatta be magát.*

De materializmusával is ellenkezésbe jutott, mert ezt a világhfordulatot ránk ugyancsak nem az anyag, nem a munka s a termelés, hanem a filozófiai szisztéma hozta, tehát a szellem s a lélek. A szellem s lélek ugyanis oly sajátos valaki vagy valami, hogyha materialista szisztémák álarcában jár is, azért mégis elpusztíthatatlanul az, ami, t. i. lélek, szellem. A materializmust is lélek és szellem, tehát az antimaterialista valóság csinálja.

Ezt tapasztaltuk meg a "magyar" marxizmus betoppánásánál. A történelmi materializmus, a marxizmus filozófiája, tagadja a szellemet s az emberi lelket, a vágyak, az ösztönök, a világnézetek fatális, önálló járását; tagadja azt a szuverén, felülről sugárzó hatalmat, mely hat, alkot, konstruál; de a szellem s a lélek azért mégis lépten-nyomon előbujik s fittyet hány a homloku-

kat ráncoló filozófoknak; eléjük pattan s bemutatkozik: "én vagyok a hisztorikus materializmus spiritusza, alakító lelke s ha a materializmus palliumában járok is, de mindig lélek, szellem s önálló hatalom vagyok.

Igen, a szellem kísért a filozófiákban. A marxisták is vele ingerkednek; egyrészt tagadják, másrészt mindenütt azt szutyongatják, élesztgetik, tűzbe-lángba szitogatják; ők hozzák a tüzet, v. i! saját lelküket, melylyel felgyújtják az elégedetlenség föltorlódtott limlomját.

Igy volt ez Magyarországon is. Elégedetlenségből itt is van elég; vannak új, kegyetlen gazdasági fordulatok és ki nem elégett szükségletek; vannak nagy vagyonok és sok telhetetlenség, van kapitalista termelés szociális érzék nélkül; van sok iram, roham, örület megfelelő rendezés és szervezés nélkül; ez van s ennek nem szabadna lennie. Erre a sok ki nem egyenlített, vad, anarchikus tusakodásra a történeti materializmus azt fogja rá, hogy ennek így kell lennie s hogy ez oly szükségszerű s kikerülhetlen, mint egy megindított vegytani folyamat. Pedig dehogy is kellene annak így lennie, ahogy van, ha annak az eltagadott szellemnek nem volna része benne. Ezé az oroszlánrész! Oroszlánrésze van abban, amit kapitalizmusnak s oroszlánrésze abban, amit proletárdiktaturának hívnak. Az anyag, a termelés nem teszi; azt a kapitalista s ugyancsak a kommunista, bolsevik szellem teszi. A kapitalizmus lehet a termelés szükséges etapja, de minden egyéb, az, hogy hogyan zsarol és szív vért, az, ahogyan a nagy vagyonok elnyomják a kisebbeket s a gyárak a műhelyeket, az, ahogyan a milliomosok tönkreteszik az élő milliókat s a tengődő életet: az már nem gazdasági technika, hanem önzés, kegyetlenség, igazságtalanság, pénzszomj, neveletlenség és rosszakarat. Ez az akarat nem a kapitalizmus szekeréhez kötött s hátul cammogó állat, hanem előljáró, szaglászó véreb, — hatalom, mely lappang az emberiségben s időnként jelentkezik, felhasználja a társadalmi készületlenséget, visszaél a gazdasági helyzettel, elnyomja a gyengéket s lóvá teszi a liberális ideológiák által megbüvölt népeket.

Aki aztán birja, az marja. Igen, de ez nem társadalmi törvény; hanem ellenkezőleg társadalmi rendetlenség, melylyel szemben áll a lelkiismeret, a tizparancsolat, a kormányférfiui belátás s ezeket nem a parasztlázadások s a munkásatrocitások hívják életbe s állítják a történelembe. Hogy a kapitalizmus oly borzasztó pusztításokat végzett, hogy emberi érzést s isteni törvényt nem ismert, azt a klasszikusoknak nevezett, de voltaképpen okatlan, egyoldalú nemzetgazdászati nézeteknek köszönjük, melyek az önzés diktaturáját kiáltották ki vezető hatalomnak. Hogy a modern termelésben a pénz s a profit az egyedüli intéző hatalom, azt nem hozza magával sémmineinü termelési mód, hanem azt a Mammon-imádás tette uralkodóvá. Ezzel nem azt mondom, hogy a körülmények nem szitják föl a szenvedélyeket; de

nem szabad az egész csunya ösztönösséget s mohóságot, a bűnt s a kegyetlenséget egyszerűen ártatlan fejlődési funkciónak deklarálni; az nem fejlődési funkció, hanem mindig készen álló s könnyen gazba növvő emberi dölly és ostobaság, önzés és gonoszság.

Ez nőtt gazba nálunk is a proletárdiktatúrában. A történeti fejlődéshez annak más köze sincs, mint az, hogy megtörtént; de azt nem történeti szükségességek, hanem vérrrel s étellel játszó, minden szentet és nagyot blazírtan kockáztató budapesti intellektuellek s azután felfogadott gonosztevők csinálták. Volt Magyarországon elégedetlenség, — hol nincs? Volt sok hazugság s valótlanság, — máshol is van. Nemzetinek mondott, rossz politikát folytattunk, azt is megengedem; nagy mulasztásokat követünk el a földreform, a falu, a népélet körül; az is igaz; át nem hidalunk nagy rianásokat, melyek a rendiség korából hasították szét a nemzeti egységet; szent igaz. De e történelmi szituációnak a történelmi materializmus szerint talán bizony a szocializálás, a kommunizálás, a termelő szövetkezetek komédiába illő pazarlása, az ostoba rendeletek özöne, mindennek adósságba, majd éhhalálba fulladása lett volna fejlődéstörténeti következménye?!

Lehet-e ezt az örületet egyáltalában munkával, emberi iparkodással, fejlődéssel összeköttetésbe hozni? Ha a történelmi materializmus szerint a politikai forradalom szükséges piros folt is a hegeli-darwini filozófia ködmönén, azért a substrátumot mégis csak a tényleges magyar állapotoknak kellene nyújtaniok: nos, elhiszi azt valaki, hogy a magyar gyárpar oly fejlődési fokot ért el s a magyar mezőgazdaság annyira haladt, hogy a szocializálást, a kommunizálást, a marxi társadalmi termelést itt a fejlődés logikája pattantotta ki? Nem, mindebből itt semmi sem volt meg; de hisz nem is a hisztorikus materializmus csinálja a világot, az csak magyarázza. Csinálni, az nehéz; magyarázni pedig könnyű; ehhez csak szociológiai zsargon s világpolgári koponya kell. Aki magyaráz, az eszmékből indul ki; míg ellenben, aki valamit csinál, annak a földről, alulról kell kiindulnia; ha pedig nem alulról, hanem felülről indulna ki s akarna világot csinálni, az csak olyasvalamit állíthatna létbe, amilyen a proletárdiktatúrának szocializmusa volt. Megvolna a háztető, a Marxizmus, s építene alája házat, alaplerakás nélkül. Ez az a modern bölond, aki nemcsak hogy alap nélkül, hanem felülről lefelé épít.

Ezt historikus materializmusnak hívják, mely amily kevéssé historikus, oly oktanul mondható materializmusnak; mert hiszen folyton kész ideákból, apriorista tételekből, axiomák s elvekből indul ki, azokból fércelődik össze; azok szerint szabdalják, ütik, lökik, fütik a világot s magyarázzák a népélet, a termelési igények, a szociális erők valóságait. Rátukmálják a szisztémát a nemzetgazdasági életre s ahol nem illik rá, ott a revolúció s a vörös-szörös ember kalapácsütéseivel segítenek rajta.

Vegyük ezek után szemügyre a fejlődésnek, a világelváltozás e törtető mozdonyának fődugattyuját, az osztályharcot s kérdezzük, hogyan vált az be nálunk?

A marxista ideológia az érdekközösségből s az érdekképvisel-

lettől valami oly specificumot alakított s azt úgy hiposztatálta, akár csak egy skolasztikus entitást, melyben titokzatos erők fészkelődnek." Szerintük az osztályharc hordoz minden haladást, az osztályharc talál ki minden reformot; belátása csak neki van; szociális érzéket s kötelességtudást csak az fejleszt, — az, az a csodálatos "ens". Akik nem nyomorognak s nem keseregnek s következőleg nem harcolnak, azoknak se szívük, se érzékük, se jóakaratak. Társadalmi érzék nincs is; csak osztályérzék van. Ez "ens"nek vére is van s az proletárvér; mert csak proletárvér ontásából fakad áldás; csak abban forrhat szeretet. A jólét s a fejlődés is csak e vér áldozataiból fakad s a világboldogulás kizárólag e vér dija. — Eszerint nagy gondolatoknak előharcosai nem lehetnek voltaképpen mások, mint csak proletárok; a többi, ha van is, az emberiség történetében nem számít. Azért Magyarországon is talán csak Dózsa György s egy-két proletár vagy legalább lélekben proletár, csinált történelmet; míg ellenben Szent István, Szent László, Nagy Lajos, Hunyadi Mátyás, Rákóczi Ferenc, Széchenyi István, Kossuth Lajos, Eötvös József, a jobbágy-ság felszabadítói, a zsidó recepció megszavazói, a nemesi kiváltságok eltörlői nem csináltak történelmet. — No, csak hogy végre ránk hasadt megint a nap s a népköztársasági kalandorok és szocialisták, a bolsevikiek s a rablóbandáik hozzáfoghattak a magyar történelem csinálásához!

Az bizonyos, hogy Magyarországnak az a teljes leromlása ezen banditák osztályharca nélkül nem esik meg. Az is igaz, hogy ez osztályharc vért ontott s egy társadalmi osztályt, a legelmaradottabbat ültette a nemzet nyakára, — hogy szabadjára bocsátotta zsarnoki szenvedélyeit, — hogy belegázolt mindenbe, szabadságba, vallásba, lelkiismeretbe, — hogy letört otthont,oltárt, — hogy bepiszkitott lelket, ifjúságot, erkölcsöt. Az osztályharc ezenkívül az embercsordát kanászostorral kezelte s felhajtotta szakszervezetekbe s politikai pártba a "szabad" elvtársakat. Aki nem így gondolkozott, annak levette a fejét; a többi gyanusnak pedig ezt a szolgálatot 1919 augusztusára ígérte. Hátha van s volt osztályharc s osztályuralom, akkor az itt volt s az ránk borította a kloakákat s ránk uszította nemcsak vérebeit, de patkányait is, kik mindent megmászta, mindent kikezdtek és elrontítottak.

De hol az a filozóf, ha még Marxista is volna, aki ezt világfejlesztésnek nézné s nem látná rajta a tömegőrület s a buta durvaság s komizás minden jellegét?! Természetesen, kik e piszokáram zsilipjeinél állnak s azokat kényük-kedvük szerint emelgetik, azok "Europaer"-eknek s tiszta kézelőjü s galléru gentlemaneknek akarnak számíttatni; de volt-e bennük mákszemnyi tisztesség s emberszeretet, mikor dölyfös "nagy-tudású" voltukban s kegyetlen s egyoldalú doktrinérségükben nem átalloztak mindent az ugynevezett osztályharc martalékául odadobni s az országot romok alá temetni?

Ha az osztályharcot ideológiai kosztümjéből kivetkőztetjük, bontott haju, piszkos furia toppan elénk s oly tömegőrülettel ál-

lunk szemközt, melynek nyomában pusztulás s társadalmi romlás jár. E végletektől távol járt a magyar gazdasági világ, mert a vidék s a kis városok munkásnépe, a földmunkások s földbirtokosok egymásra való utaltságukban, egyes ütközések s sztrájkok dacára, ily romboló szembeállásra sohasem kerültek volna. Azonkívül a munkamegosztás elvénél fogva még a mi nagyipari életünkben is oly jól szituált munkásrétegek keletkeztek, hogy gazdaságilag a polgári osztály sok csoportjánál jobban álltak s azért osztályharcra, mely világot fordítson ki, nem gondoltak. Ez a harc tehát csak a Landlereknek s a Kunfiaknak s egyéb galíciai elv- és fajtársaiknak kellett.

De kövessük még továbbra is a marxista ideológiát. A vezető gondolat, mely az osztályharc mögött fészkelődik, megint egy ideológiai csinálmány, a társadalmi termelés. A társadalmi termelés minden szocialista gondolkozásnak és osztályharcnak célja és koronája.

Ezt Marx megfogalmazta s mindenféle dialektikával kicsiszolta; de kihagyta belőle a pszihét, az embert. Megvan a fogalom, de vajjon lehetséges-e a megvalósulása, azt a fogalmazás nem garantálja; mert hiszen itt minden az emberi, a pszihikai föltételeken fordul. Mit használ a kommunizmus, a társadalmi termelés ideája, ha elvonatkozik a természettől, s az emberi lélektől, a munkakérdvtől, a munka s a szorgalom ingereitől? Mit használ az absztrakt fogalom, mely szép s nemes lehet, de mely az emberi társadalomba bele nem állitható? Ez aggályok a doktrinéreket nem feszélyezték; a teória kívánja a társadalmi termelést, tehát legyen!

S lett! De hogyan? Tán a fejlődés révén lett részünk benne, mely preparálta volna a társadalmi termelés utjait? Dehogy; hol tartunk mi ugy termelés, mint munkás pártszervezetek tekintetében Anglia és Észak-Amerika mögött s ott a fejlődés a társadalmi termeléstől messze van még s a pártok alig hiszik, hogy azt máról-holnapra megvalósítani lehetne. Németország s Franciaország ipara is összehasonlíthatlanul fejlettebb, mint a mienk s ezek pártvezetőségeiktől tanulnak a mi epigónjaink, de a németek s franciák is távol látják még a társadalmi termelés korszakát. S így hát Magyarország s Oroszország, ez a két agrárállam lett a marxista ideálok megvalósításának színtere. Talán azért, hogy ezen a kopott fél-Balkánon lássa a világ a Marxizmus kézzelfogható hiányosságát s belső ellentmondásait, — no meg megtapasztalja illojális magatartását. Mert ha párthivei a filozófiai Marxizmus utópiáinál maradnak, mely a társadalmi fejlődés immanens erejénél s mondva csinált törvényeinél fogva várja a társadalmi termelés órájának ütését, az ellen persze nem lett volna kifogásunk; csakhogy az ilyen, jövő századokra kiállított váltókkal s ábrándokkal nem lehet összetartani a munkásságot, az reális, fogható előnyöket kíván s azokat is minél előbb. Az utópiákat tehát meg kellett fejelni, a hegei dialektikát szegre kellett akasztani s a lassu fejlődés tempóját nem hogy gyorsítani, de egy lökéssel a célba kellett zökkeníteni. A Marxizmust így szegre

akasztották s a forradalmat gyujtották ki, melyről hitték, hogy a Marxizmus nélkül is megcsinálja a maga dolgát. Ebből az egész történeéből a világ okulására csak azt az erkölcsi tanulságot vonhatjuk le, hogy a filozófiai Marxizmus az internacionale számára jó étvágygerjesztőnek, stimulans gondolat-labdacsnak bizonyult; de a világ megértésére, no meg éppen megfejtésére nem volt alkalmas. Ezt a megfejtést egyáltalában nem filozófok, hanem egyoldalú tulzók s agitátorok végzik.

Ezt megcsinálták nálunk is, de rossz eredménnyel, mert az osztályharcnak ilyen elmélete s annak a kommunizmusban való kirobbanása oly visszahatást szült az értelmesebb munkásságban, hogy az frontot változtatva, másfelé keresi programjának méltányos megvalósulását.

De hagyjuk a filozofálást s tekintsük meg ismét a filozófiát illusztráló kommunista nevelést s embernemesítést s karakteralakítást! Bizonyára sehol sem komprommittálta magát a marxizmus annyira, mint a nevelés és kultura terén, ahol a saját, eszménytelen képére s hasonlatosságára formálhatta az embereket. A forradalom tekintélyt nem ismert s így paedagógiáját ez elv nélkül, jobban mondva, ez elv ellen kellett az ifjúságon megpróbálnia. Elrendelték a diák-direktóriumok megalakítását s a bizalmi rendszert s ezzel a hatalmat s vezetést voltaképpen a diákok kezébe csusztatták. Ezek ellenőriztek, kritizáltak, kifogásoltak s terrorizáltak; a százasoké lett a világ s a vakmerőség, hanyagság s fegyelmetlenség gazba nőtt. A proletár világnézetet, a durvaságot s tiszteletlenséget az ifjúságba is átültették; a vallásoktatást eltörölték, a történelmet kiforgatták, "nemi" s mindenféle egyéb fölvilágosítással lázba s lázadásba kergették az éretlen ifjúságot s a lélekrontást annyira vitték s az általános rendetlenséget is annyira fokozták, hogy művüktől maguk is megijedtek s az általános fegyelmetlenségnek ha nem is elvi, legalább gyakorlati gátakat iparkodtak emelni.

Ugyanez az egyoldalú s a lelket s a természetet nem ismerő orientáció s ugyanez a nevetséges gyűlölet minden ellen, ami nem Marxra s Engelsre vezet vissza, jellemzi a kommunista s marxista kulturmunkát az egész vonalon. Az ember csak azon csodálkozik, hogy hogyan fér ennyi önbizalom s ennyi hozzánemértés e világreformátorokba. Ők mindenhez értenek s mindent jobban tudnak, mint Aristotelestől Kantig a világ bölcsei, — ezek a szegény denevérek az idealizmus sötétségében! Náluk az idealizmusnak nyomára ugyancsak nem akadunk sehol s azért a közönségben is az önfegyelem, a tisztesség, a munkaszeretet, a közíránti érzék napról-napra fogyott s tanulságot tehattünk a Foerster-i kijelentés mély igazságáról, hogy "sociale Organisation setzt organisierte Charaktere voraus". Ahol karaktereket nem formálnak, ott a társadalmi szervezkedés is kutbaesik. Bele is esett s ki nem huzhatják azt.

Bátran kijelenthetem, hogy nagyképüsködő filozófiát, amilyen a Marxizmus, ritkán ért még oly megsemmisítő s megszegyenítő cáfolat, mint amelyet a tények nagy argumentumaival a magyar bolsevizmus szolgáltatott.

Printed by
AMERIKAI MAGYAR NEPSZAVA
Hungarian Daily Newspaper
24 Union Square, New York

LIBRARY OF CONGRESS

0 021 781 898 9